

Coperta și ilustrația: ARMAND CRINTEA

859.8
L84H-t
HORIA LOVINESCU

TEATRU

vol. II

9878



1978

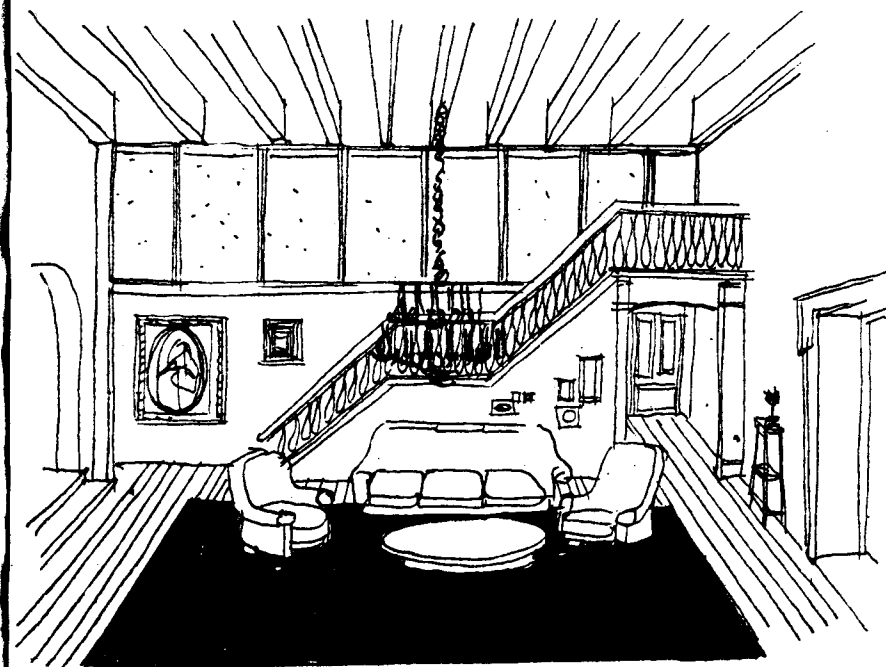
EDITURA EMINESCU

PATIMA FARĂ SFÎRȘIT

BCU-Litere



1100 014 2712



PATIMA FĂRĂ SFÎRȘIT

Dacă cineva ar mai pune astăzi sub semnul întrebării faptul că opera dramatică a lui Horia Lovinescu constituie un edificiu unitar, apariția celei mai recente componente a acestui edificiu, piesa Patima fără sfârșit (subintitulată Singele), ar fi suficientă pentru a elimina orice îndoială. Căci, creat după aproape un sfert de veac de la reprezentarea Citadelei sfărimate, textul pe care avem plăcerea de a-l prefața confirmă încă o dată, definitoriu, valoarea unei opere izvorită dintr-un crez artistic pătruns de adânci rezonanțe umaniste și patriotice, valoarea unei opere care îl situează pe autor în primul plan al dramaturgiei naționale contemporane.

Intr-adevăr, raportînd Patima fără sfârșit la ansamblul operei lovinesciene, recunoaștem cu ușurință, am zice, obsesia autorului pentru analiza inteligentă, subtilă, realizată cu mijloace artistice expresive, a relației dialectice dintre societate și individ, a modului în care acesta din urmă este implicat în viața socială, intervenind totodată activ în destinul colectivității respective, în consens deplin cu imperativul istoric al momentului dat. Andrei Dumșa, eroul-exponent al unui întreg șir de tineri care au purtat acest nume, sfîrșind de fiecare dată tragic, în momente de răscruce ale istoriei, ni se pare a ocupa, din acest punct de vedere, un loc semnificativ în galeria personajelor lovinesciene, intruchipînd în ultimă analiză o punte vie de legătură între trecut și prezent, ideea de permanență a spiritualității românești aflată sub semnul luptei poporului nostru pentru libertate și independență națională.

Această „patimă fără sfârșit“ a lui Andrei Dumșa — înrudită cu vocația, esențialmente, similară, dar integrată într-un context istoric, social, moral și estetic diferit și extrem de variat, a altor personaje create de Horia Lovinescu în Citadela sfărîmată, Surorile Boga, Petru Rareș, Moartea unui artist etc. — nu apare însă în piesă ca un fapt izolat. Ea constituie factorul dinamizator, ca să spunem așa, al unei întregi familii, acționînd desigur potrivit profilului fiecărui membru al acestei familii și intereselor respective, de regulă contradictorii. Motiv obsedant, și aceasta, în ansamblul dramaturgiei lovinesciene, familia apare în Patima fără sfârșit ca o verigă indispensabilă între individ și societate, între destinul individului și cel al societății; ea dă valoare particularităților specifice, etern umane, ale personajelor, le dezvăluie rădăcinile formative și le încorporează în aceea atmosferă densă, evocatoare, care conferă, între altele, farmecul deosebit al pieselor lui Horia Lovinescu; și tot familia — în cazul de față două familii: Mailat și Kendy — constituie, în sfârșit, cadrul epic (element ce frînează, însă, uneori și într-o anumită măsură, discursul dramatic) din care se desprinde senzația de profunzime și soliditate atît de caracteristice întregii opere a autorului.

Firește, înscriindu-se în contextul discutat, conflictul dramatic desenat cu măiestrie în Patima fără sfârșit — evită coloratura facilă a unei ciocniri între generații și ni se înfățișează sub un dublu aspect major: încleștarea lui Andrei Dumșa cu familia nobiliară predominant potrivnică aspirațiilor sale și lupta aceluiași Andrei Dumșa (mai exact spus, a întregii serii de personaje care au purtat acest nume) cu o vreme a istoriei căreia poporul român a trebuit să-i smulgă izbînda definitivă cu prețul atîtor jertfe de sînge.

Patima fără sfârșit — piesă incununată cu laurii celei dintîi ediții a Festivalului național „Cîntarea României“ — exprimă, astfel, în ultimă analiză, patima fără sfârșit a autorului pentru împlinirea unei opere dramatice dedicate, cu sensibilitate, dar și cu autentică vibrație patriotică, celor mai nobile aspirații umane.

MIHAI VASILIU

PREMIERA ABSOLUTĂ A PIESEI:

27 februarie 1977

DISTRIBUȚIA

Baronul Mailat: MIRCEA ALBULESCU; Andrei: EMIL HOSSU; Povestitorul: DORIN VARGA; Hoinarul: ALEXANDRU REPAN; Kendy: CONSTANTIN GURIȚĂ; Haller: ADRIAN MAZARACHE; Plutonierul: VICTOR ȘTRENGARU; Kati: GILDA MARINESCU; Doamna Kendy: MARGA BARBU; Irene: MELANIA CÎRJE; Mara: CATRINEL PARASCHIVESCU-BLAJA

Decoruri: CONSTANTIN RUSU

Costume: LIDIA RADJAN

Regia artistică: GEORGE RAFAEL

Piesă laureată a Festivalului Național
„Cîntarea României“, ediția 1977.

PERSONAJELE:

BARONUL MAILAT
ANDREI
POVESTITORUL
HOINARUL
KENDY
HALLER
PLUTONIERUL
KATI
DOAMNA KENDY
IRENE
MARA

POVESTITORUL: Din jurnalul de front al locotenentului în rezervă Andrei Dumșa : „28 octombrie 1944. Azi mi s-a înmînat Steaua României pentru acțiunea din 24 august. 29 octombrie 1944. E ora 11 noaptea. Pe front s-a instalat liniștea aceea ciudată, pe care doar soldații bătrîni o cunosc, grea, compactă, amenințătoare. Numai cîte o adiere cu miros de iarbă cosită mișcă din cînd în cînd aerul încremenit și palpitul ei neașteptat e atît de gingaș și de misterios, încît simți că ți se pune un nod în gît. Parcă ar respira pămîntul. Ora unu noaptea. Nu pot dormi. Și pînă la contra-atac mai sînt trei ore. Ascultînd parcă de o poruncă, m-am întins pe pămînt cu brațele în cruce, mi-am lipit obrazul de iarbă și am simțit cum pămîntul mă cheamă. Era o senzație înfricoșătoare și duioasă. Pămîntul Transilvaniei mele ! Sînt copac, sînt fir de iarbă, sînt sămînță. Îmi vine să rîd întrebîndu-mă : cine o fi Andrei Dumșa ? Parcă am auzit cîndva de numele ăsta !“.

POVESTITORUL (*întrerupîndu-se din lectură*) : Jurnalul de front al locotenentului Dumșa e alcătuit din note foarte scurte, aproape neglijente, ca aceea în care pomeneste de decorarea lui. Cea din noaptea de 29 octombrie e cea mai lungă și surprinzător de intimă. Fără indicarea orei, dar desigur ceva mai tîrziu, căci scrisul e ușor schimbat, el adaugă comentînd momentul consemnat mai sus : „Iată că, fire calmă și minte lucidă, chiar ușor sceptică — în

facultate colegii îmi spuneau cu oarecare ironie «voltaireanul» — am avut și eu clipa mea de revelație. Mama Pământ l-a chemat, l-a îmbrățișat și l-a binecuvîntat pe robul ei Andrei Dumșa. Mi-aduc aminte de jurnalul lui Pascal: «Luni 23 noiembrie 1654. De la orele zece și jumătate seara pînă la 12 și jumătate noaptea: Certitudine. Certitudine. Bucurie. Pace. Bucurie. Bucurie. Bucurie, plînsese de bucurie». Dacă cineva ar citi rîndurile astea, ar crede că revelația mea a fost o criză de misticism. Prostul!»

POVESTITORUL (*comentînd*): Josul paginii pe care au fost scrise rîndurile acestea e acoperit de o pată de cerneală. I s-o fi defectat stiloul? Aș putea imagina zeci de explicații. Mă mărginesc să constat. În orice caz întîmplările sufletești ale acelei nopți trebuie să fi avut o însemnătate capitală pentru Andrei, din moment ce el a ținut să le continue pe pagina următoare cu o cerneală puțin obișnuită, de un roșu decolorat, pe care nu-l pot privi fără o senzație de stinghereală amestecată cu puțină silă. Pentru că oricît ar părea de rocambolesc, însemnările sînt scrise cu sînge. Asta explică probabil și stilul lor telegrafic. (*Citește*): „Două noaptea. Acum pricep: nici insomnie, nici neliniște, nici frică. Veghe! Veghea e o lumină. Veghez la căpătiul și poate la capătul neamului meu, al Dumșilor. Căci miine în zori, peste două ore... Cine a fost bunicul meu Andrei Dumșa? Și de ce mă gîndesc la el? Înfirmat la 50 km de aici. Legende vagi de familie. Lipsa mea stupidă de curiozitate. Sînt toți aici, în jurul meu și tata și bunicul și străbunicul. Îi simt. Nu-i văd. Orb! Cer ceva și eu nu înțeleg. Spun ceva și eu nu aud. Un cuvînt. Trebuie să existe un cuvînt de răspuns la apel. Bineînțeles. Era la îndemîna oricui. Îl scriu. Îl rostesc șoptit: prezent! Doamne, cită pace și cită bucurie!»

POVESTITORUL: Asta e tot. Locotenentul Andrei Dumșa a căzut în zorii zilei de 30 octombrie la contra-atacul celebrei Cote 312. A fost decorat post-mortem cu «Mihai Viteazul» și cu o importantă dis-

tinție sovietică. Jurnalul lui de front mi-a parvenit mai degrabă întîmplător, deși fusesem oarecum prieten, iar ultima pagină am citit-o cu un sentiment firesc de indiscreție sfioasă. Indiscreție alungată însă repede de ticăloasa excitare a demonului curiozității. Trebuie să mărturisesc că, dîndu-mi seama de autenticitatea experienței spirituale trăită de prietenul meu în ultimele ore ale vieții sale, mă cam deranjase puțin tonul patetic în care-și evocase predecesorii, despre care, așa cum o mărturisește, știa dealtfel prea puțin. M-am aplecat eu asupra lor cu impresia bizară că satisfac testamentul lui Andrei, că-i fac, ca să zicem așa, un fel de serviciu „în eternitate”. Nu mi-a părut rău. Istoria acestei familii, punctată timp de patru generații de morți tragice nu e numai dramatică. O socotesc semnificativă. În 1849, la un an după revoluție, tribunul Andrei Dumșa, prietenul lui Avram Iancu, a dispărut în condiții misterioase, probabil asasinat. Fiul său — bunicul despre care vorbea prietenul meu, tot Andrei, căci toți Dumșii au purtat acest nume — a fost împușcat pe graniță în 1877. Fiul acestuia, încercînd, ca și Andrei Bologa, să dezerteze din armata Austro-Ungară pentru a nu lupta împotriva românilor, a fost, ca și Bologa, spînzurat. În sfîrșit, prietenul meu a căzut în '44 bătîndu-se eroic pentru eliberarea Transilvaniei. Dar de ce se gîndise înainte de a muri la bunicul său? Și la ce legende din familie făcea aluzie? Strict documentate, în măsura în care am găsit documente — scrisori, acte, ziare — iată faptele aflate de mine. Și iată și un personaj neașteptat a cărui existență în destinul tragic al Dumșilor nici n-o bănuisem.

(Se luminează scena. Decorul înfățișează încăperea principală a unui conac-manoir. Aici se adună familia. Aici se mîncă. Aici se primesc oaspeți. Un tablou afumat înfățișează un războinic cu cuirasă. Pe un perete o panoplie de arme. Într-un colț o armură cam delabrată. Un pian cu coadă. O masă grea de stejar, jilțuri etc. Sînt toate resturile unei bogății senioriale de mult

apuse. Camera e joasă, așa încît decorul permite să vedem și alte două cămăruțe de la etaj. Una din ele, foarte simplu mobilată, e o cameră de student. Două florete încrucișate, o șapcă studențească, o mică bibliotecă și afișul unui teatru de operetă vienez ne edifică asupra celui care locuiește acolo. Cealaltă cămăruță e aproape goală : pat, masă, lavoar, două scaune. Pare nelocuită. E probabil rezervată oaspeților în trecere. Într-un fotoliu, în încăperea de jos, un bătrîn stă încremenit parcă. Ai crede că doarme, dar în vreme ce Povestitorul comentează, deschide ochii privind concentrat și imobil, dar fără țință.)

POVESTITORUL (arătînd spre bătrîn) : Acesta e consilierul aulic, baron Mailat. Unul din acei bătrîni viguroși care de la un moment dat nu mai vor să îmbătrînească. Numai pe patul morții își va arăta vîrsta. E descendentul sărăcit al războinicului din portret, voievodul Transilvaniei Ștefan Mailat, pe care Petru Rareș l-a dat pe mîna turcilor și a murit la Constantinopol. Român de origine, deși scăpătat, face parte din marea aristocrație maghiară ca și huniazii, conții Tendy, Gerendi și alții. Încă o precizare : sîntem în anul de grație 1877.

(Povestitorul se retrage. În încăperea intră Kati. O ființă ciudată, îmbrăcată în negru. Trebuie să fi fost foarte frumoasă, dar acum are în ea ceva somnambulic. E atît de absorbită în ea însăși, încît pare tot timpul în transă. Vine lingă Mailat, se oprește. Acesta nu se mișcă. După un timp, cu voce albă, fără să-l privească.)

KATI : Andrei întreabă dacă poate veni să-ți spună bună ziua.

MAILAT (fără s-o privească) : Cine e tînărul acela pe care l-a adus cu el ?

KATI : Nu știu.

MAILAT : Nu ți l-a prezentat ?

KATI : Ba da. Dar n-am fost atentă. Ce să-i spun ?

MAILAT : Să vină. *(Kati se îndreaptă spre ușă. Rechemînd-o)* Kati ! *(De-abia acum o privește.)* Trebuie să sosească și familia Kendy. Aș dori să scoți pentru prînz argintăria veche și cîteva sticle din vinul

meu. *(Kati se îndreaptă din nou spre ușă, o recheamă iar.)* Kati ! Andrei ți-a cerut știri despre mine ?

KATI : Ce anume ?

MAILAT : Ce întreabă un om care se întoarce acasă după un an ? Dacă am vîndut sau ipotecat pădurea, dacă o scoatem la capăt, în sfîrșit dacă... *(Are o ușoară ezitare. Cu falsă neglijență.)* Dacă eu sînt sănătos ?

KATI : Nu știu. Nu-mi aduc aminte. Cred că a întrebat cum mergi cu sănătatea.

MAILAT (stăpînindu-și un început de enervare) : Bine. Du-te. Și încearcă te rog să-ți aduci aminte de argintărie și de vin.

(Kati iese. Bătrînul rămîne nemișcat. Intră Andrei Mailat, nepotul bătrînului. E un tînăr frumos și plin de viață de vreo douăzeci și ceva de ani. E însoțit de alt tînăr, blond, jovial, exploziv, contele Haller. Amîndoi sînt îmbrăcați îngrijit, după moda timpului, purtînd cravate studențești și șepci cu cozoroc mic în culoarea corporației dreptului.)

ANDREI (cu multă căldură și spontaneitate) : Bine te-am găsit, bunicule. *(Îi sărută mîna firesc, fără umilință, ci numai cu respect.)* Dă-mi voie să-ți prezint pe prietenul și colegul meu de cameră, contele Haller, sau ceea ce e mai important, avocatul Haller. Am făcut drumul împreună și l-am invitat să poposească la noi.

MAILAT (l-a mîngîiat o clipă pe obraz pe Andrei cu o tandrețe reținută, dar pentru a da mîna cu Haller se ridică în picioare, exagerînd puțin greutatea ridicării pentru a-i da mai multă importanță, ceea ce îl determină pe tînăr să se ploconească fisticit.) Prin urmare, gata ?

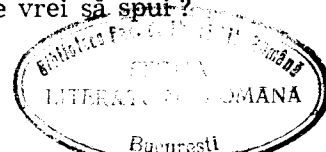
ANDREI : Gata și „con brio“. Titrați, avocați, ce mai, adevărate lumini ale dreptului. Ce s-ar face justiția europeană fără noi.

MAILAT (hîtru) : Adevărat, sînt multe posturi vacante de notari în satele noastre.

HALLER : Domnule baron, mai există și cariera parlamentară.

- MAILAT : Bravo, domnule Haller. Ce ar însemna tinerețea fără ambiție ? O simplă iluzie biologică. (*Cu politețe.*) Care din Halleri ? Trezorerul lui Banffy sau din familia fostului Butmeister al Sibiului ?
- HALLER : Toți sîntem mai mult sau mai puțin rude, sau măcar ne-am uscat rufele la același soare. Dar l-ați omis pe cel mai simpatic, pe Ludovic Haller, traducătorul lui Fénelon, străbunicul meu.
- MAILAT (*zîmbind*) : Apropo de Fénelon. Avem și noi pe meleagurile noastre o Calypso „Qui ne pouvait se consoler du départ d'Ulysse“. (*Îl trage ușor de ureche pe Andrei.*)
- ANDREI (*rizînd*) : Cred, bunicule, că Irenei i-ar place mai mult rolul unei Penelope zglobii cu mulți pețitori în jur.
- HALLER : Cine-i acest personaj mitologic ?
- ANDREI : O fermecătoare domnișoară, un fel de verișoară foarte îndepărtată, de care bunicul vrea să mă convingă că sînt îndrăgostit. Irene Kendy.
- HALLER : Kendy de Balaszfalva ?
- ANDREI : Da, fiica colonelului Kendy. Exact genul tău : impertinentă, vioaie și plină de nuri.
- MAILAT : Irene e o fată foarte bună și de neam mare.
- ANDREI (*făcînd complice cu ochiul lui Haller*) : Și are și bani. O groază de bani și moșii.
- MAILAT : Noblețea fără bani și fără pămînt e ca un cec fără acoperire. Un fel de pungășie.
- ANDREI : Pentru bunicul, anul 1848 nu există în calendar. (*Arătînd spre tabloul strămoșului.*) Feudalul Ștefan Mailat, voievodul Transilvaniei, domnește și acum aici : peste o poiată cu găini, trei vaci, o mîrtoagă — calul meu de călărie — și o sfoară de pădure.
- MAILAT (*sec*) : O vacă a murit. Pădurea am ipotecat-o ca să-ți termini tu studiile. (*Mic moment de stînjeală.*)
- ANDREI : Iartă-mă, n-am vrut să fiu obraznic și n-am uitat cît de mult îți datorez. Dar noi tinerii dacă vrem să supraviețuim, bunicule, va trebui să devenim funcționari la stat sau oameni de afaceri. Hal-

- ler mi-a promis să vorbească cu tatăl lui ca să-mi găsească un loc în birourile sale.
- MAILAT (*indispus*) : Despre asta mai avem timp să vorbim !
- ANDREI (*glumeț*) : Și cine știe, așa cum merg lucrurile, poate va trebui într-o zi să ne aducem aminte că la origine am fost valahi.
- MAILAT (*îndreptîndu-se spre ușă*) : Noi nu sîntem nici români, nici unguri, sîntem Mailați. (*Iese.*)
- HALLER : Îmi place bătrînul domn. Dar cred că nu e deloc comod.
- ANDREI : Nu, însă în felul lui e un caracter din cele care dispar, un caracter clasic. Adică turnat într-o formă foarte bine definită. Cred că pricepe foarte bine ceea ce se petrece în jur, pentru că e foarte inteligent, însă își interzice să accepte.
- HALLER : Cine înțelege acceptă.
- ANDREI : Crezi că Don Quijote nu-nțelegea ? Bunicul e un Don Quijote.
- HALLER : Tata și-a cumpărat titlul de conte și deși eu am rămas un burghez sas, ca toți strămoșii mei, îmi face plăcere să mi se spună contele Haller. Cînd l-am auzit însă pe el spunînd : noi nu sîntem nici români, nici unguri, sîntem Mailați, mi-am dat seama ce prăpastie ne desparte.
- ANDREI (*rizînd*) : Fii sigur că dacă bancherul Rubinstein ar avea o fiică, s-ar mulțumi pentru mine și cu o domnișoară Rubinstein. Bunicul are o singură obsesie tiranică : banii cu care să-și refacă un efemer domeniu Mailat. Pentru că bineînțeles ar fi efemer, dar el refuză să vadă realitatea.
- HALLER : Așa încît tu reprezinți pentru el un fel de cal de curse cu care speră să cîștige marele premiu ?
- ANDREI (*rizînd*) : Da, dar trebuie să recunosc că premiul ar urma să-mi revină mie, ultimul Mailat. Și pe urmă știu că mă iubește foarte mult. El mi-a pus floreta în mînă, el m-a suit pe cal, el m-a învățat să scandez *Eneida* și să-l citesc pe Plutarh. (*Grav.*) Cîteodată mă întreb dacă nu mă iubește prea mult.
- HALLER : Ce vrei să spui ?



ANDREI : Mi-e frică să mă gîndesc la ce s-ar întîmpla dacă l-aş dezamăgi. O dragoste prea mare e o povară grea, aproape insuportabilă uneori.

(Pe această ultimă replică a intrat în încăpere Mara. A ascultat cu atenție. Mara e o fată frumoasă de douăzeci și ceva de ani.)

MARA : Domnule Andrei, domnul baron m-a rugat să vă spun să nu plecați nicăieri. Trebuie să sosească familia Kendy. Toți. Și domnișoara Irene. (Dacă a adăugat aceasta cu intenție, nu se simte prea tare.)

ANDREI : Mulțumesc, Mara. Fă cunoștință cu prietenul meu, contele Haller.

HALLER (întinzîndu-i mîna, puțin incurcat, nesesizînd poziția socială exactă a Marei.) : Bună ziua... domnișoară.

MARA : Spuneți-mi Mara, sau Mari, ca toată lumea de aici.

HALLER : Mara sau Mari ? Să nu mă-ncurc.

MARA : Mara, domnule conte. Dar aici aproape toți îmi spun Mari.

HALLER : Ce nume-i ăsta ! Sirboaică ?

MARA : Sînt romîncă. (Lui Andrei.) A mai spus domnul baron să vă îmbrăcați pentru prînz.

ANDREI : Ei drăcie, dar ce, sînt în pielea goală ?

MARA (cu ușoară ironie) : Doamnele contese Kendy nu uită că au fost la curte la Viena. Și domnișoara Irene e atît de elegantă ! (Pe alt ton.) V-am pregătit camera dumneavoastră de la mansardă, acolo unde locuiati în vacanțe. Toate au rămas la locul lor. N-am schimbat nimic.

ANDREI : Mulțumesc, Mara, tocmai asta voiam să te rog, să-mi regăsesc odăița mea.

(Un suris ușor pe fața Marei, care iese schițînd o reverență.)

HALLER (lui Andrei care se uită lung după ea) : Cine-i fata sau... domnișoara asta ? Nu știu cum să-i spun.

ANDREI : O protejată a mătușii Kati, mîna ei dreaptă. De fapt ai observat că mătușă-mea, sāraca, ar avea nevoie de mai multe mîini drepte.

HALLER (ezitînd) : E... bolnavă ? (De fapt ar fi vrut să spună : nu e teafără ?)

ANDREI : Nu cunosc amănuntele și bunicul nu e dispus să vorbească despre ele. Se pare că în 1848, pe cînd avea șaptesprezece ani, minăstirea de călugărițe de lingă Sibiu unde-și făcea educația, a fost prădată de soldații generalului rus, venit în Transilvania la cererea Vienei. Se spune că a violat-o un ofițer. De atunci a rămas așa. Oamenii îi spun nebuna de la curte, dar ea e blindă și inofensivă ca o icoană. (După o pauză.) Pămîntul ăsta e plin de sînge și dureri.

HALLER : Și Mari ? Sau, ca să-i spun ca tine, Mara.

ANDREI : E fata lui Gheorghe Samoilă, un fel de staroste al păstorilor din munte. Oricît ar părea de ciudat era oarecum prieten cu bunicul care-l vizita din cînd în cînd singur. La moartea lui ciobanii au ținut trei zile post negru, i-au ars toate veșmintele și lucrurile, au ținut legămîntul tăcerii și de-abia după aceea au chemat popii să slujească. Rituri străvechi. (Rizînd.) Pe lingă ciobanii ăștia, Mailații sînt niște parveniți. Asta-i o vorbă care i-a scăpat odată bunicului.

HALLER : Unchiul meu, profesorul, susține că tradițiile românești sînt imemoriale, mai vechi decît istoria, mai vechi decît primii locuitori cunoscuți.

ANDREI : Mistere se mai petrec și azi, Mara a învățat prima dată carte la școala romînească de aici, pe care cine crezi că a înființat-o ?

HALLER : Nu mă mai miră nimic. Nu cumva bătrînul baron ?

ANDREI : Întocmai. De ce ? N-a explicat niciodată.

HALLER : Poate că în mintea lui își închipuia că plătește un fel de datorie strămoșilor îmbrăcați în sarici. Ar fi interesant de știut ce puteau să-și spună împreună baronul și ciobanul.

ANDREI : În orice caz moș Samoilă îi vorbea cu dumneata, ca de la egal la egal. Și-i strîngea mîna, nu i-o sāruta. La moartea lui, bunicul a luat-o pe Mara la noi. Kati a învățat-o să cînte la pian, el i-a dat cărți să citească... (Pauză.) În adevăr, atitudinea lui

a fost totdeauna ambiguă. Dealtfel, pînă și eu reprezint o taină.

HALLER (*rizînd*): Nu dai impresia.

ANDREI: Port numele de Mailat după mama, care era fata bunicului. A murit la nașterea mea. Bunicul m-a adoptat.

HALLER (*necontrolîndu-și curiozitatea*): Și tatăl tău? (*Ar vrea să-și muște limba.*) Iartă-mă, nu sînt curios. Ce-ar fi să mergem la rîu să ne scăldăm înainte de masă?

ANDREI: Cînd am implinit cincisprezece ani, bunicul m-a chemat la el și mi-a spus: acum ești mare și trebuie să cunoști adevărul: Tatăl tău a fost un aventurier venit din lumea largă, care dealtfel a avut buna inspirație să moară imediat după nașterea ta. A nenorocit viața mamei tale și te rog să-mi făgăduiești că nu mă vei întreba nimic despre el. Ține minte un singur lucru: tu ești ultimul Mailat.

HALLER (*stîngerit*): Da, sînt românești poveștile astea de familie. (*Dorînd să schimbe cu orice preț subiectul.*) Mergem la scăldat ori ba? (*Enervat.*) Și, la urma urmei, ce naiba te-a apucat să faci confidențe pe care nu ți le cere nimeni.

ANDREI: Zău dacă știu. Mi-a venit. În orice caz să nu-ți închipui că am suferit vreodată din cauza nașterii mele enigmatice. N-am complexe. De cînd am deschis ochii bunicul mi-a fost și tată și mamă. Ideea că sînt poate copil din flori chiar îmi surîde uneori. Îmi dă o senzație de libertate.

HALLER: Pe naiba, oricum ai întoarce-o tot ultimul Mailat rămii. Care se va însura cu o moștenitoare bogată și-i va face mulți copii. Apropo, am avut impresia că fata asta, Mara, a pomenit numele domnișoarei Kendy cu oarecare maliție.

ANDREI: Toată lumea știe că bunicul vrea să mă însoare cu ea.

HALLER: E în adevăr drăguță?

ANDREI: Fermecătoare, dar o cunosc de cînd eram copii și ideea de a mă însura cu ea mi se pare tot atît de năstrușnică ca și aceea de a-ți cere ție mîna.

HALLER: Și cum o s-o scoți la capăt cu baronul?

ANDREI: Tare aș vrea să știu. Deocamdată amîn glumind și flecărind. Probabil că va trebui să fac o nebulie ireparabilă.

HALLER: Ce fel de nebulie?

ANDREI: De pildă să mă însor cu alta.

HALLER: Numai ca să scapi de Irene Kendy?

ANDREI: Poate că iubesc pe alta.

HALLER (*uluit*): Tu? Cineva de la Viena?

ANDREI (*negînd din cap*): Din țară.

HALLER: Bogată?

ANDREI: N-are un ban.

HALLER: Și crezi că baronul o să accepte?

ANDREI: Bineînțeles că nu. Și asta-i drama.

HALLER: Ar fi în stare să te renege.

ANDREI: Mai grav. Cred că l-aș răni de moarte. Însă acum cînd m-am întors definitiv în țară nu mai pot amîna lucrurile la infinit.

HALLER: Pot să-ți dau un sfat?

ANDREI: Inutil. Mi l-am dat și eu. (*Surizînd.*) M-ai putea însă ajuta.

HALLER: Eu?

ANDREI: Fă-i curte Irenei Kendy. Dacă te place mai cîștig timp. (*Tot surizînd.*) Ce vrei, sînt un laș.

HALLER (*amuzîndu-se*): Ce cap de Machiavel ai! Crezi că aș avea șanse?

ANDREI: Irene adoră să fie curtată.

HALLER: Tu vorbești serios?

ANDREI: Mult mai serios decît îți închipui.

HALLER: Atunci să batem palma. De cîte ori în viață ai prilejul să faci un serviciu unui prieten fără să-l înjuri în gînd. Tot eram în căutarea unei pasiuni.

ANDREI (*nu se știe cît glumește și cît e de serios*): Haller, imi ești ca un frate.

HALLER: De data asta, dacă Irene e în adevăr drăguță și nu-mi prezinți nu se știe ce monstru, n-am nici un merit. (*După o pauză.*) Și chiar vrei să te însori cu alta?

ANDREI (*marcînd o ezitare destul de lungă*): În orice caz nu vreau să mă despart de ea. Dacă aș avea bani m-aș însura chiar mîine.

HALLER : Te întreb încă o dată : și baronul ?

ANDREI : Cu timpul poate ar înțelege. Nu atît mezalianța l-ar speria, ci prăbușirea iluziilor lui senioriale.

HALLER : Aha, deci și o mezalianță ! Eu nu sînt mai snob decît e cuviincios să fii, însă și sărăcia și meza-
lianța mi se par un cumul cam mare. Ar fi cu ade-
vărat păcat ca ultimul Mailat să moară în pielea
unui funcționăraș cu surtucul lustruit în coate și
însurat cu o femeie mereu însărcinată și căreia ni-
meni n-o să-i dea bună ziua. Să știi că bunicul tău
nu e chiar atît de absurd cum îl prezinți tu. E trist
să fii veriga slabă care rupe lanțul unui neam mare.

ANDREI (ironic) : Patricianul Haller își arată urechile.

HALLER (trecînd peste întrerupere, cu convingere) : ...și
numai oamenii de nimic își închipuie că n-au nici o
datorie față de înaintașii lor.

ANDREI (iritat) : Ți-ai ratat cariera, trebuia să te faci
predicator.

HALLER : Spuneai că-ți sînt ca un frate. Prefer ca frăția
asta să se arate în lucrurile serioase.

ANDREI : Dar pricepe, Haller, că e vorba de lucruri foarte
serioase. Refacerea domeniului Mailat e o utopie care
s-ar destrăma înainte să se închege. Și eu nu în-
țeleg să-mi închin viața fantomelor.

HALLER : Și cui vrei s-o închini ? Unui post în birourile
tatei ?

ANDREI : Pentru început de ce nu ? Ca să am o brumă de
independență materială. Apoi...

HALLER : Apoi ?

ANDREI : Nu știu încă.

HALLER : Bunicul tău o fi un Don Quijote, dar știe ceva.

ANDREI : Și pe mine știu că mă așteaptă ceva, că sînt
așteptat. Nu ți s-a întîmplat niciodată să ai senzația
că tot ce faci e provizoriu, că nu are cu adevărat
importanță, că te lași amăgit și că de undeva, cîndva
trebuie să răsunе un semnal, o chemare la care
spontan, fără nici o ezitare și cu inima plină de
lumină și certitudine să răspunzi : prezent ?

HALLER (surizînd) : Tu ești un specimen rar ! Un ro-
mantic optimist.

ANDREI (continuînd pe același ton de gravitate pe care
nu i l-am cunoscut pînă acum) : Sînt pur și simplu
un tînăr care vrea să devină bărbat. Cu o răspun-
dere proprie, un țel și o viață care să fie cu adevărat
a lui, nu de împrumut.

HALLER : Formidabil ! Și ce-a devenit junele, seducătorul
și zurbagiul student Mailat de la Viena ?

ANDREI (rîzînd) : L-am încuiat în camera din Mozart
Platz și am aruncat cheia în stradă. La drept vorbind
m-am despărțit de el cu simpatie. Nu era un băiat
rău, cu toate aerele lui de secătură.

HALLER (după o pauză) : E stupid, dar m-a emoționat.
(Îl îmbrățișează.) Îți urez noroc, Andrei.

ANDREI : Mulțumesc. Și acum să mergem să ne schim-
băm. Altfel se formalizează bunicul. (Pornesc spre
ieșire încrucișîndu-se cu Kati care intră. Haller se
îclină și iese. Kati pune mîna, ușor, pe brațul lui
Andrei, reținîndu-l. Andrei cu afecțiune în voce.)
Ce e Kati ? Vrei să-mi spui ceva ?

KATI (privindu-l lung și mîngîindu-l pe obraz) : Nu. Vo-
iam doar să mă uit la tine. Nici nu te-am văzut
bine. (Îl privește lung.)

ANDREI (ușor stîngerit) : Tot eu sînt. Întreg și nevă-
tămat.

KATI (Tace, apoi clatină negativ din cap. Intr-un
tîrziu) : Nu-i adevărat. Dar el nu știe. Nu știe încă.

ANDREI : Cine ?

KATI : El.

ANDREI : Bunicul ?

KATI (dă afirmativ din cap) : Nici nu trebuie să știe.
Păzește-te.

ANDREI : Nu înțeleg ce vrei să spui, Kati.

KATI (privindu-l încă o dată lung) : Că te-ai schimbat.
Așa cum se schimbă un șarpe cînd năpîrlește. Că
acum ești leit el. Dar nici tu nu știi.

ANDREI : Eu, leit bunicul ?

KATI (dă afirmativ din cap) : La fel de... de... (nu găsește
cuvîntul, renunță. Se îndreaptă neglijent spre pian.
Cu un gest din umeri Andrei se apropie de ușă. Dar
Kati a făcut să sune o clapă, apoi) ...de neînduplecat.

Cînd două pietre se izbesc, sar scînteii. Fii cu grijă, Andrei.

ANDREI : Cite îți mai trec prin cap, Kati ! *(Iese. Kati, absentă, se așază la pian improvizînd stîngaci o melodie. Intuneric. Lumina se reaprinde imediat dar treptat în camera lui Andrei de la mansardă. După un timp acesta intră, își scoate haina și o aruncă pe un scaun. E evident că așteaptă pe cineva. Apoi în ușa răsună cîteva ciocănituri repezi. Andrei deschide grăbit și în cameră se furișează Mara. Jos Kati continuă să caute incert o melodie.)*

MARA *(punîndu-i mîinile pe umeri)* : Oh, Andrei, dacă nu te-ntorceai odată muream.

(Andrei o îmbrățișează pătimaș. Intuneric. Continuă să se audă pianul. Apoi scena se luminează jos, unde ard lămpile. Intr-un fotoliu, Irene Kendy, deja femeiușcă, simpatică și destul de afurisită, totuși. Andrei își toarnă un pahar de coniac. Haller continuînd să povestească.)

HALLER : Înțelegi situația. Dacă răspundeam la insinuarea locotenentului luînd apărarea doamnei, o compromiteam. Dacă tăceam, mă compromiteam eu. Iremediabil. Parcă-mi căzuse tavanul în cap. Însă Andrei, calm, i-a spus locotenentului : domnule, fii bun și dă-te un pas înapoi. Cînd vorbești îți miroase gura.

ANDREI : Zău că era adevărat. De aceea am intervenit. Nu pentru tine.

IRENE : Și...

HALLER : Bineînțeles a ieșit scandal și au trebuit să apară pe teren. De atunci are zgaiba aia decorativă la bărbie.

IRENE : Pentru mine ai fi în stare să te bați în duel, Andrei ?

ANDREI : Ție ți-aș aduce și luna de pe cer.

IRENE : Îl crezi, domnule Haller ?

HALLER : Dacă m-aș lua după sentimentele mele, sigur.

ANDREI : Dragă Haller, cred că pînă la urmă noi doi o să trebuiască să ne batem.

IRENE *(bătînd din palme)* : Ah, ce mult mi-ar plăcea ! S-ar auzi pînă la Viena.

HALLER : Și dacă ne-am căsăpi într-adevăr, ce-ar dobîndi învingătorul ?

IRENE *(șăgalnică)* : Probabil că l-aș urî.

ANDREI : Iată un răspuns de Pytia.

IRENE : Mie mi se pare, dimpotrivă, prea limpede.

HALLER : Domnișoară Irene, nu te juca cu inima mea.

Niciodată n-aș fi îndrăznit să concurez cu Andrei.

IRENE : De ce ? Se spune că soarta îi ajută pe cei îndrăzneți.

ANDREI : Dacă sînt de prisos, pot să mă retrag.

IRENE : Gelos ? Îmi faci atîta cinste ?

ANDREI : Dragă prietene, am impresia că această domnișoară își bate joc de amîndoi. Ca s-o pedepsim... *(La fereastră deschisă apare Klara Kendy, o femeie de anumită vîrstă însă nostimă încă și știind foarte bine ce vrea.)*

KLARA : Domnule Haller, societatea te reclamă. Vrei să vii puțin pe terasă să ne explici ceva ?

HALLER : Cu plăcere, doamnă. *(Către cei doi.)* Ce vreți, sînt o persoană solicitată și plină de farmec. *(Cu o înclinare glumeață spre Irene.)* Dar inima mea rămîne aici. *(Iese.)*

KLARA *(din fereastră, privind pe cei doi și amenințîndu-i cu degetul)* : Vă las în tîete-à-tête, dar nu abuzați. *(Dispare.)*

IRENE : Dacă am înțeles-o bine pe mama, asta înseamnă : nu fiți proști, profitați de ocazie. *(Apropiîndu-se de Andrei.)* Nu mă săruți ? Anul trecut la Pesta nu trebuia să te rog. *(Andrei rămîne nemișcat.)* Atunci te sărut eu. De o săptămînă de cînd sînt aici mor de curiozitate să știu ce cap o să faci dacă te sărut. *(Îl sărută, apoi privindu-l.)* Mda, un cap de scrumbie afumată.

ANDREI : Tête-à-tête-urile patronate mă paralizează.

IRENE : Nu depindea decît de tine să fim singuri cit dorim.

ANDREI : Cu Haller după noi !

IRENE : Dacă i-ai fi spus lui Haller că sîntem sortiți unul altuia, ar fi fost sigur mai discret.

ANDREI : Nici tu nu i-ai spus-o. *(Amenințător glumeț.)* Și asta pentru că-ți place să-ți faci curte. Recunoaște.

IRENE : Îmi place, în general, să mi se facă curte. Și cum tu ai se vede alte preocupări...

ANDREI : Haller e foarte drăguț.

IRENE : Și eu îl găsesc simpatic, însă...

ANDREI (*întrerupînd-o*) : Și am impresia că e în adevăr amoretat de tine. Chiar îndrăgostit.

IRENE : Crezi ?

ANDREI : Vrei să-l întreb ?

IRENE : Dacă ar fi așa, sper că n-ar recurge la intermediari ca să mi-o spună.

ANDREI : Poate se teme să nu mă supere. E prietenul meu cel mai bun.

IRENE : Și te-ar supăra, într-adevăr ?

ANDREI : Știi că țin la tine, că-mi ești dragă și că...

IRENE : Și că sînt o partidă bună...

ANDREI : Prin urmare mă bănuiești de calcule meschine, interesante.

IRENE : Pe tine, nu știu sigur. Însă pe bunicul tău și pe mama, da. Deși calculele lor nu sînt meschine, sînt înțelepte. Poate că și tu ești înțelept ?

ANDREI : Dar tu ?

IRENE : O, eu sînt foarte înțeleaptă. M-am obișnuit de mult cu ideea că o să-ți fiu nevastă, așa cum au hotărît ai noștri. Însă eu am fost și îndrăgostită de tine și poate mai sînt încă.

ANDREI : Încă ? Nu pari prea sigură.

IRENE : Da. Pentru că te-ai schimbat. Credeam că și tu dorești căsătoria asta, dar acum te simt foarte înstrăinat. Și îmi vine greu să suport gîndul că nu reprezintă decît o zestre. (*Izbucnind în ris.*) Știi ce-ai merita să-ți fac ? Să mă mărit cu tine și să te înșel cu Haller.

ANDREI : Atunci de ce să nu te măriți pur și simplu cu Haller.

IRENE : Pentru că, domnul meu, trăsătura mea esențială și exasperantă, — recunosc — este ambiția și orgoliul. Așa încît o să mă mărit totuși cu tine și o să te pun să plătești cu vîrf și îndesat.

ANDREI : Ia uite ce cornițe de diavol scoate la iveală micuța noastră Irene, care și-a făcut educația la călugărițe.

IRENE : Asta încă nu-i nimic. N-am un drac, ci douăzeci în mine. (*Amuzată.*) Mi-ar place să stric prietenia ta cu Haller.

ANDREI : N-ai șanse.

IRENE : Nu spune vorbe mari. Dacă l-aș face în adevăr să-și piardă capul după mine... Ai uitat ? *Ce que femme veut...* (*Părăsind tonul de badinaj, vine lîngă el și-i pune mîna pe umăr.*) Andrei, știu că toată lumea, începînd cu mama mă crede o gîscuță și mă amuză să-i las să creadă. Însă... (*ușa se deschide și apare Mara.*)

MARA (*rămînînd o clipă încremenită*) : Vă rog să mă iertați, voiam să strîng serviciul de ceai.

IRENE (*enervată și dintr-o dată aristocrată afurisită*) : Cînd se intră într-o încăpere se bate la ușă.

MARA (*calmă*) : E o cameră de trecere. Și nu știam că e cineva aici.

IRENE : Acum ai aflat. Așa că te rog lasă-ne și vino să strîngi mai tîrziu, fetiță.

MARA (*calmă, dar fermă*) : După cum știți de ani de zile, am un nume domnișoară : Mara. Și sînt mai în vîrstă decît dumneavoastră. (*Lui Andrei.*) Scuzați-mă, domnule baron. (*Deschide repede ușa, cu lacrimi în ochi, dar mai apucă s-o audă pe Irene spunînd.*)

IRENE : Ce slugă impertinentă !

ANDREI (*alb la față*) : Îți interzic ! (*Aleargă la ușă strîgînd.*) Mara, Mara (*Dar aceasta a fugit. Se reîntoarce spre Irene.*) Te-ai purtat ca un grof grosolan.

IRENE (*nevenindu-i să creadă*) : Cu mine vorbești așa ? Din cauza unei slujnicuțe valahe ?

ANDREI : Mara nu e servitoare. E prietena lui Kati și a mea.

IRENE : Și a ta ? (*Îl privește lung.*) Interesant. (*Se duce spre ușă, se întoarce și-l privește din nou.*) Da, interesant. (*Iese. Rămas singur, Andrei își aprinde o țigară încercînd să-și adune gîndurile. Intră Mailat.*)

MAILAT (*cu nervi stăpîniți*) : Ce s-a întîmplat între voi ?

ANDREI : Între cine ?

MAILAT : Nu face pe prostul. Între tine și Irene. A venit pe terasă, s-a dus drept la prietenul acela al tău HALLER și în gura mare i-a spus : „Domnule Haller,

Andrei pretinde că noi doi am face o pereche foarte potrivită. O scenă absolut lipsită de gust, indecentă. Noroc de Klara care nu-și pierde capul niciodată. I-a spus fiică-si că dacă mai face glume neroade o cirpește. Irene a izbucnit în plîns și a fugit în grădină. Ce i-ai făcut?

ANDREI : Nimic. Am avut o simplă discuție.

MAILAT : Discuțiile astea sînt bune după căsătorie. Ca să mai treacă plictiseala. Acum însă te rog să te duci după Irene și s-o împaci. Detest poalele date peste cap și echivocurile. (*Neglijent.*) Apropo, l-am lăsat pe Haller să înțeleagă că vizita lui mi-a făcut plăcere, dar că din fire sînt cam nesociabil. Mai ales cînd mă apucă crizele de gută.

ANDREI : Cum ? L-ai dat afară ?

MAILAT : Băiatul și-a adus singur aminte că are la Brașov niște părinți care-l așteaptă. Pleacă mîine.

ANDREI : Era invitatul meu. Și e prietenul meu.

MAILAT : Atunci nu trebuia să-i dea tîrcoale Irenei. Gura lumii e mare și spurcată. Acum că ți-ai terminat studiile și te-ai întors definitiv, orice tergiversare devine penibilă pentru fată. Toată lumea știe că Kendy și-a vîndut moșia de la Șelimbăr ca să-i rotonjească zestrea în bani lichizi. (*Rîzînd cu poftă.*) A trebuit să o prelucrez serios pe negustoreasa de Klara ca s-o determin la gestul ăsta. Dar noi doi avem nevoie și de bani sunători ca să refacem șandramaua asta și parcul. Nu ? Văd că nu-mi lauzi talentele diplomatice. De ce taci ?

ANDREI : Ascult.

MAILAT : Așa că familia Kendy a intrat pînă la gît în proiectul nostru. De aceea cred că ar fi cuminte ca înainte de plecarea lor de aici să oficializăm oarecum lucrurile. Seara asta ar fi foarte potrivită pentru un fel de logodnă. *En petit comité.* (*Cu malițiozitate.*) Unde mai pui că te-ai putea bucura și de prezența prietenului tău într-o împrejurare atît de solemnă. Ce zici ?

ANDREI : Nu.

MAILAT (*nepricepînd*) : Nu, ce ?

ANDREI : Nu mă logodesc.

MAILAT : Da, știu, și mie mi se par ridicole maimuțările astea, dar trebuie să dăm o satisfacție familiei Kendy și — fie vorba între noi — să batem fierul cît e cald. Afacerile bune nu se lasă pe a doua zi.

ANDREI (*cu o gravitate pe care Mailat nu o sesizează*) : Bunicule, eu nu o iubesc pe Irene.

MAILAT (*ca și cum lucrul n-ar avea nici o importanță*) : Nu ? Păcat. E cam gîsculiță, dar e drăguță. De fapt într-o căsătorie, dragostea mai degrabă strică. Se deteriorează inevitabil cu timpul și te trezești legat de un străin dacă nu chiar de un dușman. Un dușman legat de tine cu lanțuri pentru toată viața. Pe cînd într-un mariaj de rațiune, se poate ajunge la o tovărășie cinstită, bună și trainică. E, cum să spun, mai igienic chiar din punct de vedere spiritual. Și pe urmă ai văzut ce dinți are fata ? Eu am studiat-o atent. E sănătoasă ca o iepșoară și o să-ți facă o duzină de Mailați frumoși și voinici.

ANDREI : Iartă-mi obrăznicia. Dumneata ai iubit-o pe bunica ?

MAILAT (*după o clipă de tăcere*) : E atîta vreme de atunci.

ANDREI : Poate că la vîrsta dumitale așa o să vorbesc și eu despre dragoste. Deocamdată dă-mi însă voie să rămîn tînăr.

MAILAT : Nu confunda. Eu vorbeam despre căsnicie, nu despre dragoste. Dealtfel găsesc că e un subiect mai degrabă neconvenabil pentru niște bărbați serioși. (*Rînit.*) Și nu mă așteptam să mă acuzi că-ți stric tinerețea.

ANDREI : N-am vrut să spun asta. Mă gîndeam însă că alteineva m-ar fi înțeles mai bine.

MAILAT : Depinde cine.

ANDREI (*cu un fel de înfruntare*) : De pildă, mama.

MAILAT (*cu o tresărire puternică*) : Ce-ți veni să pome-nești de ea ?

ANDREI : Te-ai obișnuit atît de mult să mă vezi după chipul de asemănare al dumitale, încît nu ți-ai pus niciodată problema dacă nu port în mine și alte moșteniri.

MAILAT : Mama ta a fost o romantică exaltată. Iar tu trebuie să devii un bărbat tare și lucid.

ANDREI (cu un ris rău) : La ce-i bun un bărbat tare în epoca noastră ? Să devină o rotiță bine unsă a celei mai birocratice și stupide monarhii !

MAILAT : Să-și ajungă lui însuși. Stăpîn pe sine în singurătatea lui mîndră ca un străjer într-un turn. Este întocmai ce-ți doresc.

ANDREI : Știi care-i deosebirea dintre noi ? Că dumneata cunoști exact ceea ce respingi și eu nu știu încă exact ceea ce doresc. Dar de un lucru sînt sigur. Că vreau să mă cheltui și să dau. Nu să strîng și să refuz.

MAILAT : Să te cheltui ? Pentru cine, pentru ce ? Nu te întrebai tu singur înainte ? Ce cauză merită în zilele noastre sacrificiul unui gînd măcar ? Unde te uiți totul se surpă, se destramă în mediocritate. Iar aici, în țara noastră ne înghesuim și ne mîncăm cu poftă ciinească între noi : ba secuii cu sașii ori cu ungurii, ba ungurii cu românii, ba românii cu toți la un loc. Mîndrul principat al Transilvaniei a murit. N-a mai supraviețuit decît mîndria noastră ca indivizi.

ANDREI : Mîndria și disprețul sînt o hrană săracă.

MAILAT : Care îndestulează pe cei tari. Și pentru aceștia femeia e un mijloc, nu un scop. (Cu oarecare indulgență.) Cel puțin nu unul exclusiv.

ANDREI (rîzînd) : Ai devenit mai concesiv ? Atunci te rog să-mi faci un hatîr : încă nu anunța logodna. Să mă obișnuiesc cu ideea. Nu-mi place să fiu mînat din urmă.

MAILAT : Bine, fie. Deși era momentul potrivit. (Rîzînd.) Bagă de seamă, mai pot apărea alți Halleri și altă Irene Kendy n-am de unde să scot. Hai du-te și impac-o. (Îl împinge prietenește cu palma, cu afecțiune.) Și renunță la romantisme, Andrei, nu lasă în urma lor decît impurități și mahnureală. (Andrei iese, la fereastră apare Klara Kendy.)

KLARA : Mailat !

MAILAT : Da !

KLARA : Ești singur ? Aș vrea să stăm puțin de vorbă.

MAILAT : Vino.

KLARA (intrînd după o clipă) : Colonelul a coborît călare în sat să-și cumpere țigări. De fapt îi place mai mult trăscaul de la circiumă decît coniacul tău franțuzesc.

MAILAT : De, circiumăreasa e rotundă ca un pepene, nu slabă ca tine.

KLARA : Pe vremuri nu-ți displăcea silueta mea.

MAILAT : Eu am avut totdeauna gusturi subțiri, nu cazone ca bărbatul tău.

KLARA : Doamne, Mailat, nebună am mai fost după tine. Și m-a ținut nu glumă.

MAILAT : În ce privește nebuniile, cred că nici eu nu ți-am rămas dator.

KLARA : Ce timpuri ! Cînd mă gîndesc la tinerețe am impresia că citesc povestea unei femei străine. Ce legătură poate fi între baba care am început să devin și dansatoarea de la balurile Curtii ?

MAILAT : Nu te îngrijora, ai să fii o babă fermecătoare. Și asta nu-i puțin lucru.

KLARA : Am ajuns la concluzia că la fiecare vîrstă trebuie să vrei ceva. Eu cred că mi-am găsit rostul. Vreau să fiu bunică. Bunica unor strănepoți de-ai tăi.

MAILAT : Nu mai ai mult de așteptat.

KLARA : Tocmai despre asta vroiam să-ți vorbesc. Andrei n-are deloc aerul să se grăbească, pe cînd eu din foarte multe motive sînt grăbită. Colonelul nu se amestecă în chestiunile de care mă ocup eu, dar vînzarea moșiei nu i-a făcut nici o plăcere. Noroc că era moșia mea.

MAILAT (ușor alarmat) : Vrei să spui că dă înapoi ?

KLARA : Nu, însă nici prea încălzit nu e. Și dacă o să aminăm mult treaba e în stare să facă pe neașteptate o criză de orgoliu sau de furie.

MAILAT : Care de fapt ar fi de zgîrcenie. (Furios.) Ade-vărul e că ar vrea să-și mărite fata fără să deschidă punga. Totdeauna a fost un calic și un zgîrie-brinză.

KLARA : Motivul n-are importanță. Însă îl cunosc. Cînd se încapățînează nici Dumnezeu din cer nu-i mai schimbă părerea.

MAILAT : Andrei de-abia s-a întors și tinerii s-au văzut prea puțin (Jovial, cinic.) Pofta vine mîncînd.

KLARA : Să fi fost eu în locul Irenei, domnul Andrei mînca jeratic de mult. Nu știu cum de-a ieșit așa mototoală. Parcă n-aș fi făcut-o eu. Auzi, să stea aici împreună timp de o săptămînă, cu binecuvîntarea mea pe deasupra și... (*Bătîndu-se peste gură.*) Doamne iartă-mă.

MAILAT (*rizînd*) : ...și să se întoarcă acasă tot fată mare, asta voiai să spui ?

KLARA : Nu fi necuviincios ! (*Pauză scurtă.*) Dacă nu l-ar iubi aș înțelege. Dar mi-a spus că-l iubește.

MAILAT : Ce-ar fi să-l trimit pe Andrei la Sibiu ? Ar fi prilejul să se întâlnească, să iasă în lume, să fie văzuți mereu împreună...

KLARA : M-am gîndit la asta. Însă într-un oraș mare sînt prea multe distracții și ispite. Voiam dimpotrivă să-ți propun s-o mai las aici pe Irene singură. Am pleca și noi mîine cu Haller. Ce zici ?

MAILAT (*sărutîndu-i mîna*) : Că-ți merge capul ca pe vremuri.

KLARA (*rizînd*) : Și tot în folosul tău, urs bătrîn.

MAILAT : Al meu ? Băieți ca Andrei nu se găsesc pe toate drumurile.

KLARA : Bine, bine, cunosc lecția. Dar ai putea și tu să-i mai dai pinteni.

MAILAT : Promit.

(*De afară se aude zvon de glasuri, risul așîtat al Irenei, apoi intră Irene, Andrei, Haller.*)

IRENE (*continuînd să ridă*) : Mamă, știi ce pretinde Andrei ? Că vechiul parc e plin de stafii. Am crezut că mor de frică. Noroc că era și domnul Haller cu noi.

ANDREI : N-am spus că e plin, ci că din cînd în cînd apare o siluetă misterioasă.

MAILAT : Ce-i povestea asta cu stafiile ? De ce bagi spaimă în fată ?

HALLER : Domnișoarei Irene îi plac misterele. Pretinde că îi este frică, dar a propus să ne luăm după stafie.

KLARA : Ce stafie, ați înnebunit cu toții.

IRENE : Zău, mamă, că-i adevărat. Întreabă-i pe ei. Ne plimbam pe lîngă pavilionul dărîmat cînd am auzit

un fel de scîncet sau de geamăt. Nu-i așa, domnule Haller ?

HALLER : Trebuie să recunosc că da. Eu susțineam că scîrție o creangă, dar domnișoara Irene avea dreptate. Pentru că apoi am văzut-o alergînd.

MAILAT : Pe cine ?

IRENE : Cum pe cine ? Stafia. Purta un voal negru pe cap, sau poate avea părul desfăcut pe umeri și se mișca așa de ușor încît parcă plutea. Dar repede de tot, ca un om care aleargă din toate puterile pe vîrful picioarelor. Da, cred că nu avea voal, ci părul despletit. Apoi a dispărut printre salcîmi.

MAILAT : Unde e Kati ?

IRENE : Pe terasă. (*Strigînd pe fereastră.*) Domnișoară Kati ! (*Kati apare la fereastră cu aceeași figură absentă.*)

MAILAT : Nimic, Kati, scuză-mă. Voiam să știu dacă te-ai culcat.

KATI : Nu pot, e lună plină. Cînd e lună plină pămîntul frige.

MAILAT : Da, da, știu. (*Kati dispăre.*)

IRENE : La început am crezut că-i o persoană de-a casei care vrea să ne sperie și am vrut să alerg după ea. Însă Andrei m-a oprit zicînd că în parc bîntuie stafii. Mi-a fost îngrozitor de frică. (*Chicotește.*) Nu-i așa, domnule Haller ?

HALLER : Într-adevăr, domnișoara Irene mi-a spus că e foarte speriată.

MAILAT (*lui Andrei*) : De unde ai scos istoria asta cretină cu stafii ?

ANDREI : Am glumit. Trebuie să fi fost cineva din sat care a venit la furat cireși.

IRENE : O femeie, la furat, noaptea ?

ANDREI : De unde știi că era femeie ?

IRENE : Dar nu poate fi nici o îndoială. Nu-i așa, domnule Haller ?

HALLER (*încurcat, schimbînd o privire cu Andrei*) : Nu știu, n-am văzut bine. Și poate că pînă la urmă a fost doar o iluzie optică. Lumina lunii printre copaci joacă feste din astea.

IRENE : O iluzie care plînge ? Nu. Andrei avea dreptate, era sigur un suflet rătăcitor. Acum nu mai vrea să recunoască pentru că l-a certat domnul Mailat.

KLARA : Dar mai terminați odată ! (Irenei.) Cum poți face atîta caz de o glumă nesărată !

IRENE : Bine, mamă, dar e atît de romantică ideea unui suflet chinuit care revine pe locurile unde a fost cîndva foarte fericit.

KLARA : Irene !

IRENE : Tac, mamă, tac.

KLARA : Ai depășit vîrsta cînd se trec cu vederea toate prostiile. Nu poți rămîne toată viața o gîsculiță naivă.

HALLER : Oh, domnișoara Irene e foarte deșteaptă și nu-i deloc cum ați spus... adică... gîsculiță.

KLARA (sincer mirată) : Crezi ? (Irenei.) Asta-i cel mai frumos compliment care ți s-a făcut vreodată. (Intră Mara.)

MARA : Domnule baron, mai aveți nevoie de mine ?

MAILAT (bucuros de schimbarea discuției) : Bineînțeles, Mari, toată viața.

MARA (surizînd) : Vorbeam de astă seară. Mă cam doare capul și...

MAILAT : Ce mai întrebi, du-te și culcă-te, draga mea.

MARA : Atunci, noapte bună.

IRENE : Mari, dumneata crezi în stafiile care bîntuie noaptea prin parc ?

KLARA : Irene !

MARA (o clipă descumpănită) : Nu știu, n-am văzut. Eu noaptea nu mă plimb prin parc.

IRENE : De ce nu porți părul despletit, Mara ? Ți-ar sta așa de bine. (Îi desface părul.) Cam așa arăta.

MARA (stringîndu-și părul) : Nu-i place domnișoarei Kati. (Dă să iasă dar ușa se deschide și apare colonelul Kendy.)

KENDY : Nevastă, fă bagajele, mîine dimineată plecăm la Sibiu. Vă aduc o veste de senzație. (Marei.) Care te interesează probabil în special pe tine, Mari.

KLARA : Ce s-a întîmplat ? Nu ne fierbe așa.

KENDY (pregătindu-și efectele) : Am fost în sat.

KLARA : Și ai băut un trascău.

KENDY : Două.

KLARA : Senzațională veste, în adevăr. Asta te-a hotărît să plecăm la Sibiu ? Dacă beai trei ajungeam la Budapesta.

KENDY : Dacă nu mă lași să vorbesc...

MAILAT : Hai, omule, spune.

KENDY : Plecăm la Sibiu pentru că mîine trebuie să fiu la regiment.

KLARA : Ești în concediu.

KENDY : Concediile vor fi probabil suspendate. Cînd mă întorceam m-am întîlnit cu șeful postului de jandarmi.

KLARA : Distinsă companie pentru colonelul conte Kendy. Ați băut brudărșaft ?

MAILAT : Ești insuportabilă, Klara.

KENDY : Eu îi spun asta de treizeci de ani. Șeful de post a primit o telegramă.

KLARA : Nu cumva s-a declarat iar război ?

KENDY : Nu, dar Principatele valahe s-au declarat independente.

ANDREI : Uite, bunicule, mai există pe lumea asta și cauze nobile.

MAILAT (lui Kendy) : Bine, dar asta înseamnă război cu Turcia. Țînțarul și elefantul !

KLARA : Și ce ne privește pe noi toată tărășenia asta ? (Lui Kendy.) De ce ești așa de excitat ?

KENDY : Va trebui desigur să luăm anumite măsuri de siguranță. Românii din Transilvania nu vor rămîne nepăsători. Au să se producă agitații, poate rebeliuni. Tu ce crezi, Mari ?

MARA : Nădăjduiesc, domnule colonel. Singele apă nu se face.

Intuneric

POVESTITORUL : Oricît ar fi de corect și de respectuos față de adevăr, scriitorul care vrea să reconstituie pe scenă în spirit documentar personaje și fapte reale, este obligat de regulile genului să trișeze. Cum

să cuprinzi puzderia de evenimente care alcătuiesc viața adevărată de zi cu zi într-un spațiu limitat și în chingile unui răstimp de două ore? Cele povestite pînă aici, ca și cele ce vor urma, sînt foarte autentice. Numele eroilor, vizita familiei Kendy în primăvara anului 1877, proiectul de căsătorie dintre Irene și Andrei și așa mai departe. Dar cînd pui pe unul din eroi să intre în casă și-l expediezi afară pe altul pentru că mă stingherește, cînd atribui un suris sau chiar o anumită replică personajelor, am senzația de fraudă pentru că habar n-am cum s-au petrecut lucrurile în realitate. Dintr-o scrisoare trimisă de Andrei lui Haller știu că „Hoinarul“, cum îl numește Andrei, a fost descoperit de Mara în finul grajdului și că ea i-a tănuțit o bucată de vreme existența. Ceilalți n-au aflat de prezența lui decît succesiv și la interval de zile. Cum nu pot însă aduce un grajd pe scenă și nici fărîmița acțiunea în zeci de momente, sînt obligat să recurg la o formulă de compromis. La drept vorbind, teatrul de reconstituire are însă și unele avantaje. În cîteva propoziții poți lămuri lucruri care ar pretinde altfel o lungă și fabricată desfășurare dramatică. Găsesc deci că e mai corect să spun de-a dreptul că în ciuda zilelor petrecute de Irene în casa Mailat, spre marea nemulțumire a bătrînului, relațiile celor doi tineri nu par să se fi încălzit. Cred că, de fapt, Irene a început ea însăși să se întrebe asupra solidității sentimentelor ei față de Andrei. Ceea ce o reține acolo încă, e mai degrabă o obscură curiozitate, un fel de încăpăținare nemotivată pentru bărbați, dar atît de caracteristică multor femei. Acum încearcă să pară preocupată de o broderie.

(Irene intră în scenă și se așază într-un fotoliu cu o broderie în mînă. Kati, după ce a repetat de cîteva ori aceeași frază muzicală pe care n-o dibuiește, a rămas încremenită în fața pianului. Kati intră și se așază la pian. Andrei citește. Intră Mailat cu ziarul. Il răsfoiește. Un moment de pauză pînă se compune atmosfera. Povestitorul iese.)

MAILAT (*enervat, bătînd cu degetul în ziar*): Avea dreptate Kendy. Toate ziarele românești jubilează. E o gargariseală patriotică de parcă ar fi tipărite dincolo de munți, nu aici la noi.

ANDREI: Nu pricep, ce ți se pare nefiresc. Crezi că o frontieră poate despărți un popor?

MAILAT: Care popor? Un popor nu există decît în măsura în care are o patrie. Și patria noastră e Transilvania, nu țările de peste munți.

ANDREI: O patrie cu capitala la Viena! După cîte știu românii de aici vorbesc românește și nu ungurește sau nemțește.

MAILAT: Ciudate idei ai început să ai.

ANDREI: Nu-i vorba de nici o idee. Încerc pur și simplu să gîndesc logic și fără patimă.

MAILAT: Dacă nu mă înșel asta se cheamă în jargonul vostru... obiectivitate.

ANDREI: Al cui jargon?

MAILAT: Al generației tinere, liberaliste. Numai că fără patimă, băiete, nici nu se construiește nimic, nici nu se distruge.

ANDREI (*uitîndu-se lung la el*): De o bucată de vreme orice aș spune sau aș face, te irită.

MAILAT: Mă irită că nu știu ce gînduri ai. Ar fi cazul să începi să reflectezi la viitorul tău, nu crezi?

ANDREI: Aștept răspunsul lui Haller.

MAILAT: Cînd vorbeam de viitor nu mă gîndeam la o slujbuliță care să-ți permită să stai cu o cameră mobilată la oraș și să mîzgălești condice pentru bătrînul Haller.

IRENE: Andrei e lipsit de ambiție. Are *le mal du siècle*.

ANDREI: Se vede că nu mi-am găsit încă țeluri pe măsura ambiției mele.

IRENE (*răsfățată*): În orice caz ai devenit un *tovarăș* urîcios. Toată ziua îți ninge și plouă. (*Cu totul pe alt ton.*) Cred că și șederea mea aici s-a prelungit prea mult.

MAILAT: Ce vorbe sînt astea, Irene, nu te simți bine la noi?

IRENE: Ba da, dar ca să fiu sinceră, domnule Mailat, mă cam plictisesc. Știu că nu e politicos ce spun

și că mama m-ar ocări, însă eu nu țin să par mai serioasă decît sînt. Mi-e dor de distracții.

MAILAT (*căutînd o soluție*): Ce-ar fi să faceți o excursie la munte? Voi doi. Cei zici, Andrei?

ANDREI (*fără convingere*): Desigur...

IRENE: N-are nici un rost, nici pe mine nu m-ar amuza mai mult decît pe tine. Cred că cel mai bun lucru ar fi să plec.

MAILAT: Ce se întîmplă cu voi, v-ați certat?

IRENE: Andrei n-are nici o vină, domnule Mailat. Voiam să-l necăjesc cînd l-am făcut uricios. De fapt eu sînt vinovată. Sînt o fată superficială care are nevoie de distracții.

MAILAT: Nu-mi place să mă bag în sufletele altora, însă credeam că ții la Andrei.

IRENE (*echivoc*): Tot atît cît ține și el la mine.

MAILAT (*nesesizînd*): Atunci e-n ordine. Ascultați, copii...

KATI (*intervenind pe neașteptate*): Dacă Irene dorește să plece, n-are rost s-o oprești.

MAILAT (*dur, fără să ridice tonul*): De ce te amesteci, Kati?

KATI: Nu mă amestec, tu ești cel care te amesteci. Totdeauna te-ai amestecat cu inima ta de piatră, Mailat, și rău ai făcut. Adu-ți aminte.

MAILAT (*stăpînindu-se*): Îți îngădui prea mult, Kati. Du-te în cameră la tine și odihnește-te. (*Kati se ridică. În aceeași clipă se aude de afară țipătul speriat al Marei: Andrei, Andrei!*) Asta e vocea Marei. (*Andrei iese în fugă pe ușă.*)

IRENE (*insinuant*): Nu știam că își spun pe nume.

MAILAT (*la început nedumerit*): Ce vrei să spui? (*Apoi.*) Cînd se sperie omul nu mai ține seama de protocol. (*Ducîndu-se la fereastră, strigă.*) Ce s-a întîmplat, Andrei?

VOCEA LUI ANDREI: Nimic, bunicule, venim îndată.

MAILAT (*lui Irene care a venit lingă el la fereastră*): Nu înțeleg cum și-a permis Haller asemenea nerușinare.

IRENE: Eu l-am provocat. Înainte de plecare i-am cerut să-mi scrie.

MAILAT: Ce vremuri dezmățate. Să știi că o s-o anunț pe maică-ta.

IRENE (*arătînd pe fereastră*): Aduc pe cineva cu ei. Un străin. Pare bolnav sau rănit. (*Se duce și deschide ușa făcînd loc Marei și lui Andrei care susțin în adevăr pe cineva bolnav sau rănit și pe care-l așază pe un scaun. Străinul închide ochii. E vizibil epuizat.*)

ANDREI (*lui Mari*): Adu un pahar de coniac.

(*Dar Irene i-o ia înainte, toarnă coniacul și vine cu paharul.*)

MAILAT (*Marei*): Cine-i omul ăsta?

MARA: L-am găsit în finul grajdului. Am crezut la început că-i mort și m-am speriat. Dar apoi mi-a făcut semn cu mîna să mă liniștesc.

HOINARUL (*deschizînd ochii*): Îmi pare rău că v-am speriat. Și vă cer iertare că m-am adăpostit azi-noapte în grajdul dumneavoastră.

ANDREI: Bea coniacul ăsta. O să te întremeze.

HOINARUL (*bea*): Mulțumesc. Acum mă simt mai bine.

ANDREI: Ești bolnav?

HOINARUL: Am căzut într-o ripă și mi-am răsucit piciorul. De-abia m-am tîrît pînă aici. Am adormit în fin.

MAILAT: Nu puteai să bați la ușă?

HOINARUL: Nu toți oamenii sînt bucuroși de musafiri nepoftiți. Mai ales la vreme de noapte. (*Surîzînd lui Irene.*) Cînd hălăduiesc zburătorii.

IRENE: Să știi că semeni cu un Zburător.

(*Intr-adevăr tînărul e de o mare frumusețe romantică și în ciuda hainelor ponosite e de o distincție care nu înșală.*)

HOINARUL: Un zburător cam trențaros și cam înformat.

MARA: Vrei ceva de mîncare?

HOINARUL: Un colț de pîine mi-ar prinde bine. Cred că tot rătăcind prin munți sînt vreo trei zile de cînd n-am îmbucat nimic. (*Deodată speriat se uită în jur.*) Aveam o straiță.

MARA : Am adus-o eu. *(Ii dă o straiță plină cu cărți pe care Hoinarul o ia bucuros în brațe.)* Și-ți aduc în-dată și de mâncare.

HOINARUL : Nu trebuie să vă deranjați. Vin eu la bu-cătărie. *(Dă să se ridice, dar cu o grimasă de durere recade pe scaun.)*

MAILAT : Stai liniștit pînă îți revii.

IRENE : Ce fel de cărți ai acolo ?

ANDREI : De-ale dumneavoastră, ardelene, Maior, Șincal.

MAILAT : Aici n-ai nimerit-o. Astea sînt cărți de propa-gandă românești. Pe mine mă cheamă Mailat.

(Mara care a ascultat atentă iese.)

HOINARUL : Aha ! Oamenii de treabă se înțeleg însă pretutindeni.

MAILAT : Pentru că dumneata ești un om de treabă ! Ei, tot am aflat ceva.

HOINARUL : Mă iertați că nu m-am prezentat după cu-viință. Dar ce importanță are numele unui hoinar. Eu port numele vîntului care mă bate și al stelei care mă călăuzește.

ANDREI : Curios, am impresia că te-am mai întîlnit un-deva.

HOINARUL : N-am mai fost în Ardeal.

ANDREI : Atunci... Nici la Viena n-ai fost cîndva ?

HOINARUL : Ba da. Am studiat acolo, dar nu cred că frecventam aceleași cercuri.

ANDREI : Totuși e sigur că te-am zărit măcar pe stradă. Ai un cap care nu se uită.

HOINARUL : Poate, eu sînt foarte distrat.

IRENE *(bătînd din palme)* : Vai ce mult îmi place ! Un Zburător cu înfățișare de vagabond și cu studii la Viena. Ce păcat că nu e și poet. Ar fi atît de ro-mantic.

HOINARUL *(zîmbind)* : Poate că sînt, domnișoară. Mi-ar place să-ți spun :

*Vin' cu mine, rătăcește
Pe cărări cu cotituri
Unde noaptea se trezește
Glasul vechilor păduri.*

Dar mi-e prea foame pentru a spune versuri și cum prezența mea cred că nu e dorită de domnul Mailat... *(Se ridică cu greu.)*

IRENE : Domnul baron nu poate să lase să plece din casa sa un om bolnav și înfometat. *(Lui Mailat.)* Nu-i așa, seniore ?

MAILAT : Nu mă omor după necunoscuți, dar bineînțe-les că n-o să încalc legile ospitalității. *(Iese.)*

HOINARUL : Baronul Mailat ! Mailații n-au fost pe vre-muri principii ai Transilvaniei ?

ANDREI : Nu trebuie să te impresioneze. Acum sîntem lefteri. Dar pentru că tot s-au început un fel de prezentări, să le continuăm : doamna e mătușa mea Kati. Domnișoara e contesa Irene Kendy, pe mine mă cheamă Mailat, ca pe bunicul *(Hoinarul s-a înclinat politicos. Andrei arătînd spre Mara care a intrat cu o tavă.)*, iar ea e Mara.

MARA : N-am găsit decît mâncare rece. *(Hoinarului.)* Stai jos și mănîncă.

HOINARUL : Ce ospăț. *(Incepe să înfulece cu poftă.)*

ANDREI : Mara, pregătește pentru domnul camera în care a stat Haller. Și trimite după doftoroaia Solomia să vină să-i tragă piciorul.

IRENE : Spuneai că vii din munte. Nu cumva ești și haiduc ?

HOINARUL : Din păcate nu, domnișoară. Eu umblu cu altfel de flinte și pistoale. Am trecut munții ca să-mi cunosc frații și cîntecele lor.

ANDREI : Mara știe o mulțime de cîntece vechi. Ea e româncă.

HOINARUL *(bucuros)* : Adevărat ? *(Marei.)* Spune-mi te rog prin părțile voastre se cîntă o baladă cu trei ciobani ? *(Recită.)*

*Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,*

MARA *(continuînd)* : *Iată vin în vale,
Se coboară-n cale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei.*

HOINARUL :

*Soarele și luna
Mi-au ținut cununa
Brazi și pâltonași
I-am avut nuntași*

MARA :

*Preoți, munții mari
Păsări lăutari.*

HOINARUL (*entuziasmat*) : Nemaipomenit ! Sînt aproape identice. De la cine le-ai învățat ?

MARA : De la tata și tata de la bunicul și așa mai departe. Ciobani.

HOINARUL : Stai o clipă să notez. (*Scoate din straiță creion și hîrtie și uitînd de locul unde se află, de parcă n-ar fi acolo decît el cu Mara, îi spune aces-teia.*) Ia-o de la început și mai rar.

MARA (*începe să recite*) :

*Pe munții cei mari
Vin trei păcurari
Unul e moldovean,
Unul e vrincean,
Și unul ungurean...*

IRENE (*cu ironie lui Andrei*) : Nu ți se pare că noi am devenit de prisos ?

Intuneric

Aceeși încăpere. Mara desprinzîndu-se din îmbrățișarea lui Andrei.

MARA : Nu, Andrei, aici nu. Nu vreau.

ANDREI : De ce te temi ? Bunicul și Irene sînt plecați la plimbare, iar Kati e în grădină. Dă-mi numai mîinile.

MARA (*refuzînd din cap*) : Cînd vin în cămăruța ta e altceva, nu pricepi ? Aici mă simt ca o slujnică care în lipsa stăpînilor doarme în patul lor și mănîncă în vasele lor.

ANDREI : Ți-am cerut să ai răbdare pînă îmi găsesc un rost.

MARA : Și pe urmă ?

(Andrei ridică din umeri cu un gest de neputință.)

ANDREI : Pe urmă plecăm de aici și... vom vedea, o scoatem noi la capăt.

MARA : Ți-am devenit ibovnică cu toată patima și dragostea de care m-a făcut Dumnezeu în stare. Nu-mi pare rău. Dimpotrivă sînt fericită și dacă ar fi s-o iau de la capăt n-aș șovăi nici o clipă. Te iubesc Andrei cum n-o să te mai iubească nici o femeie și dacă ar fi nevoie aș muri bucuroasă pentru tine. Dar țiitoarea ta n-o să fiu niciodată. Dacă tătucă ar fi aflat că am păcătuit cu tine m-ar fi omorît poate. Dar dacă ar fi știut că sînt întreținută ta mi-ar fi scuipat pe mormînt.

ANDREI : O să ne căsătorim.

MARA (*mîngîindu-l pe obraz*) : Prostule ! Și bunicul tău și viitorul tău ! Crezi că nu mi-aș dori să fiu în fața lumii femeia lui Andrei și că n-aș înnebuni de bucurie și mîndrie ? Dar astea sînt neghiobii romanțioase pe care n-am voie să le pun în cumpănă cu realitatea. Peste cîțiva ani m-ai blestema și tu, nu numai bunicul tău. Eu nu sînt o trufașă și o ambițioasă, Andrei, sînt doar o femeie care iubește adevărat și se mulțumește cu asta.

ANDREI : Cum poți vorbi de blesteme ? O să te iubesc pînă la sfîrșitul vieții.

MARA : Să te audă Dumnezeu. Crezi că-mi doresc altceva pe lumea asta ?

ANDREI : Dacă Haller nu-mi face rost de postul acela, o să mă apuc de avocatură și atunci, peste cîțiva ani, tot doamna Mailat o să fi.

MARA : În ațiția ani, iubitule, o să avem destul răgaz să vorbim despre asta. Să ne bucurăm de ziua de azi. (*Cu o malîție fără răutate.*) Atît cît ne dă voie domnișoara Kendy.

ANDREI : Irene pleacă. S-a săturat. A înțeles că între noi lucrurile nu merg cum trebuie și cred că nu-i deloc neconsolată. E numai ofensată.

MARA (*cinstită*): Pleacă într-adevăr? (*Îl sărută expansiv.*) Mi-ai dat o veste bună. Nu c-o urăsc, știu că ești al meu, dar mi-e frică de ochii ei iscoditori și ironici. O să putem fi din nou singuri. Andrei, îți dai seama ce fericire!

ANDREI: Singuri cu Kati și cu bunicul!

MARA: Domnișoara Kati nu vede nimic și domnului baron nici nu i-ar trece prin cap că între noi este ceva. O să fie însă furios de plecarea Irenei.

ANDREI: Cred c-o să fie mai ales amărit și îngrijorat.

MARA: Da, de câteva zile stă tot timpul închis în camera lui și aproape că nu mai vorbește cu nimeni. (*Pauză.*) Andrei, el nu trebuie să afle că între tine și Irene ar fi cu puțință o ruptură definitivă. (*Hotărât.*) Și nici nu trebuie să fie. Dacă pleacă acum, mai mult nu-mi doresc.

ANDREI: N-o să mă însor niciodată cu Irene Kendy.

MARA: Bine, bine, să nu mai vorbim de asta. Avem și noi un prieten, iubitul: timpul. Ține deocamdată cu noi. Să nu pretindem mai mult și să-l lăsăm cum ar spune el (*arată cu degetul spre camera de sus*) să-și „toarcă firul” liniștit.

ANDREI: L-ai văzut azi?

MARA: Când i-am dus oala cu cafea și tutunul. Era un fum în odaie de-am crezut că luase foc casa. Nici bună ziua nu mi-a dat. Fumează, bea cafea și scrie. Pe jos e plin de hîrtii mototolite.

ANDREI: Astă-noapte iar a lipsit. L-am auzit deschizînd ușa în zori. Pe unde o fi umblînd nopțile?

MARA: L-am întrebat și mi-a răspuns rîzînd: Am pierdut o stea Mara și s-a ascuns atît de bine afurisita că nu mai dau de ea. Dar și cînd o s-o găsesc o s-o ferec atît de bine în lanțuri de diamant că toată lumea o s-o arate cu degetul.

ANDREI: Oare bunicul știe că mai stă încă la noi?

MARA: N-a întrebat nimic de el. Însă m-a văzut o dată pe scară ducîndu-i tava cu mîncare. A ridicat doar sprîncenele și a trecut mai departe.

ANDREI: Și Kati?

MARA: Adevărat, n-am apucat să-ți spun. Ieri după-amiază cînd treceam pe coridor am auzit din odaia

lui șoapte. Credeam că ai venit tu la el, am bătut la ușă și am intrat. Ghici cu cine era?

ANDREI: Cu Irene?

MARA (*surizînd*): Nu, cu Irene s-a plimbat ieri dimineață prin pădure.

ANDREI: Zău?

MARA: Ești cumva gelos? N-o ținea decît de mină.

ANDREI: Asta-i nemaipomenit. Și taci din gură!

MARA: Cînd era să-ți spun? Și pe urmă nu-mi place să umblu cu vorbe. (*Malițios.*) De unde să știu că n-o să te indispună cochetăriile Irenei?

ANDREI: Ia te uită cîtă afurisenie zace în tine.

MARA: Ca în orice femeie îndrăgostită. Nu, în odaia lui era domnișoara Kati. Am fost atît de mirată, încît m-am pierdut cu totul și am început să mă bilbui. Dar ea parcă nici n-a băgat de seamă, el mi-a făcut semn să tac și a continuat să-i spună în șoaptă versuri. Iar domnișoara Kati asculta cu ochii închiși atît de liniștită și senină încît ai fi putut crede că doarme dacă n-ar fi suris. Îți dai seama, Andrei? Surîdea. Ea! Am ieșit tiptil.

ANDREI: Nu știu cît o fi de poet, dar omul ăsta e sigur un vrăjitor. Văd că nici o femeie nu-i rezistă. Pe tine nu te-a fermecat încă?

MARA: Într-un fel da.

ANDREI (*jucînd gelozia*): Poftim?

MARA: Nu fi prost. Asupra mea nici o vrajă de bărbat nu mai are putere. M-ai legat cu șapte lacăte, tiranule. Însă omul ăsta e altfel decît noi. Nu știu cum să-ți spun, e foarte apropiat, prietenos, glumeț și totodată îl simți mai îndepărtat decît luna de pe cer. Zice că vine de dincolo, de peste munți, dar parcă ar veni de pe alt tărîm unde noi nici cu închipuirea nu ajungem. Știi cum mă gîndesc la el? Ca la un sol.

ANDREI: Nu înțeleg.

MARA: Da, vorbesc încurcat, însă asta simt. Nu știu ce solie poartă, poate nici el nu știe, însă sigur duce cu el o vestire, un semn. (*Rîzînd.*) Cred că asta simțeau oamenii pe vremuri cînd Dumnezeu trimitea îngeri vestitori pe pămînt. Oamenii nu price-

peau mare lucru și totuși se înfiorau ca la o chemare.

ANDREI : Ar trebui să te iau peste picior și să rid puțin de tulburarea ta, dar oricît aş vrea să nu recunosc și pe mine mă tulbură.

MARA : De ce să nu recunoști ? Numai ca să te fudulești că stai cu picioarele pe pămînt ? Eu cred că lumea e plină de minuni numai că nu știm să le vedem. Dragostea noastră nu e o minune ca în cărțile de basme ? Cine dintre cei din jurul nostru ar crede în ea și n-ar socoti-o drept o istorie scîrnăvă ? Feciorul grofului care și-a făcut chefu cu o fată de țaran român toantă și slugarnică ! *(Andrei îi pune mîna pe buze ca să nu mai vorbească, dar ea i-o dă la o parte.)* Pe cînd dragostea noastră e adevărată, nu-i așa, Andrei ?

ANDREI : Jur cu sufletul mamei mele.

MARA *(uimită)* : De ce juri pe mama ta și nu pe tine, și de ce-ai spus cu sufletul ei și nu pe sufletul ei ?

ANDREI : Nu mi s-a povestit aproape nimic despre mama. Știu că a iubit și că a plătit iubirea asta cu moartea născîndu-mă pe mine. Cum o să jur însă pe sufletul ei, cu ce drept, dacă există cumva un rai sau un iad ? Pe cînd cu sufletul ei pot jura liniștit. E și al meu.

MARA *(I se aruncă de gît, apoi, îndepărtîndu-se repede)* : Dacă dragostea ta n-ar fi adevărată m-aș arunca cu capul în fîntînă. Un singur lucru m-ar împiedica poate s-o fac.

ANDREI : Ce anume ?

MARA *(după o ezitare)* : Nu, nimic. *(Glumeț.)* La urma urmei nu trebuie să știi chiar toate secretele mele.

ANDREI *(luînd-o pătimaș în brațe)* : La noapte, da ?

MARA *(desprinzîndu-se)* : Sigur că da. Mai întreb ? *(Între Kati, cei doi sînt o clipă descumpăniți. Kati nu are aerul de a fi observat nimic.)*

KATI *(după o pauză)* : Andrei, aş vrea să rămîn singură cu Mari. *(Neînțelegînd nimic, dar obligat să țină seama de cererea lui Kati, Andrei iese încercînd să pară dezinvolt.)*

ANDREI : Sper că nu vrei s-o cerți ?

KATI *(dintr-o dată surprinzător de categorică)* : Du-te, Andrei ! *(Acesta iese. Kati se duce la pian, reia fraza monotonă pe care o repetă de obicei, apoi după un arpeggiu violent.)* Stai jos, Mari.

MARA *(efectiv nedumerită și speriată de atitudinea neașteptată a lui Kati)* : Ce s-a întîmplat, domnișoară Kati ?

KATI : Tu știi că eu nu sînt nebună ? Că n-am fost niciodată nebună.

MARA : Dar, domnișoară Kati, eu...

KATI : Ce rost are să minți ? Crezi că n-am aflat că mi se spune „nebuna de la curte“ ? E adevărat că teafără de tot nu sînt. Cum aş putea să fiu după ce mi s-a întîmplat ? Cunoști povestea mea ?

MARA *(jenată)* : Da... am auzit.

KATI : E adevărată. Și aveam numai șaptesprezece ani. Am vrut să mă omor atunci. N-am izbutit, m-au salvat și am rămas un fel de moartă vie.

MARA : Nu înțeleg de ce îmi spuneți mie toate astea.

KATI *(continuînd)* : Cu vremea te obișnuiești și chiar ți-e bine. Te lasă lumea în pace și trăiești ca într-un vis. Privești oamenii ca printr-un geam afumat și zgomotele lor îți ajung tot mai slab, mai îndepărtat la urechi, de parcă le-ai avea înfundate cu vată. Privești și nu vezi, ascuți și nu auzi. Ceilalți suferă, se zbat și ție nu-ți pasă. E bine.

MARA : Niciodată nu v-am auzit vorbind atîta.

KATI : El însă spune că nu e bine.

MARA : Cine ?

KATI : Tinărul acela de sus. E curios dar pe el îl aud. L-am auzit din prima clipă. Poate că are dreptate. De aceea m-am hotărît să vorbesc cu tine.

MARA : V-am supărat cu ceva ?

KATI *(ridică din umeri)* : Voiam să-ți spun că eu știu de mult ce-i între tine și Andrei.

MARA *(uluită)* : Știați !

KATI : Încă de la început.

MARA : Și ați tăcut ?

KATI : Nu era treaba mea, era treaba voastră.

MARA : Nu-i ceea ce vă închipuiți. Ne iubim.

KATI : Cu atît mai bine. Dar Mailat dacă află o să te alunge și o să-l alunge și pe Andrei, chiar de-ar fi să moară de inimă rea.

MARA : Eu nu-i cer nimic lui Andrei.

KATI : Și el nu ți-a promis nimic ?

MARA : Copilării. (*După o pauză.*) Domnișoară Kati, eu o să plec peste o lună, două. O să plec de tot.

KATI : Și unde ai să te duci ?

MARA : Nu știu, poate la Brașov. Am o mătușă în Schei.

KATI : Andrei știe ?

MARA : Nu, și nici nu trebuie. Vă rog să nu-i spuneți. Vă rog !

KATI : Dar ce-i în capul tău ? Nu pricepi că vreau să vă ajut ? Că sînt singurul om care vă poate ajuta ?

MARA : Domnișoară Kati, o să am un copil.

Intuneric

Camera Hoinarului. Mari, Andrei, Hoinarul. Acesta citește.

HOINARUL : „Cînd panglicarii care joacă pe funii la Paris și Viena se vor stinge pe rudă pe sămînță de pe fața pămîntului nostru — atunci abia poporul românesc își va veni în fire, atunci va suna ceasul adevăratei libertăți. Dar suna-va acel ceas ? Oare tinerimea care astăzi își uită limba și datinile prin cafenelele străinătății, va fi în stare să înțeleagă pe acest popor, a cărui limbă și istorie n-o mai știe, ale cărui trebuințe nu le înțelege, ale cărui simțiri o lasă rece ? Dumnezeuul părinților noștri să aibă îndurare de noi !” (*Aruncă foaia de hîrtie pe masă.*) Ei acum te-ai lămurit ce scriu și de ce scriu, voievoade ? Pentru că mă doare, pentru că mă înecă sila, pentru că nădăjduiesc tot atît de aprig pe cît urăsc. Astea nu sînt cuvinte născocite, sînt rupte din carnea și din sufletul meu, dar ce poți pricepe Măria-Ta din ele ?

ANDREI : Te-am rugat să nu mai îmi spui voievoade, e o glumă fără haz.

HOINARUL : De ce, sună mai frumos decît baroane. Baroni sînt aici la voi cu ghiotura, pe cînd voievozii Transilvaniei îi numeri pe degete. Mai ales pe cei care pentru o coroană și-au uitat sărăcia, nevoile și neamul.

ANDREI : Neamul ? Nu cumva îmi faci mie proces pentru faptele strămoșilor mei de acum trei sute de ani.

HOINARUL (*rizînd*) : Bineînțeles că nu, Andrei, m-am lăsat tîrît de spiritul meu polemic și de fantezia mea care deseori o ia razna. E absurd, dar cînd scriam articolul ăsta mă gîndeam totuși la dumneata. Un înstrăinat care-și redescoperă obîrșile ar fi un bun subiect de literatură.

ANDREI : Ai dreptate, de literatură. Vrei să faci iar din mine un român ? Cam tîrziu. Vorba bunicului, noi nu sîntem nici unguri, nici români, sîntem Mailați.

HOINARUL : Voievozi fără țară, baroni fără sabie și gentilomi fără un sfanț. Nu te supăra, dar ești mai golan decît mine, Andrei. Eu cel puțin am un vis care știu că o să se împlinească și nu l-aș da pe toate baroniile din lume. Și nu-i o nebunie a mea. Cunoști imnul lui Andrei Mureșanu ? Scris acum aproape treizeci de ani.

ANDREI : Știu că e interzis.

HOINARUL : Da, oamenii îl îngină sau îl murmură cu ușile închise și perdelele lăsate. Dar dacă ascuți bine, îl auzi cum se înalță peste munți și peste frontiere, în toată țara asta care odată și odată va fi iar întregă. Asta-i viziunea mea. Și a lui Mureșanu care nu degeaba evoca laolaltă umbra lui Corvin cu a lui Mihai și Ștefan.

ANDREI : Cum ? Chiar crezi că Ardealul va fi vreodată al vostru ?

HOINARUL : Adică al românilor ? Dar este !

ANDREI : Voiam să spun, crezi că se va uni cu Principatele ?

HOINARUL : Dar asta intră în logica istoriei. Primul pas a fost unirea principatelor, al doilea independența și războiul de acum, al treilea urmează inevitabil. Trebuie să fii orb ca să nu vezi. Unitatea națională

nu poate fi numai o chestiune de conștiință, platonică. E o realitate concretă cuprinsă într-un anumit spațiu. Și spațiul acesta al României viitoare reprezintă o unitate pe care nici o vitregie istorică n-o poate dizloca. Așa l-a făcut Dumnezeu încă înainte de a-l hărăzi dacilor. Pământul ăsta, prietene, indiferent de invazii și ocupații a fost dintotdeauna un întreg transmis din băștinași în băștinași, ca o moștenire ce nu poate fi desfăcută și nici înstrăinată de vreo voință sau slăbiciune omenească. Când o să scriu poemul meu despre Dochia ai să-nțelegi mai bine.

ANDREI : Deocamdată înțeleg că vrei să mă convingi de lipsa mea de rost pe lumea asta.

HOINARUL : Nu e chiar un lucru atât de neînsemnat. Luciditatea, oricât de amară, e mai bună decât inconștiența. M-am împrietenit cu dumneata, Andrei, și când văd atita tinerețe și inteligență și generozitate — pentru că le ai pe toate — irosindu-se, e firesc să-mi pară rău.

ANDREI : Și ce mă sfătuiești să fac ?

HOINARUL : Nu știu. Ți-aș putea răspunde : caută-ți o cauză în care să crezi chiar dacă noi doi am deveni dușmani din pricina ei, dar ăsta nu e un sfat, e o predică. Crezurile nu se găsesc pe toate drumurile. Frate Andrei, dacă-aș avea numai o bucată de piine în buzunar și ți-ar fi foame aș împărți-o cu tine sau ți-aș da-o toată. Dar așa ce să-ți dau ?

ANDREI : Nu-ți închipui cât îi invidiez pe tinerii voștri. Ei nu trebuie să caute un țel. Acesta îi caută pe ei. Dacă m-ai lua tovarăș cu tine, fără să știu măcar unde mă duci, n-aș șovăi și-aș merge alături.

HOINARUL (*cuprinzându-l după umeri*) : Cred. Dar nu mi-aș lua răspunderea. Mărturisire pentru mărturisire : eu sînt al oamenilor, dar nu al fiecăruia luat în parte.

*Pururi tinăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății.*

Astea sînt versurile unui poet al nostru. Eu sînt sigur că pot deschide drumuri, însă nu pot avea tovarăși de drum. (*Glumeț.*) Ce vrei, fiecare cu drama lui. (*Către Mara.*) Mara, unde ai pus sticla de palincă voievodală ? (*Mara scoate la iveală o sticlă de după mobilă.* *Hoinarul i-o întinde lui Andrei.*) E darul tău, tu trebuie să închini primul.

ANDREI : Mi-ai spus înainte „prietene“. Pentru prietenia noastră. (*Bea.*)

HOINARUL (*dînd sticla Marei*) : Ia să aud și închinarea ta.

MARA (*bînd*) : Pentru frăția noastră.

ANDREI : Din care eu nu fac parte.

HOINARUL (*bînd*) : Pentru Dacia reînviată, pentru un viitor care să nu trădeze trecutul. (*Urmărindu-și un gînd.*) Mureșanu ! Doamne, ce poem dramatic s-ar putea scoate din pretextul ăsta ! Mara, tu cunoști cîntecul lui Mureșanu ?

MARA (*uitîndu-se în jur ca și cum ar vrea să se asigure că nu e auzită, șoptește*) : „Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte“.

HOINARUL (se așază lângă ea și începe să îngine cîntecul. Ea îl însoțește. La un moment dat Mara începe să cînte tare : „Acum ori niciodată, alege-ți altă soartă“. Hoinarul îi astupă gura cu mîna. Amîndoi continuă să îngine cîntecul fără cuvinte în timp ce lumina se stinge încet asupra lor, stăruind mai mult asupra siluetei izolate a lui Andrei. (*Apoi.*)

Intuneric

Lumina se aprinde asupra încăperii de jos. Mailat și Irene.

MAILAT (*plimbîndu-se nervos prin cameră*) : Trăsura o să fie gata mîine dimineată în zori. Andrei o să te însoțească. Pînă noaptea ajungeți la Sibiu.

IRENE : Pot pleca și singură. Mă descurc eu.

MAILAT : Andrei o să te însoțească și o să rămînă și el un timp acolo. I-am scris Klarei.

IRENE : Andrei știe ?

MAILAT : Încă nu i-am spus.

IRENE : Poate că nu vrea.

MAILAT : Ce vorbă e asta ! Trebuie să mai iasă și el în lume. Să-și facă relații. Și pe urmă poate că viața la oraș să vă placă mai mult. Am impresia că singurătatea de aici nu v-a priit.

IRENE : Domnule Mailat, nu cred că țin ca Andrei să mă însoțească.

MAILAT : Ești o fată rizgiiată și vanitoasă. Te înfurie tăcerea lui Andrei. Nici mie nu-mi place. Însă încerc să-l înțeleg. Căsătoria e un lucru serios care se face cu chibzuință și fără impaciență. Bineînțeles că totul are o limită. Peste două săptămîni vin și eu la Sibiu și facem logodna.

IRENE : Nu m-ai înțeles bine, domnule Mailat. Cred că eu nu mai știu dacă vreau să mă mărit cu Andrei.

MAILAT (*stupefiat, aproape se bîlbiie*) : Ce... Ce spui ?

IRENE : Dragoste cu sila nu se face. Am și eu dreptul să-mi doresc un bărbat care să mă iubească. Cel puțin în felul ăsta știu că aș fi stăpină în casa mea.

MAILAT : E inadmisibil ! Cum a putut Klara să te lase să-ți umpli capul cu gîrgăuni ! Ce faci, te joci de-a modernista, de-a emancipata ? Țasta-i efectul romanelor franțuzești. Ești de-a dreptul ridicolă.

IRENE : Domnule baron, te știam un om politicos cu femeile. Chiar cînd sînt niște „gîsculițe“ ca mine. Pentru că așa mă socotești. Dar gîsculița are și ea pretențiile ei. Și pentru că dumneata ai deschis vorba despre acest proiect de căsătorie, care seamănă cu o conspirație de vodevil, îmi îngădui să-ți aduc la cunoștință că îmi rezerv dreptul să mă mai gîndesc dacă eu sînt de acord sau nu cu el. Cel puțin acum lucrurile sînt clare, nu-i așa ? N-aș fi vrut să te supăr, însă înainte de plecarea mea trebuia să vorbim deschis. (*Cu drăgălăsenie.*) Mă ierți ?

MAILAT (*nevrînd să întindă coarda*) : Ai merita așa cum spun prietenii tăi franțuzi *une bonne fessée* sau așa cum spunem noi vreo două la fund. (*Trăgînd-o drăguț de ureche.*) Nu-i prost Andrei să scape din mîna o asemenea emancipată fermecătoare. (*Ridîcîndu-i bărbia.*) Nici nu băgasem de seamă cît de drăguță te-ai făcut. O adevărată femeiușcă cu care

sînt prea prudent ca să mă cert. Ar fi în stare să-mi scoată ochii. (*Îi întinde mîna.*) Facem pace ?

(*Bătăi în ușă. Aceasta se deschide și apare un subofițer de jandarmi.*)

SUBOFIȚERUL : Să trăiți, domnule baron !

MAILAT : Ce s-a întîmplat, Ioșca ? Nu-mi place cînd autoritățile dau buzna în casa mea !

SUBOFIȚERUL : Vă rog să mă iertați, domnule baron, dar știți și dumneavoastră, datoria...

MAILAT : Vorbește, plutonier.

SUBOFIȚERUL (*privînd-o pe Irene*) : E o chestiune, cum să spun, confidențială.

MAILAT : Nu știam că avem secrete împreună. Așa încît dă-i drumul.

SUBOFIȚERUL : Dacă ordonați dumneavoastră... Da' nu știu cum să încep, să nu vă supăr. Eu... respectul pentru dumneavoastră... Știți, am onoarea să fiu supusul dumneavoastră servitor... așa că...

MAILAT : Ce tot îndrugi acolo ! Vorbește odată omenește.

SUBOFIȚERUL : Vroiam să vă întreb dacă vagabondul acela străin stă aici cu știrea dumneavoastră.

MAILAT (*după o clipă de ezitare*) : Da, e oaspetele meu. L-am găzduit pentru că-și răsucise un picior și nu putea să meargă. Cred că e aici încă.

SUBOFIȚERUL : Despre asta vă pot eu confirma. Este. L-am ținut mereu sub ochi.

MAILAT : Vrei să spui că mi-ai spionat casa fără aprobarea mea ?

SUBOFIȚERUL : Datoria, domnule baron. Cît despre picior, dacă o fi avut în adevăr ceva, acum e bine sănătos. Toată noaptea bate satul. A fost și la stîna la munte.

MAILAT : Și-o fi găsit și el vreo fată.

SUBOFIȚERUL : Ce fată, domnule baron ! Fete cu izmene, iertați-mi prostia. Se adună numai cu rumânii cei mai colțoși și naiba știe ce pun la cale.

MAILAT : Ce pot pune la cale ? Revoluție ? Bați cîmpii, plutoniere.

SUBOFIȚERUL : Eu n-am vorbit de revoluție, domnule baron. Da' de cînd au trecut valahii Dunărea e o

vînzoleală prin casele rumânilor de gîndești că i-au apucat năbădăile. Se adună și citesc gazetele lor, strîng bani să trimită ajutoare și asta n-ar fi nimic, organizează treceri clandestine de voluntari peste frontieră. Numai te trezești dimineța că a mai dispărut unul. Unde-i? întrebi. Îți rinjește tat-so în nas și zice: de unde să știu io, că-i flăcău în toată firea. O fi la preumblare. Pe dracu, el e poate de acum peste Dunăre, că avem și noi informațiile noastre de la centru.

MAILAT: Și tînărul acela are vreun amestec în treburile astea?

SUBOFIȚERUL: Musai că are, că-i de dincolo și toți se uită la el ca la papa de la Roma. Eu l-aș fi arestat pe vagabond, dar știam că locuiește la dumnea-voastră și n-am îndrăznit. Așa că am venit să vă întreb dacă-mi dați voie să-l umflu.

MAILAT: Cît e sub acoperișul meu să nu-ndrăznești.

SUBOFIȚERUL: Dar, domnule baron...

MAILAT: Însă o să-i spun să-și ia catrafusele mîine, — vezi că are și cărți interzise — și-atunci poți să-ți faci datoria.

SUBOFIȚERUL: Am înțeles. Mîine.

MAILAT: Nu i-ar strica și o chelfăneală bună.

SUBOFIȚERUL: Lăsați pe mine. Îl satur eu de propagandă pe șpion. Să trăiți, domnule baron. (Iese.)

MAILAT: Cîtă impertinență la individul acela. Noroc că Ioșca are pumnii destul de grei ca să i-o scoată pe nas. (Irenei.) Vrei să mi-l cauți pe Andrei? El l-a oploșit aici. Dar nici un cuvînt. (Irene iese. Mailat singur.) Valah obraznic!

Intuneric

Lumina se reaprinde în camera de sus. Mara, Andrei și Hoinarul tresar cînd bate cineva în ușă. Apoi Andrei o deschide și apare Irene.

IRENE: Și voi complotați?

ANDREI: Ce-i cu tine aici?

IRENE: Credeam că domnul e singur. Voiam să-i comunic ceva.

HOINARUL (glumeț): Ce onoare, contesă! Puteți fi sigură că regret prezența amicilor mei. (Celor doi.) Iertați-mă, dar asta e adevărul.

IRENE: Nu căutam o întîlnire galantă, Zburătorule. Totuși confidențială, cum pronunță un cunoscut de-al meu.

ANDREI (Marei): Se pare că în adevăr sîntem de prisos. Să-i lăsăm singuri. (După o privire interogativă schimbată cu Irene, care nu se opune, ies.)

IRENE: Ce-o fi acum în capul lui Andrei? (Se așază.)

HOINARUL: Nu ți-e frică că ai să te compromiți, domnișoară Irene?

IRENE: Sînt mult mai puțin fricoasă și convențională decît își inchipuie cei din jurul meu, Gabriel.

HOINARUL (îngenuncha și-i sărută mîna): Nu puteai să-mi faci un dar mai frumos decît spunîndu-mi pe nume. Rostit de buzele dumitale parcă-l aud pentru întîia oară, nici nu-mi vine să cred că e al meu. E ca o dezmierdare pe obraz. Gabriel! Doamne, ce frumos sună! Vrei să-l mai rostești o dată?

IRENE (mîngiindu-l ușor pe obraz): Gabriel.

HOINARUL (glumeț, dar sincer): Uite că mă simt aproape arhanghel. Arhanghelul Gabriel.

IRENE: Și arhanghelii sînt niște Zburători. N-au aripi?

HOINARUL: Tare îmi vine să te răpesc și să te duc prin stele înalte. Dar bietul Gabriel nu-i nici Zburător, nici arhanghel. E un pîrlit. Căruia contessina Kendy i-a mîngîiat obrazul. Și asta n-o s-o uite niciodată. Poate cînd voi fi oale și ulcele, clipa asta va rămîne prinsă în cîteva versuri ca o musculiță într-o boabă de chihlimbar. Iar micuța contesă va trăi rînduri de vieți.

IRENE (emoționată, dar parînd): Vorbe, vorbe. Am venit să-ți comunic o chestiune serioasă.

HOINARUL: Crezi că pot exista lucruri mai serioase decît bucuria pe care mi-ai dat-o?

IRENE: Din păcate, da. Trebuie să pleci de aici, chiar în noaptea asta, chiar acum. A venit la baron șeful de post să-i ceară îngăduința să te aresteze. Cică ești amestecat într-un fel de întîlniri conspirative, în sfîrșit, ceva în genul ăsta. Nu știu și nu mă inte-

resează să știu. Baronul i-a spus că atîta timp cît ești sub acoperișul lui nu-i dă voie să se atingă de dumneata. Însă îți va cere să pleci mîine și, din clipa cînd vei ieși pe ușă, e liber să procedeze cum crede de cuviință.

HOINARUL : Neașteptat de generos, baronul !

IRENE : Mă tem că n-ai înțeles bine. El n-are de gînd să te prevină de intențiile jandarmilor. Așa încît mîine cînd vei fi obligat să părăsești casa, aceștia au să te înhațe.

HOINARUL : Andrei știe ?

IRENE : Cum îți închipui asta ? Numai eu știu pentru că eram de față. Lui Andrei o să-i spună doar că doarește să pleci. Va fi un ordin. Iar Andrei va trebui să se închine oricît ar protesta.

HOINARUL : Și dumneata ?

IRENE : Ce-i cu mine ?

HOINARUL : De ce ai venit să mă previi ?

IRENE : E greu de priceput ? Pentru că îmi plăci. Sau ca să fiu mai decentă și mai ipocrită, să zicem dintr-un capriciu.

HOINARUL : Și nu ți-e frică de mînia baronului ?

IRENE : Nu va afla. De aceea trebuie să pleci imediat, fără să-ți iei rămas bun nici de la Andrei. O să-l pun eu la curent după aceea. Baronul trebuie să creadă că n-ai rezistat pornirilor dumitale de hoinăreală și că ai dispărut pur și simplu.

HOINARUL : Mă tem că ai dreptate. *(Își adună repede cărțile în straiță.)*

IRENE : Să ieși tiptil, pe scara de din dos. Eu o să supraveghez coridorul.

HOINARUL : Și dacă dau peste Andrei ?

IRENE : Nici o grijă. E acum în camera lui cu fata aceea.

HOINARUL *(uimit)* : Cum, crezi că ei doi...

IRENE : Asta te interesează acum ? Înțeleg să mă intereseze pe mine. Îmi scapă foarte puține lucruri, Zburătorule. *(Glumeț.)* Știu și ce culoare de ochi ai. Hai, grăbește-te, pentru numele lui Dumnezeu.

HOINARUL *(pregătindu-se să iasă)* : Cum să-ți mulțumesc ?

IRENE : Mă bucură că la despărțire am fost numai noi doi. Altfel n-aș fi putut face asta. *(Se apropie de el și-l sărută ușor pe buze. Apoi deschide ușa.)* Și acum, drum bun ! Să fii prudent ! Și dacă treci prin Sibiu, caută-mă.

Intineric

Lumină în camera de jos. Mailat se plimbă agitat.

Intră Irene.

MAILAT : Unde Dumnezeu umblați toți ? Te rugasem să-l cauți pe Andrei.

IRENE : Nu l-am găsit. Mi-am permis să mă plimb prin parc și să mă gîndesc la multe.

MAILAT : De fapt nu mai am nevoie de el. Văzînd că nu apăreți am urcat eu în camera ilustrului nostru musafir ca să-i comunic personal că mîine trebuie să-și ia tîlpășița. Închipuiește-ți : pasărea și-a luat singură zborul. Să sperăm că n-a dispărut nimic din casă. *(După o pauză.)* La urma urmei poate că e mai bine așa. Fiecare trebuie să aibă dreptul la șansa lui. Dacă scapă de jandarmi, ducă-se sănătos. Unde-o fi totuși Andrei ?

IRENE : Ții numaidecît să afli ?

MAILAT : Numaidecît ! Sint curios doar dacă știe de dispariția individului. Dar de ce folosești tonul ăsta cu subînțelesuri ?

IRENE : Pentru că dacă ai ști unde și cu cine-i probabil Andrei acum, nu ți-ar face plăcere.

MAILAT : Nu cumva e cu el. I-am bătut în ușă și n-a răspuns. Nu-i acasă, ușa era încuiată.

IRENE : Cînd nu se răspunde la o bătaie în ușă, nu înseamnă numaidecît că odaia e goală. Poate că cel dinăuntru nu vrea să răspundă.

MAILAT : Nu înțeleg ce vrei să insinuezi, fetiço. Și am început să mă satur de toate capriciile și misterele astea. Pretinzi cumva că Andrei știe ce învîrte hai-manaua aceea și-l acoperă ?

IRENE : N-am spus asta.

MAILAT : Slavă Domnului ! Andrei e mult prea cînstit față de mine ca să-și îngăduie așa ceva.

IRENE : Asta nu înseamnă că te ia confident la toate gindurile și sentimentele lui, domnule Mailat. E acum un bărbat în toată firea.

MAILAT : Nici nu-i pretind confidențe. N-aș ști ce să fac cu ele. Astea-s treburi femeiești. Dar pe franchețea lui știu că mă pot bizui. (*Pe această frază intră Kati.*) Raporturile între mine și el au fost totdeauna loiale. Nu l-am înșelat cu nimic, nu i-am ascuns nimic.

KATI : Chiar nimic ?

MAILAT (*politicos, dar dur*) : Kati, de o bucată de vreme, de când se pare că v-ați pierdut cu toții controlul și chiar buna cuviință, te amesteci mereu în treburi care nu te privesc.

KATI : Andrei e nepotul meu și mă privește. Voiam să-ți spun și să știi asta. E chiar singurul om care mă privește, și pentru el sînt gata să te înfrunt și pe tine, Mailat.

MAILAT (*se apropie de ea și în masca lui neclintită e atîta duritate încît nu se știe ce va urma. După o privire lungă*) : Eu cred, Kati, că ar trebui și tu să te duci la Sibiu să te vadă un doctor. (*Îi oferă brațul.*) Vrei să-mi faci plăcerea cîtorva pași prin fața casei ?

(*Kati îl privește ca pasărea șarpele și e gata să-i ia brațul cînd intră Andrei.*)

ANDREI (*jovial*) : Bună seara. Nu mîncăm, mor de foame ?

MAILAT (*bucuros că-l vede, triumfător spre Irene*) : Poftim ! Mi se pare că el e, nu ? (*Lui Andrei.*) Unde ai fost, te-am căutat.

ANDREI (*cu o mică șovăire*) : Eu... am coborît pînă în sat. De ce...

MAILAT : Nimic. Această bănuielnică domnișoară făcea felurite presupuneri. (*O tapotează ironic pe Irene pe obraz. Kati iese din încăpere.*) Ei, cum a fost despărțirea de amicul tău ?

ANDREI (*uluit*) : Ce despărțire și ce amic ?

MAILAT : A, prin urmare, nu știi ? Era de prevăzut. Oamenii de soiul ăsta nu se simt obligați nici să-și

ia bună ziua, nici să mulțumească pentru găzduire. Poetașul, hoinarul, zburătorul lui Irene, s-a evaporat. Spre norocul lui dealtfel.

ANDREI (*spre Kati*) : În adevăr, a plecat ? (*Kati afirmă din cap. Andrei jignit.*) Fără să-mi spună nimic ? Poate că s-a dus numai să se plimbe, ca în alte seri.

MAILAT : Erai deci la curent cu plimbările lui nocturne ? Ar fi timpul, Andrei, să-ți controlezi mai bine simpatiile și relațiile. Chiar înainte Irene pretindea că ești un bărbat în toată firea acum. Dar te porți ca un adolescent.

ANDREI (*exasperat*) : Nu pricep nimic, de ce-mi vorbești în șarade ?

MAILAT : În primul rînd e sigur că a șters-o pentru că am controlat chiar eu camera de sus. Nu mai e acolo nici o boarfă și nici trăistuța lui cu cărți subversive. În schimb, e murdar ca într-o cocină, cu mucuri de țigări pe jos, cu ghemotoace de hîrtie și sticle goale.

ANDREI : De ce te-ai dus sus ?

MAILAT : Ca să-i pun în vedere că prezența lui a devenit indezirabilă sub acoperișul meu. N-am nevoie de conspiratori valahi în casă, unde eu sînt stăpîn deocamdată. (*Andrei se îndreaptă spre ușă.*) Unde te duci ?

ANDREI : Să-l caut. E în joc onoarea mea. Dacă-l dai afară plec cu el.

MAILAT : N-am apucat să-l dau afară. A plecat singur, nu înțelegi ? Și îți interzic să-l cauți. M-au anunțat jandarmii că e amestecat în fel de fel de intrigi politice suspecte. Adăpostindu-se unde ? Aici în casa mea !

ANDREI : N-ai dreptul să-i interzici să stea de vorbă cu compatrioții lui.

MAILAT : N-am dreptul ? Trec peste eufemismul „a sta de vorbă”. Dar compatrioții la care te referi sînt cetățenii acestui stat. Ai uitat asta ?

ANDREI : Probabil că se simt mai aproape de cei de dincolo.

MAILAT : Atunci o să-i punem la zid. Ascultă, Andrei, patruzeci și optul v-a tulburat mințile la toți. Ați

uitat că de treizeci de ani a fost îngropat și bine îngropat. Și sub lespedeza care-i acoperă morții zac și cadavrele așa-ziselor idei liberale, internaționaliste și democrate. Nu-mi place să te văd umblînd după stafii.

ANDREI (*închis în el, surd*): Nici mie să discut politică cu tine.

MAILAT: Prefer să nu discuți cu nimeni. Politica e azi o curtezană dezmațată. Nu e de demnitatea noastră, a Mailaților, să ne amestecăm în ea.

ANDREI: Desigur, demnitatea ne cere să stăm deoparte, cu scuipatul disprețului pe buze, visînd la gloria defunctă a voievozilor de altădată! Niște transfugi, dealfel!

MAILAT (*strigînd aproape*): Andrei! (*Sub efectul șocului își duce mîna la cap, crispîndu-se dureros. Impleticîndu-se se îndreaptă spre fotoliu. Andrei alarmat vine lîngă el.*)

ANDREI: Iartă-mă, bunicule. (*Îi întinde un pahar cu apă.*)

MAILAT (*asezîndu-se greoi într-un fotoliu, aproape șoptit*): Să nu mai vorbești așa. (*Respinge paharul.*) Lasă, a trecut. Dar dacă o să mă mai lovești așa, țin minte, sînt răni morale care nu trec.

(*Andrei se plîmbă tulburat prin cameră.*)

IRENE (*ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, cu o răutate aparent neutră*): E mai bine că el a plecat. Pentru că domnul Mailat vroia să-l dea mîine pe mîna jandarmilor.

ANDREI (*ca lovit în cap, lui Mailat*): E adevărat?

MAILAT (*are o privire încolțită, apoi*): Periculoasă vi-peră zace în tine, Irene. (*Lui Andrei.*) Da, am vrut. Dar cînd am văzut că a plecat n-am asmuțit jandarmii asupra lui. Și puteam s-o fac. Trebuia de fapt s-o fac. Vă rog lăsați-mă singur. (*Cei doi se îndreaptă spre ușă.*) A, da, Andrei, mîine dimineată o conduci pe Irene la Sibiu și rămii acolo.

ANDREI: Dar, bunicule...

(*Irene îi face semn să tacă și să iasă. Irene rămîne o clipă nemișcată.*)

MAILAT: Și pe tine te-am rugat să mă lași singur.

IRENE: Îndată. Voiam doar să te întreb dacă vrei să știi de ce Andrei nu va merge totuși cu mine la Sibiu? (*Mailat o privește întrebător.*) Atunci du-te după miezul nopții în camera lui, domnule Mailat. Noapte bună. (*Iese. Mailat rămîne o clipă sub lumina reflectorului, apoi.*)

Intuneric

Camera lui Andrei. Mara stă de-a curmezișul pe pat, sub cuvertură, rezemată de perete. Andrei, fără veston, e întins și el pe pat, cu capul pe genunchii fetei care-l mîngîie pe pînă. Pe jos, rochia Marei.

MARA: Nu, iubito, trebuie să te duci. E bolnav și ești obligat să-l cruți. Ține la tine cum cred că n-a mai ținut la nimeni în viața lui. Te iubește. În felul lui egoist, dar te iubește.

ANDREI: Știu. Însă Irene o să-și închipuie că plecarea noastră împreună e aproape o cerere în căsătorie.

MARA (*surizînd*): Asta depinde de cum ai să te porți tu. Iar eu am destulă încredere în tine că n-ai s-o faci să-și închipuie că ești îndrăgostit de ea.

ANDREI: Dacă plec, mă întorc într-o săptămînă.

MARA: Tocmai cît trebuie ca să nu mor de dor. (*Îl sărută.*)

ANDREI: Te iubesc, Mara, din ce în ce mai mult.

MARA: Ce norocos ești! Eu nu pot mai mult.

ANDREI: Și trebuie să găsim o soluție.

MARA (*legănîndu-l ca pe un copil*): Sigur, sigur, o să găsim.

ANDREI: De cîte ori îți vorbesc serios mă tratezi ca pe un copil.

MARA: Cînd îmi spui că mă iubești, nu? Și nu e serios?

ANDREI: Mă refeream la intențiile mele de viitor.

MARA: Știu că Irene nu mă poate suferi și ce-i drept nici eu pe ea. Însă trebuie să recunosc că nu mi se pare atît de secătură cum crede lumea. Sînt aproape sigură că dacă în timpul călătoriei voastre i-ai spune

fără s-o jignești, că nu o să te însori, dar că nu poți să-i spui asta domnului baron, ți-ar face jocul.

ANDREI: Ești nebună. O idealizezi.

MARA: Nu. În primul rînd, oricît te-ai supăra, îngîmfatule, nu e îndrăgostită de tine. În al doilea rînd e o fire independentă care de-abia acum a început să capete gustul independenței sale. Și în al treilea rînd cred că farsa ar amuza-o. Bineînțeles pînă cînd s-ar hotărî să se mărite cu Haller, sau cu altul. Cu atît mai mult cu cît poate fi și generoasă uneori.

ANDREI: Asta de unde ai mai născocit-o?

MARA: Nu te-ai întrebat ce avea să-i comunice Hoinarulul nostru și de ce acesta a plecat fără zăbavă și fără să-și ia rămas bun de la noi?

ANDREI: Nu cumva crezi că ea l-a prevenit?

MARA: Cine altcineva? Era singura care știa de vizita jandarmului. E drept că generozitatea ei trebuie să fi avut și alt dedesubt. E limpede că era puțin amorzată de el.

ANDREI: Doamne, cîte trăznăi se pot ivi într-un cap de femeie.

MARA: Trebuie să te obișnuiești cu ideea că în ceea ce privește viața practică, sînt mai deșteaptă decît tine. În orice caz mai clarvăzătoare.

ANDREI: Dacă-i așa, Pytia, spune-mi ce-o să se întîmple cu mine?

MARA (*ridică din umeri cu tristețe*): Nu știu, iubitule. Dacă erai român te-ai fi dus cred dincolo, la război ca alți flăcăi de-ai noștri. Asta ar fi fost o faptă pe măsura ta.

ANDREI: Pe cînd așa?

MARA: Probabil că pînă la urmă ai să te însori cu o fată bogată. Mai știi, poate chiar cu Irene Kendy.

ANDREI (*furios*): Îți interzic, auzi, îți interzic. (*Îi ia capul în mîini și o sărută pătimaș. Pendula din perete bate ora unu. Ușa se deschide încet și în cadrul ei apare Mailat, cu un sfeșnic în mînă. Îi privește încremenit pe cei doi care nu-l văd. Sfeș-*

nicul cade pe jos. Își duce mîna la cap, apoi se sprijină de canaturile ușii cu amîndouă brațele pentru a preîntîmpina prăbușirea.)

Intuneric

Lumină în încăperea de jos. Intr-un fotoliu, nemișcat, Mailat.

POVESTITORUL (*plimbîndu-se prin cameră*): Evenimentele ce s-au succedat în ceasurile următoare au fost atît de multe și variate, încît dacă le-aș evoca pe scenă piesa ar trebui să dureze patru ore; vă scutesc de acest calvar. Dealtfel prezentarea naturalistă a unui spasm cerebral nu este deloc desfătătoare. Știu că poate da naștere la ceea ce se cheamă în jargon teatral „scene tari”. Dar cum eu sînt memorialist și nu autor dramatic, îmi permit să mă dispensez de asemenea efecte. În orice caz semnul de alarmă al bolii de care avea să moară bătrînul baron — o comoție cerebrală survenită mult mai tîrziu, în 1913, atunci cînd avea peste nouăzeci de ani — acest semn de alarmă, spun, a intervenit într-un anumit sens foarte oportun pentru toată lumea deoarece a făcut imposibile discuții și justificări care nu puteau fi decît penibile. Cu semne relativ ușoare de paralizie, baronul, mai taciturn decît oricînd, își recupera pe încetul sănătatea.

(Intră Kati, care-i aduce baronului o ceașcă.)

MAILAT (*vorbînd greu*): Nu mi-e foame.

KATI: E supă bună, concentrată, de găină.

MAILAT: De ce îmi dai ceașca pe stînga? Nu știi că nu-mi pot mișca mîna stîngă?

KATI: Iartă-mă, nu mi-am dat seama.

MAILAT (*după ce Kati i-a întins tava în dreapta*): Mulțumesc, nu vreau. Ți-am spus că nu mi-e foame.

KATI (*mîngîindu-l cu nebănuită duioșie pe păr*): Trebuie să te hrănești. Nu te-am văzut zăcînd de cînd te știu.

MAILAT: Uite că acum zac ca o jigodie bătrînă și nepuțincioasă.

KATI : Dacă nu bei supă, o să-ți aduc o tavă cu jărat, ca armăsarului din poveste.

MAILAT : Dă-mi un pahar de vin roșu.

KATI : Ca să mă blesteme doctorii ! Bine, îți aduc. (*Iese.*)

POVESTITORUL : Bineînțeles că Andrei a plecat a doua zi cu Irene care n-a știut niciodată că e vinovată principală a bolii lui Mailat, deoarece nimeni nu i-a povestit cum s-au întâmplat lucrurile. Andrei era bucuros că a scăpat de o discuție gravă cu bătrînul și Irene era pur și simplu fericită că pleacă la Sibiu. Pe tot timpul drumului și-a bătut joc, cu mult haz uneori, de mohoreala băiatului. Desigur că pe Andrei îl îngrijora situația Marei, dar în adîncul sufletului, deși rușinat, nutrea nădejdea că boala o să-l îmblinzească pe bătrîn sau că, cel puțin, o să-i abată gîndurile. De fapt însă, șocul cel mai puternic l-a suportat Mara.

MAILAT (*sorbînd din paharul cu vin adus de Kati*) : Dacă aș fi avut puterea să mă stăpînesc, nu păteam nimic. La urma urmei nu-i pot cere lui Andrei să ducă o viață de sfînt. E băiat tînăr, cu singele fierbinte.

KATI : Și cu Irene ce faci ?

MAILAT : Irene e orgolioasă, bănuiește ceva, dar o să-i treacă. Pînă și femeile măritate iartă bărbaților cîte o poznă. Doar nu-și închipuia că o să se prezinte neprihănit la altar.

KATI : Pentru Mara nu e vorba de o poznă.

MAILAT : Să nu mai pomeniști înaintea mea numele tîrfei.

KATI : Sigur, pe Andrei poți să-l ierți !

MAILAT : El e bărbat. Bineînțeles, putea să-și găsească plăcerea în altă parte, nu în casa mea.

KATI : Fata îl iubește.

MAILAT : Să-i fie de bine. Ai aflat unde s-a dus ?

KATI : Nu. Am cercetat pe ocolite prin sat însă nimeni nu știe sau nu vrea să spună. Departe nu poate fi pentru că a fugit fără să-și ia schimburi de îmbrăcat, sau bani, sau mîncare.

MAILAT : S-o fi dus la stîină, la ciobanii ei. Naiba s-o ia. Mai bine și-ar pune ștreangul de gît.

KATI : Și ce-o să-i spui lui Andrei cînd se va întoarce ?

MAILAT : Îți închipui că o să aibă lipsa de obraz să mă mai întrebe ? Și apoi o să-i scriu să rămînă la Sibiu, pînă cînd voi fi în stare să vin și eu acolo.

KATI (*rizînd ciudat*) : Tare mai ești cîteodată prost, Mailat.

MAILAT : Ce-ți veni ?

KATI : Ai să mai ai multe surprize. Mai bine te-ai preface mai bolnav decît ești. Pentru că așa Andrei o să te lase în pace.

POVESTITORUL : Dreptate avea Kati și nu Mailat. Andrei s-a întors foarte repede și cînd a aflat de la Kati despre fuga Marei, a dispărut și el fără să stea măcar de vorbă cu bunicul său. A revenit abia după două zile, plin de praf, slăbit și disperat. L-a găsit pe Mailat ridicat din fotoliu și încercînd să umble sprijinit într-un baston. (*Iese.*)

KATI (*lui Mailat, care se mișcă greu*) : Te-ai mișcat de ajuns azi. Odihnește-te.

MAILAT : N-am răbdare. Unde poate umbla băiatul acela ?

KATI : De ce te faci că nu știi ? O caută pe Mara.

MAILAT : Fără să-mi fi spus măcar bună ziua. Fără să-și ceară scuze !

KATI : Știu că nu-ți place să primești sfaturi, dar ascultă-mă și pe mine o dată. Cînd s-o întoarce lasă-l în pace, nu-l întreba nimic, poartă-te ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

MAILAT : Tu ești complet nebună. Să mă port ca și cum eu aș fi vinovatul ? Nu, Andrei trebuie să-și bage mințile în cap, să se întoarcă la Sibiu de unde a venit fără voia mea, să se logodească cu Irene și să se gîndească serios la viitorul lui. (*Se deschide ușa și apare Andrei. Cu falsă jovialitate.*) Să înjunghiem vițelul cel gras și să sărbătorim întoarcerea fiului risipitor ! Bună ziua, domnule, bine ați venit de la Sibiu.

ANDREI (*copleșit*) : Mara nu vrea să se mai întoarcă aici.

MAILAT : Asta ar mai fi lipsit. Înseamnă că are mai mult bun-simț decît tine.

ANDREI : E foarte nenorocită. Plînge întruna.

MAILAT : A zburdat de ajuns cînd mi-a dezonorat casa.

ANDREI : Stă într-o colibă la stîină, nu mîncîcă, nu doarme, nu vorbește și plînge întruna. Îi este îngrozitor de rușine de dumneata.

MAILAT : Te-a îmbrobodit ca să mă faci s-o iert ? Să-și ia nădejdea. Ajunge un prost în familie, pe al doilea nu-l mai găsește.

ANDREI : Bunicule, ea nu-i vinovată. Eu sînt.

MAILAT : Sigur că ești. Puteai să te gîndești la părul meu alb și la Irene. Dar asta n-o împiedică și pe ea să fie o dezvățată nerecunoscătoare. Pe tine sînt obligat să te iert, dar ei nici numele nu vreau să i-l mai aud. O să-i trimit douăzeci de galbeni, și să se ducă, să dispară din sat, altfel o alung cu jandarmii.

ANDREI : Văd că te-ai obișnuit să-ți aranjeze jandarmii treburile.

MAILAT : Mă înfrunți pentru niște valahi nemernici ?

ANDREI : Mă simt mai aproape de ei decît de..

MAILAT : Hai, continuă. Decît de cine ? Te pomenești că de mine.

ANDREI : În orice caz aceștia doi n-ar fi fost în stare să mă scoată la mezat așa cum vrei să faci dumneata. Baronul Mailat vinde tăurași de rasă ! Cine dă mai mult ? O dată, de două ori, de trei ori ! Ad-judecat familiei Kendy ! Bătrîna contesă nu-i de-altfel la primul ei codoșlic.

MAILAT (*se clatină, își duce o clipă mîna la cap, apoi aruncă bastonul*) : Îl arunc ca să nu fiu obligat să te croiesc cu el ca pe o slugă. (*Iese.*)

KATI : Vrei să-l ucizi de-adevărat ? Nu-ți ajunge atacul pe care l-a avut ?

ANDREI : Nu eu l-am chemat în odaia mea la miezul nopții. Cine spionează își asumă și anumite riscuri.

KATI : Înțelege și tu că Mara nu se poate întoarce aici. Nu ți-a spus-o chiar ea ? Iar Mara nu se joacă cu vorbele.

ANDREI : Ce să fac, Kati ? Simt că înnnebunesc. Am făcut-o de rîs tocmai pe femeia pe care o iubesc.

KATI : Tu ce vrei de fapt ?

ANDREI : Să-mi gădesc un rost oricît de mic, să mă însor și să plec de aici. Știu însă că bunicul n-ar accepta niciodată sau că l-aș împinge cu mîna mea în groapă. Sînt într-o situație fără ieșire ca un animal căzut în capcană.

KATI : Mara ce spune ?

ANDREI : Și-a pierdut mințile de tot. Aici nu s-ar mai întoarce nici în ruptul capului și o înțeleg. Dar nici cu mine nu vrea nici să se mărite, nici să plece. Știi ce mi-a spus ? Că trebuie să ne despărțim. Pentru totdeauna. Că să nu-mi pese de soarta ei, că o să se descurce găsindu-și un post de guvernantă sau de învățătoare într-o școală românească. Mă întreb dacă nu cumva o bate gîndurile să se refugieze dincolo.

KATI : Mara e o femeie cum rar întîlnești și te iubește mai mult decît știi tu. (*Pe ultimele cuvinte a intrat nevăzută de ceilalți Mailat care ascultă.*) Dar ești sigur că vrei să te însori cu ea ?

ANDREI : Mă crezi un netrebnic ? Poate că la început a fost din partea mea doar o nebunie. Dar acum știu că ea e femeia care-mi trebuie, de care am nevoie ca de aer.

KATI : Atunci ia-o de mină și, dacă e nevoie, du-o cu sila la popa românesc.

MAILAT (*urlînd aproape*) : Kati ! Mai bine mușcă-ți limba și scuip-o, femeie nebună ! (*Lui Andrei.*) Cum poți asculta tot ce îndrugă isterica asta ? Doar n-o cunoști de azi de ieri, știi că e iresponsabilă ?

KATI (*calmă*) : Mara o să aibă un copil, Mailat. Copilul lui.

(*Mailat de stupoare se lasă să cadă într-un fotoliu, e copleșit.*)

ANDREI (*alb de emoție, face un pas înapoi ca și cum l-ar fi lovit un pumn în față*) : Un copil ! De unde știi ?

KATI : Mi-a spus mai demult Mara. Și Mara nu minte. De aceea vrea să plece și să vă despărțiți. Ca să nu-ți fie povară și obligație. (*Lui Mailat.*) În zilele noastre noblețea e o floare care nu mai crește în casele baronilor.

ANDREI (*sărutîndu-i mîna lui Kati*) : Îți mulțumesc, Kati. (*Face un pas spre ușă.*)

MAILAT (*cu o voce neverosimil de slabă, aproape implorînd*) : Nu pleca, Andrei. Nu pleca încă. (*Pauză, căutîndu-și cuvintele.*) Să încercăm să stăm de vorbă rezonabil, ca doi prieteni loviți de aceeași nenorocire.

ANDREI : Nenorocire ? Dar eu sînt fericit. Toată viața mea pînă acum am stat în margine, inutil, trîndăvind și trîncănînd. De azi încolo voi făptui și voi înfăptui chiar de mi-ar sta stînci în cale. Oho, cîtă bucurie să le pot lua în piept !

MAILAT : Stîncile te vor zdrobi, Andrei.

ANDREI : Ei și, nu-mi pasă ! Există cuvînt mai luminat decît cuvîntul „a face“ ?

MAILAT : Chiar atunci cînd ceea ce faci e ireparabil ?

ANDREI : Nici nu doresc altceva decît ireparabilul. Îmi voi construi, bunicule, o căsnicie cinstită și frumoasă, voi avea copii, voi munci. Nu-ți dorești strănepoți ? (*E cuprins de o euforie care-l face să-și inchipuie că a cîștigat partida.*)

MAILAT (*cu o tresărire de asprime*) : Nu făcuți cu o...

KATI (*intervenînd*) : Mailat, bagă de seamă !

MAILAT (*stăpînindu-se*) : Bine, bine. Măsurați-mi cuvintele, cenzurați-le. Îmi dați voie cel puțin să vorbesc ? Stai jos, Andrei, și-ascultă-mă. Poate că n-o să mai am prilejul să te bat la cap.

KATI : Asta seamănă a șantaj. Un om ca tine nu moare cu una cu două.

MAILAT : Nu era vorba de moartea mea. Și mi-e silă de scenele patetice. (*Lui Andrei.*) De aceea nici nu pomenesc de visurile mele risipite și nici de cît de mare e rana pe care mi-o faci. (*Ironie.*) Pentru că ce e drept, e drept, ai început să „făptuiești“. Nici de dezamăgirea mea nu vorbesc. Am crezut că am crescut un bărbat și cînd colo a ieșit un băietan în fuste, cu capul plin de fumuri romantice. *Un sentimental.* (*Pune atîta dispreț în cuvîntul acesta încît sună ca o injurie și ca punctul final al unei filozofii de viață.*)

ANDREI : Văd, totuși, că pînă la urmă tot pentru a mă judeca m-ai oprit.

MAILAT : Scuză-mă. A fost o paranteză. Destul de scurtă față de amărăciunea mea. Altceva vroiam să te întreb : ai cîntărit bine urmările gestului pe care vrei să-l faci ? Mizerie, declasare și renegare.

ANDREI : Depinde ce înțelegi prin asta. Un om care-și regăsește obirșile, nu e un renegat. Cît despre declasare, de mult nu mai sîntem egalii domnului Tisza.

MAILAT : Asta o spui tu ! Și sărăcia ?

ANDREI : Un om întreprinzător putea să-și croiască o stare mai sigură decît aceea de boiernaș de țară cu ifose de mare senior.

MAILAT : Și eu ? Cu mine ce faci ?

ANDREI : Nădăjduiesc totuși că orice s-ar întîmpla ai să te convingi că respectul, recunoștința și afecțiunea mea pentru dumneata rămîn intacte.

MAILAT (*după o pauză*) : Și dacă nu mai am nevoie de ele ? Dacă n-am ce face cu un respect și o afecțiune care nu-mi aduc decît umilință și boală.

ANDREI : Poți să le refuzi, dar nu le poți anula. Sînt bunurile mele.

MAILAT : Frazе ! Ascultă, Andrei. Sînt gata să mă ocup să-i găsesc fetei un rost. Poți continua s-o vezi pînă te sature. N-ai fi singurul bărbat însurat care are o legătură. Cît despre copil nu există familie nobilă fără bastarzi. Îmi asum grija educării lui. Dar te implor cu toată bătrînețea mea, cu toată dragostea mea, nu fă prostia să confunzi o pasiune de tinerete cu afacerea serioasă care e un mariaj.

ANDREI (*alb la față*) : De ce n-ai tăcut ! Preferam să îți la mine și chiar să mă lovești decît să mă jig-nești în felul ăsta și să te desfigurezi singur în ochii mei.

MAILAT (*calm, stăpînindu-se*) : Prin urmare e, nu ?

ANDREI : Mai întreb ?

MAILAT : Atunci din clipa asta, uită că exist, după cum voi uita și eu c-ai existat vreodată. Pleacă ! Miroși a cojoc și a zăr.

KATI : Mailat !

MAILAT : Liniște, Kati ! Nu mai doresc decît liniște. (*Andrei face un pas spre ieșire, ezită.*) N-a fost o rugăminte, ci un ordin. Pleacă !

(*Andrei are o clipă de ezitare, apoi se repede, sărută mîna bătrînului și iese în fugă.*)

Intuneric

POVESTITORUL : În adevăr, din ziua aceea s-a așezat în casa Mailat o liniște de mormînt. Nici Kati nu mai îndrăznea să zdrăngăne la pian obsedanta și unica ei melodie. Baronul părea brusc îmbătrînit, mai dur și mai închis în el decît oricînd. Încercarea lui Kati de a pomeni într-o zi numele lui Andrei i-a atras o privire atît de minioasă, încît fraza i-a murit în gît. S-ar fi zis că baronul îl socotea mort și încă de moarte dezonorantă. Totuși atunci cînd după vreo două săptămîni Andrei a cerut voie să revină pentru a-și lua unele lucruri, și a cere unele informații pe care el le desemna ca fiind „foarte importante“, bătrînul a fost obligat să accepte. Dar aceasta a fost ultima dată cînd s-au întîlnit.

(*În încăperea de jos intră Kati și Andrei care duce o valiză.*)

ANDREI : Cred că mi-am luat tot.

KATI : Să-ți dau și scrisoarea lui Haller.

ANDREI (*luînd scrisoarea*) : Cînd a venit ?

KATI : Ieri seară. Dar știam că vii azi.

ANDREI (*citind*) : O veste grozavă, Kati. Haller îmi scrie că mi-a găsit un post de avocat în întreprinderea lui taică-său și că mă pot prezenta de îndată. Îți dai seama, asta înseamnă existența asigurată. Mara și cu mine vom putea pleca la Brașov chiar săptămîna asta. (*Citește în continuare, rîzînd.*) Asta-i bună ! Idiotul de Haller îmi cere consimțămîntul să-i facă oficial curte Irenei ! Mă întreabă dacă aș fi dispus să-i acord mîna ei.

KATI : Să nu-i spui nimic lui bunică-tu despre asta. Ce face Mara ?

ANDREI : Cînd plînge, cînd rîde. Mă lupt cu ea de parcă i-aș fi dușman. Am instalat-o la popa Ion, însă nu

ne-am putut căsători și de aceea am venit aici. Din arhiva parohială pagina mea cu actul meu de naștere lipsește. S-ar părea că a fost rupt. Și eu am nevoie măcar de o atestare din partea bunicului,

KATI (*preocupată*) : Prin urmare inevitabilul s-a produs.

ANDREI : Nu pricep deloc ce vrei să spui.

KATI : Credeam că n-o să fie nevoie să răscolim trecutul.

O să fie o lovitură grea pentru Mailat. Acum dacă ai să afli adevărul, Mailat își pierde orice putere asupra ta. Știam că există arma asta, dar nădăjduiam să nu fie cazul s-o folosești. Speram ca timpul să rezolve totul și de aceea am tăcut.

ANDREI : Kati, pentru numele lui Dumnezeu, ce sînt divagațiile astea ? Trecutul... o armă împotriva bunicului... puterea lui asupra mea...

KATI : Nuse poate măslui soarta și se vede că Mailat trebuie să plătească acum pentru păcatul făptuit. Toată pasărea pe limba ei piere. (*Se duce la ușă și strigă.*) Mailat, a venit Andrei.

(*Mailat apare în cadrul ușii. Lung schimb de privire între cei doi.*)

ANDREI : Bună ziua, bunicule.

MAILAT : Greșești, domnule, mă cheamă Mailat. De ce mi-ai forțat ușa ? Ți-am spus răspicat că nu vreau să te mai văd.

ANDREI (*foarte incurcat, apelînd la ajutorul lui Kati*) : Kati...

KATI : Fii tare și cinstit, Mailat. Andrei și-a căutat actul de naștere în arhiva parohiei și nu l-a găsit. Pagina a fost ruptă.

ANDREI : Sau distrusă din neglijență, așa încît aș vrea să te rog...

MAILAT (*care s-a rezemat de perete, cu ochii închiși, spune într-un tîrziu cu greu, cu voce albă*) : Pagina n-a fost distrusă. (*Se duce la un scrin, descuie un sertar și scoate o pagină îngălbenită.*) Poftim, domnule.

(*În vreme ce Andrei rămîne încremenit, nepricepînd nimic, Mailat iese încet. Andrei citește aproape silabisînd.*)

ANDREI : „În ziua de 7 august... anul... s-a declarat în fața noastră nașterea unui copil de sex masculin... pe nume Andrei... Dumșa... fiul lui Andrei Dumșa, avocat, și al Matildei Dumșa... născută baroneasă Mailat...” (*Izbucnind.*) Explică-mi, Kati, te implor explică-mi.

KATI : Mama ta Matilda, fiica baronului, l-a cunoscut pe avocatul Dumșa în anul 1847 în niște împrejurări dramatice, când acesta a salvat-o la un bal dintr-un incendiu. Se spune că a fost o dragoste ca în povești, o dragoste de care puțini au parte. În nici un caz o ființă ca mine, tu poate da. În orice caz Mailat care pe vremea aceea era încă mai aprig decât acum, a închis-o cu sila în casă pe buna mea prietenă, pe mama ta, dar într-o noapte cineva a ajutat-o să fugă și ea s-a măritat clandestin cu tatăl tău.

ANDREI : Vrei să spui că tatăl meu, Andrei Dumșa, a fost român ?

KATI : Când a izbucnit revoluția era unul din tribunii lui Avram Iancu. Se zice — pentru că lucrurile acestea au rămas totdeauna confuze — că juca mai degrabă un rol secret, de emisar diplomatic la Pesta, la Viena și chiar la București. Era mai tot timpul dispărut și baronul a putut s-o aducă pe maică-ta acasă ca să-mi ascundă că era însărcinată.

ANDREI : Bietul bunic. Îmi dau seama cât trebuie să fi suferit.

KATI : Bietul ! Față de Matilda a fost feroce. Nu schimba cu ea nici un cuvânt așa cum nu vrea să vorbească cu tine acum. După cum știi ea a murit la nașterea ta. Ca să nu apară ca bastard te-a declarat parohului, însă mai târziu a rupt foaia din arhivă și te-a înfiat cu toate formele legale. Asta-i tot. De fapt tu ești însă Andrei Dumșa.

ANDREI : Și... el... ce-a devenit ?

KATI : Care el ?

ANDREI (*ezitînd*) : Cel care... în sfîrșit... tatăl meu.

KATI : Nu s-a știut niciodată exact. A fost găsit pe un cîmp, împușcat în cap.

ANDREI : Asasinat !

KATI : Da, de necunoscuți. Fusesse amestecat în atîtea conspirații și afaceri tenebroase, încît nu e de mirare că totul a rămas un mister. Deși...

ANDREI : Deși numele asasinului a fost bănuț !

KATI : Doamne, ce grozăvii îți trec prin cap ? Bunicul tău...

ANDREI : Deci a circulat și numele lui în legătură cu această întîmplare ?

KATI : Voiam să spun că bunicul tău n-ar fi în stare să asasineze. A terorizat-o pe Matilda, l-a terorizat pe preot în fața căruia ți-a declarat nașterea — încît bietul bătrîn a murit îngrozit numai cînd auzea numele de Mailat, a încercat să mă terorizeze pe mine — dar eu, știi (*cu un surîs ciudat și complice*) sînt pe jumătate nebună, sau chiar nebună de-a binelea, nu-i așa ? — însă Mailat ucigaș n-a fost și n-ar putea fi. Îl cunosc mai bine decât voi toți. (*În această cunoaștere autorul nu vrea să pătrundă.*)

ANDREI : Am impresia, Kati, că știi mai multe decât vrei să-mi spui.

KATI : Un singur amănunt pe care tot l-ai afla dacă ai începe să tragi oamenii de limbă sau să scotocești prin documente. În mîna tatălui tău s-a găsit un pistol descărcat.

ANDREI : Sinucidere ?

KATI : Asta a fost versiunea oficială, în măsura în care afacerea n-a putut fi total înăbușită.

ANDREI : Ce mai putea fi ? Dacă nu era vorba de asasinat sau de sinucidere, ce mai rămîne ?

KATI : Un duel. Erau destui care spuneau că tatăl tău trebuia provocat la duel. I-am auzit eu, aici, în casa asta. De pildă pe contele Kendy.

ANDREI : Printre ei era și bunicul ? (*Kati tace.*) N-auzi ce te-am întrebă, Kati ? Printre cei de părerea asta era și el ? (*Kati tace.*) De unde are bunicul cicatricea de la timplă ?

KATI (*ca arsă, a ajuns la limita destăinuirilor*) : Știi tot atît de bine ca și mine ! Ca toată lumea ! O căzătură de pe cal, la vînătoare.

ANDREI (*ca un boxeur care a primit prea multe lovituri se îndreaptă spre ușă. Aproape absent.*) Noapte bună, Kati.

KATI : Pleci ?

ANDREI : Ai spus ceva ?

KATI : Nu mai rămii ?

ANDREI (*ca un om care încearcă să se trezească din vis*) : Trebuie să mă gândesc la multe. Ce fac cu Mara, ce-i răspund lui Haller, ce fac cu bunicul... ce fac cu mine... Mai ales ce fac acuma cu mine.

KATI (*intinzându-i cu timiditate o pungă*) : Uite, Andrei, aveam niște bani strînși pentru înmormîntarea mea. Ia-i tu, o să fie mai folositori.

ANDREI : Mulțumesc, Kati. Tot la o înmormîntare o să servească. A lui Andrei Mailat. Oricît ar fi de greu trebuie să mă deprind cu ideea că Andrei Mailat a murit.

KATI : Dar pentru Mara și chiar pentru el (*arată spre ușa pe care a ieșit Mailat*) Andrei Dumșa trebuie să trăiască.

ANDREI : Bineînțeles, dar cum ?

Intuneric

POVESTITORUL (*intrînd în avanscenă trage o cortină ușoară peste decor*) : Dintr-o scrisoare trimisă a doua zi lui Haller, aflăm că în noaptea aceea îndreptîndu-se spre casa unde se adăpostise Mara, Andrei Dumșa Mailat, că nu știu cum să-i spun altfel, a avut o întîlnire hotărîtoare. Era atît de tulburat — e greu să te naști la 26 de ani a doua oară — încît la început nu l-a recunoscut pe străinul care i-a așinut calea.

(*În fața cortinei apare Andrei care traversează cu pași înceți scena. În timp ce povestitorul iese, din partea opusă vine în întîmpinarea lui Andrei, Hoinarul. Andrei e gata să treacă pe lângă el cînd acesta îl oprește.*)

HOINARUL : Andrei, nu mă recunoști ?

ANDREI (*care s-a dat un pas înapoi la început, ti întinde mîna*) : Dumneata aici ? Nu știi că ești în primădie ?

HOINARUL : Nu m-a întîlnit nici un jandarm. Și plec imediat. Voiam însă să te văd.

ANDREI : De ce te-ai întors aici ?

HOINARUL : Căutam un om să-i dau un mesaj. Dar am sosit prea tîrziu : omul a plecat. A trecut munții ieri. Hai să ne așezăm aici, pe marginea șanțului, sîntem mai la adăpost. (*Se așază pe marginea scenei.*)

ANDREI : De-ai ști cîte s-au întîmplat de cînd ai plecat. Parcă au trecut ani, nu săptămîni.

HOINARUL : Știu, am oamenii mei în sat. Și am văzut-o și pe Mara. Ea mi-a spus unde te pot găsi. Te felicit, ai făcut un gest curajos.

ANDREI : Lucrurile nu s-au dezlegat complet decît azi. Ține-te bine să nu cazi. Andrei Mailat nu mai există.

HOINARUL : Eu credeam că numai mie mi-e îngăduit să aiurez pe picioare, pentru că asta-i meseria mea.

ANDREI : Mă întreb dacă n-ar fi mai bine să aiurez. Dar nu, oricît m-aș ciupi totul e aievea. Am aflat de la Kati povestea nașterii mele. Știi că noi doi sîntem conaționali ?

HOINARUL : A da, originea valahă a Mailaților ! Ai uitat că eu mă amuzam cu povestea asta pe socoteala dumitale ?

ANDREI : Tatăl meu a fost un om de-al Iancului. Err, român.

HOINARUL : Cum ?

ANDREI : Așa cum auzi.

HOINARUL : Ai început să fabulezi un roman în stil Dickens ?

ANDREI (*bătîndu-se peste buzunar*) : Am aici actul meu de naștere. Actul de naștere al lui Andrei Dumșa, adoptat Mailat.

HOINARUL : Dar asta e o veste grozavă, frate ! (*Îl îmbrățișează.*)

ANDREI : Deocamdată eu sînt numai năucit. Bineînțeles mă bucur de bucuria pe care i-o voi face Mariei.

Acum nu mai există nici o barieră între noi. Dar eu, eu ce fac ?

HOINARUL : Pe încetul ai să intri în noua ta piele.

ANDREI : E prima dată când te aud spunând prostii. Asta nu se poate face pe încetul. Doar nu-mi schimb o pălărie pe alta.

HOINARUL : Înțeleg. Simți nevoia să-ți construiești un alt destin cu adevărat al tău și apropiat noii tale condiții.

ANDREI : Întocmai, altfel aş trăi ca un strigoi. Iar hotărîrea mea trebuie să fie brutală, decisivă, ca o lovitură de sabie care despică un trunchi în două.

HOINARUL : Cred că bănuiesc la ce te gîndești. De data asta botezul focului ar fi un adevărat botez. Iartă-mi calamburul.

ANDREI : Ce mă sfătuiești ?

HOINARUL : M-ai mai întrebat o dată. Nu cred în sfaturi. Drumul vieții nu ți-l poți alege decît singur.

ANDREI (*ridicîndu-se, după o pauză*) : Atunci am ales. Plec.

HOINARUL (*stringîndu-i mina*) : Nu îndrăzneam să-ți propun, însă cred că e cea mai fericită soluție. Unde mai pui că poți face și un mare serviciu.

ANDREI : Nu știu încă dacă am stofă de erou. Deocamdată știu numai că am o mare datorie față de mine.

HOINARUL : La altceva mă gîndeam. Ți-am spus că am venit aici să caut un om. Dacă treci munții ai putea tu transmite mesajul.

ANDREI : Ai încredere în mine ?

HOINARUL : După tot ce ai făcut și vrei să faci, cred orbește.

ANDREI : Atunci spune.

HOINARUL : La Brașov cîțiva români, foști tribuni de-ai lui Iancu au descoperit existența unui complot. Cîteva mii de puști introduse clandestin urmează să fie puse la dispoziția secuilor în special, pentru a trece în Moldova și a declanșa un atac în direcția podului de la Barboș în spatele trupelor rusești, tăindu-se astfel căile de aprovizionare. Nu degeaba în ultima vreme zările maghiare și-au pierdut vo-

cea aclamînd succesele turcilor. Românii de aici se oferă să intervină spre a opri intervenția, dar autoritățile tergiversează și în cel mai bun caz vor mușamaliza totul. Bucureștiul trebuie prevenit. Asta e mesajul și (*scotocind prin buzunare scoate o hîrtie*) asta este adresa la care trebuie să-l transmiți. O înveți pe de rost și rupi hîrtia. Primești ?

ANDREI (*fericit*) : Dar asta e o misiune adevărată ! Sînt fericit să primesc. Peste patru zile voi fi la București și pe urmă pe front. Îți mulțumesc, frate.

HOINARUL : Drum bun, frate Andrei. (*Se îmbrățișează.*)

ANDREI (*înainte de a se despărți*) : Oare o să ne mai vedem vreodată ?

HOINARUL : Cine știe ? Aici niciodată ; aiurea poate ; în eternitate, sigur. (*Glumeț.*) Singurul loc de întîlnire pe care ți-l pot da cu certitudine e o constelație : Casiopeea. Mă găsești acolo în fiecare noapte.

ANDREI : Atunci, pe Casiopeea.

Intuneric

POVESTITORUL : Andrei a plecat în noaptea zilei de 7 august, tocmai cînd împlinise 26 de ani. Printr-o întîmplare stupidă, necunoscînd bine trecătorile a căzut peste un post de grăniceri. Un foc de somație, în loc să se piardă în aer, l-a nimerit în piept omorîndu-l pe loc. Cînd jandarmii l-au anunțat pe Mailat, cadavrul fusese adus și depus la biserica satului. Andrei a fost zidit în cavoul Mailaților, pe care stema cu lupul culcat pe două săbii încrucișate se mai vede și azi, dar pe sicriu Mara a așezat fără ostentație, însă hotărîtă, o mică basma tricoloră. La sfîrșitul ceremoniei bătrînul baron s-a apropiat de Mara și, în văzul întregului sat, s-a înclinat adînc și i-a oferit ceremonios brațul. Așa au intrat în casă.

(*Pe scenă pătrund îmbrăcați în negru Mailat și Mara la braț, precedați de Kati. Povestitorul rămîne în scenă. Kati se oprește la pian, în vreme ce ceilalți doi se așază în tăcere.*)

MAILAT (*După un timp, arătînd cu degetul pîntecele Marei*): Să faci un Mailat viteaz și nebun ca și taică-său.

MARA (*hotărîtă, dar fără agresivitate*): O să-l cheme Andrei Dumșa.

MAILAT (*după o tăcere*): Bine. (*Pauză.*) Bine. Dar tot strănepotul meu o să fie.

(*În tăcerea care se lasă Kati începe să cînte la pian, dar de data asta perfect, fără nici o șovăială. Lumina se stinge treptat prinzînd în cercul ei numai fața povestitorului.*)

KATI (*uluită, i se aude doar vocea*): Știu din nou să cînt !

POVESTITORUL : După cum v-am spus la început, fiul lui Andrei și al Marei a murit spînzurat în 1918, iar nepotul său, prietenul meu, locotenentul Andrei Dumșa a murit necăsătorit în 1944 în luptele pentru Ardeal. Astfel a dispărut și ultimul Dumșa. Dacă povestea lor tragică pe care am încercat s-o evoc pentru că mi se pare legată de istoria noastră frămîntată a mișcat pe cineva dintre dumneavoastră, îl rog pe acela să dăruiască în cuget o clipă de tăcere amintirii lor. Noapte bună !

C O R T I N A

septembrie, 1976

PIESA VĂZUTĂ DE:

RADU POPESCU:

Istorică, patriotică, drama lui Lovinescu este, prin fondul de sentiment care o însuflețește fără a diminua vreo clipă și datorită acestuia, comunicantă și convingătoare. Prin configurarea ei dramatică, însă, *Patima fără sfîrșit* se așază pe linia cea mai specifică a naturii autorului, care prea rareori s-a trădat pe sine, Horia Lovinescu este și rămîne un dramaturg psiholog, analist de sentimente și creator de tipuri și caractere, un dramaturg de conflicte în sfere închise și ascunse (mai ales în sfera familiei), un dramaturg, cum am mai spus cîndva, al „faptului de viață” (de viață intimă), un dramaturg foarte intelectualizat, pe care îl atrage desfășurarea fină și discretă a ideilor și argumentelor.

(*România liberă*, 26 martie 1977.)

MARGARETA BĂRBUȚĂ:

Cel de-al doilea titlu al piesei *Sîngele* de Horia Lovinescu — *Patima fără sfîrșit* — definește sentimentul patriotic, acea „patimă care de veacuri dăinuie în sufletul poporului român, menținîndu-i ființa națională, îmbărbătîndu-l la lupta pentru apărarea acesteia. Patima aceasta este întruchipată, în piesă, simbolic, în generații succesive de eroi cu numele Andrei Dumșa, nume pe care îl găsim — ne spune autorul, prin intermediul unui Povestitor — și printre revoluționarii de la 1848 din Tran-

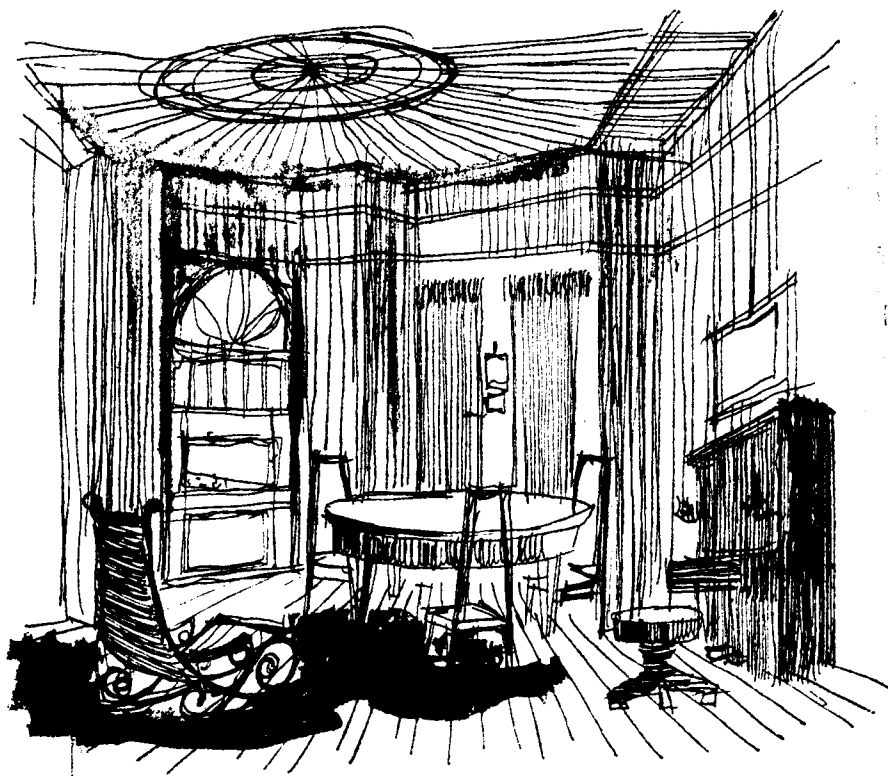
silvania și la 1877 printre transilvănenii care au participat la războiul Independenței și la 1918 printre eroii întregirii neamului și în 1944, între făuritorii Eliberării. Ideea unității tuturor românilor, a continuității luptei pentru apărarea ființei naționale, pentru demnitate și libertate formează un fel de fundal al piesei constituit din pasaje epice ale Povestitorului. Drama propriu-zisă surprinde o verigă din lanțul acesta de episoade istorice, urmărind destinul unuia din numeroșii Andrei Dumșa, cel de la 1877.

Bun constructor de situații dramatice și de caractere, Horia Lovinescu a creat o dramă de familie, aparent închisă în structuri și sensuri tradiționale, deschisă însă unor semnificații mai largi ce depășesc limitele unui conflict între generații.

(Contemporanul, 22 aprilie 1977.)

CITADELA SFĂRÎMATĂ

DRAMĂ ÎN TREI ACTE



„CITADELA SFĂRIMATĂ“

Acțiunea piesei lui Horia Lovinescu *Citadela sfărîmată* începe în anii războiului. Familia Dragomirescu e una din nenumăratele familii burgheze, învecinată prin legături de rudenie cu marea burghezie și considerată de Dragomirescu tatăl, în mărginirea lui neroadă, „solidă ca o citadelă“. În viziunea autorului, această familie devine un simbol al vechii societăți românești. Aici în „citadelă“, în timp ce Grigore Dragomirescu rostește discursuri demagogice despre „patrie“, „familie“, „datorie“, „onoare“, „morală“, bogata mătușă Adela — mare comerciantă și patroană de fabrică, din care Grigore face obiectul unui veritabil cult familial — profită pe toate căile de pe urma războiului, iar fiul ei Costică, ambuscat într-un post de consilier la o societate româno-germană, învîrtește, la rîndul său, afaceri în stil mare. Într-o asemenea atmosferă, deschid ochii asupra lumii tineri ca Petru, fiul mai mic al lui Grigore Dragomirescu, și Irina, o rudă săracă a acestuia. Scîrbiți de existența oferită de „citadelă“, ei se întreabă în ce poate consta fericirea și își caută un scop în viață. Acestor întrebări nu le pot răspunde „principiile“ lui Grigore Dragomirescu, care repetă ca un clopot dogit ipocritele formule ale moralei burgheze tradiționale. Petru și Irina devin însă victimele filozofiei malefice propovăduite de fratele mai mare al lui Petru, Matei Dragomi-

rescu. Cu prețul unor grele încercări, ei vor descoperi treptat monstruozitatea acestei filozofii.

Singurul om conștient de șubrezenia „citadelei“ este bunica tinerilor, savanta Dinescu. Ea este cea care răspunde ifoselor solemne ale lui Grigore Dragomirescu: „Familia voastră o să plesnească ca un dovleac răscopt la prima izbitură“. Și, pe măsură ce se desfășoară acțiunea, asistăm, pas cu pas, la adevărarea acestei preziceri. De sub dărîmăturile „citadelei“ se deschid însă drumuri spre salvare acelor care, asemenea lui Petru, Irinei sau prietenului lor, aviatorul Dan Pleșa, au năzuit la o viață curată și au fost înșelați în năzuințele lor, acelor în sufletele cărora lumea nouă mai poate găsi ecou și pe care-i poate ajuta să renască. „Mergem spre lumină — se spune către finalul piesei — în casa asta s-a ales ceva. S-au ales oamenii. Unii sînt slabi încă, alții îndurerați, dar vor ieși la liman. E o facere cu dureri.“

Prin subiectul ei, piesa ajunge la confruntarea între două lumi. Este meritul incontestabil al autorului că a izbutit să exprime cu măiestrie acest profund conținut filozofic într-un ascuțit conflict dramatic, creînd o piesă dintre cele mai bune ale dramaturgiei noastre, o variată galerie de eroi puternic individualizați, oameni vii, care rămîn în mintea spectatorului.

Există în Citadela sfărîmată un personaj central, principalul ei erou, nevăzut, dar mereu prezent: forța transformatoare a poporului. Ea determină întreaga acțiune, drumul și faptele personajelor. Sub presiunea crescîndă a evenimentelor, Adela — pentru a începe cu ea — lasă să cadă, una după alta, podoabele de distincție cu care se împăunase. Chipul ei adevărat apare din ce în ce mai cinic și mai trivial, cu josnica ei morală și aviditate de bani, cu ura ei animalică împotriva a tot ce ar putea să-i atingă interesele. Deși personajele care alcătuiesc „suita“ Adelei, fiul ei Costică, soția acestuia Marie-Jeanne și amantul Marie-Jeannei, Găttescu (cu doi „t“), moșier scăpătat, diplomat și spion, sînt abia schițate, un lucru esen-

țial apare cu claritate: ceea ce, în ultimă instanță, unește această „familie“ nu e altceva decît pofta comună de înăvuiare și parvenire.

Purtătorul „principiilor“ în faldurile cărora lumea Adelei își drapează josnicia, este fratele ei, avocatul Grigore Dragomirescu. El e un „intelectual“. Ascultați numai discursul ținut fiului său, Petru, în ziua cînd acesta își ia bacalaureatul: „Înainte! Ai norocul că te-ai născut într-o familie onorabilă, care e o piatră solidă la baza societății. De la strămoșii noștri romani am moștenit această neprețuită comoară, cultul familiei... Vei fi ajutat în viață, dacă meriți, și de sora mea, mătușa ta, Adela, care e o femeie excepțională. La 40 de ani conduce cinci magazine. Eu îți transmit un singur bun — exemplul și principiile mele: dumnezeu și tronul, respectul pentru cei mari, intransigența morală, etc., etc...“. Se recunoaște ușor aci demagogia patriotardă, scoasă parcă direct din articolele Universului lui Stelian Popescu sau din ordinele de zi ale lui Antonescu, altoite pe suficiența și semidoctismul conformist burghez. Personajul e urmărit de autor cu vervă satirică și finețe psihologică, devenind un prototip al meschinăriei, al ieftinei șmecherii și iscusințe de a se aranja, toate învăluite în morga sa timpă.

Pe fiul cel mare al lui Grigore Dragomirescu, Matei — teoreticianul „evadării din realitate“, al „marii aventuri“ — spectatorul îl cunoaște ca pe obiectul nemărginitei admirații a lui Petru și a Irinei. Apărînd în fața lor ca un „spirit superior“ ce „și-a găsit salvarea în lumea ideilor“, în afara politicii și a vieții reale în general, Matei împuie capul celor doi tineri cu frazeologia pompoasă și cu pseudopoezia unei împliniri umane „dincolo de bine și de rău“, deasupra „vulgului“. Este vorba în fond de un individualism dus pînă la exacerbare, de filozofia adîncului dispreț pentru masă și năzuințele ei. Concret, această filozofie îl împinge pe Petru să plece voluntar pe frontul antisovietic, pentru a se „realiza în acțiune“ (nu e greu de recunoscut acel „vivere periculosamente“ mussolinian)

— de unde se va întoarce orb — iar pe Irina să-și pă-răsească logodnicul, pe aviatorul Dan Pleșa, pentru a-și căuta fericirea alături de Matei, într-un „extaz al iubirii mistice”. Anii puterii populare scot treptat la iveală trăsături abia bănuite sub chipul „făuritorului de miraje” cum îl denumeste pe Matei bunica sa. În timp ce Dan Pleșa, Petru și chiar Irina — cea mai îndelung rămasă sub influența lui — sînt atrași de freamătul vieții noi, Matei se descompune, încearcă să fugă peste graniță și, eșuînd, se sinucide.

Galeria personajelor prin care autorul construiește tabloul lumii vechi se încheie cu Emilia, soția lui Grigore Dragomirescu. O viață întreagă, Emilia n-a înțeles nimic din ce s-a petrecut în jurul ei, dar pînă la urmă ajunge să înțeleagă un singur lucru: că a trăit degeaba.

Horia Lovinescu a dobîndit un dificil succes și în crearea unui personaj ce aderă din capul locului la noua societate. Savanta Dinescu, pe vremuri alungată de la catedră, primește acum cinstirea ce i se cuvine, își vede în sfîrșit realizat visul de a-și pune știința în slujba fericirii oamenilor. Ea cucerește aprobarea, simpatia și admirația noastră prin omenescul exprimat în atitudini și replici de o concentrată plasticitate. Pătrunsă de suflul lumii entuziaste în mijlocul căreia și-a găsit locul, ea luptă cu energie și combativitate tinerească pentru a smulge din „citadelă” pe cei apropiați. E un tip uman nou, veridic și popular.

Unul din cele mai dramatice aspecte ale „Citadelei sfărîmate” îl constituie eliberarea tinerilor cinstiți, din lanțurile vechii orînduiri. Noua societate le dă încredere în forțele proprii, un țel, perspectiva realizării lor ca oameni cu adevărat liberi, îi face să simtă — dacă nu pot încă să înțeleagă — că pe lume se petrece ceva mareț, ceva la care niciodată nu s-ar fi putut gîndi. E idealul socialist, etica sa cu adevărat umană. Ideea se conturează de-a lungul întregii piese, devenind dominantă ei. Iată,

de pildă, replicile schimbate între Petru și Dan (scena se petrece în vara anului 1948):

„DAN: Războiul m-a lăsat plin de silă și zăpăcit, dezorientat; apoi toate schimbările astea de care mi-e frică... Acum am în mine o neliniște pe care n-am cunoscut-o niciodată: parcă aștept să pricep ceva, parcă se-ntîmplă în jurul meu ceva pe care-l dibuiesc numai.

PETRU: Ei spun că construiesc o viață nouă. Asta o fi.

DAN: Nu știu. E al naibii de încurcat totul. De fapt, viața de azi e foarte grea. Lipsuri, greutate, multă nepricepere. Ar putea părea meschină. Și totuși, se petrece în adînc ceva grandios. Aș vrea să nu mai fiu singur, ci cu adevărat alături de oameni. Nu, nu pot să mă exprim. Vorbesc prostii.

PETRU (surîzînd): Devii poet...

DAN: Nu rîde. Mă simt, cum să spun, mai puțin mediocru. Cred că mediocritatea nu-i atît a omului, cît a scopului. Dacă-i dai unui om, oricît de obișnuit ar fi el, un scop mare, îl smulgi din mediocritate...”

Și, în adevăr, de la act la act, Lovinescu dezvăluie în cei trei, noi trăsături ale unor personalități renăscute. Petru devine conștient de rostul lui în viață și util societății. Sensibilitatea și dragostea de frumos a Irinei, pasiunea ei de a se devota unei cauze înalte își găsesc în sfîrșit climat propice. Caldă, luminoasă, e figura lui Dan.

Valoarea unei literaturi se judecă după gradul în care atacă problemele cele mai acute ale contemporaneității, le întruchiează cu profunzime, expresivitate și putere de emoționare. Horia Lovinescu se afirmă ca un autor preocupat de astfel de probleme, capabil de superioare realizări artistice. Citadela sfărîmată demonstrează convingător că lumea năruită de revoluția socialistă era o lume unde nimic din ceea ce este viu nu mai putea trăi că înfăptuirea noii vieți e menită să salveze toate valorile omenești și de cultură. Concluzia piesei se desprinde firesc: există un singur drum care duce spre viață, spre fericire, drumul comuniștilor, drumul socialismului. Alt

drum nu există ! Această idee fundamentală se transmite viu și emoționant prin destinele individuale ce se înfruntă în piesă, oglindind marea înfruntare din viață. Lucrarea lui Horia Lovinescu constituie o temeinică îmbogățire a teatrului nostru.

TRAIAN ȘELMARU

(Din cronica teatrală publicată în
Scînteia după premiera absolută a
Citadelei sfărîmate, în iunie/1955.)

PREMIERA ABSOLUTĂ A PIESEI :
TEATRUL NAȚIONAL „I. L. CARAGIALE”
SALA STUDIO
aprilie 1955

DISTRIBUȚIA

Grigore Dragomirescu, avocat pensionar: ION FINTEȘTEANU; Emilia, soția lui: DIDA CALIMACHI; Matei, fiul lor: EMIL BOTTA; Petru, fiul lor: MATEI GHEORGHIU; Irina, o rudă mai îndepărtată a familiei: MARCELA RUSU; Bunica, mama Emiliei, om de știință: LUCIA STURDZA BULANDRA; Adela, sora lui Grigore, bogătașă: MARIA FILOTTI; Costică, fiul Adelei, om de afaceri: NIKI ATANASIU; Marie-Jeanne, soția lui: ANCA ȘAHIGHIAN; Georges Găttescu, diplomat: AL. ALEXANDRESCU-VRANCEA; Dan Pleșa, aviator: IULIAN NECȘULESCU; Caterina, învățătoare: ELENA SEREDA.

Direcția de scenă: MONI GHELERTER
Scenografia: AL. BRĂTĂȘANU
Costume: GABRIELA NAZARIE

ACTUL I

PERSONAJELE:

GRIGORE DRAGOMIRESCU, avocat pensionar
EMILIA, soția lui
MATEI, fiul lor
PETRU, fiul lor
IRINA, o rudă mai îndepărtată a familiei
BUNICA, mama Emiliei, om de știință
ADELA, sora lui Grigore, bogătașă
COSTICĂ, fiul Adelei, om de afaceri
MARIE-JEANNE, soția lui
GEORGES GĂTTESCU, diplomat
DAN PLEȘA, aviator
CATERINA, învățătoare

Acțiunea primului act se petrece în anul 1943, cea a actelor următoare, în 1948. Se va juca fără șarjă.

Vara 1943.

Interior de casă burgheză, în care nimic nu indică bogăția, ci numai bunăstarea. Holul are un pian, fotolii bătrânești, acoperite cu scoarțe, un divan, covoare românești pe jos, tablouri cu care cu boi, castele, felii de pepene verde, făcute de vreo mătușă în tinerețe. În fund, despărțită cu geamuri mate, sufrageria. O scară, care duce spre încăperile de sus. Fereastră, ușă de intrare în casă și uși spre interior.

Irina, singură, în picioare lângă pian, fredonează o melodie, apoi încearcă, fără să izbutească, să o cînte la pian. E veselă, dar din cînd în cînd ridică o privire gînditoare în sus, spre scară. De sus, de pe palierul scării, se aude o ușă trîntită, risete și glasul lui Petru.

PETRU : Da, da, nu-ți permit, ce te umflă rîsul ? Începînd de ieri nu mai sînt Kuki, ci domnul Petru Dragomirescu. Înțelege ? Dom-nul ! Cu cravată, guler tare și, dacă vreau, cu barbete și baston. (*Risete.*)
IRINA (*care a ascultat amuzată, strigîndu-l cu glas îngroșat, profesoral*) : Kuki !

PETRU : Present. (*Coboară scara în fugă, aproape de-a berbeleacul.*)

IRINA : Kuki, cum e tema din *Aufschwung* ? (*Fredonează.*)

PETRU : Aș ! (*O cîntă la pian.*) Asta e, domnișoară. Dar cu urechea ta muzicală...

IRINA : Nu fi răutăcios. Ia uite cîte flori am pus în vase în cinstea ta.

PETRU (*bufon*): Știu, toate gândurile tale sînt pentru mine. O să-i scriu lui Dan că are o logodnică necredincioasă.

IRINA (*lovită*): Ce vrei să spui? (*Stăpînindu-se, cu un ris silit.*) Ești un caraghios!

PETRU (*dezolat, naiv*): Te-am supărat! Dar ce am zis?

IRINA (*grăbită*): Nimic, nu m-ai supărat. Ți s-a năzărit.

PETRU: Cu atît mai bine. (*Expansiv.*) Irina, sînt fericit azi, îmi vine să rîd de orice, să chiui, să fac tumb, să spun toate tîmpeniile din lume. Iu-hu! (*Se repede la Irina, o ia în brațe și se învîrte cu ea prin odaie, strigînd ca un sălbatic, pînă cînd se împiedică și cad amîndoi jos, rîzînd.*) Asta a fost dansul de bucurie al Vulturului Argintiu, cînd a regăsit-o pe Raza de Soare, pe care o furaseră Fețele Palide.

IRINA (*continuînd un joc, care le este pesemne familiar*): Preeriile foșneau în jurul lor...

PETRU: În depărtare se auzi ca un tunet galopul unei turme de bizoni...

IRINA: Apoi, liniștea se întinse netulburată. Erau singuri, departe de urîțenia lumii, de frămîntările oamenilor, numai ei doi. Fericiți și puternici.

PETRU: Stop! Nu mă joc așa. Nu poți să-ți dai seama dacă ești puternic decît în mijlocul oamenilor. Aici trebuia să se audă un nechezat de cal, urmat de o împușcătură. Pana din părul Vulturului Argintiu căzu, retezat de un glonț...

IRINA: Nu-mi plac romanele de aventuri.

PETRU: Și mie, cele sentimentale. Auzi, fericire! (*Parodiînd.*) Singuri, departe de lume, iubit, iubito, numai noi doi, nimic nu mai există în jur. Sîntem buricul pămîntului. (*Cu haz.*) Două burice, pămîntul tău are două burice.

IRINA: Ești un prost.

PETRU: Pentru mine, astăzi începe viața, auzi, Irina, viața!

IRINA: Nu mai spune, domnule bacalaureat! Și ce-i viața?

PETRU: Nu știu. Dar o simt. Ea e acolo (*arată cu degetul afară*), și eu aici, după niște ziduri. Casa asta e ca o cușcă. Am văzut un tablou de Grigorescu.

O bătrînă care coase într-o încăpere întunecată și mohorîtă, în vreme ce dincolo de pragul ușii deschise e o explozie de lumină, de verdeată, de aur. Eu nu vreau să rămîn pe prag. De azi înainte sînt liber.

IRINA (*arătînd în jur*): Și zidurile?

PETRU (*cu un gest exploziv*): Pfff! (*Cîntîndu-și cuvintele.*) O să evadez, o să evadez! (*Comic.*) Adio, papă, adio, mămă, adio, iubită tante Adèle, băiețușul dumneavoastră e grăbit. E așteptat. (*Arată cu degetul afară.*)

IRINA (*cu un jînd teribil*): Să evadezi!

PETRU (*mirat*): Și tu?

IRINA: Îți închipui că, dacă ai scăpat de cataloage și de numărul de pe mîneacă, totul s-a schimbat? Că ai descoperit viața, cum spui tu? Tot în închisoare rămîi. Chiar dacă nu i se văd zidurile. Și te sufoci!

PETRU (*cu superioritate adolescentă*): E drept că între noi este o diferență, tu ești femeie. Și, de fapt, ce dorești?

IRINA (*cu ironie*): O nimica toată. Să fiu fericită.

PETRU: Irinucă, ce e cu tine, nu ești fericită?

IRINA: Și am în mine atîta putere și atîta sete de fericire! Matei îmi spune uneori: Ira, tu...

PETRU: De ce ți-a născocit Matei numele de Ira, cînd toți îți spunem Irina?

IRINA: Așa-i place lui.

PETRU: E, nu știu cum să-ți spun, ciudat. Pentru că numai el îți spune așa... E ca o dezmiardare.

IRINA (*cu plăcere*): Crezi? (*Oprîndu-se, enervată.*) Hai, șterge-o! M-ai plictisit cu filozofiile tale de adolescent.

PETRU: Filozofie faci tu. Eu fac fapte.

IRINA: Zău, ce anume? Te pomenesci că ai să începi să fumezi față de unchiul Grigore?! Pentru un început (*parodiînd*) de „viață adevărată”, nu e rău!

PETRU (*superior și tainic*): Ai să vezi! O să săriți cu toții în sus. Și tu ești o gîscă.

EMILIA (*care, intrînd, a auzit ultima replică, cu reproș*): Kuki!

IRINA : Lasă-l, mătușă Emilia. Își inchipuie că obrăznicia e semn de bărbăție.

EMILIA : Dar de la ce v-ați certat ?

IRINA : De la... de la nimic.

PETRU : Domnișoara e capricioasă. Are nervi, *ma chère* !

IRINA : Kuki, nu-i frumos !

PETRU : Kuki, nu-i frumos, Kuki, fă așa, Kuki, du-te colo ! Of ! și numele ăsta timpit, de Kuki, cît timp aveți de gînd să mi-l mai agățați de gît ca o zgardă ?

EMILIA : Ba e foarte drăguț. Cînd erai mic, tu singur ai început să-ți spui așa. Mi-aduc aminte, într-o zi...

PETRU : Da, știu. Am fost un copil fenomenal, genial. Nici la scîncet nu semănăm cu alți copii. Urlam muzical.

EMILIA : Kuki ! (*Irina rîde.*)

PETRU (*către Irina*) : Și ție îți cer iertare dacă te-am supărat. Ne împăcăm ?

IRINA (*îl sărută*) : Fumăm pipa păcii ? (*îi întinde o țigară.*)

EMILIA (*scandalizată*) : Kuki, nu se cuvine, copiii nu fumează. (*Către Irina, supărată.*) Și tu de ce îl înveți obiceiuri urîte ?

PETRU : Nu te mai încrunta așa, mamă ; sînt bărbat, ce Dumnezeu ! Fumez de un an !

EMILIA : Tu ? De aceea ești atît de slab, de aceea tușești. Și ce-o să zică Grigore ? Să nu cumva să fumezi față de tata.

PETRU : Mai bine spune-mi : ce prăjitură mi-ai pregătit ?

EMILIA : Țasta e secretul meu. (*Speriată.*) Să nu se ardă ! (*Dă să iasă.*) Și, Kuki, în nici un caz mai mult de două țigări pe zi ! (*Iese.*)

IRINA : Ia spune, ce surpriză pregătești, de o să sărim cu toții în sus ?

PETRU : Nu e o glumă. E ceva foarte serios, Irina.

IRINA : Și nu vrei să-mi spui ?

PETRU : Nu, nu acum. Nici Matei nu știe. Dar o să aflați cu toții astăzi.

IRINA (*speriată*) : Kuki, nu e nimic rău, nimic grav ?

PETRU : E grav, dar nu e rău. Și, dealtfel, indiferent de ce o să spuneți voi, sînt hotărît.

IRINA (*ezitînd*) : Vrei să pleci de-acasă ?

PETRU : Nu e totul să pleci. Încotro ? Cu ce țintă ?

IRINA : Asta nu mai știu. (*Străbătută de o idee.*) Vrei să te ocupi de pian ? Matei spune că ai mult talent.

PETRU : Prostii... Dacă aș avea geniu ! Dar nu am. „A trăi primejdios.“ Ai auzit de formula asta ?

IRINA : Nu înțeleg...

PETRU : Care e trăsătura cea mai caracteristică a vieții noastre ? Mediocritatea, platitudinea, meschinăria, lipsa de aer și de orizont, stupiditatea îmbrăcată în haine pompoase...

IRINA : Stupiditatea agresivă. Am mai auzit lucrul ăsta.

PETRU : Vrei să spui că le-am furat de la Matei ? Dar nu sînt adevărate ?

IRINA : Ba da.

PETRU : Matei e un spirit superior. El și-a găsit salvarea în lumea ideilor. Nu oricine poate s-o facă. Eu iau altă cale : aceea a riscului. Să te socotești permanent ca într-o junglă, să nu mizezi pe prietenii, ci să accepți ideea adversității tuturor. Să te bați pentru plăcerea de a te bate și de a te simți trăind. Primejdia te ține treaz.

IRINA : Tu nu faci cumva politică ?

PETRU (*zînd*) : Ce idee ! Politica e o porcărie.

IRINA : Există și o politică extremistă, primejdioasă, cum spui tu. La noi la facultate au fost arestați niște studenți comuniști. În ce or fi crezînd, ca să riște atît ?

PETRU : Nu mă interesează. (*Ca o lecție învățată.*) Pentru a te salva din mocirla mediocrității, trebuie...

IRINA : ...Să iei cunoștință de propria ta existență, să o simți întinsă ca o coardă de arc. Știu.

PETRU : Da, Matei mi-a deschis înțelegerea. Îi datorez totul.

IRINA : Și eu. El m-a învățat că e mai bine să te chinuiești o viață întreagă, tînjind după o geană de lumină, pe care o întrevezi la orizont, decît să te bălăcești în confortul pasivității. (*Cu entuziasm.*) Ce om minunat e Matei !

PETRU : Nu-i așa ? Și dacă ai ști cît mă iubește !

IRINA : Cred că ești singurul om la care țin.

PETRU : O mulțime de prieteni ai mei au frați. Dar habar n-au ce înseamnă să ai un frate ca Matei. Și e și frumos. Toate le are omul ăsta.

IRINA : E foarte frumos. Dar e departe, atât de departe...

PETRU : Nu mi se pare.

IRINA (*are un gest vag în loc de explicație*) : Dacă n-ar fi fost Matei, ne-am fi simțit bine în cușca asta. (*Arată camera.*)

PETRU (*copilăros*) : Pe când așa, trăiască marea aventură ! (*Aruncă cu o pernă în perete.*) Jos cu zidurile Bastiliei ! (*O alta în Irina.*) Jos cu filistinii !

IRINA (*aruncând și ea cu perne în el*) : Jos cu inimile de vată ! (*Ușa se deschide, apare tatăl. E solemn, cu chelie și un rest de plete pe ceafă, plin de respectabilitate. Primește în piept perna aruncată de Petru, în timp ce acesta strigă.*)

PETRU : Jos cu imbecilii !

GRIGORE (*mormăie ceva, furios, apoi, cu indignare*) : Ce fel de glume sînt astea ?

PETRU (*glumeț*) : Făceam revoluție.

GRIGORE (*tot mai respectabil*) : N-ai simțul măsurii, băiete. În loc să continui să faci glume nesărate, mai bine ți-ai cere scuze. (*Către Irina.*) Și dumneata ai face bine să-ți amintești că aici e o casă serioasă, respectabilă.

PETRU : Bine, tată, dar...

GRIGORE : Știi că nu-mi place să fiu întrerupt. Sînt un om cu principii și nu înțeleg să renunț la ele, chiar dacă sînt neplăcute pentru alții.

IRINA : Era o simplă joacă.

GRIGORE : Cînd țara trece prin momente grele, nu e timp de joacă. (*Se lasă pe un scaun, cu capul în mîini, recules. Tăcere. Apoi.*) Petru, vreau să stăm de vorbă. (*Către Irina.*) Fii bună și spune să nu ne deranjeze nimeni. (*Irina iese.*)

PETRU (*după o așteptare*) : Te ascult, tată.

GRIGORE (*îi impune tăcere cu mîna, reflectează adînc, suspină, își drege glasul*) : Tinere. Azi e o zi mare pentru tine. Ți-ai luat bacalaureatul. Viitorul te așteaptă, ca să zic așa, cu brațele deschise. Ți-ai luat examenul, primul, cu 8,99. E meritul tău, deși pu-

teai să-l iei cu 9. În sfîrșit. Sînt mîndru de tine. Sînt mîndru și de mine, că ți-am dat exemplul unei demnități și al unei ținute morale recunoscute de toată lumea. Eu am ajuns ce am ajuns prin propriile mele puteri. Eu sînt un om tare. Toată lumea știe asta. Deci, acum te felicit și îți spun : băiete, nu te culca pe lauri. Țara are nevoie de mințile noastre. Înainte ! Ai norocul că te-ai născut într-o familie onorabilă, care e o piatră solidă la temelia societății. De la strămoșii noștri romani am moștenit această neprețuită comoară : cultul familiei. Mă ascuți ?

PETRU (*stînjénit*) : Da, sigur.

GRIGORE : Deci, vei fi ajutat în viață, dacă meriți, și de sora mea, mătușa ta Adela, care e o femeie excepțională. La patruzeci de ani conduce cinci magazine. Eu îți transmit un singur bun : exemplul și principiile mele — Dumnezeu și tronul, respectul pentru cei mari, intransigența morală etc., etc. Ca să folosesc o imagine îndrăzneată, ești un ogor bine semănat. Acum îți voi spune doar atât : rodește, tinere, rodește ! Viitorul de aur al țării ți-o cere. (*Pe alt ton, ca despre un lucru bine stabilit.*) Prin urmare, faci Dreptul.

PETRU : Nu cred.

GRIGORE (*necrezîndu-și auzului*) : Poftim ?

PETRU : Am spus „nu“.

GRIGORE : Asta-i anarhie ; s-a stabilit, doar, în consiliul familiei. Adela spunea...

PETRU (*exasperat*) : Tată, lasă-mă, te rog, acum. Dă-mi un răgaz de un ceas și o să-ți răspund.

GRIGORE (*pufnînd*) : Hm, hm ! Ce înseamnă asta ? E, din partea mea, o slăbiciune nepermisă. Totuși, fie. În orice caz, nu uita onoarea familiei mele, care-i unanim recunoscută. Să nu cumva să te gîndești la pian. N-am nevoie de un fecior lăutar. Vino aici. Mai aproape. Apleacă fruntea. (*Îi pune mîna pe umăr, îl sărută solemn pe păr, îi scutură bărbătește umărul.*) Fii demn de un Dragomirescu ! (*Iese. Petru are un gest de exasperare și ciudă. Își duce pumnii la ochi. În capul scărilor s-a ivit Matei.*)

MATEI : Plîngi ?

PETRU (*brusc*) : Nu.

MATEI : Ești trist ?

PETRU : Nu. Mi-e ciudă, mi-e rușine de... nu, nu de el, ci pentru el.

MATEI : Ți-a ținut bătrînul un *speech* ?

PETRU (*cu exasperare*) : Da.

MATEI : E neplăcut să ai un tată imbecil.

PETRU : Matei !

MATEI : Ce rost are să te ascunzi după deget ? E foarte neplăcut. Dar n-ai decît să n-o iei în tragic. În definitiv, optzeci la sută dintre oameni sînt imbecili.

PETRU (*sufocat*) : Tu... ești un cinic.

MATEI : Nu mai spune ! (*Pauză.*) În orice caz, aveam vreo doi ani mai puțin decît tine cînd am priceput că tatăl meu, pe care îl respectam și admiram — pe atunci avea încă plete și pleda la Curtea cu juri, cu gesturi largi, cu mincile robei în vînt, cu ochii căutînd inspirația justiția în tavan — e un cabotin de bilci și un prost. Un prost pedant, cu fanatisme semidictului, un soi de *Mr. Homais*, în sfîrșit, un mic-burghez mai plat decît un cap de pioneză.

PETRU : Cum poți vorbi așa, cum ?... Și te-a durut și pe tine ?

MATEI (*cu un soi de umor*) : Niciodată n-am fost eu prea teafăr. (*Pauză.*) Am încercat să mă sinucid.

PETRU (*cu elan, cuprînzîndu-l după umeri*) : Tu... din cauza asta ? Spune-mi...

MATEI (*răspunzîndu-i afectuos la îmbrățișare*) : Sst ! E o poveste veche și pe care n-o știe nimeni. Ți-am spus-o numai ca să nu fii atît de nenorocit. (*Glu-meț.*) Nu sîntem noi oamenii aventurii, căutătorii iinii de aur, hoții grădinii Hesperidelor ?

PETRU : Matei, cum o să-ți mulțumesc vreodată pentru dragostea ta și pentru cîte m-ai învățat ?

MATEI : Realizîndu-te. Făcînd din viața ta un lucru plin și frumos, care să nu semene cu viața ăstora. Ar fi satisfacția mea de modest Pygmalion. (*Cu o ezitare.*) Și ai mai putea să-mi mulțumești într-un fel, dacă poate fi vorba de mulțumire între noi.

PETRU (*exaltat*) : Cum ? Mi-aș da și viața pentru tine.

MATEI (*vizibil emoționat*) : O, nu, nu chiar atît, Kuki. (*Surizînd.*) Numai să ai totdeauna un gînd bun și pentru bătrînul tău frate. (*Grav.*) Uneori, parcă mi-e frig. (*Pauză.*) Unde e Ira ?

PETRU : Dincolo. Vrei s-o chem ?

MATEI : Nu. Întrebam doar. Mi-am lăsat o carte aici și n-o găsesc. (*Caută pe după fotolii și divan.*)

IRINA (*intrînd*) : Kuki, pot intra ?

PETRU : Da, a plecat.

IRINA (*nevăzîndu-l pe Matei, privește în sus, spre scară, apoi*) : Matei n-a coborît încă ?

MATEI : Mă căutai, Ira ?

IRINA (*descumpănită*) : Nu ! Da, Adică, nu. (*Vocea mamei, strigînd de alături*) : Kuki, Kuki ! Petru iese.)

MATEI (*surizînd*) : Da, sau nu ?

IRINA : Nu știu...

MATEI : Un om știe precis cînd caută ceva. Eu, de pildă, știu precis că îmi caut cartea.

IRINA : *Tristan și Isolda* ?

MATEI : Da.

IRINA : E în cameră la mine. Ai uitat-o aseară aici.

MATEI (*puțin iritat*) : Prin urmare, nu vrei să ți-o comentez eu mai departe.

IRINA : Ba da, sigur că da. N-am recitat nici un rînd din ea. Îți jur.

MATEI : Atunci de ce ai luat-o la tine ?

IRINA : Pentru că... așa... să stea pe măsuta mea. Vreau să te întreb ceva. De ce Tristan și Isolda nu mor împreună ? E nedrept.

MATEI : Pentru că dragostea lui Tristan și a Isoldei depășește jugul destinului, se realizează pe planul ideilor platonice. Așa încît nu mai are nici o însemnătate dacă moartea lor trupească e simultană sau nu. Acolo unde au ajuns ei prin dragoste, timpul e anulat. Nu ții minte că, înainte de ultima despărțire, cei doi își dau întâlnire, marea întâlnire a iubirii lor, întâlnirea pe care nici o putere din lume nu poate s-o mai desfacă, în palatul de cristal din țara celor fără de moarte ?

IRINA : Știu. Tristan îi spune : „Se apropie timpul ; am băut cupa tuturor tristeților și bucuriilor ; se apro-

pie timpul. În țara celor fără de moarte ne așteaptă palatul de cristal, îmbălsămat de trandafiri scînteind în soare. Cînd va bate ceasul, vei veni?" Și Isolda îi răspunde: „Cheamă-mă, știi bine că voi veni“.

MATEI : Înțelegi ?

IRINA : Cred că da. Adică, într-o iubire totală, cei care se iubesc devin — cum să spun? — eterni, participă la eternitate.

MATEI : Da. Asta este sensul legendei. Există o mistică a dragostei pentru aleși. (Pauză.) Tu nu crezi că e posibil în viața noastră așa ceva ?

IRINA (privindu-l pierdută de adorație) : Oh, da ! Cînd iubești, cuprinzi în brațe cerul și pămîntul.

MATEI (după un moment de tulburare, cu ironie răutăcioasă) : E fericit Dan !

IRINA (absentă) : Cine ?

MATEI : Dan.

IRINA (mereu absentă) : A, da. Ce-i cu el ?

MATEI (cuprinzînd-o de umeri, cu brutalitate) : Mă întreb și eu.

IRINA (speriată) : Matei !

MATEI (cu amărăciune) : Nu te speria. (Sec.) Dan e un băiat excelent. O să fie un soț ideal. (Urcă brusc scările.)

IRINA : Matei, nu înțeleg.

MATEI (oprindu-se o clipă pe trepte) : Nici n-ai ce. (Ironie.) Legende de dragoste și moarte nu sînt pentru fete. (Iese.)

IRINA (singură, face gestul de a se repezi pe scări, apoi se oprește în loc. Șoptit) : Dragoste și moarte... Nu, dragoste și viață, viață !

EMILIA (intrînd grăbită) : Irina, a sunat.

IRINA : Nu-i așa că viață, mătușă Emilia ? (Iese, să deschidă.)

EMILIA : Toți copiii din casa asta sînt niște nebuni. (Reintră în încăperea alăturată.)

ADELA (însoțită de Irina) : Nu-i nimeni pe aici, fetiço ?

IRINA : Ba da, sînt toți acasă.

COSTICĂ (în uniformă de căpitan de cavalerie, libidinos și obraznic, pipăindu-i rochia) : Drăguță muselina asta. Te mulează perfect.

IRINA : Mă duc să anunț. (Iese.)

ADELA : Le-a trebuit rudă săracă în casă ! Netoata de Emilia nici nu-și dă seama că mironosița asta își face mendrele cu Matei sub nasul ei.

COSTICĂ : Nu mai spune ! *Il ne doit pas s'ennuyer* *, Matei. Totdeauna a fost un norocos.

ADELA : Aș ! Fata-i săracă. Iar el, mare filozof...

COSTICĂ : Estetician.

ADELA : Împuşcă francul și ouă cîte o broşurică de douăzeci de foi pe an.

COSTICĂ : L-am întîlnit ieri la club pe Vrancea, profesorul universitar, și vorbea cu foarte multă stimă de Matei. Se pare că e o stea ai tinerei noastre intelectualități.

ADELA : De aceea n-a ajuns nimic pînă la vîrsta asta ?

COSTICĂ : I s-a propus o conferință și a refuzat.

ADELA : Spune el. Și cu frontul s-a aranjat. Un ambuscat. Cică e bolnav de inimă.

COSTICĂ : Nu se nasc toți eroi.

ADELA : Tu, cu relațiile tale, și tot n-ai cerut să fii scutit de mobilizare.

COSTICĂ : Mai trebuie să se găsească cineva din familie care să-și facă datoria.

EMILIA (intră și o sărută pe Adela, care îi răspunde din virful buzelor) : Iartă-mă, mai aveam ceva de terminat în bucătărie.

GRIGORE (care a intrat și el) : Bine ai venit, Adelo. Te salut, domnule consilier. Care sînt ultimele secrete ale zeilor ?

COSTICĂ (important) : Nene Grigore, dacă sînt secrete, înseamnă că nu pot fi divulgate.

GRIGORE : Adevărat, adevărat. Spune-mi un singur lucru : cînd îi batem ? Hai ? Cînd îi snopim ?

COSTICĂ (posomorît) : Așa cum merg lucrurile...

* Cred că nu se plictisește (în l. fr.).

GRIGORE : Ce-i cu tine ? Ei, comédie ! Moralul, tinere !
Ai noștri ca brazil !

COSTICĂ : Sînt mulți ai dracului, și au și tancuri... și artilerie, și aviație.

GRIGORE : Fugi, domnule, de-acolo ! N-ai văzut că Hitler a anunțat din nou că are o armă secretă ?

COSTICĂ : Dar Stalingradul ?

ADELA : Nu mai vorbi de Stalingrad, Costică, că îmi vin pandaliile. Pentru un orașel, acolo, v-au apucat bițielile.

GRIGORE : Doar n-ai să începi să gîndești ca de-alde Petrăchescu ! Îl știi. Un fricos, domnule. Un defetist, un om lipsit de orice spirit patriotic. Susține că rușii au obținut victoria la Stalingrad.

ADELA : Trebuia să-l denunți !

GRIGORE : I-am explicat eu ce înseamnă retragere strategică, tactică elastică, pungă... Aș ! Un dobitoc și un defetist.

COSTICĂ : Crezi ? Să dea Dumnezeu să ai dreptate, dar sînt mulți, domnule. Și au și generali ! Cine ar fi crezut ! Nu caporali sau sergenți, generali !

GRIGORE : Ha-ha, generali ! Asta-i bună ! Păi, nu i-au tăiat pe toți după revoluție ? Să-ți explic eu ce-a fost la Stalingrad. O capodoperă a științei militare germane, domnule. Uite aici... (*Îl trage deoparte, la o masă, pune un vas în mijlocul ei.*) Aici e Stalingradul.

EMILIA (*mîndră*) : Tot tînăr a rămas Grigore. Și deștept !

ADELA : Da, e un Dragomirescu !

GRIGORE (*ia cravașa din mîna lui Costică și o așază pe masă*) : Aici, Volga... Aici, armatele lui von Paulus...

ADELA : Tu nu-ți înveți copiii îndeajuns să fie mîndri de numele pe care-l poartă.

EMILIA : Ba da, le spun mereu.

GRIGORE : Aici, rușii. Fii atent...

ADELA : Cînd și-a scris unchiul cartea lui despre *România, țară agrară, la Expoziția Universală*, l-a felicitat chiar Palatul.

COSTICĂ : Românii, aici.

GRIGORE : Front de fier, domnule. Flăcăi tot unul și unul, care se bat cu dinții, nici n-au nevoie de arme.

La '77, la '913, la '916, hai, cu ce s-au bătut ? Ce tot mai vorbești de tancurile rusești ?... Așa... (*Se apropie și Emilia, și Adela de masă.*) Rușii își închipuie că-i prind în clește pe germani. Hitler acceptă să sacrifice armata de la Stalingrad. Dar... căci există un „dar“, domnule, încercuitorii sînt încercuți la rîndul lor. Bang, bang, două lovituri pe flancuri, și rușii sînt curățați. Ha-ha, asta zic și eu strategie ! Bang, bang !

PETRU (*care a intrat, ironic*) : Am pierdut numai douăzeci de divizii la Stalingrad.

GRIGORE (*furios*) : Tu nu te amesteca. Nici n-ai făcut armata, nu cunoști nici instrucția grupei măcar, nu mai vorbi de război.

PETRU : Bine, dar...

GRIGORE : Modestia este virtutea tinereții, și tăcerea, cînd vorbește cei mari, un semn al modestiei. (*Petru dă să iasă.*)

EMILIA : Kuki, nici n-ai spus bună ziua Adelei și lui Costică.

PETRU : Bună ziua.

ADELA : Îți închipui că, dacă ți-ai luat bacalaureatul cu nota 8, știi tot ?

GRIGORE : 8,99, Adelo !

COSTICĂ : Nu-i mai faceți atîta morală. *C'est un vrai jeune homme* *, acum. Ștrengarule, o să trebuiască să se păzească fetele.

PETRU (*adolescent*) : Nu mă interesează fetele.

EMILIA : Dar nevastă-ta nu vine, Costică ?

COSTICĂ : Ba da, trebuie să sosească și Marie-Jeanne. E cu Georges la „Yacht“ **.

GRIGORE : Unde ?

ADELA : La „Yacht“ ! Un club foarte distins. (*Detașată.*) Georges e cu mașina, Costică ?

COSTICĂ : Da, cu Mercedes-ul.

GRIGORE : Simpatice tînăr.

ADELA : Ai și tu niște expresii ! Georges e un boier.

* E un adevărat flăcău (în l. fr.).

** Pronunță *iot*.

GRIGORE : Am văzut în ziar că își scrie numele cu doi t.
 ADELA : Toți Găttesții veritabili semnează cu doi t.
 EMILIA : E boier adevărat ?
 ADELA : Da' pe ce lume trăiești, dragă ? După mamă e Jacottă, tot cu doi t.
 GRIGORE : Din familia lui Gogu Jacottă, fostul ministru conservator ?
 COSTICĂ : Era bunicul lui.
 GRIGORE : Nu mai spune ! Astea zic și eu relații !
 ADELA : Ce te minunezi așa ? Costică e doar consilier la „Astra Româno-Germană”. Ce fel de oameni vrei să frecventeze ?
 GRIGORE : Sigur, sigur. Dealtfel, și noi, Dragomireștii, sîntem o familie de vechi intelectuali. Cartea unchiului ! Eram încă mic cînd a fost ales deputat. (*Rizînd de propriul spirit.*) Avem și noi unchii noștri.
 EMILIA : Ce face acum domnul Găttescu ?
 COSTICĂ : A fost rechemat în țară ca să i se încredințeze un alt post diplomatic important. Probabil, la Vichy.
 ADELA : Ah, Franța, Franța !
 COSTICĂ : Nu mai vorbi așa, mamă. Un putregai, o națiune descompusă.
 ADELA : Poate, dragă, în politică. Dar ce spirit, ce distincție, ce farmec !
 IRINA (*intrînd*) : A sunat. (*Iese, să deschidă.*)
 COSTICĂ : Trebuie să fie Marie-Jeanne.
 MARIE-JEANNE : *Bonjour, mes amis.* (*Lui Costică.*) Ce faci, *darling* ? L-am rugat pe domnul Găttescu să mă însoțească. Eram sigură că o să vă facă plăcere.
 GRIGORE : Foarte onorat, domnule Găttescu. Modestul nostru cămin este luminat, ca să zic așa, de prezența dumneavoastră.
 GĂTTESCU (*morgă, impertinență, țepăn*) : Exagerați, domnule, domnule...
 GRIGORE : Dragomirescu.
 GĂTTESCU : Domnule Dragomirescu. (*Către Emilia.*) Omagiile mele, doamnă. (*Către Adela.*) *Mes hommages, chère madame.* (*Către Petru.*) Bună ziua. (*Către Costică.*) *Bonjour, vieux.*
 GRIGORE : Tocmai vorbeam despre bunicul dumneavoastră, Gogu Jacottă.

GĂTTESCU (*impertinent*) : L-ați cunoscut ?
 GRIGORE : Ah, nu. Eram, dealtfel, și prea tînăr. Dar unchiul nostru probabil că l-a cunoscut.
 GĂTTESCU (*impertinent, cu fals interes*) : Aveți un unchi ?
 GRIGORE : Poate că ați auzit de el, deși a murit de mult. Pompiliu Dragomirescu.
 GĂTTESCU : Ah, da.
 GRIGORE : Ați auzit de el, prin urmare.
 GĂTTESCU : Nu.
 GRIGORE : Știi, e probabil ca prin funcțiunile lui să-l fi cunoscut pe Gogu Jacottă. Asta ar fi foarte interesant de stabilit. O să cercetez arhiva familiei noastre. Oh, o mică arhivă, nu ca a dumneavoastră. Da, da, sînt aproape sigur că au fost în relații.
 GĂTTESCU : Domnul Pompiliu Dragomirescu era cumva arendaș sau crupier ?
 ADELA (*înțepat*) : A fost deputat.
 GRIGORE : Și autorul unei cărți cunoscute, pentru care a fost felicitat de Palat : *România, țară, agrară, la Expoziția Universală* !
 GĂTTESCU : Vă rog să mă iertați. Glumeam. Sînt mai puțin susceptibil în privința familiei decît dumneavoastră. Bunicul și-a pierdut toată averea la cărți, și moșiile — la arendași.
 ADELA, GRIGORE, COSTICĂ, MARIE-JEANNE : Haa !... (*Petru schimbă priviri enervate cu Irina.*)
 PETRU (*adolescent*) : Noi nu am avut moșii de pierdut la cărți.
 IRINA : Trebuie să fi fost un om fermecător, bunicul dumneavoastră. *Un grand seigneur* *, ca în romanele lui Turgheniev.
 GĂTTESCU : Sînteți nemiloasă, domnișoară.
 GRIGORE : Sînteți rudă și cu Ștefan Găttescu, industriașul ?
 MARIE-JEANNE : Acela e Găttescu cu un singur t.

* Un boier de viță (în l. fr.).

GĂTTESCU : Ne-am uscat rufele la același soare. (*Risete, tăcere.*)

COSTICĂ (*la semnul Adelei*) : Georges, nu mi-ai spus cum era atmosfera aseară la legăție.

GĂTTESCU : Dragul meu, la o recepție într-o mare legăție nu există niciodată o atmosferă. Până și pantofii invitaților sînt absorbiți în calcule asupra timpului probabil. (*Risete.*)

GRIGORE : La ce legăție ați fost ?

GĂTTESCU : La legăția Franței.

GRIGORE : Și nu s-a discutat despre situația frontului ?

GĂTTESCU : Oh, da ! La oficiu, desigur, și probabil în anticameră, printre valeți. Sînt foarte bine informați, uneori mai bine decît ministrul respectiv. (*Risete.*)

GRIGORE : Și ce spun valeții, nu sînt îngrijorați de așa-zisele înaintări ale rușilor ?

GĂTTESCU : Valeții spun că anglo-americanii preferă să se distreze ei în dancinurile Bucureștiului sau ale Berlinului, și nu tovarășii cu cizme de iuft.

GRIGORE : Nu înțeleg.

GĂTTESCU : E și prematur.

COSTICĂ : Deci, e sigur că americanii nu flanzează ?

GĂTTESCU : Faci pe naivul, dragul meu, pentru că nu-mi închipui că îți pui serios o asemenea întrebare. Și doar ești consilier la Astra Româno-Germană de pe cînd se numea Astra Româno-Americană. Ar trebui să-ți cunoști patronii.

COSTICĂ : Adevărați buldogi. Ce apucă nu lasă.

GĂTTESCU : Vezi ? (*Insistent.*) Nu e bine să uiți asta. E chiar periculos.

COSTICĂ (*alarmat*) : Cum o să uit, dragă ? Atașamentul meu față de nemți e de circumstanță, dictat de motive patriotice. Niște soldătoi și atîta tot. Hitler e un...

GĂTTESCU (*cu subînțeles*) : Hitler e o personalitate.

COSTICĂ (*dezorientat*) : Desigur, asta vroiam să spun și eu.

(*Tăcere penibilă*)

IRINA (*malicioasă*) : Nu continuai ? Era o discuție pasionantă.

GĂTTESCU : Aveți dreptate, domnișoară, trebuie să vă cerem scuze. Soarta nici unui stat din lume nu ne îndreptățește să plictisim o femeie frumoasă.

MARIE-JEANNE (*nervoasă*) : Georges, vreau să-ți spun ceva. (*Către ceilalți.*) Scuzați-mă.

ADELA : Costică, nu l-ai întrebat ce se aude cu francul elvețian ?

COSTICĂ : Lasă, mamă, că de asta mă ocup eu.

MARIE-JEANNE (*deoparte*) : *Chéri*, mă ierți că te-am adus. *Sont-ils moches les vieux* ? Și fetișcana asta, nu-i mai face complimente. Ai văzut, are un dînte de aur.

GĂTTESCU : Ba nu, e frumușică și originală. Hai, liniștește-te, supărarea îți strică frumusețea ta de păpușă. (*Continuă conversația în șoaptă.*)

PETRU (*făcînd cu ochiul Irinei*) : Tușă Adela !

ADELA (*exasperată și uitîndu-se la Găttescu să vadă dacă n-a auzit*) : Știi că ți-am interzis să-mi spui așa. Asta-i obraznicie și mojie. Miroase a neam prost.

GRIGORE : Petru, în familie s-a spus totdeauna *tante*. Numai Irina se încăpățînează să-i spună mamei mătușă Emilia.

IRINA : Nu-mi place termenul de tanti.

ADELA : Nu tanti, ci *tante*.

PETRU : *Tante* Adèle, dar mătușii voastre de la Birlad îi spuneai „tața” și nu se supăra.

ADELA : Prost ți-ai crescut băiatul, Emilio !

EMILIA : Păi, nu-i spuneam cu toții așa Mariei ? Eu nu mai pricep nimic.

MATEI (*de sus*) : Mamă, Irina, sună de jumătate de oră la ușă ! N-auziți ?

EMILIA : Sună ? Îndată... Kuki, vezi tu. Matei, nu vii jos ?

MATEI : Ba da. (*Coboară.*) Bună ziua.

GRIGORE : Să te prezint domnului Găttescu, care a onorat cu prezența domniei-sale mica noastră petrecere familială.

MATEI (*înclinîndu-se*) : Nu cred să-l amuze prea mult.

* Sînt urîcioși bătrînii ? (în l. fr.).

PETRU (*intrind*): Mamă, o telegramă de la Iași, pentru tine. Trebuie să fie de la bunica.

EMILIA (*deschizind-o, încintată*): Vine.

PETRU: Ura!

MATEI: Azi?

IRINA: Ce bine!

EMILIA (*citind*): „Felicitări Petru. Vin cu rapidul. Pregătește-mi filtru la gheață. Ține...” (*Ride sfioasă*.)

PETRU (*rizind*): Hai, mamă, pînă la capăt.

EMILIA (*explicînd sfioasă*): N-a uitat că acum trei ani am greșit. Scrie. „Ține minte, la gheață, nu fierbinte!” (*Risete. Cîtește.*) „Costache a murit.”

PETRU (*supărat*): A murit Costache!

MARIE-JEANNE (*distinsă*): Cine e Costache?

PETRU: Ciinele bunicii.

MATEI (*rizind cu poftă*): Ha-ha! Nu uita filtrul, mamă. E toată bunica în telegrama asta. Cu baston cu tot.

MARIE-JEANNE (*la întrebarea mută a lui Găttescu*): *C'est un numéro **.

ADELA: Ce idee să trimiți asemenea telegramă! Bani aruncați!

GRIGORE: Dar rapidul de Iași trebuie să fi sosit. (*Scoate ceasul.*) Nu mai putem merge la gară. Prost merge poșta. (*Agățîndu-l pe Găttescu.*) Domnule Găttescu, eu am făcut, în orele mele libere, de cînd sînt pensionar, un proiect de reorganizare a comunicațiilor și telecomunicațiilor... (*Cuvintele se pierd, deoarece se îndepărtează, tirîndu-l pe Găttescu spre fundul scenei.*)

COSTICĂ: Aș fi foarte curios să știu dacă doamna Dinescu își dă seama de răul pe care l-a făcut familiei prin ultima ei... să-i spunem, ciudățenie.

ADELA (*mormăind*): Ce ciudățenie! E nebună de legat!

PETRU: Oameni ca bunica nu mai există.

COSTICĂ: Te cred! Să depui favorabil la procesul unor studenți comuniști!

IRINA: N-a depus favorabil pentru părerile lor politice, ci pentru că îi cunoștea de la laborator ca oameni

* E o figură (în l. fr.).

de treabă, cinstiți. Unul dintre ei pregătea o teză de doctorat despre care bunica spunea că e uluitoare.

COSTICĂ: Dumneata cultivi paradoxul. Comuniștii, oameni de treabă!

ADELA (*mormăind*): Ce infamie! E o subversivă!

MATEI: Irina are dreptate. Bunica e o femeie excepțională. Și chiar dacă a depus favorabil și pentru activitatea studenților, înseamnă că e consecventă. Totdeauna a fost o democrată.

ADELA: La șaptezeci de ani! În loc să te gîndești la Dumnezeu și la pomenile de parastas, să te ții de politică!

COSTICĂ (*către Matei, subtil*): Nu știam că profesezi idei comuniste.

MATEI: Eu? *Je m'en fiche* *! Personal, nu dau doi bani pe posibilitatea realizării umane pe plan politic, fie el fascist sau comunist. Însă prefer un comunist, unui afacerist și unui pungaș. (*Cu vădită intenție de paradox.*) Afară de cazul cînd pungașul are anvergura unui Kreuger. Atunci devine o personalitate.

IRINA: Ai spus asta serios?

MATEI: Ce anume?

IRINA: Chestia cu pungașul.

MATEI (*blînd*): Nu, am glumit.

PETRU: A venit! Sună! (*Se repede, cu Irina, să deschidă.*)

GĂTTESCU (*care de mult se silește să scape de Grigore, către acesta, dar îndepărtîndu-se*): Foarte, foarte interesant... (*Către Matei.*) Dar bunica dumneavoastră trebuie să fie un personaj epic.

MATEI: Este.

GĂTTESCU: Nu cumva e vorba de savanta Dinescu?

GRIGORE: Ba da. Eu, domnule Găttescu, nu pot fi de acord cu ea, însă soacră-mea e una din primele femei fizician din țară. Și-a luat doctoratul la Paris. Și activitatea ei științifică e bine cunoscută.

* Puțin îmi pasă! (în l. fr.).

BUNICA (*intrînd cu Petru și Irina de o parte și de alta, și ținîndu-i de umeri. Poartă baston*): Ce știi dumneata despre activitatea mea științifică? Și, dealtfel, m-au dat afară de la conducerea laboratorului. (*Consternre.*) Da, da, cică fac politică. Pfui! ce aer închis e aici! Deschide ferestrele! Bună ziua!

GRIGORE: Imediat. Sărut mina, mamă-soacră. Imediat. (*Deschide ferestrele.*)

ADELA: Trage, Grigore.

BUNICA: Ai rămas, Adelo, o ipo... o ipo... ei, comedie! mă lasă memoria; nu ipocrită, ipohondră vroiam să spun. (*Autoritară.*) Lasă ferestrele deschise, Grigore.

MATEI (*cu căldură*): Sărut mina, bunico.

BUNICA (*sărutîndu-l cu bruschete, dar cu afecțiune, pe frunte*): Ce mai faci, răsfățatul? Tot frumos și deștept? Ce bine ți-ar mai prinde să cari niște saci în spinare!

MATEI: M-am gîndit la asta, dar ți s-ar frînge inima.

BUNICA: Mi s-ar frînge, dar bine ți-ar prinde! (*I-a dat mina în treacăt Adelei.*) A, uite-i și pe Marie-Jeanne și pe Costică. Ce faceți, columbelor? Tot fericiți sinteți împreună? (*Privindu-l pe Găttescu.*) Ce întrebare! Sigur că da. Nu-i așa?

GRIGORE (*prezentîndu-l pe Găttescu*): Domnia-sa e domnul consilier de legație Georges Găttescu. Nepotul lui Gogu Jacottă.

BUNICA: Acela care la 1907 și-a spînzurat țărani de pe moșie cu capul în jos?

GĂTTESCU: Avea gusturi fistichii, bătrînul.

BUNICA: Și e spiritual nepotul. (*Către Irina.*) Ce-ți face aviatorul, căprio?

MATEI: Ai făcut o pasiune pentru zoologie, bunico.

BUNICA: Da, păunule. (*Către Irina.*) Ce face Dan?

IRINA (*stîngherită*): E sănătos. Am primit o scrisoare de la el acum o săptămînă.

BUNICA: Bun băiat, Dan. Nu strălucește ca el (*arată către Matei*), dar e bun. (*Cu tristețe.*) Sint atît de puțini oameni buni... (*Către Petru, cu afecțiune.*) Și tu ce coci sub fruntea asta de berbec încăpățînat? Are dreptate Matei, am căzut în patima zoologiei.

MATEI: Te inspiră familia, bunico.

BUNICA: Să știi. Casa voastră are ceva din arca lui Noe. Dar unde e Emilia? (*Ridicînd glasul.*) Emilio, e gata filtrul?

EMILIA (*intrînd precipitat*): Da, mamă, e la gheață. Sărut mina. Cum te simți? Cum ai călătorit?

BUNICA (*tapotînd-o cu degetele pe obraz*): Bine, fețișo, cu trenul. Te-ai îngrășat. Prea mult.

EMILIA: Mamă, dacă vrei să te schimbi... (*Vrea s-o conducă.*)

BUNICA: Știu, știu. Ocupă-te de musafirii tăi. (*Iese.*)

EMILIA: Poftiți, vă rog, la o gustare.

(*Toți intră în sufragerie, afară de Matei și Irina, care se întîlnesc față în față și rămîn așa, nemișcați.*)

MATEI (*după o pauză, rostește numele ca o chemare venită din adînc*): Ira...

IRINA (*șoptit, ca în vis, cu o intensă așteptare*): Da, Matei.

MATEI (*pauză*): Ți-e frică?

IRINA (*își duce mîinile la frunte. După o clipă, clatină din cap și șoptește*): Nu.

MATEI (*transfigurat de emoție*): „Cînd va bate ceasul, vei veni?”

IRINA (*închizînd ochii, în șoptă, dar cu o cumplită intensitate*): „Cheamă-mă! Știi bine că voi veni.”

MATEI (*ii ia mîinile*): Ira...

IRINA: Du-te, du-te. (*Matei iese. Irina, ca amețită, caută un fotoliu, se lasă să cadă în el, își pipăie obrazii, mîinile.*) Să fie oare adevărat? Iubitul meu! (*O expresie de imensă fericire i se zugrăvește pe față.*)

DAN (*în uniformă de căpitan aviator. Intră încet pe ușă, cu un buchet de flori în mînă și cu surisul amuzat al celui care face o surpriză. Dă cu ochii de Irina, face un gest spre ea, apoi, în fața expresiei ei ciudate, se tulbură. E descumpănit, nu înțelege. Tușește încet. Irina nu-l aude, e cu totul în altă parte.*): Irina, Irina.

IRINA (*îl privește fără să-l vadă, apoi, ca un om care se trezește din somn, ia treptat cunoștință de prezența lui*): Tu!

DAN (*repezindu-se în genunchi la picioarele ei și ascunzându-și capul în poalele ei*): Dragostea mea, dragostea mea! Mi-a fost atîta dor de tine! (*Irina e ca trăsniță; apoi, după o clipă de ezitare, începe să-l mîngîie ușor pe cap. Rămîne însă cu ochii ficși.*) Nu pot să cred că ești alături, că te țin în brațe. Irinuca! (*Îi ia mîinile și începe să i le sărute, apoi vrea s-o sărute pe gură, dar ea își așază palma între gurile lor.*) Ce e cu tine? De ce taci? Nu te bucuri că am venit?

IRINA: Bă da, îmi pare bine că ești sănătos, că ai venit.

DAN: Ești schimbată, ai ceva.

IRINA (*ca și cum ar vrea să mărturisească*): Dan... (*În fața nedumeririi lui, nu poate.*) M-am speriat înainte. Nu mă așteptam să te văd.

DAN (*fericit*): Am o permisie de două săptămîni. Înțelegi, două săptămîni cu tine! Am vrut să-ți fac o surpriză. Cînd am intrat, am dat cu ochii de tine. Și eu m-am speriat.

IRINA: De ce?

DAN: Aveai o expresie atît de ciudată! Ca un înger.

IRINA (*rizînd*): Cum, ca un înger?

DAN (*încurcat*): Nu știu de unde mi-a venit comparația asta. Erai luminată ca de o flacăra. Parcă vedeai ceva. Așa trebuie să se uite îngerii la fața lui Dumnezeu.

IRINA (*cu aceeași intenție de mărturisire*): Dan, dragul meu...

PETRU (*întrînd, îl zărește pe Dan*): Dan! (*Bagă capul înapoi pe ușă.*) A venit Dan! (*Se repede la el ca un vîrtej, îl ia în brațe.*) Cînd ai sosit? Stai cu urîta asta și noi nu știm nimic. O să facem un chef monstru. (*Punîndu-i degetul pe obraz.*) Ce ai avut aici, o rană?

DAN: Aș, un fleac. (*Bucuros.*) Stai să te văd. Grozav ai crescut! Ești un bărbat acum, Kuki! (*Intră mama și Matei.*)

EMILIA: Domnule Pleșa, cînd ai sosit? Bine ai venit la noi.

DAN: Sărut miinile. Am intrat pe din dos. Matei, ce bine îmi pare că te văd! (*Îl îmbrățișează.*) Cum merge cu sănătatea? Te-a mai supărat inima?

MATEI: Din cînd în cînd. În schimb, mă scutește să fac pe cruciatul pentru civilizația nazistă. Mă bucur că te văd teafăr.

EMILIA: Pofțiți dincolo. (*Către Dan.*) Noi avem musafiri.

PETRU: Da, tot familionul. (*Emilia, Dan, Petru ies.*)

MATEI: Ira, trebuie să-i spunem.

IRINA: E atît de fericit că a venit!

MATEI: Dai înapoi?

IRINA: Cum o să dau? Parcă aș putea! (*Iese, izbucnind în plîns.*)

EMILIA (*care a intrat*): Voi nu ve... Dar ce e cu Irina? A venit Dan, și ea plînge?

MATEI: Nu-i nimic, mamă.

EMILIA: Cum nimic, nu vezi că plînge? E nebună, toți copiii din casa asta sînteți niște nebuni. Eu nu mai pricep nimic.

MATEI: Asta e soarta ta, mamă. Hai dincolo, să nu observe ceilalți.

EMILIA: Cred și eu, nu e cuvîncios. (*Ies, încrucișîndu-se cu Petru.*) Tu unde te duci?

PETRU: Caut o revistă, să i-o arăt lui Dan. (*Caută, găsește pe jos buchetul și cascheta lui Dan, pe care acesta, întrînd, le-a lăsat să cadă. Ridică florile și le pune pe masă, apoi se duce în fața oglinzii, își așază cascheta pe cap, își ia o figură energică, trage o manșă imaginară și imită zgomotul avionului în urcare.*) Vijjjj... Vijjjj... (*Apoi suride și se contemplă încîntat în oglindă, cu cascheta pe cap.*)

BUNICA (*întrînd*): Ce-i cu tine, cu plăcinta asta în cap?

PETRU: Nu-mi stă bine? A venit Dan.

BUNICA: Ia te uită, toată menajeria! (*Intră Găttescu cu Grigore, care-l ține de braț. Găttescu are un aer exasperat.*)

GRIGORE: Totul e să nu confunzi tactica cu strategia. Uite, să-l întrebăm pe căpitanul Pleșa. Domnule căpitan! (*Dan a intrat, ținîndu-l de braț pe Matei. O salută pe Bunica, dar o caută tot timpul din ochi pe Irina.*)

DAN : Poftim, domnule Dragomirescu ? (*Între timp, intră și Costică, Adela, Marie-Jeanne și Emilia, care aduce filtrul Bunicii.*)

GRIGORE (*solemn, profesoral*) : Printr-o împrejurare fericită, avem prilejul să verificăm nedumeririle noastre și să punem capăt îngrijorărilor inutile, iscate la unii din slăbiciune, ca să nu spunem din panică.

EMILIA (*către Bunica*) : Ce frumos vorbește !

BUNICA : E un dobitoc !

GRIGORE : Bravul nostru căpitan, pe care ni l-a trimis, ca să spun așa, cerul (*ride*), ne poate da cel mai bun răspuns. Căpitane, retragerile germane de azi sînt tactice, sau strategice ?

DAN (*obosit*) : Habar n-am : sînt retrageri neputincioase. Și curînd totul se va transforma în fugă.

ADELA : Costică, și asta e un defetist. Zi-i ceva !

COSTICĂ : E ciudat ca un om care poartă uniforma de ofițer să poată vorbi așa.

MATEI : Omul ăsta nu face pe cameristul cu pinteni la Statul-Major. Vine de pe front.

COSTICĂ : Vrei să spui că eu...

MATEI : Vezi, că ai un fir de praf pe cot. Păcat de uniformă ta.

COSTICĂ : Tu vorbești, care ești un ambuscat ?

MATEI : Bravura mea e să fiu ambuscat.

PETRU (*violent*) : Matei e bolnav. Cum îți îngădui ?...

ADELA : Grigore, privește-ți fiul. Să mai vii să-mi ceri să-l ajut.

EMILIA : Kuki, nu e frumos !

GRIGORE : Petru Dragomirescu ! Îți cer să respecti ru-dele mai mari și uniforma.

MATEI (*luîndu-l de gît pe Petru*) : Nu fi prost. (*Intră Irina.*)

DAN (*ducîndu-se la ea și luînd-o cu gingășie de mînă*) : Unde ai fost ? De cînd te caut !

GRIGORE : Domnule căpitan, nu ne poți lăsa fără un răspuns. Desigur că ai glumit înainte. Nu e cazul, moralul țării trebuie susținut.

DAN : Ce să vă spun ? Că acolo bombardăm, ucidem, pră-dăm, ardem ? Că vom fi bătuți în curînd și vom

plăti, probabil, înzecit pentru toate lucrurile astea ? Asta vreți să știți ?

ADELA : Defetist !

COSTICĂ (*speriat*) : Dumneata vorbești serios ? E așa de gravă situația ?

DAN (*energîndu-se*) : Că mi-e silă de războiul ăsta, că mi-e silă de mine, că nu doresc decît să mă întorc acasă ? S-o găsesc pe Irina ? Că mi-e frică de ce-o să urmeze ? Asta vreți să știți ?

COSTICĂ (*furios*) : Voi n-aveți voie să vă fie frică. Ați fost trimiși acolo ca să muriți, nu ca să dați înapoi.

GRIGORE : Dar eu nu înțeleg cum poate fi vorba de frică, cînd există arma secretă a lui Hitler !

GĂTTESCU : În orice caz, căpitanul poate fi liniștit. Chiar dacă nemții vor fi învinși, rușii nu vor ajunge pînă la noi.

BUNICA : Și cine va ajunge ?

GĂTTESCU : Unchiul Sam și cu John Bull. Sînt mai re-pezi de picior. Pe mine vă rog să mă scuzați. Bună ziua, doamnelor, bună ziua, domnilor.

MARIE-JEANNE : Mă iei și pe mine cu mașina, Georges ? Atunci, la revedere la toți.

COSTICĂ (*încet*) : Te-am rugat să nu te mai dai în stambă !

MARIE-JEANNE : Pa, *darling*, pe deseară.

COSTICĂ : Marie-Jeanne !

ADELA : *Tais-toi* *, Costică ! (*Găttescu și Marie-Jeanne ies.*)

DAN : Irina, Irina, sînt fericit ! Ce e cu tine ? Ce ai ?

IRINA : Nimic, Dan.

(*Tăcere lungă.*)

BUNICA : Iată-ne în familie. Ce vesel e !

EMILIA : În familia noastră domnește foarte multă armonie și unitate. Chiar dacă se discută mai aprins, toți se iubesc.

GRIGORE : Așa trebuie să fie familia. O citadelă în calea valurilor vieții.

* Taci (în l. fr.).

BUNICA : Familia voastră o să plesnească ca un dovleac răscopt, la prima izbitură. Îmi pare rău numai de copiii ăștia, care nu sînt putregaiuri, ca voi, și care trăiesc în viață așa cum ar juca la rișcă.

MATEI : Ești atît de sigură că nu știm ce vrem, bunico ?

BUNICA : Tu, mai cu seamă, nu ai dreptul să vorbești. Te îmbeți cu vorbe, cu năluci. Și-i îmbeți și pe alții. Ai să vezi într-o zi că e o beție cumplit de tristă.

MATEI : Dumitale nu-mi permit să-ți răspund.

BUNICA : Ești foarte deștept, Matei, dar pe mine nu mă poți convinge.

ADELA : Nici pe mine !

BUNICA : Sînt prea legată de realitate. Într-o viață întreagă, am ajuns să-i înțeleg frumusețea și prețul. E mult mai frumoasă realitatea asta, chiar cînd e tragică, decît jocurile tale de oglinzi, Matei. E adevărată ! (*Cu compătimire.*) Plăsmuitor de miraje !

MATEI : Mulțumesc.

BUNICA : Cînd eram tînără aș fi vrut, poate, să întîlnesc și eu un om seducător ca tine. Mai bine că nu l-am întîlnit.

EMILIA : Eu nu pricep nimic.

IRINA : Lumea lui Matei e reală.

PETRU : E lumea libertății.

BUNICA : Și ce e libertatea, Petru ?

PETRU : Lipsa constrîngerii. Afirmarea eului. Să ajungi dincolo de bine și de rău.

BUNICA : Vezi cum i-ai îmbătat ? Singura libertate a omului este să aleagă. Între bine și rău. Știi ce înseamnă a trece dincolo ?

PETRU : Curaj.

BUNICA : Nu, lașitate.

MATEI : Facem filozofie de doi bani jumate !

BUNICA (*ridicînd din umeri*) : Omul nu-și poate dovedi omenia decît între oameni. Și restul e bișuială, aiureli.

GRIGORE : Eu nu sînt de acord cu pesimismul ăsta. Matei poate oricînd să devină profesor universitar. Petru și-a luat bacalaureatul cu 8,99. Și putea să-l ia cu 9. Eu mi-am făcut, ca să spun așa, datoria de

soț, tată și cetățean. Emilia e o mamă și o gospodină ideală. Ca să nu mai vorbesc de situația și rolul Adelei și al lui Costică în societate. Iar viitorul membru al familiei noastre, domnul căpitan Pleșa, are o carieră onorabilă. Și, ca atare, Irina va fi fericită. Și asta nu e o familie solidă ca o citadelă ?

ADELA : Vorbește de noi ca și cum am fi niște terchea-berchea.

GRIGORE : Avem onorabilitate și...

BUNICA : Da' mai terminați odată cu tîmpeniile astea ! (*Către Matei.*) Degeaba rizi, și tu te crezi un fel de citadelă. Nu citadelă, ci o casă de orbi, asta sînteți. O să săriți în aer cînd n-o să vă mai puteți sprijini pe prejudecățile, pe felul vostru de a gîndi și de a simți. Cînd o să vă treziți mai goi încă pe dinăuntru decît pe dinafară. Niște zdrențe.

EMILIA : Mamă, nu te enerva.

BUNICA : Și încă o dată o spun : nu-mi pasă de voi, care sînteți de mult niște epave, ci de copiii ăștia nenorociți, care umblă bezmetici prin întuneric și spun că au găsit lumina. Orbilor ! (*Se lasă, istovită, pe speteaza fotoliului. Către Emilia.*) Dă-mi puțin filtru, ce stai ? (*Irina se repede să-i dea filtrul.*)

IRINA (*încet*) : Ai dreptate poate, bunico, dar nu în privința lui Matei.

ADELA (*către Grigore*) : Și-a ieșit din balamale, baba. De cînd îți spun că e nebună.

PETRU (*exaltat*) : Eu știu ce vreau ; n-o să ajung nici odată epavă.

GRIGORE : Tu să taci din gură !

PETRU : Ba nu, vreau să vă comunic ce am hotărît. (*Pauză. Toți îl ascultă.*) Intru în aviație. Vreau să plec pe front.

EMILIA (*disperată*) : Kuki !

GRIGORE : Cum, cum ?

IRINA : Kuki, asta e copilărie !

PETRU : Vreau să trăiesc, să simt că sînt, să fiu eu.

BUNICA : Asta nu se poate ! Copilul ăsta și-a ieșit din minți. Nu vă dați seama ?

DAN : Kuki, uită-te la mine. Am ceva dintr-un erou ? Sînt numai plin de oboseală și de silă.

PETRU : Eu sînt altfel făcut.

GRIGORE : Tu să taci ! Trebuie să mă gîndesc. (*Emilia plînge.*)

COSTICĂ : Dar ceea ce vrea să facă Petru e foarte nobil și patriotic. Dacă o să avem și noi pe cineva din familie pe front, o să facă foarte bună impresie. (*Către Adela.*) Poate moare, sau chiar îl decorează.

PETRU : Nu vreau să mă duc din patriotism, ci ca să fiu liber și tare. Trebuie să evadesc !

ADELA : Eu îl înțeleg pe Petru și îl admir. O să-l ajut.

PETRU : N-am nevoie.

MATEI : Kuki, lasă donchișotisme.

PETRU : Fiecare cu aventura lui, Matei.

BUNICA (*sărînd*) : Nu se poate, ți-am spus. Ce sînt toate biiguielele astea, misticisme, de duzină : libertate, evadare, aventură ! Nu vezi că bați cîmpii ? Să-ți scoți gîrgăunii din cap. Nu-ți dau voie ! (*Izbind cu bastonul în podea.*) Auzi, nu-ți dau voie ! (*Cade ostenită pe fotoliu.*)

PETRU : Nu cer voie nimănui. (*Cu disperare copilărească.*) Și lăsați-mă în pace, lăsați-mă în pace ! (*Iese în fugă. Pauză, în care nu se aude decît plînsul Emiliei.*)

GRIGORE (*care a șoptit cu Adela*) : Eu îi dau consimțămîntul. Ceea ce vrea să facă e demn de un Drago-mirescu. (*Către Emilia.*) Și tu trebuie să fii tare, ca o mamă romană ! (*Emilia plînge. Tăcere, apoi se aud sirenele.*)

COSTICĂ (*pierdut*) : Alarma ! Alarma !

ADELA : La adăpost ! (*Zăpăceală, tumult, Grigore își pune o cască pe cap.*)

GRIGORE : Pe din dos, pe scări, Emilio, trusa cu pansamente !

ADELA : Poșeta mea ! Costică, poșeta !

(*Ies în fugă Grigore, Adela, Costică și, după ei, zăpăcită, Emilia. Sirenele continuă să sune mai tare. Pauză.*)

BUNICA (*sculîndu-se obosită*) : Mă duc să mă culc. (*Iese.*)

MATEI (*copleșit, Irinei*) : Ira, crezi că eu sînt vinovat de hotărîrea lui Kuki ?

IRINA (*disperată, luîndu-și capul în mîini*) : Nu, dragostea mea, nu te gîndi la asta. O să-i treacă. Nu ești tu vinovat.

DAN (*care a observat înmărmurit scena*) : Cum i-ai spus ?

IRINA (*sfișiată*) : Da, Dan... iartă-mă.

DAN : E o glumă, nu-i așa ? Irina... Matei... (*Îi privește și înțelege că cei doi sînt ca sub o vrajă, că ceea ce se întîmplă e inexorabil. Pleacă capul, umerii i se lasă, schițează gestul de a mai spune ceva, apoi, cu mișcări sfîrșite, își culege cascheta și pleacă încet, în timp ce sirenele continuă să sune.*)

MATEI : Dacă dragostea noastră nu va fi fără seamăn, sîntem niște nemernici. (*Cu exaltare, cuprinzînd-o de umeri.*) Pînă la moarte, Ira...

IRINA (*cu aceeași exaltare*) : Și dincolo de ea.

MATEI (*privind-o în ochi, rostește ca și cum i-ar spune pentru prima dată pe adevăratul ei nume*) : Iubito !

IRINA (*la fel*) : Iubitule ! (*Se îmbrățișează și rămîn așa, în timp ce sirenele continuă să urle cu sfișietoare intensitate.*)

C O R T I N A

TABLOUL 1

Anul 1948, vara. Același decor. Într-un fotoliu, în mijlocul scenei, îmbătrânit, avînd o expresie chinuită, purtînd ochelari negri, Petru. E orb.

PETRU (*singur, numărînd pe degete*): Joi șapte, vineri opt... nouă, zece, unsprezece. Mamă, azi sîntem în unsprezece? Mamă, nu ești aici? (*Pauză.*) Și pe urmă, douăsprezece, treisprezece, paisprezece. (*Cu disperate.*) Pentru ce, Doamne, pentru ce n-am curajul să termin cu viața asta? (*Pauză. Pe un ton șters, lipsit de interes.*) Pe incendiatorul templului Diane din Efes îl chema... Erostrat. Tratatul din Westfalia a fost încheiat în 1648... Pe fratele cel mai mic al lui Napoleon îl chema Louis... nu, Jerôme... Jerôme, sau Louis? Oh! (*Iși ia capul în mîini.*)

EMILIA (*intrînd*): Te doare capul, Petru?

PETRU: Nu, mamă, stăteam așa.

EMILIA: Am cumpărat ziarul, vrei să ți-l citesc?

PETRU: Da.

EMILIA (*citește*): „Conferința miniștrilor afacerilor externe“...

PETRU: Altceva, mamă, nu vreau politică.

EMILIA: Asta e titlul cu literele cele mai mari. Vrei să-ți citesc mai bine articolul de fond? (*Citește.*) „Ridicarea cadrelor în economie — o sarcină de frunte.“

PETRU: Și asta e tot politică.

EMILIA (*citește titlurile*): „Lupta de clasă pe tărîm ideologic...“ „Constituția...“ „La Reșița a fost inaugurată...“ Totul e politică acum. Nici mie nu-mi place, nu înțeleg nimic.

PETRU: Povestește-mi cum e afară.

EMILIA (*încurcată*): E senin.

PETRU: Teiul a înflorit? Și cum e lumina, limpede, sau lăptoasă, că în zilele calde?

EMILIA: Nu știu, nu m-am uitat la asta. Dacă vrei tu, mă uit.

PETRU (*plictisit, enervat*): Lasă. (*Iși ia din nou capul în mîini.*)

EMILIA: Ce ai, te doare capul! Vrei un antinevralgic?

PETRU (*enervat*): Ți-am spus că nu mă doare, mamă. Lasă-mă-n pace.

EMILIA: Bine, bine, dragă. (*Pauză, timid.*) Oare ce-or să facă cu noi?

PETRU: Cine?

EMILIA: Aștia, comuniștii. Acum sînt singuri la putere.

L-au scos și pe domnul Tătărașcu, regele a abdicat...

PETRU: Ce vrei să ne facă?

EMILIA: Știu și eu? Adela spunea că într-o noapte or să intre în casele burghezilor și o să-i omoare pe toți.

PETRU: Mamă, cum poți asculta timpenniile Adelei?

EMILIA: Nu-i așa că nu-i adevărat? Da' vezi, tot nu ne lasă-n pace. Acum ne-au băgat în casă și fetița asta.

PETRU: Ce vrei, nu sînt locuințe. Cum e fata?

EMILIA: M-ar bate Dumnezeu dacă aș spune că nu-i cuviincioasă. Și-i toată ziua la școală, că-i învățătoare. Dar tot se cheamă că e un om străin în casă.

PETRU: Bine că au mutat-o pe bunica la București și că stă la noi. Altfel, mai rămîneau două camere goale. Ce bună e bunica! A refuzat casa pe care i-au pus-o la dispoziție numai ca să mă îngrijească. Crezi că nu mi-am dat seama?

EMILIA: Ei, dacă voia mama să intervină, nici odaia asta nu ne-o luau. Am încercat să-i spun, dar s-a infuriat așa de tare, c-a azvîrlit cu bastonul după mine.

PETRU (*surizînd*): Nu știam asta.

EMILIA : Grigore asculta la uşă să vadă ce răspunde. A crezut că vine după el şi, când a dat să fugă, s-a izbit cu capul de perete şi şi-a făcut un cucui cit pumnul.

PETRU (*amuzat*) : După el n-a azvirlit cu bastonul ?

EMILIA : Ştii cum îi trece ei, repede. A zis numai că sintem nişte neisprăviţi. (*Pauză.*) Băiatul mamei, ce fericită sint când îţi mai descreţeşti fruntea !

PETRU : Straşnică e bunica. E singurul om întreg din casa asta.

EMILIA : Familia lui Grigore nu poate s-o suferă. Ei sint altfel făcuţi decît noi. Reci şi invidioşi. Când m-am măritat, nu mi-a fost deloc uşor.

PETRU : Nici tu n-ai avut o viaţă prea fericită, mamă.

EMILIA : V-am avut pe voi. Deşi...

PETRU : Deşi ?

EMILIA : Nu ştiu cum să-ţi spun, m-am simţit totdeauna puţin stingheră şi speriată între mama şi între voi. Sînteţi aşa de deştepti, şi eu sint proastă !

PETRU : Cum poţi vorbi aşa, mamă ?

EMILIA : Ştiu că sint, şi de aceea mama nu m-a iubit niciodată prea mult. După ce m-am măritat, a uitat de mine. Numai când v-am avut pe voi şi-a adus aminte. Vă iubeşte. Eu sint o găină plouată, asta sint.

PETRU : Dar noi te iubim, mamă. Eşti atît de bună !

EMILIA : Uneori, noaptea, când nu pot dormi, mă mai gîndesc şi eu. Oare ce rost am avut pe lume ? S-o admir pe mama, să vă iubesc pe voi, să-l respect pe Grigore. Asta aşa se cuvine să fie. Nu mă plîng. Voi aţi fost fericirea mea. Dar e de ajuns oare ca să facă o viaţă de om ?

PETRU (*afectuos*) : Biata mamă !

EMILIA : Şi pe urmă, gîndurile se învălmăşesc, nu pot pune mîna pe ele. Ca şi cum ar fi după o perdea. Mai bine nu mă gîndesc. E prea tîrziu. Într-o zi o să mor, şi gata.

PETRU : Da, poate ar fi mai bine să murim.

EMILIA (*speriată*) : Tu nu trebuie să vorbeşti aşa. Eşti tînăr şi...

PETRU : Şi neom. (*Pauză.*) Vrei să-mi dai un pahar cu apă, mamă ?

EMILIA (*punînd mîna pe mîna lui*) : Îndată.

PETRU (*reţinîndu-i mîna*) : Vreau să te sărut. (*O sărută. Emiliei îi dau lacrimile şi iese repede.*)

IRINA (*întră repede. E mai sărac îmbrăcată, cu o stambă ieftină. Are în mînă o plasă cu cutii de conserve*) : Bună ziua, Petru.

PETRU : Tu eşti, Irina

IRINA : Da. Unde e Matei ?

PETRU : Sus.

IRINA : Lucrează ?

PETRU : Cred că da. N-a coborît deloc. (*Irina urcă scara repede.*)

GRIGORE (*e complet zaharisit. Are în mînă o hîrtie*) : Petru, vreau să te consult într-o chestiune importantă.

EMILIA (*aducînd paharul*) : Uite apa, dragul mamei.

PETRU : Mulţumesc. (*Bea. Emilia iese.*)

GRIGORE : Precum ştii, am fost solicitat de comitetul de stradă să scriu un articol la gazeta de stradă despre grădiniţa care s-a făcut în colţ.

PETRU (*absent*) : Nu ştiam.

GRIGORE (*important*) : Da, a venit la mine Popescu, farmacistul. Am fost la Academie şi am cercetat toată presa din anii trecuţi asupra lucrărilor edilitare săvîrşite de la 23 August pînă azi. Am scos aşa un vraf de fişe ! Acum am început să scriu articolul. (*Citeşte.*) „Dragi tovarăşi“ — e bine, nu ? „Prin înalta grijă a partidului şi guvernului...“ Vezi, aici nu ştiu cum să pun. Ei ?

PETRU : Ce anume ?

GRIGORE : Cum, ce anume ? Partidul întîi, sau guvernul întîi ?

PETRU (*plictisit*) : Ce importanţă are asta ? Scrie cum vrei.

GRIGORE (*speriat*) : Cum vreau ? Şi pensia mea ? Ce, vrei să-mi taie pensia ?

PETRU : Nu ştiu, tată.

GRIGORE : Pe cine să-ntreb ? O să trebuiască să mă duc din nou la bibliotecă, să văd cum formulează ei în *Scînteia*. Şi, pe urmă, nu crezi c-ar fi mai bine ca, înainte de a vorbi despre transformările edilitare

în general și despre grădinița din colț în particular, să încep cu semnificația istorică a zilei de 23 August?

PETRU (*exasperat*): Da, da, fără îndoială.

GRIGORE: Nu-i așa? Unde mi-a fost capul? O să le fac un articol!... (*Iese.*)

(*Petru se ridică din fotoliu și umblă la întâmplare prin cameră. Se oprește în fața oglinzii. O pipăie îndelung, ca și cum ar vrea să-și găsească fața. Apoi izbucnește într-un plîns infundat, fără lacrimi. Irina, care coboară scara, îl vede. Se oprește. Nu știe ce să facă. Apoi continuă să coboare, cu zgomot. Petru se stăpînește și, ca să-și dea o conținere, scoate bastista și se face că tușește.*)

PETRU: Afurisita asta de tuse!

IRINA (*venind lângă el*): Nu trebuie să te ascunzi de mine.

PETRU: Nu înțeleg ce vrei să spui. Probabil că aseară am răcit. Era răcoare.

IRINA: Da, era răcoare.

PETRU (*violent*): Să nu cumva să spui la nimeni că m-ai văzut... Auzi? N-am nevoie de compătimirea nimănui.

IRINA: Așa mi-a spus și Matei înainte.

PETRU (*pauză*): Ce mai face Matei?

IRINA (*cu tristețe*): Cine ar fi crezut? Să stați amîndoi în aceeași casă și tu să întrebi ca despre un străin: ce mai face Matei?

PETRU: Ca despre un străin! Era un fel de a vorbi.

IRINA: Nu știu.

PETRU: Nu se mai poate respira în casa asta. Toți sînt cu nervii exasperați și fiecare îi caută vină celui-lalt.

(*Pauză.*)

IRINA: Ți-aduci aminte, Petru, de ziua cînd ți-am sărbătorit bacalaureatul?

PETRU: E foarte mult de atunci.

IRINA: Numai cinci ani.

PETRU: Pentru mine, anii nu au aceeași măsură.

IRINA: Matei a fost atunci foarte nenorocit de hotărîrea ta. Se întreba disperat dacă bunica avea dreptate, dacă el era cel care te împinsese indirect să faci gestul.

PETRU (*rece*): Copilării! Eu eram un bezmetic pe vremea aceea. Hai să nu mai vorbim de asta, Irina; nu-mi face nici o plăcere. (*Pauză.*) O să te-ntreb ceva, așa, tam-nesam: tu ești fericită?

IRINA (*pauză lungă; cu convingere*): Da.

PETRU: Juri?

IRINA: Jur. (*Pauză.*) Vezi, nu mai am însă douăzeci de ani, ca să-mi închipui că fericirea înseamnă o beatitudine totală, fără umbre. Cînd ți-am jurat că sînt fericită, nu voiam să spun că nu sufăr. Dar asta n-are însemnătate. Matei și cu mine am muri fără dragostea noastră. Ca și cum ni s-ar lua aerul pe care-l respirăm. Asta e esențial.

PETRU: Și, totuși, de ce suferi?

IRINA: Pentru că... (*Stăpînindu-se.*) Prostii, fleacuri.

PETRU: Pentru că Matei nu mai face nimic, pentru că și-a pierdut siguranța și încrederea în el?

IRINA: Nu-i adevărat, nu și le-a pierdut. Ceilalți încearcă să lovească în liniștea lui și asta mă face să sufăr.

PETRU: Matei părea inaccesibil influențelor, și-n zona în care credeam noi că ajunsese nu putea să intervină nici o tulburare. Era marea evadare!

IRINA (*visătoare*): Da, palatul de cristal, scînteind în soare, din țara celor fără de moarte.

PETRU: Ce-i asta?

IRINA: Nimic. O amintire.

PETRU: Bunica l-a numit atunci plămuitor de miraje.

IRINA: Dragostea noastră nu e un miraj.

PETRU: Să dea Dumnezeu.

IRINA (*cu patimă*): Simțeam eu că nici tu nu mai crezi în el, că-l învinovățești.

PETRU: Nu mă învinovățesc decît pe mine. Și-mi pare bine că ești fericită.

IRINA (*provocator*): Sînt. Și orice s-ar întîmpla de acum înainte, orice m-ar aștepta, dac-ar fi s-o iau de la capăt, n-aș șovăi nici o clipă. (*Iese.*)

PETRU (*crezînd că e încă în încăpere*): Chiar dacă ți-ai da seama că Matei e în fond un om sterp, un nepu-tincios care se ametește cu vorbe? (*Pauză.*) Nu răspunzi? (*Pauză.*) Iartă-mă, Irina. Am fost rău. (*Pauză.*) Tot nu-mi răspunzi? Sînt un om nenorocit și oamenii nenorociți sînt răi. Irina! Irinuca!

MATEI (*care din capătul scărilor a ascultat ultimele replici*): Nu e aici, Petru. A plecat înainte de a te auzi spunînd că nu sînt decît o paiață umplută cu tărițe.

PETRU: N-am spus asta.

MATEI: Ba da. Am ascultat fără să vreau.

PETRU: Voiam numai să spun că poate și tu ești un om nenorocit.

MATEI (*exasperat, coborînd scările*): Ce-ai cu mine? De ce mă acuzi? Cu ce drept?

PETRU: Nu te acuz, Matei. Dar dacă ai s-o faci nefericită pe Irina, nu-ți rămîne decît să te spînzuri.

MATEI: Kuki, asta e tot ce-a rămas din frăția noastră?

PETRU: Lasă-mă. Uneori îmi pierd cumpătul, nu mai sînt stăpîn pe mine. (*Pauză.*) Ce ciudat mi s-a părut numele de Kuki! De ce mi-ai spus așa?

MATEI: Nu știu, fără să-mi dau seama.

PETRU: Oh, cît aș vrea să am încredere în tine! (*Îi pipăie fața; cu tristețe.*) Ai îmbătrînit, Matei.

MATEI: Mult.

PETRU: Nu vreau ca Irina să-și strice viața. Asta ar însemna că tu...

MATEI: Că eu v-am îmbătat pe amîndoi cu iluzii. Că sînt un nemernic. (*Violent.*) Și hai, aruncă-mi-o în față: că din cauza mea ai orbit.

PETRU: Taci, taci.

MATEI (*chinuit*): Nu-i adevărat! Nu-i adevărat! Nu ții minte cînd m-am opus, atunci, hotărîrii tale?

PETRU (*fără convingere*): Sigur, te-ai opus.

MATEI: Am încercat în toate felurile să-ți demonstrez cît era de absurd ceea ce voiai să faci.

PETRU: Da.

MATEI: Văd cît ești de convins! Spune-mi mai bine că sînt un asasin, spune-mi-o, dac-o crezi.

PETRU (*încet*): A fost o vreme cînd te-am judecat foarte aspru. Pe urmă, am început să pricep... adică...

MATEI: Hai, vorbește! De cînd aștept explicația asta între noi! Am așteptat-o în fiecare clipă, zi și noapte. De ani întregi. Nu te opri la jumătate. Ți-o cer. Te implor. Vreau să știu adevărul: mă consideri vinovat?

PETRU (*blind*): Sigur că într-o oarecare măsură ești vinovat, Matei. (*Cu ironie amară.*) „Marile evadări!” „Dincolo de bine și rău!” „Eu de o parte și toată lumea de partea cealaltă!” „Universul e iluzie, eu sînt unica realitate!” Ți-aduci aminte de devizele și aforismele astea? Aveam numai optsprezece ani. Cît dispreț de oameni ai putut să sădești în mine! Și cîtă trufie nebunească... Doream cu toată ființa altceva decît viața din jur. Și m-ai împins, la ce? Sigur, ești vinovat, Matei. (*Violent.*) Nu răscoli drojdia asta în mine! (*Se stăpînește.*) Știi, după ce mi s-a întîmplat (*arată ochii*), la început, în anii de spital... te-am urît.

MATEI (*zdrobit*): Și acum?

PETRU: Acum? (*Pauză.*) Nu mă gîndesc la asta, și uneori mi-e milă de tine.

MATEI: Poți să-ți păstrezi mila. N-am nevoie de ea. Scuip pe mila ta și a oricui. Și pe urmă, toată acuzația ta e o nebunie. Eu te-am trimis în război? Eu te-am trimis în misiunea aceea nenorocită? Eu am apăsător pe trăgaciul armei care te-a lovit? Nu vezi că ești absurd?

PETRU: Da, pare absurd. Dar nu te învinovățesc, Matei, de orbirea asta (*arată ochii*), ci de asta lăuntrică.

MATEI (*exasperat*): Într-o zi o să mă sinucid. O să mă spînzur, cum spui tu. Și o să vă plătesc totul cu sînge. Poate o să vă saturați setea cu el. (*Își toarnă coniac, dă paharul peste cap.*)

PETRU: Dacă te-ai sinucide ar însemna suprema confirmare că n-ai fost niciodată decît o minciună, un nimic, un gol. Gîndește-te la ce i-ai făgăduit Irinei cînd i-ai furat-o lui Dan. (*Cu ironie.*) I-ai speculat și ei setea de evadare. Și spre ce mare adevăr vrei

s-o duci? Spre moarte? (*Matei rămâne impietrit. Intră Irina, apoi Dan.*)

IRINA (*către Dan, care e în urmă*): Sînt aici, intră.

DAN: Bună ziua, Matei. Bună ziua, Petru.

IRINA: Despre ce discutați? Păreați foarte însuflețiți.

PETRU: Nimic important. (*Lui Dan.*) Cînd te-ai întors?

DAN: La prînz.

PETRU: Ai avut o cursă bună?

DAN: Deasupra munților m-a cam zgîlțit puțin. Un vînt afurisit și grindină. Restul a mers bine. (*Timid.*)

Irina, ți-am adus un fleac de la Timișoara, un cor-don.

IRINA: Mulțumesc, Dan. E foarte drăguț. (*Către Matei.*)

Ce e cu tine? Ai lucrat prea mult azi.

MATEI: N-am lucrat deloc. Am citit.

IRINA (*rizînd*): Și te-ai uitat la fotografii.

DAN: Ce fotografii?

MATEI (*cu reproș*): Ira!

IRINA (*rizînd*): Nu, trebuie să te denunț. Matei a început să sufere de narcisism. A dat peste niște fotografii vechi de ale lui, din copilărie, și nu se satură să se uite la ele. Este, mai ales, una care îl obse-dează.

MATEI: Te rog, taci!

IRINA (*rizînd ca o nebună*): O poză în care nu l-aș fi recunoscut niciodată. Un băiețel cu nasul butucă-nos, cu părul ciufulit, crescut pe lîngă urechi, îm-brăcat în niște haine boțite de catifea și care, cu mînuțele vîrîte în buzunarele pantalonilor, se uită la tine cu niște ochi imenși, rotunzi și... muștră-tori. Cel puțin, așa-i găsește Matei.

MATEI (*lovit*): Te-am rugat să taci. (*Iese.*)

IRINA (*alergînd după el*): Dar ce-am spus? Matei, n-am vrut...

DAN: Ce ciudați sînt! De ce s-au certat? Tu ai înțeles? (*Petru ridică din umeri.*) Irina arată cam obosită.

PETRU: Muncește mult, nu știe încă să bată repede la mașină și-i vine greu.

DAN (*după o pauză*): Petru, vreau să te întreb ceva. E fericită?

PETRU: Da.

DAN: Ar fi groaznic altfel.

PETRU: Tot atît de mult o iubești?

DAN: Altfel nu m-aș fi întors vreodată aici după... Cel puțin s-o văd, să-i pot vorbi, să-mi surîdă uneori. Știu că ține la mine, și cu asta sînt mai puțin sărac decît dacă aș fi izbutit s-o uit.

PETRU: Niciodată n-am reușit să pricep dacă ești un om îngrozitor de slab, sau nemaipomenit de bun.

DAN: Nu sînt bun. Nu pot trăi departe de ea. De fapt, n-am condamnat-o niciodată. Nu m-a iubit. Crezuse numai. Și cînd s-a ivit Matei, a înțeles ce-nseamnă asta. Și pe urmă, nu știu cum să spun, parcă nici nu sînt responsabil de ceea ce au făcut. Dragostea lor e ca un blestem, sau ca o vrajă.

PETRU: Vrajile lui Matei! (*Pauză.*) Cum te mai descurci cu regimul?

DAN: Îmi văd de treabă și sînt mulțumit. Cred că și ei sînt mulțumiți de mine. Știi, prin '44, îmi închi-puiam că o să fie cu totul altfel. (*Rizînd.*) Că o să ne închidă pe toți, sau mai știu eu ce. Dar dacă mun-cești cîstit, te și încurajează. Sînt niște oameni foarte ciudați, altfel decît noi.

PETRU: Uneori îmi închipui că dac-aș putea vedea din nou, n-aș mai recunoaște lumea. (*Cu nostalgie.*) Să trăiești într-o lume nouă, primenită! Ah, cum aș lua de la capăt viața!

DAN: Cu tine mi-e ușor să vorbesc despre lucrurile as-tea. Ai observat, te-ntîlnești cu prietenii de altă-dată, și după ce ți-au dat bună ziua, nu mai ai ce să spui. Se vede că, fără să-mi dau seama, m-am schimbat.

PETRU: Și tu simți că te înstrăinezi?

DAN: Niciodată n-am prea filozofat asupra vieții. Aveam o meserie pe care o iubeam, îmi făceam datoria. Eram mulțumit de mine. Și deodată, toată liniștea s-a dus dracului. Războiul m-a lăsat plin de silă și zăpăcit, dezorientat; apoi, toate schimbările astea, de care-mi era frică... Acum am în mine o neli-niște pe care n-am cunoscut-o niciodată, parcă aș-tept să pricep ceva, parcă se întîmplă în jurul meu ceva pe care-l dibuiesc numai.

PETRU : Ei spun că construiesc o viață nouă. Asta o fi.

DAN : Nu știu. E al naibii de încurcat totul. De fapt, viața de azi e foarte grea. Lipsuri, greutate, multă nepricepere. Ar putea părea meschină. Și totuși, se petrece în adânc ceva grandios. Aș vrea să nu mai fiu singur, ci cu adevărat alături de oameni. Nu, nu pot să mă exprim. Vorbesc prostii.

PETRU (*surizînd*) : Devii poet.

DAN : Nu ride. Mă simt, cum să spun, mai puțin mediocr. Cred că mediocritatea nu-i atît a omului, cît a scopului. Înțelegi ? Dacă-i dai unui om, oricît de obișnuit ar fi el, un scop mare, îl smulgi din mediocritate. Și invers.

PETRU : Da, asta înseamnă a-ți găsi un rost.

DAN : Și cuvintele și-au schimbat înțelesul. Altădată, cînd spuneam că mi-am găsit un rost însemna că mi-am găsit o slujbă. Acum, prin cuvîntul ăsta înțeleg un rost în lume, în existență.

PETRU : Într-o societate nouă nu mai poți trăi prin conformism. Decît cu strigoi. Trebuie să-ți cauți locul tău nou față de oameni, față de viață, față de morală. O revizuire totală de valori. Oh, cît de fericit ești că vezi ! (*Pauză.*) Eu nu pot constata decît ruinele din mine. (*Pauză.*) Numai bunica pretinde că... (*Surizînd.*) Vorbești de lup, și...

BUNICA (*de afară*) : Să mă lăsați în pace. În fiecare zi adunări, mitinguri, ședințe, Grecia, China și tot mapamondul ! (*Cu alt ton.*) La ce oră e adunarea ? La cinci ? Bine. Sigur că vin, ce te uiți așa la mine, tovarășe ? Mi-a crescut ceva pe nas, mi s-a defrizat permanentul ? Nu ? Atunci ? (*Rizînd.*) Bine, la revedere. (*Intră.*) M-am băgat în toate sosurile, nu mai pot respira. (*În urma Bunicii au intrat Irina și Matei.*)

PETRU (*rizînd*) : Cînd intri mata în casă, bunico, parcă se deschid ușile și ferestrele.

BUNICA : În cavoul ăsta de-aici, nici nu-i de mirare. Uf, nu mai pot.

IRINA : Te obosești prea mult. De ce te duci după-masă ?

BUNICA : Cum să nu mă duc dacă au nevoie de mine ?

Trebuie să vorbesc. (*Rizînd.*) Nu știu nici eu cum, c-am răgușit azi-dimineață la inaugurarea laboratorului, ocărîndu-l pe profesorul Panteli. Nu mai termina cu laudele despre darul epocal al partidului, despre laboratorul acesta, care e o minune a secolului, și patati și patata. Dar sînt destule oscila-toare catodice, domnule Panteli ? Dar microscop-urile electronice, domnule Panteli ? Dar nu ne lip-sește ciclotronul, domnule Panteli ? Un oportunist !

MATEI : Prin urmare, s-a făcut un tam-tam exagerat în jurul laboratorului.

BUNICA : Pe ce lume trăiești, măi băiete ? N-am visat în viața mea să lucrez în țară într-un asemenea laborator. (*Alt ton.*) Adică, de visat, am visat. Dar de ce să nu recunoaștem că nu-i complet, că mai trebuie lucrat la el ? I-am tras o prafură de față cu ministrul, c-o să mă țină minte.

MATEI : Și cum a reacționat ?

BUNICA : Treaba lui. O să mai fie unul care să mă-n-jure.

MATEI : Te întrebam : cum a reacționat ministrul ?

BUNICA : Cum să reacționeze ? Mi-a dat dreptate. (*Pe alt ton.*) Emilio, filtrul ! (*Se așază lângă Petru ; vi-sătoare.*) Acum cinci ani, cînd am venit ultima dată la București, mă dăduseră afară de la conducerea laboratorului din Iași. (*Cu o emoție și o timiditate ciudată la ea.*) Știți, azi e o zi mare pentru mine. Sînt o caraghioasă, dar mă cam înțeapă ochii. Cînd mi-aduc aminte de anii de doctorat de la Paris, de cămăruța înghețată din rue Mercadet, unde am trecut prin atîtea entuziasme și atîtea descurajări... Și acum, laboratorul ăsta... Nu credeam că, la vîrsta mea, mai pot fi atît de fericită. Of, de ce n-am anii voștri ? !

PETRU : De ce nu avem tinerețea matală ? !

BUNICA : Pentru că nu iubiți oamenii. (*Pauză.*) Matei, ți-am găsit o slujbă.

MATEI (*mirat*) : Mie ?

BUNICA : Da. Să faci traduceri în franceză și în engleză la o revistă.

MATEI : Dar nu ți-am cerut nimic, bunico.

BUNICA : N-o să-ți prindă rău. Să mai ieși din casă și să faci ceva. Cum poți trăi fără să-ți folosești capul și mâinile ?

MATEI : Cred că nu gîndesc cu picioarele.

IRINA : Matei !

BUNICA : Lasă-l, Irina, nu mă supăr. Sînt învățată cu răsfăturile lui. Dar nu e timp de răsfături, Matei.

MATEI : Dar am de lucru.

BUNICA : Lucrezi ?

MATEI (*strîns cu ușa*) : Țî ! Doar n-ai vrea să termin pentru ăștia studiul meu despre „Funcția magică a verbului“ ?!

BUNICA : Nu mă pricep la filozofie și literatură. Poate că așa ceva nu mai merge azi. Totuși, dacă simți nevoia să lucrezi, lucrează ceva.

MATEI (*cu sinceritate*) : Nu mai pot.

BUNICA : De ce ? Dar fii sincer, omule.

MATEI : Pentru că... nu știu... mi se pare zadarnic. Ce bine de mata, că n-ai sentimentul zădărniciiei ! Credeam în munca mea, am adunat material ani de zile, și deodată totul s-a minat pe neașteptate pe dinăuntru... Nu mă mai interesează, nu mai cred.

BUNICA : Zădărnicia vine din contratimpul în care trăiești, Matei. (*Hotărită.*) Îmi pare bine că ți-am găsit o slujbă.

MATEI : Dar am lecturile mele.

BUNICA : Pentru tine, lectura a ajuns un narcotic. Și, pe urmă, Irina nu răzbește singură. Ce vrei, să vă ajut eu ? Dacă primești...

IRINA : Bunico, nu trebuie să spui asta. Mă descurc eu. Timpul lui Matei e prețios.

MATEI (*cravașat*) : La aspectul ăsta nu m-am gîndit. Primelesc. (*Rece.*) Îți mulțumesc. (*Bunica are un gest de tristețe și oboseală. Tăcere penibilă. Intră Grigore, cu hîrtia în mînă, intră și Emilia, cu filtrul.*)

GRIGORE : Tovarășe Petru... A, nu știam că sînteți toți aici. E mai bine. O să vi-l citesc la toți. Tovarășă Dinescu, dacă-mi dați voie...

BUNICA : Ce-i cu dumneata, ai înnebunit ? Ce ți-a venit să mă iei cu „tovarășă“ ?

GRIGORE : M-am hotărit să vorbesc așa cu toți cei din casă. Știi, ca să ne obișnuim. Ieri, la piață, i-am spus din greșeală unuia „domnule“ și s-a uitat la mine de parcă vroia să mă-nghită. Mă temeam să nu mă urmărească... dar nu m-a urmărit, am sărit din tramvai.

BUNICA (*încet*) : Imbecil !

(*De afară se aude tumult îndepărtat.*)

PETRU : Ce se aude ?

DAN : Vreo manifestație.

GRIGORE (*în panică*) : Vin ! Să știți că vin ! S-a terminat cu noi. Spunea Adela... (*Fuge. Ușa se deschide și înăuntru, prăbușindu-se mai mult, dă năvală, desfigurată, Adela.*)

ADELA (*șipînd*) : Ați auzit ? Dați-mi apă, că nu mai pot. Doamne, Dumnezeule ! (*Mîșcare.*)

EMILIA : Ce s-a întîmplat ?

ADELA (*isteric*) : Ce s-a întîmplat ? Ne-au nimicit, ne-au distrus, bandiții !

EMILIA : Ce vrei să spui ?

ADELA : Nu auzi ? Ne-au prădat, ne-au jefuit ! Munca de-o viață întreagă s-a dus pe gîrlă. Pe Costică l-au oprit la fabrică. (*Văietîndu-se ca țărăncile.*) Aoleu ! Aoleu !

(*Se lasă tăcere. Afară tumultul crește. Se strigă lozinci, se cîntă. Ușa se deschide și apare, fugind spre ieșire, Caterina, învățătoarea.*)

EMILIA : Unde fugi, domnișoară învățătoare ? Ce e în stradă ?

CATERINA (*bucuroasă*) : Nu știți ? S-a anunțat acum la radio. S-a făcut naționalizarea. (*În fața tăcerii celorlalți, repetă dur.*) Naționalizarea ! (*Iese în fugă.*)

ADELA (*cu cumplită ură*) : Hoafo ! Scorpio !

(*Zgomotul de afară crește.*)

EMILIA (*nedumerită, către toți*): De ce-o înjură Adela?
Și de ce-i ea atât de bucuroasă? Eu nu mai înțeleg
nimic.

CORTINA

TABLOUL 2

Cîteva luni mai tîrziu. Același decor. Încăperea a căpătat însă
aspect de talcioac. Se simte că în casă e înghesuială. S-a adus un
șifonier, s-a instalat o dormeză. Pe șifonier, geamantane, de piele
de porc, cu etichete de hoteluri străine etc.

EMILIA (*care face o pasiență*): Rețeta mea de marmeladă
e mai ieftină. Se ia dovleacul, se fierbe, se pasează
bine, se adaugă...

ADELA: Știu, ai făcut-o acum o săptămînă. N-are nici un
gust.

EMILIA: Lui Grigore îi place. (*Reia pasiența.*)

ADELA (*peste masă, ciocnind cu degetul în cărți*): Va-
let la zece, șapte la șase, as la popă... (*Enervată.*)
Tî!... Nu ăsta!... Popa de căro!

EMILIA (*cu o velleitate de revoltă*): Așa aveam de gînd să
fac și eu.

ADELA: Niciodată n-ai fost capabilă să faci o pasiență.
Nu știi să calculezi.

EMILIA: Lasă-mă cu prostia mea.

ADELA (*jignită și superioară*): Mă rog, mă rog. (*Citește
ziarul.*)

GRIGORE (*care pînă acum a stat tăcut într-un colț al
scenei, decupînd cu atenție poze dintr-o revistă ilus-
trată, se scoală enervat, stringîndu-și lucrurile*):
Mult mai trîncăniți! Nu poate omul să-și vadă de
treabă. Nu vedeți că tai poze pentru gazeta de stra-
dă? Ce, credeți că e ușor lucru?

EMILIA (*timid*): Grigore, parcă aveai mai puțină bătaie
de cap cînd le scriai cîte un articol.

GRIGORE: Au găsit că articolele mele sînt prea savante,
prea erudite. Acum m-am gîndit să le împodobesc
gazeta cu poze. O să fie ceva nemaivăzut. (*Rizînd.*)
Să mai zică cineva că nu-s de-al lor!

ADELA: Ai căzut în mintea copiilor. Ca mîine, poimîine,
o să te apuci să scoți abțibilduri.

GRIGORE: Ce știi tu ce-i strategia! Astăzi trebuie să fii
diplomat. (*Pauză. Apoi, cu interes.*) Abțibilduri spu-
neai? (*Ride.*) Cînd eram mic, îmi plăcea să mă joc
cu abțibilduri. (*Înainte de a ieși, se întoarce.*) Oare
se mai găsesc în librării?

EMILIA (*oftează*).

ADELA: Ce oftezi? O fi avînd el țacănlea lui, dar tot
un Dragomirescu e. (*Pauză.*) Apropo, ai să-mi dai un
leu de alaltăieri, de la lapte.

EMILIA: Bine că mi-ai adus aminte. Uitasem.

ADELA: Ți-am spus așa, ca să știi. (*Citește ziarul. Visă-
toare.*) Paris!... (*Se uită nemulțumită la Emilia,
care n-a reacționat, apoi repetă mai tare, mai visă-
toare.*) Parisul!...

EMILIA: Ai spus ceva?

ADELA (*cu falsă detașare*): Nimic... Amintiri... (*Murmu-
rînd, cu un suris trist.*) Place de la Concorde... Dôme
des Invalidi... (*Oftează.*)

EMILIA (*stringînd cărțile*): Nu vrea să iasă.

ADELA (*la capătul trucerilor*): E o știre din Paris în
ziar. Cînd am fost ultima dată cu bietul Angheluță,
Dumnezeu să-l ierte, am mîncat niște stridii gro-
zave. Și la Dôme des Invalidi, mormîntul lui Napo-
leon, epitaful!... (*Declamînd.*) „În mijlocul poporu-
lui francez pe care l-am iubit atît... *Au milieu du
peuple français*“... (*Pronunță: O milie di peplă
franzez.*)

EMILIA: Français.

ADELA: Așa am spus.

EMILIA: Petru zice că Napoleon...

ADELA: Ce poți să știi despre Napoleon dacă n-ai vă-
zut Parisul... „*Au milieu du peuple français*“...

EMILIA: Trebuie să sosească și copiii.

ADELA: Ce popor și francezii! Ce deosebire de mîrlă-
nia noastră! Mai ales acum, cînd a ieșit toată droj-

dia societății la iveală. Trebuie să știi să le impui, că altfel... Azi-dimineață, la coadă, un nespălat de ăștia în salopetă m-a atins cu cotul. Ce crezi c-am făcut? L-am privit numai *(cu regalitate ofuscată)* — știi cum pot eu să pun la punct un om cu o privire — și i-am zis: pardon! Atît!

EMILIA: Și.

ADELA: Cum, și? Ce era să mai spună? A-ntors capul.

MARIE-JEANNE *(străbătînd încăperea)*: Dacă întreabă Costică, sînt la bridge la Marinopoli. *(Iese.)*

ADELA: Ce timpuri! Cînd s-a măritat Marie-Jeanne, a adus ca zestre Baloceștii, cinci sute de hectare. Și acum? Dac-ar fi fată, n-ar mai lua-o nimeni. Asta mai e societate? Mișei! Mișei!

EMILIA: În fiecare zi se schimbă ceva. Se vede că timpul nostru a trecut și a venit timpul lor. Așa vrea Dumnezeu.

ADELA: Dumnezeu! Mă mir că nu ți-i oarecum. *(Cu ură.)* Au să vadă ei timpul lor! Pe lumea cealaltă!

EMILIA: Ah, Adelo, uneori încep să cred că pîinea noastră cea de toate zilele a fost ura și prostia.

ADELA: Ce? Ce vrei să spui? *(Grigore traversează camera, îmbrăcat de plecare, cu o plasă în mînă.)*

EMILIA: Nimic. Unde te duci, Grigore?

GRIGORE: Să iau săpunul pe august. *(Cu un suris stîngar.)* Și o să trec și pe la librar. *(Iese.)*

ADELA: Ce ai început să spui înainte? Ce ai început să crezi?

EMILIA: Sst!

ADELA: Ce e? *(Se aude dintr-o încăpere alăturată risul vesel al lui Petru.)*

EMILIA *(fericită)*: N-auzi? Petru. Ride!

ADELA *(cu ură)*: Mai bine ar plînge decît să ridă cu otrava aia de învățătoare. E toată ziua cu ea acum. Cînd ești un schilod ca Petru, dacă nu te omori ca să nu mai încurci lumea, atunci...

EMILIA *(violentă)*: Adelo! *(Surd.)* Să te pedepsească Dumnezeu pentru vorbele astea!

ADELA: Ce, n-am dreptate? Trebuie să stau toată ziua cu gura ferecată, să nu m-audă maică-ta, să nu m-audă Petru, să nu m-audă învățătoarea... M-am

săturat. Vă uitați la mine și la Costică de parcă cine știe ce chilipir a fost pentru noi că ne-am mutat aici. Parcă asta e casă pentru noi!

EMILIA: Voi ați vrut să veniți.

ADELA: La baie se trece prin odaia mea. Tencuiala s-a coșcovit. Bietul Costică trebuie să doarmă într-o chichineată. Oh, Doamne, cînd mi-aduc aminte de vila noastră. Și să știi că eu lumina n-o plătesc luna asta. Maică-ta arde reșoul, ca să-și facă cafea noaptea.

EMILIA: Bine, Adelo, lasă.

ADELA: Eu nu înțeleg de ce nu vorbești cu maică-ta să obțină s-o scoată pe învățătoare din camera ei. S-ar muta Costică acolo.

EMILIA: Și Petru doarme în hol, și nu se plînge. Și mama ți-a cedat o cameră de-a ei...

ADELA: Nu plătim chirie?

EMILIA: La prețul oficial. Nici apa n-o acoperim cu ea.

ADELA: Legea e lege.

EMILIA: Hai, Adelo, să nu ne mai certăm. Mi-e așa de lehamite de toate!

ADELA: Eu nu mă cert. Nu sînt susceptibilă și arțăgoasă, ca tine. *(Intră Costică.)*

COSTICĂ: Bună ziua. *(Uitîndu-se cu dușmănie la Emilia.)* Mamă, am să vorbesc ceva cu tine.

ADELA *(acru)*: Parcă aici ai unde sta de vorbă liniștit!

EMILIA: Eu am treabă la bucătărie. *(Iese.)*

ADELA: Mi-ai schimbat?

COSTICĂ: Numai napoleonii. Lirele turcești n-a vrut să le ia azi. *(Îi dă un teanc de hirtii.)*

ADELA *(numărînd cu dexteritate banii)*: Atîta tot?

COSTICĂ: Mi-ai dat cinci bucăți. Cît voiai să-ți aduc?

ADELA: Nu ți-ai oprit nici un comision?

COSTICĂ: Nu-mi arde de glume.

ADELA: Nu glumesc.

COSTICĂ: Da? Ei bine, caută-ți pe altcineva. Și rambursează-mi banii care i-am cheltuit pentru taxi.

ADELA *(băgînd banii în buzunar)*: Uiți că i-am împrumutat Marie-Jeannei ieri pentru coafor.

COSTICĂ: Tot nu înțeleg de ce ți-a trebuit o sumă atît de mare.

ADELA : Ce, vrei s-ajung să mor de foame ? Am vorbit cu băcanul din colț. O să investesc la el jumătate. Asta e o afacere care merge la sigur : carne, unt, brinzeturi, la negru.

COSTICĂ : Și cu restul ?

ADELA : Azi sînt o mulțime de oameni strînși de gît. Se poate cîștiga bine cu camăta.

COSTICĂ : Toate astea sînt mizilicuri, ciubucuri. Tot o să dăm de fundul sacului.

ADELA : Să știu că mă fac preocupată, și nu mă dau bătută.

COSTICĂ : Să ai milioane în Elveția și să te mănînce păduchii aici ! Plecarea, asta e singura salvare ! Altfel...

ADELA : De ce nu te miști ? Ești bărbat !

EMILIA (*intrînd*) : A sunat. (*Iese, să deschidă.*)

COSTICĂ (*palid, speriat*) : Lirele ! (*Scoate un pachetel din buzunar și-l pune repede în mîna Adelei.*)

ADELA (*ca friptă*) : Ești nebun ?

COSTICĂ (*pierdut*) : Ale tale sînt.

ADELA (*speriată*) : Vrei să intru în pușcărie ?

COSTICĂ : Nici eu nu vreau să intru. Pune-le în sîn, fă ceva.

ADELA (*iluminată de o idee*) : Repede ! În odaia bătrînei, în scrin, între cărți. (*Costică iese în fugă. Adela și-astîmpără bătăile inimii. Intră Găttescu, precedat de Emilia. Pantaloni de doc, bluză albastră cu mineci suflecate, ghețe de baschet, pe umăr, un fel de traistă de doc.*)

GĂTTESCU : Sărut mîinile.

ADELA (*ușurată*) : Dumneata erai ! (*Emilia iese.*)

GĂTTESCU (*e nervos, neliniștit*) : Unde-i Costică ?

ADELA : Trebuie să vină.

GĂTTESCU : Chemați-l. (*Adela vrea să întrebe, apoi se duce la ușă și-l strigă pe Costică.*)

COSTICĂ (*intrînd, descompus. Îl vede pe Găttescu*) : Uf ! (*Se lasă pe un scaun și-și vine în fire.*)

GĂTTESCU : Ce vi s-a întîmplat ?

ADELA : Nimic... e... cald.

GĂTTESCU (*încet, către Costică*) : Veriadi a fost arestat.

COSTICĂ (*încrămenit de spaimă*) : Veriadi ?

GĂTTESCU : Da. Ieri.

COSTICĂ (*cu disperare de fiară incolțită*) : Asta înseamnă că... Ce facem... ce-i de făcut ?

GĂTTESCU (*copleșit ; i-a pierit morgană*) : Nu știu.

ADELA : Dar, pentru numele lui Dumnezeu, spuneți-mi și mie despre ce e vorba !

COSTICĂ : Spune-i. Ea are capul mai limpede. Simt că înnebunesc, îmi plesnește teasta.

GĂTTESCU : Acum un an și ceva l-am pus pe Costică în legătură cu un fost consilier la Externe, Veriadi. Costică i-a furnizat niște date despre instalațiile petrolifere de la Cealga.

ADELA : Și ?

GĂTTESCU : La Cealga a avut loc un incendiu. A trecut un an fără să se descopere nimic și, ieri, Veriadi a fost arestat.

ADELA (*lui Costică, pătimasă*) : Nenorocitul, ți-am spus să nu te mai bagi în politică, să te ții numai de afaceri!

GĂTTESCU : Afacerile nu pot fi despărțite de politică. De politică pe scară internațională. Înțelegi ?

COSTICĂ : Dar poate n-a fost arestat pentru Cealga. Doar n-a pus el focul. Veriadi a transmis numai informațiile mai departe.

GĂTTESCU : Poate să fie pe altă chestiune, însă, în orice caz, e un inel din filieră, așa încît, mai devreme sau mai târziu, se va ajunge probabil și pînă la numele noastre.

COSTICĂ : Credeam că s-a uitat totul. Acum, ce e de făcut ?

GĂTTESCU : Lua-le-ar dracu de bestii nespălate ! Ce tenacitate ! (*Pauză. Se aude un acord de pian și apoi din nou risul lui Petru.*)

ADELA (*izbucînd*) : Trebuie măcelăriți cu toții. Comunistii ia acum lecții de pian cu schilodul. Sînt veseli. Învăț muzică, țărâna. (*Pauză.*)

GĂTTESCU : Singura soluție e fuga.

COSTICĂ : Ce neghiob am fost că n-am plecat cînd se mai putea ! (*Către Adela.*) Numai din lăcomia ta, ca să nu lași fabrica.

ADELA (*iluminată*): Stați! Am o idee. Și-am putea pleca cu toții. (*Triumfătoare.*) Dan!

COSTICĂ: Ce-i cu el?

ADELA: Nu e pilot? Nu face de două ori pe săptămână drumul pînă la graniță?

COSTICĂ (*aprinș*): Crezi că pentru bani ar primi să...?

ADELA: Aș, e un prost! Mă gîndesc însă că prin... (*Singură.*) Da, s-ar putea... Numai pe ea s-o conving...

Dacă i-aș spune... (*Către ceilalți.*) Trebuie să încerc.

COSTICĂ: Dar cum ai să-l faci să primească?

ADELA (*răspicat*): Prin Irina!

BUNICA (*intră. Se oprește o clipă în prag și-i privește*): Ce figuri de complotiști aveți! (*Dă să traverseze holul, apoi se oprește și se așază într-un fotoliu, cu fața spre rampă. Ironică.*) Nu vă deranjați.

GĂTTESCU: Eu trebuie să plec. (*Lui Costică.*) Dă-mi un telefon, să ne întîlnim deseară. Numai decît. (*Adelei.*) Doamnă, faceți tot ce puteți. E păcat de băiatul ăsta să moară... de plictiseală. Bună ziua. (*Iese.*)

ADELA: Hai la mine în odaie, Costică. (*Ies.*)

BUNICA (*singură, jucîndu-se cu bastonul*): Cu aplicare la mecanică! E absurd! Ce-are comun aici teoria cu practica? (*Surizînd.*) Și ce hotărît era băiețașul acela!... Nu, e absurd!... Te pomeniști c-am îmbătrînit și nu mai țin pasul. (*Clătînînd energic din cap.*) Nu, nu, e absurd!

(*Se aude vocea lui Petru, care intră trăgînd-o de mînă pe Caterina. Pe Bunica, care e în fotoliu, Caterina n-o vede.*)

CATERINA: Nu-mi place să intru aici.

PETRU: Numai să luăm volumul. Mi s-au anchilozat degetele. Așa încît prea grozav profesor nu sînt. Lui Schumann îi place conflictul dintre ritm și măsură. (*Fredonează.*)

BUNICA (*care a bătut măsura cu bastonul, în timp ce Petru fredona*): Ai să-mi spargi urechile, Petru.

CATERINA (*intimidată*): Doamna Dinescu!

PETRU: Mata ești, bunico? Singură?

BUNICA: Da. (*Caterinei, care o salută.*) Bună ziua, fetiço. Voiam să mă duc la mine, să mă întind puțin, dar,

cînd am intrat, am dat peste Adela, Costică și frumosul Georges Găttescu, cu doi t. Cînd îi văd adunați ciotcă, nu rezist ispitei de a le strica cheful. Au fugit ca de dracu.

PETRU: Antipatică bandă!

BUNICA: Adela e totuși un caz: proastă ca o gheată, însă cînd e vorba de afaceri sau de intrigi, își descoperă un soi de geniu.

PETRU (*ride, apoi*): Bunico, vrei să vezi mata, pe bibliotecă, *Concertul în la minor*, opus 54, de Schumann?

BUNICA (*caută notele, i le dă. Către Caterina, după ce s-a uitat la amîndoi*): Bun doctor ești, fetiço.

CATERINA (*confuză*): Nu pricep, doamnă...

BUNICA: Ei, îți place pianul?

CATERINA: Petru e așa de bun, încît se ocupă de mine și...

CATERINA: Prin urmare, vă spuneți pe nume. (*Pauză.*) Nu dumneata trebuie să-i mulțumești lui Petru, ci el dumitale. Mă duc, copii.

PETRU: Nu mai stai cu noi?

BUNICA: Nu. Sînt obosită. Și trebuie să mă gîndesc la ceea ce mi-a spus astăzi un prieten de-al Caterinei: că teoria fără practică nu face două parale.

CATERINA: Un prieten de-al meu?

BUNICA: Da, da, unul ca tine. (*Plecînd, pentru ea singură.*) Auzi dumneata: cinetica și construirea strunurilor! E nebun băiețașul. (*Se întoarce către cei doi.*) Sau eu! (*Iese.*)

CATERINA: Ce mîndru trebuie să fii că ai o asemenea bunică!

PETRU: Îți place bunica?

CATERINA: E și în cărțile de școală. Cînd le-am spus copiilor că stăm în aceeași casă, nu vroiau să creadă.

PETRU: Dar ceilalți? (*Caterina are un nou moment de ezitare, apoi dă hotărît din cap, în semn de negație.*) Nu-mi răspunzi?

CATERINA: Ba da. Nu!

PETRU: Nici mama?

CATERINA: Mi-e milă de ea. Și de Irina mi-e milă. O să fie foarte nenorocită.

PETRU : Nu te sfătuiesc să i-o spui. În familia noastră de orgolioși și vanitoși, mama e singura care te-ar săruta pentru cuvintele astea. *(Cu duioșie.)* E atît de bună !

CATERINA : Da. Dar ceilalți... ! *(Pauză.)*

PETRU : Chiar și Matei ?

CATERINA *(cu un fel de oroare)* : Oh !

PETRU : Ce ?

CATERINA : Cu alți oameni te poți ciocni, te poți răfui. Sînt făcuți din carne și oase. El e ca o umbră neagră, ca un strigoi.

PETRU : Și ceilalți ?

CATERINA : Vrei să-ți spun adevărul ? Îl urăsc.

PETRU : Ce ușor rostești cuvîntul „urăsc“ !

CATERINA : Sînt sinceră.

PETRU : Nu mă gîndeam la sinceritatea dumitale față de mine, ci la felul categoric în care judeci și împarți oamenii. Eu mă încurc în sentimente, totul mi se pare mult mai complicat.

CATERINA : Dar aici nu e vorba de judecăți sentimentale. Sau, în orice caz, nu asta e esențial. Cînd știi precis că ai de făcut o anumită treabă, cînd lupți cu toate puterile pentru ceva, e firesc să împarți lumea în dușmani și tovarăși. E atît de simplu, încît mă mir că nu pricepi.

PETRU : Aș vrea. M-am gîndit mult la lucrurile astea după ce... Dar nu izbutesc.

CATERINA : Da. Pentru asta ar trebui să crezi în acel ceva.

PETRU : Mai pot eu crede ? În jurul meu e numai întuneric. Asta *(arată ochii)* m-a scos din rîndul oamenilor. Am un creier care gîndește, o inimă care simte, brațe care ar putea munci. Dar ce folos ! Sînt singur pe insula întunericului meu și toți ceilalți se găsesc dincolo, pe alt tărîm.

CATERINA : Dacă nu vrei să întinzi mîna !

PETRU *(întinzînd-o)* : Și ce-aș găsi ?

CATERINA *(luîndu-i mîna)* : Alte mîini.

PETRU *(cu înfîntă speranță)* : Caterina ! *(Pauză. Apoi, crispat.)* Spune, Caterina, și de mine ți-e milă ?

CATERINA *(consternată)* : De tine ?

PETRU *(emoționat)* : Mai spune o dată așa.

CATERINA *(confuză)* : Cum ?

PETRU : Ca înainte.

CATERINA : De dumneata...

PETRU *(cu disperare)* : Ce neghiob sînt ! Du-te !

CATERINA : Mi-ai promis că vii cu mine la școală.

PETRU : Du-te ! Nu vreau compătimire. Mi-e silă de compătimire. *(Violent.)* Pleacă de aici ! *(Caterina face cîțiva pași înapoi. Cu disperare.)* Ai plecat ? Caterina ! Caterina !

CATERINA : Sînt aici.

PETRU : Caterina, trebuie să-ți spun. Eu te... Nu, n-am voie... Lasă-mă. Nu mă chinui. *(Cu disperare.)* Sînt un schilod.

CATERINA : Și eu te iubesc, Petru. *(Fuge.)*

PETRU : Nu-i adevărat, nu poate fi adevărat ! E adevărat ? Lumina mea ! *(Iese după ea.)*

(Intră Matei. E livid, evident demoralizat. Se învîrtește prin cameră fără rost, apoi se duce și-și toarnă un pahar de coniac. Deschide o ușă.)

MATEI *(prin ușă)* : Mamă, Ira n-a venit ?... Da, bine. *(Se învîrte din nou prin cameră. Își mai toarnă un pahar.)* A fi sau a nu fi ? *(Rîde strîmb)* : A fi, ce ? Un ratat ! Un balon dezumflat. *(Pe un ton jos.)* O rană deschisă ! *(Pauză.)* Asceții pretind că dacă renunți la patimi, la gînduri, dacă te mortifici, cîștigi liniștea. Neplăcut tratament și puține șanse. E mai simplu un glonte în creier. Și pe urmă ai liniște, liniște... Of, ce dor mi-e de liniște ! Să nu știu nimic, să nu simt nimic !

IRINA *(intrînd, se oprește mirată)* : Tu acasă, la ora asta ? *(Bucuroasă.)* Ce bine, dragoste ! *(Îl îmbrățișează.)*

MATEI *(privind-o cu emoție)* : Ce frumoasă ești, Ira !

IRINA *(cu o mică strîmbătură, alintată)* : Cu părul desfăcut, cu degetele murdare de indigo ?

MATEI : Ești teribil de frumoasă.

IRINA : Mă iubești ?

MATEI : Da.

IRINA : Mult ?

MATEI : Da.

IRINA : Pentru totdeauna ?

MATEI : Da.

IRINA : Atunci, totul e bine. Atita timp cit formula noastră fermecată nu și-a pierdut puterea, totul e bine.

MATEI : Nu-i așa ? Iubito ! Dacă ai ști ce miraculoasă e prezența ta, încrederea ta ! (*Zimbînd.*) Eram înainte într-o dispoziție foarte sumbră.

IRINA : De ce ? (*Matei își toarnă încă un pahar.*) Nu mai bea, Matei.

MATEI : Numai asta. Un fleac, căruia îi dădusem prea multă însemnătate. (*Zimbînd.*) Sint șomer.

IRINA (*serioasă*) : Ce vrei să spui ?

MATEI : Mi-am dat demisia.

IRINA : Nu se poate. Glumești.

MATEI : Nu mai puteam suporta. Oră fixă, condică, ședințe interminabile, în care se despică firul în patru...

IRINA : Asta e munca.

MATEI : Și fanatismul oamenilor ! (*Ironic.*) Spiritul lor „partinic“ ! Vulgaritatea colectivității. Nu mă pot adapta. Îi detest. Azi mi s-a făcut cinstea unei ședințe consacrată aproape exclusiv criticării mele „tovărășești“. Că sint cosmopolit, orgolios, individualist, că nu-mi place munca. Ei da, nu-mi place. Mi-e silă de munca „pentru ridicarea poporului“. N-am nimic comun cu plebea.

IRINA : Ești ușuratic, Matei.

MATEI : Pentru că am renunțat la cîteva mii de lei pe lună ?

IRINA : Și pentru asta : n-o ducem prea ușor. Dar mai ales pentru că nu se poate trăi fără să muncești, nu ai justificare omenească.

MATEI : Ia te uită ! Mă îndoctrinezi ?

IRINA (*dă din umeri, apoi*) : Eram atît de mulțumită cînd te vedeam că faci ceva. Știu că nu era pe măsura posibilităților tale, dar mi-aduc aminte cu groază de ultimii doi ani, cînd stăteai ceasuri întregi cu ochii în tavan, fără să scoți nici un cuvînt. (*Pauză.*) Mă gîndeam acum să-mi reiau și eu studiile de chi-

mie. Am făcut o mare greșeală că nu le-am terminat.

MATEI : Ai renunțat pe vremuri la ele fără nici o ezitare, ca să te am numai pentru mine.

IRINA : S-au schimbat atîtea lucruri în jurul nostru ! Mi-ar plăcea să fac o muncă interesantă, care să mă prindă, în care să mă cheltuiesc.

MATEI (*violent*) : Pentru nimic în lume ! Poți să bați la mașină cît poțeste. Dar altceva, nu. Te vreau toată a mea, fără alte preocupări, fără alte gînduri ! (*Cu amărăciune.*) Niciodată n-ai să pricepi cît te iubesc ! (*Ironic.*) Sigur, fă-te inginer chimist, asta îți era destinul.

IRINA : Dar te ador, Matei. Fără dragostea ta aș muri. (*Nostalgică.*) Mă gîndeam însă ce bine ar fi să avem o casă a noastră ! Luminoasă și curată. Ar putea să aibă și o grădiniță. Tu ai lucra...

MATEI (*batjocoritor*) : Ce ?

IRINA : Atunci ai săpa pămîntul, ai pune flori, ai citi. Și eu aș munci. Grozav ne-ar echilibra asta. Și lumea s-ar împăca cu noi. Seara ne-am uita la cer, am mirosi florile (*surizînd*), ne-am ține de mînă și am căuta să vedem departe, în Calea Laptelui, palatul nostru de cristal. (*Pauză. Cu multă tristețe.*) Tu știi că îmbătrînim și că viața trece pe lîngă noi ?

MATEI (*lăsîndu-și capul în brațele ei, într-un hohot de plîns*) : Sint atît de nefericit, Ira !

IRINA (*șoptit*) : Iubitul meu, iubitul meu, iubitul meu !

MATEI : Nu sint făcut pentru timpurile astea, Ira. (*Pauză.*) Aș vrea să mor.

IRINA : Și dragostea noastră ?

MATEI : Poate nici dragostea noastră nu e făcută pentru timpurile astea.

IRINA : Poate.

MATEI (*luîndu-i mîinile*) : Ira, n-ai vrea să murim ?

IRINA : Matei !

MATEI : Ți-e frică de moarte ?

IRINA : Nu. Dar vreau să trăiesc, trebuie să trăiesc, trebuie să trăim. Și să facem, în sfîrșit, ceva adevărat. Altfel, ce rost am avut pe lume, ce-am fost ? Niște

umbre fără noimă ? Uite și la Dan cum s-a refăcut ; de cînd și-a găsit un rost, e altul.

MATEI (*violent*) : Te sugrum !

IRINA : Ce-ți trece prin cap ?

MATEI : Nu mai vreau să-l văd pe aici. Auzi ? Pînă acum, te urmărea cu adorația lui de ciine umil, cerșind o privire, un gest, ca pe un os de ros. De o bucată de vreme, domnul se poartă însă aici ca un om sigur de el, care știe ce vrea, care are un rost pe lume, cum spui tu. (*Violent, apucînd-o de mînă.*) El ți-a băgat în cap studiile de chimie ! Hai, mărturisește, spune !

IRINA : Nu numai el. Și bunica, și Petru, toate.

MATEI : Care, toate ?

IRINA (*cu un gest larg și vag*) : Viața.

MATEI (*epuizat*) : Asta e tot ce-a rămas din dragostea noastră ! (*Ironie.*) S-a ciocnit Ossa cu Pelionul și a ieșit un inginer chimist, ca să construiască socialismul !

IRINA : Cum poți fi atît de egoist, atît de orb ? (*Îl vede disperat.*) Iartă-mă, Matei. Poate greșesc. Am bătut și eu cîmpii, ca o proastă. Dragostea mea, viața mea, singurul meu rost pe lume !

MATEI : Oh, Ira, cum de nu pricepi ! Nu vezi că nu pot trăi aici, că sînt ca un lepros printre ei, că mă sufoc, că am nevoie de libertate ca să lucrez ! (*Se smulge de lîngă ea și urcă scara.*)

IRINA (*pentru ea*) : Libertate ! Bunica spune că există o singură libertate omenească : să alegi. (*Tare.*) Matei, știi ! Trebuie să optăm ! (*Dar Matei a ieșit.*)

ADELA (*care a băgat de cîteva ori capul pe ușă în timpul discuției celor doi*) : Da, pentru sinuciderea lui Matei.

IRINA : Ce vrei să spui ?

ADELA : M-am exprimat prost. Trebuia să spun : pentru asasinarea lui Matei.

IRINA : Dumnezeu te amestecă !

ADELA : Unde îmi fierbe oala. Matei e nepotul meu. Singe din singele meu. Și tu ! Îl ucizi. Era nădejdea familiei. Cu cultura lui, cu talentul lui, cu studiile lui publicate în străinătate, unde nu putea să

ajungă. Și vrei să-ți mulțumească pentru că îl faci grădinar ! Îl ucizi, auzi ?

IRINA : Nu-ți permit !

ADELA (*resemnată*) : Țipă la mine ! Batjocorește-mă ! (*Cu blîndețe.*) Eu vă iubesc ca pe copiii mei. De asta îți vorbesc așa. Unde ți-s ochii ? Tu nu vezi că omul ăsta moare ? (*Apropiîndu-se de Irina, șoptit.*) Îți spun eu că se va sinucide. Adică, el își va pune ștreangul de gît, dar altul va trage de funie.

IRINA (*speriată*) : Nu înțeleg.

ADELA (*rizînd*) : Te prefaci. Tu tragi de funie, mititico, tu tragi.

IRINA : Taci !

ADELA : Cum vrei să trăiască aici ? Cum vrei să lucreze ? Îl înăbuși cu dragostea ta. El nu-i făcut ca ăștia. Îi trebuie alt mediu. Și ar fi atunci mulțumit, ar scrie, ar deveni cineva, ați fi fericiți împreună. Ar ajunge celebru „acolo“.

IRINA : Unde ?

ADELA (*rar*) : În străinătate ! (*Ușa se deschide și apare Emilia.*)

EMILIA : Nu veniți la masă ?

IRINA (*șoptit*) : În străinătate !

EMILIA (*bătînd din palme și strigînd*) : Mamă, Matei, Petru ! Pofțiți la masă.

GRIGORE (*intrînd. E și mai decrepit. Ramolimentul merge la el cu pași gigantici*) : Să vă spun una bună. (*Intră Petru. Hilar.*) Un comunist ajunge la rai și acolo sfîntul Petru, ha-ha, sfîntul Petru îl întreabă... îl întreabă... Am uitat. (*Rîde cu poftă. Intră Matei.*) Dar e foarte bună, e grozavă. Stați, că am scris-o. (*Se caută prin buzunare.*)

BUNICA (*intrînd ca o furtună, aruncă pe masă un pachetel. Cu teribilă violență stăpînită în voce*) : Ce înseamnă asta ? (*Toți înlemnesc, atenți și nedumeriți. Numai Adela devine palidă. Bunica, împingînd pachetelul cu vîrfurile bastonului.*) Am întrebat : ce înseamnă asta ? (*Izbucnînd.*) Sînteți surzi, n-auziți ? Cine a ascuns monedele astea de aur în scrinul meu ? Cine a îndrăznit să facă asta ? Tăceți ! Vă dau pe toți pe mîna autorităților, bandă de pungași ce sînteți !

EMILIA : Mamă !
 BUNICA : Vă mai întreb o singură dată.
 ADELA (*pierdută*) : Să vedeți...
 BUNICA : Prin urmare, tu erai. Bănuiam eu. (*Către ceilalți.*) Lăsați-mă cu ea. Hai !
 PETRU : Frumoasă poveste ! Gîngășă familie !
 MATEI : Ia mai termină și tu cu morala. (*Ies toți, afară de Bunica și Adela.*)
 BUNICA : Spune !
 ADELA (*încurcată, pierdută*) : Aveam azi banii ăștia la mine și deodată... a venit cineva... nu... a sunat cineva... am crezut... m-am speriat.
 BUNICA : Și i-ai ascuns în odaia mea.
 ADELA : Știam că acolo n-o să intre și... Iartă-mă, te rog.
 BUNICA : Mai ai ? (*Adela tace.*) Te-am întrebat dacă mai ai aur.
 ADELA : Nu, banii ăștia sînt singura noastră rezervă. Am ajuns lipiți pămîntului.
 BUNICA : Mincinoaso ! Vă ocupați cu bursa neagră și cu cine știe ce alte blestemății ! Știi ce am de gînd să fac ? O să spun tot. Să vă descurcați cum știți, cum meritați.
 ADELA (*aruncîndu-i-se la picioare*) : Nu, nu ! Te implor !
 BUNICA : Nici nu vreau să aud.
 ADELA (*tîrîndu-se în genunchi după ea*) : Gîndește-te la ceilalți, la familie.
 BUNICA : Mi-e silă de familia asta. Nemernicilor !
 ADELA : O să ne bagi în pușcărie ; nu poți face asta dumneata, care ești atît de bună. Fie-ți milă ! Emilia și Petru or să fie și ei compromiși.
 BUNICA (*pauză. Se vede că a fost învinsă*) : Fiul tău să se mute de-aici.
 ADELA : Unde ?
 BUNICA : Nu-mi pasă. Și Găttescu să nu mai calce pe aici.
 ADELA : Da, da. Fac tot ce vrei dumneata, dar banii...
 BUNICA (*are un gest amenințător, apoi*) : O să spun că i-am găsit pe stradă. O să... Lasă-mă !

ADELA : Mulțumesc, mulțumesc. Fă cum crezi dumneata că e mai bine. Nu mai spun nici un cuvînt. Lasă-mă să-ți sărut mîna.
 BUNICA (*cu cumplită tristețe*) : Prin urmare, o să mint ! (*Cu violență amestecată cu disperare.*) Cu ce drept îmi impuneți voi rușinea asta ? Cu ce drept îmi murdăriți părul ăsta alb ? Cu ce drept faceți să-mi fie rușine de mine ? Mi-e rușine !

CORTINA

Pauzele dintre tablourile acestui act vor fi marcate de bătaia unei pendule.

TABLOUL I

Cîteva săptămîni mai tîrziu. Acelaşi decor.

ADELA : Tot nu te-ai hotărît ?

IRINA : Nu pot.

ADELA (*infrigurată*) : Gindeşte-te că nu e timp. Că fiecare clipă e preţioasă. (*Se aud bătăile pendulei.*) Şi totul e atît de uşor ! Numai puţină abilitate să ai. Ce Dumnezeu, eşti femeie. Îi spui lui Dan că nu-l mai iubeşti pe Matei...

IRINA : Nu pot, nu-i adevărat.

ADELA : Fleacuri ! Şi că, odată „dincolo“, te desparţi de Matei şi te întorci pentru totdeauna la el.

IRINA : Cît poţi fi de odioasă !

ADELA : Eu, sau tu, care-l laşi pe Matei să moară aici ? Nu vezi în ce hal a ajuns ?

IRINA : Lasă-mă, te implor, lasă-mă !

ADELA : Ce proastă eşti ! O să fie un moment neplăcut cînd Dan o să înţeleagă că l-ai minţit, şi pe urmă, gata. Ca şi cum ai lua sare amară.

IRINA : Eşti oribilă.

ADELA : Pentru că am grija voastră !

IRINA : Îţi închipui că dacă m-aş hotărî la asta, aş mai putea trăi după aceea ? Odată ajunsă dincolo, m-aş omorî.

ADELA : Vorbeşti prostii, fetiţo. În viaţă totul se uită.

IRINA (*urmărindu-şi gîndul*) : Atunci, poate că Dan mi-ar ierta minciuna. Oh, mi-aş da viaţa fără nici o ezitare dacă aş şti că-l salvez pe Matei. Dar cine mi-o garantează ?

ADELA : Întreabă-l chiar pe el.

IRINA : Da, de o bucată de vreme nu vorbeşte decît de plecare. (*Vindicativă.*) Dumneata i-ai turnat în suflet otrava asta. Toată ziua şuşotiţi prin colţuri.

ADELA : I-am spus numai o singură dată că ce bine ar fi pentru noi toţi dacă am putea pleca din ţară.

IRINA : Şi s-a agăţat de ideea asta ca înecatul de un pai.

ADELA : Cred şi eu. Nu vezi că se îneacă ? De-abia mai dă din mîini.

IRINA (*disperată*) : Ce să fac, ce să fac, Doamne ? !

ADELA : Să te grăbeşti cît mai e vreme. (*Bătăile pendulei.*) Acolo v-aş asigura condiţii de trai la început. V-aş pune la dispoziţie... 30 000 de franci elveţieni. Ce zici ? E o sumă ! (*Pauză.*) Aş putea merge pînă la 50 000. Ar da şi Costică.

IRINA : Cîtă murdărie !

ADELA : Banii nu sînt murdari, fato, ci te fac curat. Cu suma asta o să vă puteţi aranja viaţa ceva mai bine decît aici. (*Pauză.*) Însă mai mult nu pot da. Să fim înţelese !

IRINA : Cum, dumneata îţi închipui, în adevăr, că dacă fac lucrul ăsta eu nu mă omor ? Că aş mai putea să-l privesc în ochi pe Dan, sau pe orice om cîstit ?

ADELA : Ți-am spus că vorbeşti prostii.

IRINA : Uită-te la mine.

(*Pauză lungă. Bătăile pendulei. Adela o priveşte şi înţelege că Irina nu minte. Are un gest de fereală şi stinghereală.*)

ADELA : Dacă te precupeţeşti...

IRINA : Mă precupeţesc ! (*Violentă.*) Te urăsc ! Trebuie să-ţi spun cît te urăsc, trebuie să ştii măcar asta. Mă crezi atît de proastă, încît să nu-mi dau seama că

puțin îți pasă de Matei ? Că nu vrei să te folosești de mine decît pentru a-ți scăpa pielea, împreună cu Costică al dumatule, cu Marie-Jeanne și cu amantul ei ? Că puțin îți pasă dacă cumperi fuga asta cu moartea mea ? Monstrule !

ADELA (*făcîndu-și cruce*) : Doamne, Dumnezeule, dă-mi puterea să îndur umilința asta.

IRINA : Ipocrito !

ADELA : Și iart-o, Doamne, că nu știe ce spune. (*Pauză lungă, apoi, pe alt ton, subtil, veninos.*) De fapt, Matei a ajuns un ratat, un bețiv și, ca mîine, poi-mîine, se va apuca și de pungășii, dacă nu-și pune înainte ștreangul de gît. Nu știu dacă mai ai ce salva.

IRINA : Nu-i adevărat, nu-i adevărat ! (*Pauză ; pe alt ton, invinsă.*) Dan n-o să primească niciodată.

ADELA : Dac-ai ști cum să-l iei...

IRINA : O să-mi răspundă că dacă nu-l mai iubesc pe Matei, nu are nici un rost să fugim din țară. El se împacă aici.

ADELA (*înfrigurată*) : Bine, dar tu-i pui condiția asta, îi spui că numai așa... dacă te vrea pentru el, trebuie să facă orice.

IRINA : Nu toți oamenii sînt gata să facă orice.

ADELA (*disperată*) : La asta nu m-am gîndit ! Cum să-mi treacă prin cap că n-ar accepta, că-i place aici !

IRINA : Așa încît vezi, totul e zadarnic. Lucrurile trebuie să-și urmeze cursul.

ADELA : Nu se poate, trebuie să plecăm, trebuie găsit ceva... Stai ! Știu. Ai să-i spui că... tu și cu Matei sînteți amestecați, ați fost amestecați într-o acțiune politică. Că trebuie să fugiți. Că nu-l mai iubești pe Matei, care te-a împins la asta și că, odată dincolo, te vei despărți de el. Dan te iubește prea mult ca să nu vrea să te salveze. (*Încîntată.*) Înțelegi ? Obține două lucruri deodată : te scapă de primejdie și te câștigă pentru el. E strașnic !

IRINA : Ești uluitoare ! (*Cu disperare.*) Dar nu pot, nu pot...

ADELA (*arătîndu-l pe Matei, care a intrat amețit și se împieticește ușor*) : Uită-te la el.

IRINA : Matei, ai băut !

MATEI : Nu te supăra, Ira. Mi-e bine așa. „Cine a avut o remușcare de potolit, o amintire de evocat, o durere de înecat, un castel în Spania de clădit, toți te-au invocat, zeu misterios, ascuns în vița-de-vie.“ Așa spune Baudelaire despre vin. Eu am de toate : și remușcări, și amintiri, și dureri, numai castel în Spania nu prea am. Iartă-l pe păcătosul tău iubit.

IRINA : Matei, nu trebuie...

MATEI : Ira, cine știe, pe lumea asta, ceea ce trebuie și ce nu trebuie ? *Solum certum nihil esse certi.* * Asta e din Pliniu. Azi sînt foarte erudit. Pot să vă mai citez. Nu-i așa, mătușă Adela ? Niciodată n-ai reflectat asupra ultimei rațiuni a lucrurilor și totuși ai știut totdeauna ce vrei, și viața ți-a mers în plin. Sst !

(*Se aude undeva o melodie ușoară la pian, apoi glasuri de copii, risete.*)

ADELA : Ultima ispravă a învățătoarei. Face ce vrea din frate-tău. I-aduce acum plozii ei de școală, să-i învețe să cînte.

MATEI : Sst ! (*Ricanează.*) Și el cînta pe vremuri. (*Cîntă.*) „Frère Jacques, frère Jacques...”

IRINA : Cine cînta ?

MATEI : Băiețușul din fotografie. L-am văzut și azi. Stă în colțul odăii și se uită la mine cu ochi mari. „— Ce-ai făcut din mine ?“ Cam tîrziu mă întreb, băiete. Nu mai pot răspunde, mi se împieticește limba. (*Adela se uită nedumerită la Matei și face semnul scrîntelii la cap. Irina își prinde capul în mîini.*) Ei, Petru, n-au ce căuta în odaia asta risetele copiilor. Pleacă cu ei de aici. Aici trebuie să răsune altă muzică. (*Fredonează Marșul funebru de Chopin.*)

IRINA : Matei !

MATEI : Tare sînt lipsit de bun-gust, Ira. Ai dreptate.

(*Se aude iar zvon de copii, apoi ușa se deschide și apare Petru.*)

PETRU : Bunica nu-i aici ?

* Singura certitudine este că nimic nu e cert (în l. lat.).

MATEI : Nu, tinere Orfeu. Gata cu ședința de azi ? Ai îmblinzit puii fiarei proletare ? Bagă de seamă, când n-ai să le mai cînți cum le place, îți vor sări în beregată. (*Petru dă din umeri și e gata să se retragă.*) Nu vrei să-mi răspunzi ? Nu-mi faci cinstea asta ?

ADELA : Cum o să-ți răspundă ? S-a făcut comunist.

PETRU : Și dumneata erai aici ? Uneori îmi spun că dacă cineva mi-ar reda vederea cu condiția să nu întîlnesc decît chipuri ca alte voastre, aș prefera să rămîn orb.

ADELA : Frumos te-a ațîțat învățătoarea împotriva familiei, împotriva a tot ce e sfînt !

PETRU : Familia asta eu o reneg. Nu mai fac parte din ea.

EMILIA (*care, intrînd, a ascultat*) : Cum poți vorbi așa, Petru ? Tu îți iubești familia.

MATEI : Nu mirosim destul a sudoare.

GRIGORE (*intrînd, important*) : Gata ! (*Nimeni nu îi dă atenție.*)

ADELA : Nu sîntem progresiști.

MATEI : Nu avem sănătatea morală a fecioarelor venite de la țară, cu alfabetul în trăistuță, ca să ne facă educația.

PETRU : Dacă mai spui un singur cuvînt despre Caterina...

EMILIA : Copii !

GRIGORE (*mai tare, mai important*) : Gata, am spus !

EMILIA : Ce, Grigore ?

GRIGORE : S-a anunțat la Vocea Americii : pînă la anul, sîntem liberi.

ADELA (*isterică*) : Atomică ! Vine atomică ! (*Lui Petru.*) Praf o să vă facă ! Praf și pulbere !

MATEI : E și timpul să se termine comedia.

GRIGORE (*isteric*) : O să-i spînzurăm pe toți.

PETRU : De cînd v-a trecut prima frică, ați început să lătrați.

ADELA : Îți pare rău. Ai fi vrut să ne omoare. Știu ce-ți zace în inimă. Dar o să vă arătăm noi. Vindutule ! (*Iese.*)

EMILIA : Nu vă certați, nu pricep de ce trebuie să vă certați !

GRIGORE (*izbucnind*) : Ce, n-am voie să vorbesc în casa mea ? Eu sînt stăpîn aici, eu comand. Nu dau voie ! Nu permit ! (*Deodată, dezolat, căutîndu-se prin buzunare.*) Unde sînt abțibildurile pe care le-am cumpărat ? Aveam o coală întreagă. Cu rășuște și lebede.

EMILIA : Dincolo, Grigore, pe masă.

GRIGORE : Aha, da. (*Înainte de a ieși, se întoarce și mai urlă o dată.*) Nu dau voie !

EMILIA : Hai, Grigore, hai. (*Ies.*)

MATEI : Cumplită zahariseală ! (*Către Petru.*) Tu nu vrei să vorbești cu mine ? (*Tăcere.*) Te-am supărat adineauri ? Ce ai ? Mă detești ?

PETRU : Nu. Te disprețuiesc.

MATEI : Ha-ha ! Nu mai spune... Mă disprețuiești ! Înțeleptule ! Sublim stăpîn al adevărului ! (*Petru vrea să plece, Matei îl oprește, cu un glas frînt.*) Nu pleca, nu poți trece pe lingă mine ca și cum n-aș exista. Sînt un om, sînt fratele tău.

PETRU : Nu mai avem nimic comun, Matei. Vorbim două limbi diferite.

MATEI : Dar nu sînt eu vinovat că nu-ți semăn. Sînt ca un actor obligat să joace așa cum i-a impus autorul. Nu mi-am scris eu rolul. Viața, împrejurările, educația — ele l-au scris. Eu n-am nici o răspundere. Dacă nu-ți place, dacă nu vă place textul meu, ce pot să fac ? De ce nu găsesc înțelegere și omenie ?

PETRU : Înțelegere și omenie ! Nu-ți mai rămîne decît să invoci, ipocrit, compasiunea. Te ascunzi după deget. Și, ca totdeauna, fugi de răspundere. De singurătatea ta, ești vinovat. Și eu doream înțelegere și omenie. Cred că le-am găsit. Dar pentru asta a trebuit să arunc pe foc textul vechi, cum spui tu. Oh, cu cîtă satisfacție am făcut-o ! Știi ce înseamnă să descoperi umanitatea ? Nimic nu se poate compara cu bucuria asta. Să simți în jurul tău oameni și să mergi cu ei.

MATEI : Ai început să vorbești în clișee propagandistice.

PETRU : Orice adevăr moral pare clișeu pentru cine nu aderă la el. E inutil să-i spui hoțului : nu fura ! Îți va rîde în nas.

MATEI : Ești comunist ?
 PETRU : Nu. Dar muncesc ! Când eram mai disperat, Caterina m-a făcut să pricep că pot avea un rost, că pot fi încă de folos. Voi învăța copiii să cînte. Copiii de azi trebuie să știe să cînte.
 MATEI : Ce poetic ești ! Ca un editorial de gazetă scris de un licean premiat la limba română. Ai spiritul de turmă. Eu nu-l am.
 PETRU : Tu nu mai ai nimic, Matei. Ești o baltă stătută. Și, bagă de seamă, oamenii stîrlesc bălțile stătute. *(Dă să iasă.)*
 MATEI : N-o să aștept. O să mă sinucid ! *(Iese. Irina izbucnește în plîns.)*
 PETRU : Cine e aici ? Tu ești, Irina ? Dacă știam, nu vorbeam așa. Iartă-mă. *(Pauză.)* Dar asta e adevărul, Irina. De ce nu te smulgi ?
 IRINA : Am pus totul în dragostea asta. Eu nu dau înapoi.
 PETRU : Ai să te trezești într-o zi.
 IRINA : Nu vreau. Adică... nu știu, taci ! *(Pauză.)* Tu crezi că dacă Matei ar fi trăit în altă parte, în Apus, ar fi ajuns în starea în care e acum ?
 PETRU : Acolo sau aici, Matei ar fi avut exact aceeași valoare umană. Numai că n-ar fi intrat în conflict cu mediul. Și nu s-ar fi văzut cît e de găunos, de destrămat.
 IRINA : Ești rău.
 PETRU : Poate. A trecut timpul compasiunilor. Trebuie să alegem, Irina.
 IRINA : Da, știu. Trebuie să alegem. Însă eu am ales o dată. *(Pauză.)* Crezi că ar fi fost mulțumit acolo ?
 PETRU : Probabil.
 DAN *(intrînd vesel)* : Bună ziua, Irina ; ți-am găsit la un anticar tratatul de chimie pe care-l căutai. *(Către Petru.)* M-am întîlnit jos cu Alexandrescu, comandorul. Ce crezi că mi-a spus, în loc de bună ziua ?
 PETRU : Că vine războiul, probabil.
 DAN : Da. Sînt ori nebuni, ori criminali.
 PETRU : Și una, și alta. Întreabă-i pe tata, pe Adela, pe Costică *(pauză)*, pe Matei, ce doresc, și vor urla în cor, ca turbații : războiul ! Și asta au îndrăzneala să

mi-o spună mie, în față. Atîta mai știu să țipe : ucide, ucide ! Li s-a dărîmat acoperișul și ar vrea să se dărîme pămîntul.
 DAN : Irina, am trecut și pe la facultate și am luat programul cursurilor pentru anul patru. Noi nu vrem să se dărîme pămîntul, nu-i așa ?
 IRINA : Mulțumesc, Dan.
 PETRU : Am plecat. *(Către Dan.)* E foarte nenorocită. *(Iese.)*
 IRINA : Ce ți-a spus Petru ?
 DAN *(stînjénit)* : Nimic... *(Pauză.)* Ce noroc a avut Petru de Caterina !
 IRINA : Da.
 DAN : E foarte frumoasă dragostea lor.
 IRINA : Da.
 DAN : Ție ți se pare poate mediocră, nu îndeajuns de romantică, de...
 IRINA : Vorbești așa din răutate ?
 DAN : Nu. Îți jur că nu. Mă gîndeam însă că tot o asemenea dragoste îți ofeream și eu și că, totuși...
 IRINA : Tu nu m-ai iertat ?
 DAN : Parcă putea fi vorba de iertare ! Am continuat să te iubesc, și dragostea asta e atît de mare, încît a copleșit totul. *(Cu umor.)* Te pomenești că sînt și eu un soi de romantic ! *(Grav.)* Nu ți-am mai vorbit niciodată, de atunci, despre dragostea mea, dar astăzi aș vrea s-o fac.
 IRINA : De ce astăzi ?
 DAN : Pentru că te simt într-o mare restrînsă și aș vrea să știi că te iubesc ca la început, că nimic nu s-a schimbat în mine. Să nu mă înțelegi greșit. Nu te cerșesc. Dar dacă ai să fii vreodată foarte rănită, să știi că exist și că am putere în mine pentru amîndoi. *(Pauză.)* Atîta tot. *(Surizînd.)* O să-mi pun iarăși lacăt la gură. *(Pauză.)* E foarte frumos azi afară, dar a început să miroasă a toamnă, și aerul e fumuriu.
 IRINA *(într-o mare agitație)* : De unde știi că nu sînt fericită ?
 DAN : Se vede. Și Matei, din ce în ce mai... Iartă-mă, nu voiam să-l vorbesc de rău.

IRINA (cu un suris crispat, silit, chinuit) : Poate nu-l mai iubesc.

DAN : Irina !

IRINA : De ce te uiți așa la mine, nu se poate ? Nu mă crezi ? Nu-l mai iubesc. (*Izbucnește în plus. Cu capul în mîini.*) Iartă-mă, iartă-mă !

DAN : Nu înțeleg, ce spui, ce ai, de ce să te iert ?

IRINA (pauză) : Nu tu. Ba și tu, și tu.

DAN : Irina, nu pricep. Și nu te juca cu mine.

IRINA (stăpînindu-se, debitează cele ce urmează în mod mecanic, sacadat, ca un automat) : Nu-l mai iubesc. Dar asta nu e tot. Matei și cu mine am fost antrenați într-o acțiune politică. E posibil să fim arestați. Din clipă în clipă.

DAN (ca lovit de o măciucă) : Nu se poate, Irina, aiurezi ! Tu nu poți...

IRINA : Ba da, e adevărat. (*Cu disperare.*) Îți spun că e adevărat ! Ar exista o singură salvare. Fuga peste graniță. Cu avionul, sau cu orice alt mijloc. Acolo m-aș despărți de Matei și aș începe o viață nouă. (*Cu zguduitoare sinceritate.*) Adică, aș termina cu asta. Aș termina definitiv. Aș termina cu toate. Pentru totdeauna. (*Pauză.*) Am spus tot.

DAN : Vrei să...

IRINA (exasperată) : Nu mă pune s-o iau de la capăt. Nu mai pot. Da, vreau să fug peste graniță. Acolo, mă despărț de Matei.

DAN : Vrei să fugi !

IRINA : Da, da, da ! Mă ajuți ?... Taci ! Aici o să fiu închisă. Pentru mulți ani. Poate, pe viață.

DAN : Irina, nu se poate, nu pot...

IRINA : Spuneai că mă iubești.

DAN : Dar ceea ce propui tu e odios. Nu pot. Lasă-mă. Lasă-mă să-mi adun mințile. E groaznic ! (*Iese în fugă.*)

(*Irina rămîne nemișcată, cu ochii fiși. Adela deschide ușa. Se apropie tiptil de ea, o privește cu neliniște, cu o curiozitate avidă. Se aud bătăile pendulei. Irina continuă să rămînă teapănă. Cu incetul, un*

suris își face loc pe buzele Adelei, care se retrage tiptil. Ușa se deschide și apare Emilia. O privește speriată pe Irina.)

EMILIA : Irina, ce-i cu tine ?

IRINA (se trezește cu greu, o expresie de disperare i se întipărește pe față, apoi țipă ca o nebună) : Scuipați-mă ! Veniți cu toții aici... și scuipați-mă !

CORTINA

TABLOUL 2

Același decor.

PETRU (*rizînd*) : Mata nu te mai refugia în dialectică. Știu că acolo ești tare. Spune-mi, ce e rata plusvalorii ?

BUNICA : Rata plusvalorii ? E... (*Aruncă cu ciudă cartea.*) Naiba s-o ia ! Niciodată nu mi-au intrat în cap chestiile astea sucite. *C'est du chinois pour moi* *. Să mă scutești. Am alte lucruri la care să mă gîndesc. (*Reia niște însemnări.*) Bardea a făcut azi o comunicare foarte interesantă. (*Pauză.*) Tu știi ?

PETRU : Ce ?

BUNICA : Ce e cu rata aceea a plusvalorii ?

PETRU : Nu prea... Dac-am înțeles bine, cred că...

BUNICA (*satisfăcută*) : Habar n-ai.

MATEI (*coborînd scările*) : Ce emoționant tablou ! Bunica și nepotul învățînd marxism ! Savanții pregătesc apocalipsul științific, numai bunica bucherește economie politică. Ha-ha, nu faci parte din era atomică, bunico. Omenirea dansează dansul morții pe un fir de sîrmă. Într-o zi, o să se audă o mică pîrîitură și totul se va termina. Vom face o tumbă în neant.

BUNICA : Ești beat.

* Pentru mine, sînt pe chinezește (în l. fr.).

MATEI : Nu, nu încă.

BUNICA : Interesant. Ai ajuns la o perpetuă stare de rînjat interior. Mă întreb ce-o să urmeze după faza asta. (*Explicativ.*) E o simplă observație clinică.

MATEI : Nu face pe cinica, bunico. Nu te prinde, ești prea bună. Și teribil de copilăroasă în furiile dumitale.

BUNICA (*sincer furioasă, face gestul de a arunca cu bățul în el. Se stăpînește*) : Copilăroasă !

MATEI : Și în concepții ești naivă. Crezi în progres, în oameni ! Există oare oameni alături de noi ? Niște umbre ! Destinul nostru e singurătatea, și experiențele noastre sînt incomunicabile. Te-ai gândit vreodată de ce muribunzii au privirea aceea tulburătoare și stranie ? Cred că în clipa morții își dau seama că toată viața au fost singuri, îngrozitor de singuri.

BUNICA : Și eu o să am în curînd, poate, privirea aceea tulburătoare și stranie. Dar n-o să-mi văd singurătatea. (*Matei ricanează.*)

PETRU : În fiecare zi îți descopăr noi trăsături. Nu știam că te mînnîcă și invidia, ca o rîie.

MATEI (*lovit*) : Ce vrei să spui ?

PETRU : Că te înveninează înțelegerea mea și a bunicii.

MATEI : Alioșa Karamazov ! Toate le vezi din străfundul inocenței tale. Ce-ai cu fratele tău, cu bietul Ivan ?

PETRU (*violent*) : Impostorule !

BUNICA : Băieți !

PETRU : Are dreptate, bunico. Ești prea bună. Prea pierdută în lumea teoriilor. De ce te-ai speriat că l-am făcut impostor ? (*Țipînd.*) Este !

BUNICA (*blajin*) : Nu știe că este. E sincer.

PETRU : Nu mai e ! De mult.

MATEI (*exasperat*) : Nu vă dau voie să mă sîrtecați pe masa de disecție. (*Pauză. Stăpînindu-se.*) Ei da, Alioșa, ai văzut bine. Sînt invidios. E absurd, dar vă invidiez. (*Vrea să iasă.*)

PETRU : Stai ! Mai am un cuvînt să-ți spun. Nu face pe eroul dostoevskian. Nu-i așa că primești bani de la

Adela și Costică ? (*Cu dispreț.*) Ai ajuns întreținutul lor și al Irinei. Hai, spune că nu-i adevărat !

(*Matei e ca un om căruia i s-a smuls masca. Vrea să spună ceva, apoi fuge.*)

BUNICA : Ești foarte violent, Petru.

PETRU (*surd*) : L-am iubit prea mult. (*Pauză. Incet.*) Prin urmare, am ghicit. N-a negat. Oh, cîtă tristețe !

BUNICA : Da, e cumplit de trist. Și mai cumplit e faptul că nu se poate face nimic. (*Pauză.*) Tu crezi în adevăr că sînt pierdută în lumea teoriilor ?

PETRU : N-am vrut să te jignesc.

BUNICA : Nu fi prost. (*Pauză.*) Cînd am venit aici în casă, mă gindeam să vă fiu de folos. Ție, Irinei, lui Matei. Tu ai avut noroc de Caterina. Matei însă se scufundă, și o trage și pe Irina după el. N-am făcut mare lucru.

PETRU : Nu-i adevărat. Crezi că aș putea uita ceasurile pe care le petreceai, la început, cu mine ? Ai fost primul meu reazem.

BUNICA : Cînd vrei să-i ajuți pe oameni de la suflet la suflet, totul devine mai greu. Dacă-ș izbuti măcar s-o fac pe Irina să-și reia studiile... (*Pauză. E vădit că a și început să se gîndească în altă parte.*) Interesantă comunicarea de azi a lui Bardea ! (*Pauză.*)

PETRU : Dan are încă un sentiment de inferioritate față de Matei. Nu-și dă seama că, în fond, valorează mult mai mult decît el. Dan e om, și Matei nu e. Nu ?

BUNICA (*care, preocupată, notează formule pe o hîrtie*) : Ai spus ceva ?

PETRU : Nu. (*Pauză.*) Hm ! Caterina mă face burghez, și familia comunist. Ce sînt ?

BUNICA : Da' mai taci puțin din gură.

PETRU (*ascultă un moment, apoi, vesel*) : A venit Caterina. (*Se ridică.*)

BUNICA : Să mi-o aduci aici, să-mi spună ea ce e cu rata plusvalorii. (*Petru iese.*) Ipoteza pare foarte logică. Totuși... Nu. Bardea n-are dreptate, simt că n-are dreptate. E imposibil ca funcțiile... (*Surescitată, se*

lovește cu palma peste frunte.) Sigur, asta e! (Iese ca o furtună.)

ADELA (intrînd tiptil): E nebună. Despre ce funcții vorbea? Cine știe ce slujbe mai vinează! Mișei! (Irina traversează încăperea. E foarte schimbată, ca obse-
dată de o idee fixă. Bătăile pendulei. Adela, anxi-
oasă.) Nici măcar nu ți-a telefonat? (Irina iese, fără
să răspundă. Adela, cuprinsă deodată de o cumplită
panică, făcînd cruci peste cruci). Doamne Iisuse
Hristoase, ajută-mă! Mi-e frică. Fă-l, Doamne, să
primească. Îmbrac o icoană în aur. (Retrăgînd.) În
argint, Doamne, c-am sărăcit. Și douăzeci de liru-
ghii. (Intră Emilia și Marie-Jeanne.)

MARIE-JEANNE (Emiliei): Ți-am spus că n-ai ținută.
Trebuie să ții seamă că și asta face parte din acți-
unea noastră de rezistență împotriva regimului.
Plebea trebuie să simtă disprețul și indiferența
noastră. Maria-Antoaneta, cînd a fost închisă...

EMILIA: Eu nu sînt Maria-Antoaneta. Și nu mă simt bine
printre cuconetul tău.

ADELA (cu dispreț): Cred și eu! Dar ce s-a întîmplat?

MARIE-JEANNE: Cînd am ajuns la talcioc — nu-ți mai
spun ce-am pățit în tramvaiul 1; e cel mai vulgar
tramvai din București —, Emilia a refuzat să stea
cu noi. S-a amestecat printre mahalagioaice și țate.

EMILIA: Nu m-am amestecat. M-am așezat într-un colț.

MARIE-JEANNE: Parcă printre noi nu erau și femei de
vîrsta dumitale. Gîndește-te la madam Vardea. Ce
noblețe, ce je m'en fiche-ism! Ha-ha, și nebuna de
Mary! Ce șic, ce impertinență aristocratică! E impe-
iabilă. Se apropie un individ să-i vadă ceștile și o
întreabă de preț. Mary — cum e ea mioapă — îl pri-
vește ca din Sirius, trage un fum de Camel din
fume-cigarette-ul ei de un stîngen — toate folosim
acolo numai fume-cigarettes de astea (exhibează un
fume-cigarette interminabil), îi suflă fumul în nas și-i
răspunde: *I don't understand* *. Individul face niște
ochi cît ceștile lui Mary. Ea, imperturbabilă: *Peut-*

* Nu înțeleg (în l. engl.).

*être que la langue de Racine vous est plus fami-
lière* *. Și așa mai departe. Ha-ha! A fost tordant.

ADELA: Și individul?

MARIE-JEANNE: A plecat!

EMILIA: După ce v-a înjurat bine pe toate. Într-o zi, o
să mincați și bătaie.

MARIE-JEANNE: Trebuie să le arătăm ăstora că nimic
nu poate să distrugă o noblețe cîștigată de generații.
Dealtfel, ne-am intitulat „Grupul rezistentelor”. Data
viitoare o să iau cu mine la talcioc cartea lui Kessel,
Nuit des princes, și o s-o citesc ostentativ acolo. Știți,
e vorba despre tragedia aristocraților ruși care au
ajuns șoferi pe străzile Parisului. Sînt convinsă că
gestul o să facă impresie. Se va vorbi de el. Geor-
ges...

EMILIA: Eu nu pricep ce e în capul vostru. Oamenii sînt
și așa destul de necăjiți, ca să nu vă mai țineți de
comedii.

MARIE-JEANNE: Ce poți dumneata înțelege!

EMILIA: Împopoțonate, vopsite, chicotind și sporovăind
în toate limbile pămîntului, parcă erați un cîrd de
papagali. Niște caraghioase.

MARIE-JEANNE: Poftim, cu cine o să salvăm obrazul
tării!

ADELA (cu silă): Eh! Ați vîndut ceva?

EMILIA: Am dat lingurițele. Matei are nevoie de haine.

MARIE-JEANNE: Ce să vînd? Parcă de asta mă duc
acolo! Nu pot lipsi. E șic să mergi la talcioc.

CATERINA (care a intrat, urmată de Petru, se oprește,
neplăcut surprinsă): Bună ziua. Nu e aici, Petru.
(Dă să plece.)

EMILIA: De ce nu intri puțin, domnișoară? (Adela și
Marie-Jeanne se ridică demonstrativ și ies.)

PETRU: Unde e bunica, mamă?

EMILIA: N-am văzut-o. Nu veniți? (Caterina ezită.)
Stați o clipă cu mine. Mă lăsați tot timpul singură,
ca un huhurez. Lămurește-mă tu, Petru. De ce atîta
dihonie în casă? Ce se întîmplă de v-ați ridicat unii
împotriva altora? Nu înțeleg nimic.

* Poate limba lui Racine vă este mai cunoscută (în l. fr.).

PETRU : Biata mamă !

CATERINA : Doamnă Dragomirescu, nu vreți mai bine să veniți o clipă la mine ? E... mai multă liniște.

EMILIA : Îți face, într-adevăr, plăcere ?

CATERINA : Sigur. Și-o să vă dăm și o veste bună. Petru a fost numit profesor la Conservatorul muncitoresc.

EMILIA : Când ?

CATERINA : Acum. I-am adus eu plicul.

EMILIA (sărutîndu-l pe Petru) : Ce mulțumită sînt !

PETRU : Sărut-o și pe Caterina. (Pauză.) Știi, o să fie fata ta. Ne-am logodit.

EMILIA : Băiatul mamei ! Voi doi ? (Ii îmbrățișează.) Nu credeam că mai pot avea o bucurie. (Către Caterina.) Și ai să ții puțin și la mine ? Eu sînt o... burgheză.

CATERINA : Mai mult decît țin alții... mamă. (Ies toți trei.)

MATEI (intrînd) : Ira ! Ira !

IRINA (coborînd scările) : Da, Matei.

MATEI : Stai cu mine pe terasă. Mi-e urît singur.

IRINA : Vin.

MATEI (în timp ce amîndoi se îndreaptă spre ușă) : Oare o să accepte ? (Irina are un gest vag.) Ascultă, Ira, îmi juri că nu i-ai promis nimic în schimb ?

IRINA (inertă) : Jur !

MATEI (penibil) : Adela e foarte îngrijorată. Tu crezi că ai fost destul de convingătoare... de insistentă ?...

IRINA : Insistentă ? Ce vrei să spui ?

MATEI (penibil încurcat) : Cum, ce voiam să spun ?... Adică, dacă i-ai explicat... dacă...

IRINA : Spune-mi, Matei, te-ai gîndit vreo clipă în ce primejdie și în ce dramă îl atragem pe omul ăsta ?...

MATEI (dă din umeri) : Îl privește. Și, pe urmă, Dan e atît de neinteresant ! (Pauză.) Oh, Ira, dacă am putea pleca ! Să vezi ce viață frumoasă ți-aș face, ce fericită ai fi !

IRINA (inertă) : Da, Matei.

MATEI : Am niște planuri grozave în cap, auzi ?

IRINA : Da, Matei.

MATEI (montîndu-se) : Acolo o să ne căsătorim, o să locuim în Montmartre, o să reiau studiul meu despre verb, o să... (Vorbele se pierd. Ies.)

(Pe altă ușă, intră Dan. E teribil de consumat. Se uită în toate părțile și, nevăzînd pe nimeni, se așază într-un fotoliu.)

BUNICA (intră agitată și se duce la telefon) : Alo ! Cu profesorul Bardea... Dumneata ?... Da, eu. Cred că am descoperit o eroare în ipoteza dumitale. Știi că m-am ocupat mult de problema asta. Nădăjduiesc că aș putea să-ți fiu de folos... Bine... Ei, ce Dumnezeu, doar nu lucrăm fiecare pentru noi !... Bine, bine. La cinci, la laborator. (Inchide. Îl zărește pe Dan.) Ce faci, aviatorule ? Nu te-am văzut de mult. Merge, merge ? Cînd vă văd atît de opăriți, la vîrsta voastră, îmi vine să pun mîna pe baston. (Încîntată.) Azi am avut o zi bună. Nu mă ramolesc deloc. Numai Petru, cu „ratele“ lui, m-a băgat la idei. Ei, ce ai, ce stai ca la înmormîntare ?

DAN : Doamnă profesor, vreau să vă vorbesc.

BUNICA (bine dispusă) : Ai nevoie de duhovnic ?

DAN : Doamnă profesor, e o chestiune foarte gravă, de viață și de moarte.

BUNICA (impresionată) : Ce s-a întîmplat ?

DAN : Poate n-aveam dreptul să dezvălui secretul ăsta, dar m-am gîndit totuși că dumneavoastră sînteți singurul om care...

BUNICA : Lasă asta, spune.

DAN : Irina mi-a cerut să-i trec granița, pe ea și pe Matei.

BUNICA : Să-i treci... ? Nu înțeleg. Cum, adică ?... Să fugă ?

DAN : Da.

BUNICA (violent, sărînd în picioare) : Ticăloasa ! Unde-i ? Să-i arăt eu fugă !

DAN : Stați, vă rog, doamnă profesor ! Mi-a spus că ea și cu Matei au fost implicați într-o acțiune politică, că pot fi arestați din clipă în clipă.

BUNICA (*l-a ascultat incremenită*): Acțiune politică!
(*Cade, zdrobită, pe scaun.*)

DAN: Știi cât o iubesc pe Irina, mai mult decât viața, dar nu pot să fac lucrul ăsta, nu pot. Oamenii au încredere în mine. Nu pot să-i înșel. Ar fi ca o trădare.

BUNICA (*pauză*): Nu „ca o” trădare. Ci trădare! (*Pauză.*)
Ți-a mai făgăduit ceva dacă îi ajuți să fugă?

DAN (*ezitînd*): Nu.

BUNICA (*cu greu*): Trebuie... să te duci... să spui.

DAN: Nu, asta nu.

BUNICA (*foarte greu*): Atunci... o s-o fac eu.

IRINA (*intrînd*): Dan, mi-a spus Adela c-ai venit. (*O vede pe Bunică; înțelege.*) I-ai spus?

DAN: Da, Irina.

BUNICA: Viperă!

DAN: Lăsați-mă să-i vorbesc eu, vă rog.

BUNICA: Nu plec de-aici.

DAN: Irina, nu pot să fac ce mi-ai cerut. Dacă ți se întâmplă ceva, o să înnebunesc, dar nu pot dezerta. Nu sînt un dezertor. Irina, nu e cu puțință să iau asupra mea ce ai făcut? Să spun că eu sînt vinovat?

BUNICA: Nu așa, Dan. Există o răspundere omenească. Să și-o poarte.

IRINA: Prin urmare, refuzi.

DAN: Înțelege-mă, Irina. E mai presus de puterile mele. Mă socotesc om, și trebuie să mă port ca un om.

IRINA (*izbucnînd într-o veselie nervoasă, amestecată cu plîns*): Deci, nu vrei. Nici nu știi cât îți mulțumesc! Nici nu știi ce bine îmi faci! Oh! bine că s-a sfîrșit.

BUNICA (*mîngîind-o pe cap*): Hai, liniștește-te, liniștește-te. (*Pauză.*) În ce-ați fost amestecați, tu și cu Matei?

IRINA: În nimic. Era o minciună. (*Stupoare la ceilalți.*)
Voiam să-l salvez pe Matei. Adela mi-a dat ideea.

BUNICA: Adela?

IRINA: Dacă Dan ne-ar fi trecut granița, eram hotărîtă să mă omor. (*Către Dan.*) Socoteam că poate

ai să mă ierți pentru minciuna mea. (*Pauză.*) De ce nu mă lovești, de ce nu mă calci în picioare?
(*Dan tace.*)

BUNICA (*către Dan*): Lasă-mă eu ea.

DAN (*ezitînd*): Sînt fericit că nu ești vinovată, Irina...
Ăsta e lucrul cel mai însemnat. Eu... (*Iese.*)

BUNICA (*luînd-o în brațe cu mare gingășie*): Fetițo, fetițo! Pune capul aici. (*O leagănă.*) Nu trebuie să-l iubești atît, e prea multă nebulie în dragostea ta. E prea fără măsură. Frumusețea omului e măsura și luciditatea. Fetița mea, nu trebuie să alergăm după umbre. Lucrurile adevărate sînt mai frumoase. Uită-te în jurul tău: e lumină, e soare, sînt risete, sînt oameni care construiesc, sînt nădejdi, cresc copii. Lasă himerele, niciodată nu știi pe ce fund de prăpastie se risipesc, părăsindu-te zdrobit și pus-tiit. (*Sună telefonul. Bunica ridică receptorul.*) Da... Reveniți mai tîrziu... E foarte urgent? Un moment. (*Se ridică, deschide o ușă, o strigă pe Adela, apoi se întoarce lîngă Irina.*)

ADELA (*neliniștită*): A plecat Dan?

BUNICA (*amenințătoare*): Da. O să vorbesc eu în locul lui cu dumneata.

ADELA: Dar eu n-am nimic cu el, n-aveam nimic să-i spun. Nu știu nimic. (*Ridică receptorul.*) Alo! Da, eu... Din partea cui?... (*Agitată.*) Cum? Ce?... Alo, alo! (*Inchide, pauză lungă, apoi, izbucnînd, către Irina.*) Poți să crapi acum și tu, și Matei, și aviatorul tău. Puteți să crăpați cu toții! (*Ieșind.*) L-au arestat pe Costică. Au să ne zdrobească! (*Se întil-nește în ușă cu Matei, care intră.*)

MATEI: Ce e, ce s-a întîmplat? E adevărat?

BUNICA: A început să se facă curățenie.

MATEI (*repezindu-se la Irina*): Ira, ce-i cu tine? Ai plîns?

BUNICA: Te miră? Uite unde ai adus-o.

IRINA: Bunico, te rog, vreau să vorbesc cu Matei. O să țin minte ce mi-ai spus. (*Bunica iese.*)

MATEI: Ce-i cu tine, dragostea mea?

IRINA: A fost Dan aici. A refuzat.

MATEI (*se duce la bufet, își toarnă un pahar, îl bea, mai toarnă unul, îl bea*): Mai bine.

IRINA (*cu o strălucire de nădejde*): Nu-i așa?

MATEI: De fapt, mă așteptam la asta. Nu era logic să fie altfel. Nu era în logica destinului meu. Mă agățam de iluzia asta știind că e o iluzie. Acum, s-a terminat. Sint ca o epavă pe fundul apei.

IRINA: Nu, nu vorbi așa. Trebuie să luăm totul de la început. Chiar dragostea noastră s-o luăm de la început.

MATEI (*se uită mereu într-un colț al camerei*): Vorbești copilării, Ira. O dragoste e ca o zidire. Te clădești în ea. Cum să te desprinzi fără s-o dărimi? Ira, un singur lucru mi-a mai rămas: te iubesc. Atât de mult te iubesc!...

IRINA: Și eu, Matei. Nu există umilință, durere sau rușine, pe care să nu le fi învins pentru dragostea asta. De aceea trebuie să dovedim că n-a fost un miraj al nostru. S-o ducem întreagă pînă la capăt.

MATEI (*uitîndu-se în colț, cu enervare*): Lasă-mă. (*Mai bea.*)

IRINA: Ce-ai spus?

MATEI: Nimic. Nu vorbesc cu tine.

IRINA: Trebuie să ne schimbăm viața, Matei.

MATEI: Sau s-o terminăm. Acuma. Atît cît mai e timp. Cît nu s-a prăbușit nimic. (*Uitîndu-se în colț.*) Nu mă privi așa!

IRINA (*speriată*): Matei!

MATEI: Nu te speria. M-am obișnuit cu el. (*Pauză.*) Ira, trebuie să murim. Înțelegi? A bătut ceasul. Te voi ține strîns în brațe, îți voi spune că te iubesc, îți voi arăta palatul de cristal. Și vom pleca spre el. Împreună. Ținîndu-ne de mînă. (*Scoate un revolver.*) Uite. E atît de simplu!

IRINA: Nu, nu! (*Pauză.*) Dacă ne-am sinucide, ar însemna că n-am crezut în dragostea noastră, că ne-am înșelat, că n-a fost nimic, decît o beție care se risipește.

MATEI: Dacă am continua să trăim, s-ar risipi beția.

IRINA: Dar nu accept că a fost o beție, nu accept, înțelegi?

MATEI: Ira, nu mă părăsi. Trebuie să vii cu mine.

IRINA: Dar sint cu tine, Matei. Ți-a fost vreodată cineva mai aproape? E cu puțință să fii mai aproape?

MATEI: Lasă, de ce te faci că nu pricepi? Presimt, știu că, dacă am continua așa, într-o zi ai să te desparți de mine. (*Cu disperare.*) Trebuie să murim! (*Surd.*) Vreau să mori cu mine!

IRINA: Taci! Mă îngrozești. Mi-e silă...

MATEI (*clătîndu-se, ca sub o lovitură*): Silă! Buzele tale au rostit cuvîntul ăsta? Buzele tale? (*Uitîndu-se în colț.*) Și tu! Pleacă odată de aici!

IRINA: Matei, mi-e frică, ce-i cu tine, ce vezi?

MATEI: Băiețașul! (*spre colț.*) Nu mă privi așa. Nu pot suporta. (*Către Irina.*) Nu-l vezi? Cu hainele lui de catifea, cu mîinile în buzunare și cu ochii aceia imenși și triști. (*Spre colț.*) Nu mă mai acuza. Nu te mai uita așa la mine! Nu pot să-ți dau altă viață. E prea tîrziu.

IRINA (*îngrozită*): Matei, trezește-te, Matei!

MATEI (*ca trezîndu-se dintr-un vis*): Da, Ira. Sint aici.

IRINA: Matei, trebuie să-mi făgăduiești c-ai să te-ngrijești. Că n-ai să mai bei. Matei, te implor, Matei, să începem altă viață.

MATEI (*cu un ton ciudat*): Da, Ira, vom începe altă viață.

IRINA: E adevărat? Cu tine nu știu niciodată dacă e adevărat. O să plecăm din casa asta, nu-i așa?

MATEI (*același ton*): Da, iubito.

IRINA: O să muncim, o să fim fericiți.

MATEI: Da, iubito. O să fie cum vrei tu. (*Pauză.*) Sint obosit. Mă duc puțin la mine. Nu, rămii aici. (*Pauză.*) Ira, de un singur lucru nu trebuie să te îndoiești. Te ador.

IRINA: Știu. Și o să fie atît de bine! Trebuie să ai încredere.

MATEI: Da, iubito. (*O sărută pe păr, urcă scările.*)

IRINA (*singură*): Doamne, poate s-a sfîrșit coșmarul. Doamne, fă să fie lumină. Vom fi alți oameni. (*Deodată, neliniștită.*) Matei, Matei! (*Urcă în fugă scările. După un răstimp, se aude țipătul ei sălbatic, și*

apoi apare și ea în capul scârilor.) Ajutor! Ajutor!
S-a... (Are un hohot de ris nervos, scurt.) Ha-ha...
s-a spânzurat! (Izbucnește într-un ris isteric.) Ha-
ha-ha... Mincinosul!

CORTINA

TABLOUL 3

În scenă, Grigore, scoțind abțibilduri, Emilia, Bunica, Petru, Caterina. Cineva se pregătește de plecare, căci două valize așteaptă lângă ușă.

EMILIA (continuând să povestească): Pe la zece, a venit cineva de la băcanul din colț și a întrebat de Adela. Spunea c-o roagă băcanul să vină repede la el. Ști-am că fac afaceri împreună. Adela s-a dus și, când am văzut că pînă la unu nu s-a întors, am coborît. Prăvălia era închisă. Pe urmă, am aflat că i-au arestat pentru niște carne de porc vîndută la negru.

BUNICA: O să scape ieftin.

CATERINA: Nu se știe, legile sînt severe.

BUNICA: Nici o lege nu-i de ajuns de severă pentru o ticăloasă ca Adela.

EMILIA: Cum s-au întîmplat toate! Adela și Costică — arestați. Irina pleacă la Cluj — de ce tocmai la Cluj? Petru și Caterina își caută casă. Mama s-a mutat în clădirea laboratorului. Matei... (Izbucnește în plîns.)

GRIGORE: Ha? Ați spus ceva? Emilio, dă-mi niște pap. (Emilia iese.)

BUNICA: Eu nu m-aș fi mutat, dar mă extenuază drumurile. (Pauză.) Și ce-aș mai fi făcut aici?

PETRU: Ți-aduci aminte, bunico, cînd ai spus că Matei e un plăsmuitor de miraje? S-au risipit toate acum. Sînt încă nopți cînd nu pot să adorm. Și biata Irina...

BUNICA: O să se refacă. Dar cu ce preț! (Pauză.)
PETRU: Uneori, Matei îmi apare ca simbolul neputinței unei lumi vechi, roasă pe dinăuntru de atîtea otrăvuri, încît nu mai poate zidi nimic.

(Pauză.)

EMILIA (care i-a adus lui Grigore papul): Ce ciudată e liniștea asta! Voi nu simțiți cum s-a potolit parcă ceva? Ca și cum ar fi fost o furtună mare, și acum s-a ales pămîntul de ape.

CATERINA (arătînd pe fereastră): A ieșit și curcubeul. Cînd eram mici, noi, copiii din sat, credeam că-i poarta unei alte lumi. (Rîzînd.) De fiecare dată vroiam să pornim într-acolo.

BUNICA: Și n-ai pornit? L-ai luat și pe Petru de mînă. O să vă ajungă din urmă și Irina. Dan are același drum. Cred că am și eu un loc lângă voi. Mergem spre lumină. Da, Emilio, ai dreptate, în casa asta s-a ales ceva: s-au ales oamenii. Unii sînt slabi încă, alții îndurerăți, dar vor ieși la liman. E o facere cu dureri.

IRINA (intrînd; e foarte schimbată, asprită): Sînt gata.

EMILIA: N-ai uitat nimic?

IRINA: Nu. Încă nimic din cîte aș vrea să uit. Aș fi vrut să plec cu mîinile goale.

PETRU: Cînd începi cursurile?

IRINA: Peste două săptămîni. (Tăcere; ea obsedată.) Nu vreau să iau nimic cu mine.

DAN (intrînd): Am adus mașina. (Timid.) Nici prietenii, Irina?

IRINA: Da, asta, da. Și nevoia de a munci, de a face, în sfîrșit, ceva adevărat. Mi-e sete de lucruri adevărate.

DAN: Trebuie să ții minte că eu...

IRINA: Taci, Dan. Trebuie să rup cu tot trecutul, să rad totul pînă-n temelii, dacă vreau să trăiesc; mi-e gura plină de cenușă. (Se duce s-o îmbrățișeze cu multă dragoste pe Emilia. Dan rămîne cu capul plecat. Bunica îi pune mîna pe umăr.)

BUNICA : Poate că atunci cînd o să uite totul, o să aibă nevoie de tine. (*Un suris își face loc pe fața lui Dan. Sărută mina Bunicii.*)

EMILIA (*Irinei*) : Fetița mea dragă... Îți doresc noroc.

PETRU (*Bunicii*) : Mergi și mata la gară ?

BUNICA : Da. (*Ies cu toții ; nu rămîn în scenă decît Emilia și Grigore. Emilia deschide ferestrele. Se aude zgomotul mașinii care pleacă. Emilia rămîne la fereastră. Se aud sirenele fabricilor.*)

EMILIA (*către Grigore, care continuă să lipească poze*) : Sună fabricile. (*Tăcere. De afară pătrunde zgomotul orașului. Claxoane. Vinzătorii de ziare strigă : „Scînteia“, „România liberă“, „Hotărîrea Guvernului“. Emilia închide ferestrele. Se aude zgomotul pendulei. Emilia, îndreptîndu-se spre mijlocul camerei.*) Am rămas singuri. (*Pază.*) Știi, Grigore, cred că am priceput, în sfîrșit, și eu ceva : că am dus o viață fără rost, fără nici un preț !

GRIGORE : Ha ? Strașnice-s abtîbildurile astea ! Mai ales cele cu iepurași.

(*În scenă se întunecă treptat. Emilia și Grigore nu se mai văd decît ca niște umbre, în timp ce cadă încet...*)

CORTINA

1955

PIESA VĂZUTĂ DE:

MARGARETA BĂRBUȚĂ :

[...] Prin evenimentele petrecute în sinul familiei Dragomirescu, prin destinul membrilor acestei familii, dramaturgul a înfățișat de fapt procesul de transformare a unei întregi societăți, descompunerea unei clase și nașterea unei lumi noi. Acest proces, arată dramaturgul în piesa sa, nu se desfășoară lin, ci tumultuos, dînd naștere unor zguduiri, sfărîmînd în cale „citadele“ ca aceea a familiei Dragomirescu, — este, cum se exprimă un personaj înaintat al piesei, o „facere cu dureri“.

Meritul dramaturgului este de a nu fi dat înapoi în fața greutății de a înfățișa un conflict pe plan ideologic, scopul său fiind de a arăta înfrîngerea vechiului și victoria inevitabilă a noului nu numai din punct de vedere economic, ci și pe plan suprastructural, prin înșeși procesele petrecute în conștiința oamenilor. De aceea, în conflictul piesei, ciocnirea dintre personaje echivalează cu ciocnirea dintre concepțiile de viață ai căror reprezentanți sînt.

De aci complexitatea și profunzimea caracterelor. Horia Lovinescu a izbutit, la majoritatea personajelor, să realizeze contopirea organică a trăsăturilor generale, de clasă și umane, cu trăsăturile particulare, individuale, creînd oameni vii, care interesează și emoționează pe spectator, stîrnindu-i simpatia sau ura. Și asemenea oamenilor din viață, personajele acestea au o bogată viață interioară, care evoluează odată cu evenimentele piesei, suferind un puternic proces de transformare. Dezlegarea conflictului aduce după sine apariția unor oameni cu date sufle-

tești noi, cu o experiență de viață crescută, expresia justei înțelegeri de către autor a dezvoltării dialectice a vieții.

Spectacolul prezentat pe scena Teatrului Național reușește să pună în valoare bogăția de idei a piesei, creînd o imagine de viață autentică, de mare actualitate și de o mare putere de convingere. Regizorul Moni Ghelerter, împreună cu pictorul scenograf Al. Brătășanu și cu interpreții, au colaborat deopotrivă pentru a crea această imagine a procesului descompunerii unei clase, a unei lumi, proces a cărui evoluție spectatorul o poate urmări pas cu pas, scenă cu scenă, în toate detaliile sale semnificative. Un merit al regizorului este unitatea spectacolului, în care scenele de comedie, de umor, se îmbină firesc cu cele de dramă, dezvăluind bogatul conținut de viață al textului. [...]

(O nouă premieră românească, *România liberă*, 2 aprilie 1955.)

SIMION ALTERESCU:

Piesa lui Horia Lovinescu, prezentată pe scena Teatrului Național, are ca preocupare principală, o temă importantă pe care o oferă realitatea socială contemporană. *Citadela sfărîmată* este simbolul soartei firești a burgheziei în condițiile revoluției proletare, în împrejurările istorice în care clasa muncitoare, prelucind puterea în stat, luptă pentru desființarea exploatareii.

Dramaturgul prezenta în prima sa piesă — *Lumina de la Ulmi* — doar aspecte exterioare ale procesului de declasare a burgheziei și intelectualității legate de burghezie. De data aceasta, urmărind în principal acest obiectiv, el a creat o piesă extrem de valoroasă, nu numai prin tematica ei, ci și prin spiritul și modul literar în care este tratată tema. Făcînd dovada unui real talent, a unei juste orientări generale și a cunoașterii tehnicii dramei, Horia Lovinescu a îmbogățit dramaturgia contemporană cu o lucrare de frunte. *Citadela sfărîmată* este o piesă care prin problematica ei actuală, cît și prin virtuțile ei literare trezește un interes unanim, solicită cititorul sau spectatorul să participe, să reflecteze, să tragă concluzii. Modul realist în care autorul prezintă procesul destrămării burgheziei, spiritul critic ascuțit folosit în caracterizarea elementelor reprezentative ale acestei

clase și înțelegerea complexelor procese de conștiință pe care le trăiesc tinerii intelectuali legați de această clasă condamnată pieirii, dau piesei un fond de adevăr de viață care impresionează și generează în spectator o atitudine activă.

Spectacolul de la Teatrul Național constituie unul dintre cele mai bune care s-au realizat în teatrul nostru cu o piesă originală. Toate elementele spectacolului au concurat la realizarea sarcinii principale a relevării supraproblemei piesei, la reprezentarea scenică a procesului de destrămare a burgheziei, ridicînd-o la nivelul unei semnificații istorice, printr-o variată paletă de imagini scenice. Regizorul Moni Ghelerter a dovedit o deosebită capacitate de înțelegere a problematicii piesei și a personajelor, prin structurarea scenică a spectacolului și prin distribuirea rolurilor, cu foarte multă aplicație.

O piesă originală valoroasă, care va rămîne în repertoriul permanent al Teatrului Național, a prilejuit un spectacol artistic cu o mare eficiență educativă și cu numeroase învățăminte de tras pentru dramaturgii și oamenii de teatru în ceea ce privește progresul teatrului nostru, în primul rînd prin literatura dramatică originală.

(Un succes al dramaturgiei noastre... *Contemporanul*, 8 aprilie 1955.)

VICU MÎNDRA:

Horia Lovinescu înfățișează în ultima sa piesă procesul familiei burgheze românești, întemeiată pe minciună și trădare, la jumătatea veacului al XX-lea.

Citadela sfărîmată este o biruință certă a dramaturgiei noastre contemporane. Judecata familiei burgheze se desfășoară în lumina intransigenței oamenilor liberi, constructori ai societății socialiste.

Spectacolul de la Studioul Teatrului Național izbutește să pună în lumină frumusețile și îndemnul la muncă creatoare, pe care ultima piesă a lui Horia Lovinescu îl rostește cu hotărîre și strălucire.

(*Gazeta literară*, 29 septembrie 1955.)

ECATERINA OPROIU:

[...] Asistăm în fond la înfruntarea uneori surdă, nevăzută, dar mereu mai încălestată, a două lumi, cu orînduiri diferite și ireconciliabil opuse, cu ideologii, morale, moduri de viață diferite și iremediabil opuse. În lumina acestui conflict trebuie privită întreaga piesă și trebuie înțeleasă drama diverselor personaje.

Piesa lui Horia Lovinescu se reliefează în cîmpul dramaturgiei noastre actuale tocmai prin adîncimea ideilor sale.

În modul cum este condusă lupta de idei, se simte atitudinea autorului care trage concluziile, de pe poziții avansate — pozițiile marxismului. În felul acesta piesa militează pentru o serie de adevăruri ce ne sînt scumpe. Ea demonstrează și dovedește cu mijloacele artei că nu se poate trăi dincolo de bine și rău — azi, mai mult ca oricînd viața impune tuturor să aleagă, iar istoria este necruțătoare cu cei ce se așază de-a curmezișul ei. Ea arată că în afara unui țel nobil, oamenii nu-și pot găsi cu adevărat un rost în viață, nu se pot realiza, nici nu pot găsi fericirea și sînt condamnați la o existență de cîrțiță.

Spectacolul de la Teatrul Național (Sala Studio) merge pe linia acelorasi adîncimi. Decorul pictorului Al. Brătășanu... indică cu finețe și etapă cu etapă procesul de destrămare.

Aceeași finețe caracterizează regia spectacolului — Moni Ghelerter, artist emerit al R.P.R. Cînd spun aceasta mă gîndesc în primul rînd la profunzimea cu care regizorul a înțeles și a pus în valoare ideile textului și ale subtextului, la suflul idealului social care plutește deasupra întregii acțiuni, la precizia și totuși și la nuanțarea cu care a caracterizat personajele.

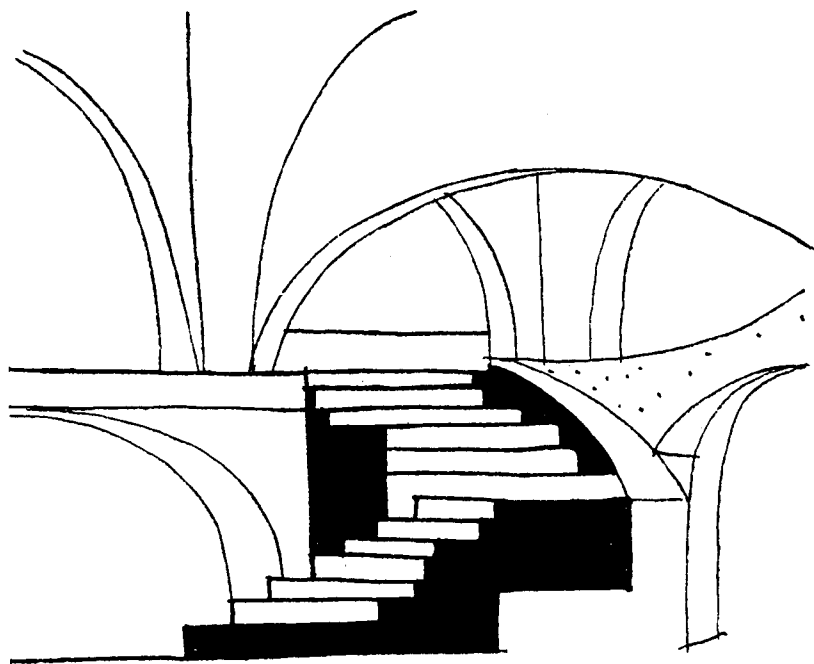
(Tînărul scriitor, 5 mai 1955.)

PETRU RAREȘ

sau

LOCȚIITORUL

PIESĂ ÎN DOUĂ PĂRȚI



LOCȚIITORUL

Dramaturgia românească de inspirație istorică deși numără multe titluri are puține reușite. Între aceste puține reușite trebuie să așezăm și piesa în două părți a lui H. Lovinescu, Locțiitorul sau Petru Rareș. Dincolo de talentul literar, fără de care lucrarea literară e moartă, abordarea istoriei presupune și o inițiere care depășește simplul contact cu informația și culoarea locală. H. Lovinescu e dintre scriitorii care vor să sugereze spiritul unei epoci, fața ei ascunsă și interesul piesei Locțiitorul nu vine din reconstituirea propriu-zisă, mai atentă poate în Luceafărul lui Delavrancea decât aici, cit din sentimentul pe care ni-l dau atât lectura, cit și spectacolul că domnia lui Petru Rareș a fost intuită într-unul din aspectele ei profunde.

Scrîndu-și piesa H. Lovinescu n-a făcut abstracție de imaginea voievodală la Barbu Delavrancea și Mihail Sadoveanu și prin urmare nu putem face nici noi abstracție de ea. Există în literatura română un mit al voievodului care traversează cîteva opere de o valoare și o semnificație pleneră. Lucian Blaga s-a oprit în Trilogia culturii asupra imaginii tînărului voievod în poezia lui Eminescu. Eminescu este însă și creatorul portretului bătrînului voievod prin Mircea cel Bătrîn din Scrisoarea a III-a, siluetă care n-a rămas fără urmări pentru literatura română. Trăsătura dominantă a bătrînului voievod de țară este secretea lui legătură cu oamenii și locurile peste care domnește. Delavrancea a intuit măreția acestei figuri și croind în Apus de soare portretul mitic al voievodului român credem că el a plecat și de la proiecția eminesciană

a figurii voievodale. Personajele trilogiei lui sînt heliotropice. Domnitorul este aici „soarele“ căruia toți se închină, a cărui autoritate e de necontestat. Pentru a ilustra credibil miticul prestigiu al voievozilor valahi, Delavrancea a apelat la figura cea mai prestigioasă a Evului Mediu românesc. Ștefan cel Mare e privit ca o divinitate ale cărei acțiuni sînt dirijate de comandamente sacre, ale cărui gesturi trebuie privite cu religiozitate. În Frații Jderi, Mihail Sadoveanu a dat amploare aceluiași fel de a vedea pe Ștefan cel Mare, rădăcinile spirituale ale romanului venind atît din Eminescu, cît și din Delavrancea. În plus, Ștefan cel Mare din Frații Jderi are știință de existența unei puteri secrete cu care vrea să intre în comunicare. Expediția lui în munte spre urmele taurului sacru este unul din episoadele cele mai enigmatice și mai semnificative ale trilogiei lui românești. H. Lovinescu și-a propus în Locțiitorul sau Petru Rareș să ducă mai departe această linie mitizantă a evocării istorice.

Locțiitorul sau Petru Rareș nu e o piesă fără termen de comparație. Trilogia lui Delavrancea se încheie cu piesa Luceafărul închinată în întregime lui Petru Rareș. Deși s-a ferit de primejdiile discursivității dramaturgice, alegînd doar prima parte a domniei lui Rareș, piesa nu scapă de o diluție caracteristică literaturii lui Delavrancea în întregul ei. Mistica voievodală pe care autorul lui Apus de soare a impus-o în teatrul românesc este însă prezentă și aici. Dar termenul de comparație este formal. Asemănările între cele două piese sînt exterioare. Locțiitorul ambiționează să cuprindă întreaga domnie a lui Rareș, iar atmosfera de mit voievodal este întreținută subtil de H. Lovinescu cu mijloace mult mai realiste decît ale predecesorului. Importanța „sacrului“ nu scade în Locțiitorul, dar ceea ce e nou în ea este o împletire permanentă a sacrului cu profanul. Petru Rareș are și el mistica lui Ștefan cel Mare. A prelua sceptrul Moldovei înseamnă a te compara cu Ștefan, dar feciorul din flori al marelui voievod e un om care știe la rîndul lui să îmbine sacrul cu profanul ridicîndu-se prin asta la înălțimea divinului său părinte. Portretul lui Rareș impune prin complexitate. Voievodul pescar nu neglijează nici trebile spiritului, nici pe cele pămîntești. Ca un principe de Renaș-

tere el imbină cordialitatea cu viclenia și nu-și face scrupule atunci cînd cauzele domniei o cer. Petru Rareș trece cu abilitate de la un registru la altul făcînd cu pricepere față unor împrejurări istorice dificile. Portretul lui H. Lovinescu explică mai bine decît cel al lui Delavrancea, total inoperant în acest plan, cum a fost posibilă prestigioasa domnie a lui Rareș în condiții atît de potrivnice și ce justifică prestigiul său. Reușita literară trebuie subliniată cu atît mai mult cu cît documentația istorică — niciodată stridentă — e absorbită firesc de țevăria dramatică.

Abilul om de curte care este Petru Rareș în Locțiitorul, iscusitul politician contrazic la prima vedere relația lui cu latura sacră a posturii voievodale căruia îi acordă o importanță deosebită atît Delavrancea, cît și Sadoveanu. Rareș trăiește însă pe dublu registru și tăria acțiunilor lui politice vine tocmai din conștiința înaltei lui investiții. Dacă în piesele lui Delavrancea urmașii lui Ștefan aveau de apărut moștenirea marelui Ștefan, Rareșul lui H. Lovinescu, conștient de povara care cade asupra-i, are o privire care merge dincolo de Ștefan. Orice domn trebuie, crede Rareș, să accepte existența unui mister. El nu este locțiitorul lui Ștefan cel Mare, ci al Bourului din stemă, iar ca domnitor nu apără doar un popor covîrșit de silnicii, ci mai ales un depozit spiritual străvechi, o misiune istorică. În acest punct al dramei sale H. Lovinescu e mai aproape de Mihail Sadoveanu decît de Barbu Delavrancea. Piesa se desfășoară solemn și fiecare împrejurare are aspectul unui ritual. Ceea ce se petrece în ea, chiar și întîmplările de aspect laic la prima vedere, capătă înfățișarea și ritmul unui ceremonial. Singularitatea și valoarea piesei lui H. Lovinescu vin din felul firesc în care a insinuat peste tot ceremonia. Lectura piesei e posibilă din două unghiuri de vedere. Primul, cel mai la îndemînă, e unul laic scoțînd în evidență mai ales abilitatea politică a domnitorului de esență plebeiană, lectură care nu acoperă întreaga semnificație a piesei indicată chiar din titlu. A doua lectură refuză unghiul profan, proiectînd toate gesturile lui Rareș în lumina secretei și arhaicei lui investiții. Dealtfel,

dramaturgul introduce cu deliberare în scenă ceremonia și ritualul tocmai pentru a da o coloană vertebrală vizibilă traiectului spiritual al piesei. Locțiitorul începe într-un loc de cult, continuă cu o încoronare, cuprinde un ritual popular de nuanță sacră, călușarii, și de sugestie masonică: „parola” pescarilor, o înmormintare simbolică desfășurată conform canonului și se termină într-un tăcaș de cult. H. Lovinescu a știut să dea funcționalitate acestor elemente care, odată introduse într-o operă, tind la unii scriitori să se autonomizeze. Important este că prezența elementului ceremonios nu sufocă omenescul personajelor. Deși sub presiunea unei tradiții impozante care poate paraliza pe cel ce se înscrie în prelungirea ei, H. Lovinescu a scris o dramă inspirată care se revendică de la tradiție corectînd-o în spirit modern.

MIHAI UNGHEANU

PREMIERA ABSOLUTĂ A PIESEI:
TEATRUL „NOTTARA” DIN BUCUREȘTI

22 aprilie 1967

DISTRIBUȚIA

Petru Rareș: GEORGE CONSTANTIN; Grigore Roșca: DORIN VARGA;
Diacul: MIHAI PRUTEANU; Maria: EUGENIA BĂDULESCU; Ileana:
RODICA-SANDA ȚUȚUIANU; Rafila: CRISTINA TACOI; Ioniță:
EMIL HOSSU; Bogdan-Mușat: TONI ZAHARIAN; Ostașul I: ȘTE-
FAN RADOȘ; Ostașul II: VASILE LUPU; Ostașul III: ION ENACHE;
Ciobanul: CONSTANTIN GURIȚĂ; Mihu: ION PUNEA; Troțușan:
RADU DUNĂREANU; Dumșa: VALERIU ARNĂUTU; Huru: FLORIN
STROE; Vartic: PAUL NADOLSKY; Barbovschi: ION POPA, CON-
STANTIN GURIȚĂ; Pogan: DAN NICOLAE; Soliman Magnificul: DAN
NASTA, Artist emerit; Alexandru Vodă Cornea: ION SIMINIE; Tîlma-
ciul: DORIN MOGA; Călăul: ION PORSILĂ; Ambasadorul: GEORGE
SION, GEORGE PĂUNESCU; Elena Rareș: GILDA MARINESCU.

Regia: SORANA COROAMĂ

Laureată a Premiului de Stat

PERSONAJELE

PETRU RAREȘ	TROTUȘAN
GRIGORE ROȘCA	DUMȘA
DIACUL	HURU
MARIA	VARTIC
ILEANA	BARBOVSCHI
RAFILE	POGAN
DOAMNA ATENA	VĂTAFUL
IONIȚA	SOLIMAN MAGNIFICUL
BOGDAN MUȘAT	ALEXANDRU VODĂ CORNEA
OSTAȘUL I	TÎLMACIUL
OSTAȘUL II	CĂLAUL
OSTAȘUL III	AMBASADORUL
CIOBANUL	ELENA RAREȘ
MIHU	

ANUL 1546. PROBOTA

Portalul mănăstirii Probota. În fața lui, așezat pe un jilt mic, Petru Rareș. E un bătrîn cu părul foarte cărunt, cu o mască tragică, care-l amintește pe Lear. Stă nemișcat, cu ochii închiși, scufundat în gînduri. Din fund, din spatele mănăstirii, se aude sunetul îndepărtat al toacei de vîcernie. Căci e spre asfințit, și lumina dulce și ruginită a crepusculului învăluie scena. La picioarele Domnului, pe un scăunel, un diac tînăr, cu călimară, pană și hîrtie, așteaptă ca stăpînul să-și reia dictarea. Se uită sfios și curios la fața încremenită a bătrînului, neîndrăznind să se miște. Din cînd în cînd doar, se scarpină în chică cu pana. Apoi privește lung cerul și un zîmbet tineresc, plin de plăcerea de a trăi, îi înflorește pe față. Otează ușor, de încîntare.

RAREȘ (*deschide ochii, privește lung în gol, apoi își îndreaptă privirea spre tînăr*): Unde am rămas?

DIACUL (*tresărind speriat*): Îndată, doamne. (*Iși caută hîrțiile.*)

RAREȘ: La ce te gîndeai?

DIACUL: La nimic, doamne. E tare frumos aici. Mă uitam la cer, la brazi...

RAREȘ: ...la umbra mănăstirii, cum crește. Trage-mi jilțul mai la soare. (*Se ridică greu, face un pas înainte.*) Aici.

DIACUL (*împingîndu-i jilțul*): E cald încă soarele, cu toate că e toamnă.

RAREȘ (*așezîndu-se*): Sîngele meu se răcește repede. Nu mai păstrează căldura. Unde am rămas?

DIACUL (*așezîndu-se și el*): La pricina lui Oprea. Cere...

RAREȘ: Da, da. Să se spună furilor că de nu vor înapoia bunul luat cu japca... (*pauză; alt ton, minios*) ...ne vom scula cu toată puterea noastră și-i vom pedepsi pe ei, pînă și pe copiii lor, cu fier de foc.

DIACUL (*timid*): Măria-ta... e vorba de junca lui Oprea, pe care i-au luat-o răzeșii, că au prins-o pe imașul lor.

RAREȘ (*il privește, apoi are un ris hiriit*): Bine. Să i-o dea înapoi, că e om necăjit.

DIACUL: Următoarea. Costea Lăbuș cere...

RAREȘ (*cu lehamite*): Și ăsta cere! Cine nu cere în țara Moldovei?! Dacă cere, să i se dea. Gata, gata. De ce nu vine Roșca?

DIACUL (*arătînd spre mănăstire, cu ris în glas*): Înalt-preasfinția-sa bate toaca.

RAREȘ: Domnul împarte dreptatea în sat, și mitropolitul bate toaca la mănăstire. Joacă de oameni bătrîni căzuți în mintea copiilor.

DIACUL: Înalt-preasfinția-sa spune că asta-i aduce aminte de tinerețe, cînd era călugăr la Putna.

RAREȘ: Pe vremea aceea eu eram pescar. Asta eram cînd m-au găsit boierii și m-au ales Domn. Știi?

DIACUL (*stingherit*): Nu... adică... spune poporul... dar cine crede?...

RAREȘ: Nu minte poporul. Eram pescar de-adevărat. Și negustor de pește. Și cîștigam bani buni. E o viață bună, viața de pescar. Bălțile-s ca o împărăție tihnită, și pescarii sînt tovarăși cinstiți și credincioși.

DIACUL (*cu intenție*): Și celălalt Petru a fost pescar.

RAREȘ: Și asta spune poporul?

DIACUL: Da, măria-ta.

RAREȘ (*ca pentru el*): „Și cînd Iisus i-a văzut pe Petru și pe Andrei aruncînd mrejele în Marea Galileii, le-a zis: Veniți după mine și vă voi face pescari de oameni.”

DIACUL (*citînd*): „Iar ei îndată lăsîndu-și mrejele au mers după el.”

RAREȘ: Îndată! N-a fost chiar îndată. Nu-i ușor să-ți lași mrejele și să te faci pescar de oameni.

Intuneric

ANUL 1527. PUTNA

Toaca se aude mai tare, apoi lumina crește. Pe jilț stă mitropolitul Grigorie Roșca, în haină de călugăr. E relativ tînăr. Proster-nat, lipit de pămînt cu brațele în cruce, Rareș. Are peste 40 de ani. Poartă haine foarte simple. În fund, mormîntul lui Ștefan cel Mare. Pauză lungă, încremenită.

ROȘCA: Petru! (*Rareș nu se mișcă.*) Boierii așteaptă. (*Nici un răspuns.*) Petru! (*Îl atinge ușor cu mîna.*) Se luminează de ziuă.

RAREȘ (*ridicîndu-se, se clatină ușor de oboseală*): Ai vegheat cu mine toată noaptea?

ROȘCA: M-am rugat.

RAREȘ: Cui trebuie să-i mulțumesc pentru atîta prietenie? Vărului meu Grigorie, sau lui Roșca, starețul Putnei?

ROȘCA: Nimănui. În noaptea asta n-am fost nimeni.

RAREȘ: Nici eu. Doar o ureche așteptînd un răspuns.

ROȘCA: Și?

RAREȘ (*violent*): Nimic! Nici un cuvînt! Nici un semn!

ROȘCA: Așteptai minuni? (*Arătînd spre mormînt.*) De la un mormînt?

RAREȘ: E mormîntul lui.

ROȘCA: O mină de oase.

RAREȘ: Atunci de ce mi-ai deschis aseară biserica și de ce m-ai lăsat o noapte întreagă cu fruntea lipită de o piatră, dacă sub ea nu putrezesc decît niște oase?

ROȘCA: E un loc bun de reculegere. E singurul loc de reculegere pentru un vîitor Domn al Moldovei.

RAREȘ: N-am spus că primesc.

ROȘCA: Nu te amăgi. Ai știut din prima clipă că trebuie să primești. Că nu poți spune nu.

RAREȘ (*obosit*): Dar nu pot spune da. Nu vreau și nu doresc să spun da.

ROȘCA: O să trebuiască să vrei și să dorești. De aceea te-am adus aici.

RAREȘ: M-au ales fără să mă-ntrebe.

ROȘCA: Nici nu trebuia să te întrebe. Dealtfel, cînd spun că ei te-au ales e doar un fel de a vorbi. (*Ară-*

tind spre mormint.) El te-a ales. Îi porți semnul pe umăr.

RAREȘ : Da, își însemna copiii cu fierul, ca pe niște...

ROȘCA : Nu fi neghiob. Și bourul țării poartă stea.

RAREȘ : Aveam semnul și când s-a urcat pe tron Bogdan, și când s-a urcat Ștefăniță ! Îl port de peste patruzeci de ani. Acum e prea târziu, a pălit. (*Își desface haina.*) Privește.

ROȘCA (*uimit*) : Ce-ai făcut ?

RAREȘ : L-am creștat și l-am ras cu cuțitul pînă la os.

ROȘCA : Cînd ?

RAREȘ : Acum zece ani, cînd pe tronul lui (*arată cu mîna spre mormint*) s-a cocoțat un băiețandru cu caș la gură, bețiv, apucăt și mîieratic, pe care-l ducea de nas Luca Arbore.

ROȘCA : Nu știam că ai rîvnit la tron.

RAREȘ (*rizînd*) : Rîvnit ? Ce cuvînt pentru căpricii femeiești ! Cît a domnit Bogdan n-am fost om, ci o fiară închisă în cușcă. Treisprezece ani, zi de zi și noapte de noapte m-am răsucit pe jeraticul poștei mele, cum nu s-a chinuit vreodată un mucenic. Mă ascundeam în păduri, să nu mă vadă lumea și să mă ghicească, și purtam cămăși din păr de cal, ca sihaștrii. (*Rizînd.*) Există și asceze lumești.

ROȘCA : Și pe urmă ?

RAREȘ : La moartea lui Bogdan am venit în taină la Suceava. Tu erai pe vremea aceea la Atos. L-am chemat pe Huru la mine și i-am spus să comunice boierilor că-mi cer dreptul. Mi-a răspuns că dacă nu părăsesc Suceava în noaptea aceea, capul meu va sta dimineța în parii cetății.

ROȘCA (*cu glas scăzut*) : Ștefăniță era fiul lui Bogdan.

RAREȘ : Eu eram fiul lui ! (*Arată spre mormint.*)

ROȘCA (*șoptit*) : Din flori, Petru.

RAREȘ (*are un gest de enervare, apoi se stăpînește*) : Atunci mi-am scrijelit semnul de pe umăr. Am vrut să mă omor... (*Surizînd.*) Am vrut să mă călugăresc. M-am apucat de desfrîu. E o mlaștină puturoasă, dar care te soarbe adînc. (*Pauză.*) Apoi, pe încetul, m-am liniștit.

ROȘCA : Ștefăniță a fost un Domn vrednic.

RAREȘ : Tocmai. Cînd am aflat că i-a tăiat capul lui Arbore, m-am făcut pescar. Am înțeles că în flăcăul acela nebun se ascunde un stăpîn adevărat și că nu mai aveam ce aștepta. Împlinisem treizeci și opt de ani.

ROȘCA : Mult pentru un pretendent la tron, dar puțin pentru un Domn.

RAREȘ : Iar acum am patruzeci și șase. Sint bătrîn.

ROȘCA : Ești în toată puterea bărbatului. Ai vîrsta de aur a conducătorilor de oameni.

RAREȘ : Nu, Grigorie, vulcanul s-a stins, și pe el pasc oile. Mi-e sufletul ca un iaz liniștit, pe care nu-l mai înfloară nimic. Doar, din cînd în cînd, gîndul morții și al deșertăciunii lucrurilor.

ROȘCA : Cu atît mai bine. Ai să fii un Domn înțelept și pașnic.

RAREȘ (*cu un rîs ușor*) : Mare sofist ești, Grigorie. Știi foarte bine că nu pot fi Domni pașnici în Moldova. Nu îngăduie timpurile.

ROȘCA : Pe străbunul tău Alexandru poporul îl numește Cel Bun.

RAREȘ : Bun azi ! Pentru că a lăsat o țară mare și bogată. Dar călugării de la Bistrița ar trebui să se roage pînă la Judecata de apoi ca să i se ierte măcar jumătate din sîngele pe care l-a vărsat.

ROȘCA : Păcatele stăpînilor și cele ale oamenilor de rînd nu se judecă cu aceeași măsură. Cîteodată, numai răul poate aduce binele și numai viclenia, ordinea. Și Hristos poartă sabie.

RAREȘ : Halal popă ! Dar unde-i limba de cîntar care să-ți arate cînd lovești pentru că vrei să îndrepti și cînd lovești pentru că îți place ? Și dacă Ștefăniță nu l-a ucis pe Arbore din cauza prieteniei lui cu Polonia, ci pentru că bătrînul strîmba din nas la glumele lui deșucheate și pentru că nu ținea la băutură ?!

ROȘCA : Există o probă de foc : rezultatul.

RAREȘ (*izbucnind în ris*) : Cînd ești stăpîn, nimeni nu-ți judecă rezultatele. Linguşitorii te laudă, fricoşii tac.

Chiar dacă ai vrea să știi adevărul, nu mai poți. Nu, Grigorie, mi-e frică de putere. De când m-am făcut neguțător de pește, m-am gândit mult la ispita asta, mai otrăvită decât toate. Dumnezeule, pe câți n-a tras în țepă închipuirea mea pe vremuri, doar pentru că riseră de obiceiul de a mă apuca de sfircul urechii! Dacă ajungeam Domn, crezi că nu găseam învinuiri destul de grele ca să-i urc pe toți în ștreang?

ROȘCA : A trecut timp de atunci. Ai uitat. Te-ai schimbat.

RAREȘ : E adevărat. Am sugrumat rînd pe rînd în mine toate ambițiile și am alungat toate ispitele. Azi sînt doar un om simplu, cu îndatoriri simple, cu bucurii simple. Și sînt fericit. Stăpînesc un adevăr. Nu e mărș, e mai degrabă mărș, oarecare, adevărul unui pescar. Dar e al meu, viața mea e adevărată, pricepi?

ROȘCA (încet) : Da.

RAREȘ : Îmi place să mă duc seara acasă și să iau masa pe cerdac cu nevasta și copiii. Pe urmă, să mă culc în iarbă și să privesc hieroglifile constelațiilor. Ascult scîrțîitul carelor, țîrîitul greierilor, și cunosc cît e de frumos sufletul omului cînd se poate oglindi toată bolta înstelată în el ca într-o apă curată și liniștită. (Cu un suris.) Dorm grozav de bine, cu toate că Maria spune că sforăi. (Face cîțiva pași și, vesel, strigă.) Mario!

MARIA (între. E o femeie frumoasă, de vreo 30 de ani, de o mare modestie și vădit în adorația lui Rareș) : M-ai chemat?

RAREȘ : Dormeai? (O cuprinde pe după umeri.)

MARIA : Nu. M-am trezit mai de mult.

RAREȘ : Tot n-ai învățat că nu mă poți minți? Ai vegheat toată noaptea, nu-i așa?

MARIA (cu un zîmbet sfios) : N-am vegheat, am stat.

RAREȘ : Pe vărul meu Roșca nu-l mai cunoști? Parcă v-ați întîlnit odată.

MARIA (face o mică genuflexiune și sărută mîna sta-refului) : Sărut mîna, părinte.

ROȘCA (făcîndu-i semnul crucii deasupra capului) : Ce fac fetițele?

MARIA : Mulțumesc, cresc. Sînt sănătoase și frumoase.

RAREȘ : Da' nu ca tine. Mario, știi ce vrea Roșca de la mine? (Maria clatină negativ din cap.) Să-mi pun coroana pe cap. (Arătînd spre mormînt.) Coroana lui!

MARIA (mai degrabă speriată) : Prin urmare, e adevărat ce se spune?!

RAREȘ (oarecum în glumă) : Tu nu vrei să fii Doamnă? Să porți și tu pe tîmple cununa împărătească a Mariei de Mangop? (Maria tace.) Ei, nu cumva plîngi?!

MARIA : Nu. Ți se pare.

RAREȘ : Răspunde. Nu vrei să fii Doamnă?

MARIA : Eu sînt o fată de răzeș.

RAREȘ : Ești nevasta mea. Vrei? (Maria clatină negativ din cap. Rareș, lui Roșca.) Vezi?

ROȘCA : Și dacă trebuie?

MARIA (speriată, îi privește, apoi cu un suspin de neputință) : Dacă trebuie... de ce mă mai întrebăți?

RAREȘ : Bine, Mario, du-te dincolo. Vin și eu îndată.

MARIA (cu o strălucire de nădejde) : Și plecăm de aici?

RAREȘ : Unde?

MARIA : Acasă. La noi.

RAREȘ : Hai, Mario, du-te. (Maria iese. Lui Roșca.) Tot nu pricepi?

ROȘCA (privindu-l lung) : E adevărat, te-ai schimbat cu totul.

RAREȘ : Hm, da! Dar ăsta pe care-l vezi e Rareș, pescarul, fiul Răreșoaii! Grozav aș vrea să știu însă cum ar arăta Petru-voievod, fiul celui de colo. (Gest spre mormînt. Izbucnește într-un ris din care nu lipsește o nuanță de amenințare.) Bagă de seamă, Grigorie, m-ai făcut copil din flori, și în țara noastră blagoslovită nu-i greu de pus la cale un proces de erezie.

ROȘCA : Îți închipui că nu m-am gândit la toate? Fiecare cu soarta lui. Ceea ce-i deosebește pe oameni ca tine și ca mine de alții este doar faptul că nu ac-

ceptăm soarta cu luciditate. Hai, vere, nu mai zăbovi zadarnic. A bătut ceasul să-ți lași mrejele și să te faci pescar de oameni, ca și celălalt Petru.

RAREȘ : Acela asculta de o chemare.

ROȘCA : Și tu, la fel. (*Arată mormintul.*) Ești fiul lui ! Asta nu se poate schimba. Te poți lepăda de orice, în afară de moștenirea lui. Ea e însuși destinul tău.

RAREȘ : Dar tocmai asta nu vreau să accept : să-mi asum un destin. Îmi ajunge să trăiesc o viață ca multe altele, ca celelalte.

ROȘCA : Totuși, ai rivnit la coroană.

RAREȘ : O făceam tocmai din lăcomie de viață, din pofta de a cuprinde cât mai mult. Era o dorință născută firesc din setea mea, așa cum picură perla din scoică, pe când destinul vine dinafară, e o stihie, nu-l dorești, îl suporti.

ROȘCA : Dar în clipa în care-și face auzită strigarea sălbatică, nimeni nu-i rezistă. Un gură-cască devine rege, o fetișcană — soldat, un sărac cu duhul — sfânt. Chiar dacă-i așteaptă moartea. Degeaba te zbați. Dacă n-ai ști că moștenirea lui e destinul tău, ai putea scăpa. Dar știi.

RAREȘ : Niciodată nu i-am spus tată. (*Pauză.*) Uneori, foarte rar, în ochii lui de gheață albastră se aprindea o scinteie de ris. Mă apuca de sfircul urechii, îl strîngea pînă dădea singele și mă întreba : Al cui ești, măi flăcăule, că parcă îți cunosc ochii ? — Al Mariei Rareș, măria-ta. — Oare — îmi răspundea. Maică-ta avea ochii negri. Și pleca.

ROȘCA (*se duce spre fund și se întoarce purtînd odăjdii, iar pe brațe coroana Moldovei*) : Acum poți să-l numești tată.

RAREȘ (*ducîndu-și mîinile la ochi, ca în fața unei lumini orbitoare*) : Roșca !

ROȘCA : Nu trebuie să-ți fie frică de putere și de tine. Puterea nu e a ta. E a lui. El e stăpînul Moldovei. Iar decît el, mai presus nu e decît Bourul. (*Așază coroana pe jîlt.*) Ia-o, locțiitorule !

RAREȘ (*silabisind*) : Locțiitor ! (*Șoptit, cu un fel de spaimă.*) Cine a vorbit cu buzele tale, Roșca ? (*Se apro-*

pie ca hipnotizat de coroană, întinde încet mîinile spre ea, apoi și le privește, le retrage, ștergîndu-le de trup.) Mi-s mîinile murdare.

ROȘCA : Te-am ascultat ca la spovedanie. (*Face semnul crucii.*) Dezlegat să fii de toate.

RAREȘ (*blind*) : Nu e ușor, părinte. Am dorit moartea fratelui meu Bogdan și a nepotului meu Ștefăniță...

ROȘCA : Mila lui Dumnezeu e nețărmurită. Te dezleg.

RAREȘ : Am jurat strîmb, am siluit, am jefuit, am ucis, am deznădăjduit.

ROȘCA : Înțelegerea lui Dumnezeu e fără margini. Te dezleg.

RAREȘ : Și voi vărsa din nou singe, mult, amestecat, vinovat și nevinovat. Voi pedepsi și voi nedreptăți, voi aduce puțină bucurie și multă suferință ; pentru că altfel nu se poate, părinte.

ROȘCA (*o clipă rămîne mut, capul îi cade pe piept, apoi șoptește*) : Asupra mea să cadă toate. (*Tare.*) Iau pe sufletul meu, în a cărui veșnicie cred, toate nedreptățile nevoite ale puterii tale, și cu puterea ce mi-a fost dată mie, te dezleg de ele chiar de-ar fi să ispășesc în veacul veacurilor. (*Simplu.*) Pentru că altfel nu se poate, fiule. (*Rareș cade în genunchi și îi sărută mîna. Apoi se ridică, se apropie de coroană cu reculegere.*)

RAREȘ : Cu aceste mîini, o clipă neîntinate, primesc, tată, moștenirea ta și spun : facă-se voia ta ! (*Ia coroana, și-o pune pe cap și se așază pe jîlt, rămînînd nemișcat. Roșca se înclină adînc în fața lui și iese. Rareș, singur, adaugă rîspicat.*) Și voia mea.

(*Pauză lungă. Intră Roșca, anunțînd : Boierii : Intră cinci, șase boieri și, în urma lor, Maria. Se opresc toți nemișcați, vîzîndu-l pe Rareș împietrit, cu coroana pe cap. Apoi se lasă toți în genunchi, în afară de Maria, care-l privește cu un soi de stupoare speriată. Rareș ridică capul din piept. Îi privește lung. În sfîrșit, privirea rece i se încrucișează cu a Mariei, și aceasta, încet, se lasă în genunchi.*)

Intuneric

ANUL 1529. SUCEAVA

Sala mare a palatului. Maria, istovită de boală, e așezată într-un fotoliu. O slujnică îi ține în față o oglindă, o a doua o gătește.

SLUJNICA I : Cine să vorbească, măria-ta ? Nu vorbește nimeni. Parcă oamenilor le pasă că azi sîntem cu Zapolia și că nu mai sîntem cu Ferdinand ! Putem fi și cu dracu, numai să ne fie bine. Și, slavă Domnului, e bine. Curge aurul din Ardeal, gîrlă ! Astă-iarnă, cînd au ars ai noștri Țara Secuiască, treizeci de nunți am avut la noi în sat. Zice lumea că măria-sa vrea să se facă împărat și acolo. Și de ce să nu se facă ? Viteaz este, înțelept este, norocos este, prostimea o ajută, pe boieri îi cam spîrcuie... Să se bucure și moldovenii din Ardeal de așa Domn, de ce să nu se bucure, că sînt tot de-ai noștri. Eu zic...

SLUJNICA II : Da' mai închide gura aceea, Ileano, că parcă ești singură tot Turnu Babel. Nu vezi, Doamnei îi este rău !

MARIA (cu voce slabă) : Mai pune-mi culoare roșie în obraji, Rafilo, să nu vadă cît sînt de pămîntie.

SLUJNICA I : Săracul, că tare te mai iubește ! Umblă ca pe jăratie și-și mușcă mînerul jungherului de ciudă că nu-i cu oștile la Brașov, da' tot nu te-a lăsat singură.

MARIA : Azi nu au venit știri din Ardeal ?

SLUJNICA II : Încă nu, măria-ta, dar nimeni nu-i îngrijorat. Lumea bea și petrece.

SLUJNICA I : Eu am o mulțime de semne. Aseară, cînd să mă culc...

MARIA : Ileano, mă doare capul.

SLUJNICA I : Vai de mine și de păcatele mele, măria-ta, iaca, tac, o vorbuliță nu mai spun, să mă pici cu ceară dacă... (Speriată.) Ce ai, măria-ta ?

SLUJNICA II (făcîndu-i vînt) : Măria-ta !

MARIA(revenîndu-și) : Nu-i nimic, mi-a trecut. Gata, fetelor, duceți-vă.

SLUJNICA II (întorcîndu-se) : Spunea doamna Olena s-o vestese dacă te-ai sculat din pat.

MARIA (speriată) : Nu, să nu spui că sînt aici. Rafilo, cînd o să mor, să-mi pui în sicriu o mîină de țărîină de la noi din sat, de la Oprișeni. Nu mai am mult.

SLUJNICA II : Doamne, măria-ta...

MARIA (făcîndu-i semn de tăcere) : Vino încoace. (O sărută.) Acum du-te. (Rămîne istovită în fotoliu. Intră doamna Olena, o bătrînă țepănă, plină de morgă.)

OLENA : Ce slugă uitucă ! I-am spus să mă anunțe dacă te scoli. Cum te mai simți ?

MARIA : Bine, doamnă.

OLENA : Nu s-ar spune. Ai ochii în fundul capului, și fața... Degeaba te-ai dat cu vopsea. Nu e nici cuviincios, nici nu-ți ajută.

MARIA : Nu voiam să-l mîhnesc. Are destule griji.

OLENA : Grijiile sînt partea domnitorilor. Numai oamenii de rînd își închipuie că viața e făcută pentru bucurii și pentru tristeți de dragoste.

MARIA : E adevărat, sînt o femeie de rînd, dar nu-mi închipui chiar așa.

OLENA : Bine ar fi. Acum ești soție de Domn. L-ai văzut pe vărul Bogdan ? (Acesta e adevăratul motiv al întrevederii.)

MARIA : Nu știam că a venit.

OLENA : A sosit azi-dimineață, cu un întreg alai. Mă miră că Domnul nu ți-a spus nimic. O fi adevărat că vrea să-i dea Țara de Jos ?

MARIA : Nu știu.

OLENA : E drept că Bogdan, deși nu-i descendent direct, are sînge mușatin curat. Și e înșurat cu o basarabă.

MARIA (iritată) : Pe cînd Petru...

OLENA : Nu-mi pune în gură ce n-am gîndit. Petru e fiul tatii și e Domn. Tocmai de aceea n-are voie să facă pe mărinimosul. Astea-s jocuri primejdioase. Ai face bine să i-o spui. Pe tine poate că te ascultă.

MARIA : Niciodată nu m-am amestecat. Și eu cred că ar face bine dacă l-ar primi pe vărul lui cu onoruri și prietenie. Toată lumea spune că Petru e crud. Nu-i adevărat, e atît de bun !

OLENA (*cu imensă compătimire disprețuitoare*): Du-te, Mario, în patul tău și nu te mai chinui, că tot nu-l ajuți cu nimic. Nu-ți pierde vremea, când ai atât de puțin timp. Cheamă-ți mai bine duhovnicul să te grijească. E un sfat de soră. (*Iese. Maria izbucnește în plîns, apoi, auzind pași, își șterge lacrimile.*)

PETRU (*intră împreună cu Roșca. E bine dispus*): Gherendy își închipuie că dacă e episcop e mai prieten cu Dumnezeu decît mine. Le-a scris brașovenilor să n-aibă nici o teamă de moldovan — adică de mine —, căci Dumnezeu va pedepsi pe acel barbar și îngîmfat tiran. Ca și cum pe barbar și pe tiran Dumnezeu nu l-ar cunoaște. Mănăstirea Bistrița a intrat în stăpînirea moșiei Căltuiul?

ROȘCA: Da, măria-ta.

PETRU: Să i se mai dea și două sute de florini unguerești, și Iazul Morarului.

ROȘCA: Bine, măria-ta. Dar mai ales să i se dea lui Groza încă o mie de călăreți.

PETRU (*izbucnind în ris*): Ai uitat că am fost negustor? Vineri, călăreții au ajuns la Feldioara. Cu Dumnezeu fac afaceri cinstite. Cer, dar dau. (*Roșca îi atrage atenția asupra Mariei. Fericit.*) Mario! Te-ai ridicat din pat? Vezi, îți spuneam eu că te faci sănătoasă! (*Lui Roșca.*) Nu-i așa că a început să aibă culori în obraji?

ROȘCA (*stînjănit*): Da, măria-ta. Eu mă duc.

PETRU: Bine, și ai grijă de ce-am vorbit. Să i se dea cîstea cuvenită unui os de Domn. (*Roșca iese.*) Mario, nu poți să știi cît mă bucur că te văd pe picioare! Azi va fi o zi mare. Va fi liniște în țară și izbîndă în Ardeal. La bucuria asta numai tu îmi lipseai.

MARIA: Măria-ta...

RAREȘ: Nu așa.

MARIA (*surzînd*): Mi-e tot mai greu să-ți spun pe nume. Cînd sînt singură, e altceva.

RAREȘ: Ce copilărie! Dacă nu te-ai iubi ca pe ochii din cap, aș fi azi aici, sau în Ardeal?

MARIA: Știu că mă iubești, mări... cum să nu știu că mă iubești? (*Petru și-a lăsat capul în poala ei, și ea îl mîngie pe păr.*) De aceea aș vrea să nu mai fie nici o taină între noi. Sînt bolnavă și...

RAREȘ: Ai să te faci bine, vreau eu să te faci bine.

MARIA (*zîmbind*): O să încerc să ascult... ca de obicei, dar dacă... n-aș vrea să rămînă nimic ascuns între noi.

RAREȘ (*rizînd*): Vrei să-ți împărtășești secretele politice?

MARIA: Să mă ferească Dumnezeu! (*Timidă.*) La Ioniță mă gîndeam.

RAREȘ (*surprins*): Ioniță? Ce-i cu el?

MARIA: De ce mi-ai ascuns că-i copilul tău?

RAREȘ: Știai?

MARIA: De mult.

RAREȘ: La început, nu voiam să te amărăsc. Pe urmă, am avut copiii noștri.

MARIA: Chiar atât de mult mă iubești?

RAREȘ (*liptîndu-și capul de pieptul ei*): Tot nu știi cît? Dacă te-aș pierde, din Petru cel de altădată n-ar mai rămîne nimic. Tu ești eu, nu pricepi? Eu, cel de odinioară, dinainte de...

MARIA: Te mai gîndești la acela din cînd în cînd?

RAREȘ (*făcînd semnul tăcerii*): Sst! Te iau în brațe și atunci știu că n-a murit de tot. (*O îmbrățișează.*)

MARIA: Oh, Doamne, nu credeam să mai fiu atât de fericită! Petru, făgăduiește-mi să-i spui lui Ioniță. Mă simt vinovată ca și cum i-aș fi furat copilăria.

RAREȘ (*întunecat*): Nu e bine. Copiii din flori, cînd știu, se fac răi, ambițioși și nesățui.

MARIA: Ioniță e ca un înger.

RAREȘ: Știu. Acum. Dar dacă ar afla? Și pe urmă...

MARIA: Pe urmă?...

RAREȘ: Poate că o să avem totuși un băiat. Tronul trebuie să aibă un moștenitor legiuit.

MARIA: Eu însă n-o să mai pot niciodată să... Da, adevărat, trebuie. (*Cu disperare.*) Avea dreptate Olena, nu sînt bună de nimic. Încerc doar.

RAREȘ: Ți-a spus asta? Nu mă miră, e rea și te urăște.

MARIA : Nu mă urăște, mă disprețuiește. Și, în felul ei, are dreptate, Petru... (*Se aud voci de afară, zăngănit de arme, strigătul : Știri de la Ardeal ! Petru rămîne încordat. E, tot, numai așteptare. Maria, șoptit.*) Petru... (*Dar el n-o aude. Pe ușă pătrunde Ioniță, un băiat de 18 ani, limpede ca o sabie, urmat de curteni.*)

IONIȚĂ (*căzînd într-un genunchi*) : Solie de la Feldioara, măria-ta.

PETRU (*pauză lungă*) : Spune, Ioniță.

IONIȚĂ (*ridicîndu-se*) : Victorie, măria-ta ! Armata imperialilor a fost zdrobită.

RAREȘ : Și tunurile, tunurile ? Am nevoie de tunuri.

IONIȚĂ : Capturate.

RAREȘ (*îl îmbrățișează*) : Să se tragă clopotele și să se vestească poporului că am cucerit Ardealul cu sabia, pentru că-i matca neamului nostru. Și că n-am de gînd să-l dau nimănui, nici regelui Ferdinand, nici altuia (*cu un suris ironic*) ...ci numai regelui Ioan Zapolia, care îmi este bun prieten și frate ! (*Altui curtean.*) Și să se pună de îndată Bourii Moldovei la Ciceu, Cetatea-de-Baltă, Unguraș, Bistrița și Rodna. (*Lui Roșca.*) Să se facă cunoscut secuilor că le confirmăm bunăvoința și protecția noastră. De asemenea, locuitorilor din Țara Bîrsei și Țara Făgărașului. Iar orașele sașilor să trimită fără întârziere banii cuveniți. (*Aclamații.*)

UN APROD : Măria-ta, vărul măriei-tale e la poarta castelului.

RAREȘ (*cu emfază, către asistență*) : O bucurie nu vine niciodată singură ! Rog pe domniile-voastre să întîmpine pe vărul nostru Bogdan cu cîntecul pe care o merită și cu plăcerea pe care o am eu de venirea lui. (*Cercul de curteni care se formează o ascunde pe doamna Maria. Intră Bogdan. E un bărbat de 45 de ani, frumos, dar cam grăsuț. Rareș, întîmpinîndu-l.*) Iubite vere, ne bucurăm mult că, asemenea tatălui din Biblie, putem deschide cu dragoste și iertare brațele fiului risipitor. (*Îl îmbrățișează.*) Cu dragoste — căci ce poate să ne fie mai scump decît singele din singele nostru —, și cu iertare pentru durerea

pe care ne-ai pricinuit-o cînd frica și neîncrederea ți-au îndreptat pașii atît de departe de țară. Căci unde îi este mai cald supusului credincios și prietenului fidel ? Sub aripa Domnului său, sau în anticamerele dușmanilor țării ?

BOGDAN : Măria-ta, la Constantinopol, ca să nu uit limba țării, îmi spuneam mereu două vorbe. Una suna : „Fie piinea cît de rea, tot mai bine în țara mea“. Dar a doua zicea : „Paza bună trece primejdia rea“. (*Ride ca de o glumă bună.*)

RAREȘ : Primejdie ? Ce fel de primejdie poate amenința o conștiință curată ? Împotriva noastră n-ai uneltit, coroana noastră n-ai rîvnit-o, după cîte știu. Nu-i așa, iubite vere ?

BOGDAN : Măria-ta, cînd vorbeam de primejdie, mă gîndeam la intrigile care se pot scorni. Citeam scrisorile, îi ascultam pe solii măriei-tale și îți dădeam dreptate cînd spuneai că e păcat ca singele mușatinilor să se strice și să se piardă pe malurile Bosforului. Și mă umpleau de bucurie făgăduielile cu jurămint ale măriei-tale, că voi găsi aici cîntecul și situația cuvenită rangului meu. Dar de răutatea oamenilor tot mi-era frică. Har Domnului, am aruncat această frică.

RAREȘ : Și bine ai făcut, iubite vere. Iar făgăduielile le vom respecta. (*Pauză scurtă.*) E drept că răutatea oamenilor e nemărginită. Cîți n-au venit să ne spună că întîrzierea și amînările și răzgîndirile cu care ai răspuns propunerilor noastre ascundeau nu numai neîncredere, ci și anumite socoteli. (*Oprindu-l pe Bogdan, care vrea să vorbească.*) Știu, vorbe, vorbe. Dar parcă acum nu se găsesc cugete strîmbe care să-și închipuie că ai venit în Moldova pentru ca, la adăpostul cuvîntului meu dat, să fii mai aproape de tron ?

BOGDAN : Venind aici, mi-am pus viața în mîinile măriei-tale.

RAREȘ : De aceea te-am primit cu atîta cînte și dragoste. (*Îl îmbrățișează din nou, apoi, ca și cum i-ar fi venit un gînd.*) Știi la ce mă gîndesc ? (*Își scoate stiletul și-l cîntărește în palmă.*) Să curmăm izvorul

unor asemenea intrigi și bănuiele. (*Rizînd la gestul de retragere a lui Bogdan.*) Doamne, vere, ce-ți trece prin cap? Un Domn nu ucide cu stiletul. Cunoști însă datina noastră. Cînd un pretendent îi crestat la nas, nu mai poate rîvni la tron. (*Rizînd.*) Uitați-vă cum s-a îngălbenit! E drept că treaba asta o face de obicei călăul, și cam fără băgare de seamă. Se întîmplă să taie nasul de tot. Dar în semn de cinste și dragoste, o să ți-l scrijelesc chiar eu. Nu te speria, nu-ți iau decît o bucătică de piele.

BOGDAN: Măria-ta glumește.

RAREȘ (*uitîndu-se sumbru la boieri*): Boierii spun că eu nu știu să glumesc. Și adevărat, acum nu glumesc. Cum, stai la îndoială ca în schimbul unei zgîrieturi să înlăturăm acest singur prilej de veșnică bănuială? Bine, dar asta înseamnă...

BOGDAN: Nu înseamnă nimic, măria-ta. Mi se părea numai că... Nu m-așteptam...

RAREȘ (*mirat*): Nu? Nu ți se pare firesc?

BOGDAN: Ba da... deși e o superstiție... dar dacă trebuie... (*Întinde nasul.*)

RAREȘ (*se prefăce că nu știe cum să procedeze, apoi îl trage mai la lumină*): Mai la lumină, vere, să nu te tai prea tare. Așa... ridică-l puțin în sus (*rizînd*), dar nu prea mult. Da, da, nasul mușatinilor. Am observat că și cei mai bicisnici dintre noi au nasul mare și ca un clonț de vultur. Cînd îl scurtezi, rămîne însă cîrn și caraghios. Să nu te smucești. Gata, asta-i tot. (*Îi aruncă o batistă.*) Doare? (*Bogdan clatină negativ din cap.*) Vezi? (*Se îndepărtează, se înclină.*) În cinstea preaiubitului nostru văr, căruia îi încredințăm locotenența domnească a Țării de Jos, să ni se aducă două cupe de cotnar. Vreau să închin. Și să tragă tunurile castelului. (*Se aduc două jîlturi, care sînt puse față în față la o oarecare distanță, precum și cupele de vin pentru Petru și Bogdan.*) Ridic cupa aceasta pentru prietenie și credință. După cum ați fost martori, ne-am împlinit făgăduielile față de vărul nostru. Acum... (*Cade deodată într-o lungă tăcere.*) Ai dreptate, vere, așa cum spuneai, tăierea nasului e doar o superstiție,

și intrigile și ispitele vor arunca totdeauna o umbră între noi. Trebuie să păstrăm cu orice preț curățenia acestei clipe. (*Își șterge cu degetul o lacrimă închipuită.*) Nu vă mirați că lăcrimez. Cine a putut vreodată să-și păstreze inima rece atunci cînd cei apropiați pleacă în lungi și primejdioase călătorii? Îngăduie-mi, vere, să ridic din nou această cupă pentru a-ți ura călătorie liniștită și pace. Multă pace. (*Un semn către doi soldați.*) Luați-l! (*Soldații îl înșfacă pe Bogdan, care scoate un răcnet, și-l scot din sală.*) Să se mai tragă o salvă! (*Se aude salva; lungă tăcere înspăimîntată. Apoi toba și, în sfîrșit, zgomotul securii, care îi face să tresalte pe toți.*) Dumnezeu să-l ierte. De fapt, am o mîngîiere: nimeni din familia noastră n-a murit înconjurat de atîta solemnitate. Sinteți liberi, domnii mei. (*În vreme ce curtenii se strecoară spre ieșire, se apropie Roșca.*)

ROȘCA: Și dacă n-avea gînduri ascunse?

RAREȘ: Dar dacă le avea? Țara are nevoie de ordine.

ROȘCA: Încă un jurămint călcat.

RAREȘ (*ironic*): Ai început să le ții socoteala? Timpurile mi-au impus cu sila o deviză: prin duplicitate la fidelitate. Și sînt fidel. Știi cui. (*Roșca iese. În scenă a rămas, în fund, doar Maria, în fotoliu, și în față, cu fața spre rampă, Rareș. Către sine, cu o strîmbătură de nedumerire.*) Dar de ce am făcut pe măscăriciul? (*Se întoarce, o vede pe Maria, se îndreaptă cu pași repezi spre ea.*) Maria... (*Aceasta nu răspunde. Rareș se apropie, pune mîna pe ea, și, cîzînd în genunchi, scoate un răcnet.*) Maria!

Intuneric

ANUL 1536. POLONIA

Drum de țară. Răpăit de tobe, cîntec soldădesc lung și trist, tropote de cai, apoi zgomot mare de pași. Totul trebuie să sugereze scurgerea unei armate. În fund, din cînd în cînd, cerul se înro-

șeste. În scenă pătrunde un ostaș, se uită în toate părțile, apoi fluieră cu degetele. Mai apar doi. Sînt răniți, murdari, cu hainele rupte.

OSTAȘ II : Și dacă ne rupem de oaste ?

OSTAȘ I : Nu ne oprim decît să îmbucăm ceva.

OSTAȘ III : Și să ațipim puțin. Parcă am nisip în ochi, și picioarele mi-s ca butucii.

OSTAȘ II : Nici vorbă de somn. Să știi că mă tirii pe brînci, dar singur prin locurile astea nu vreau să mă trezesc. N-am nici un chef să le privesc din țepă. *(Cu un fel de admirație.)* Mamă, ce le mai place să ne tragă în țepă ! *(Se așază toți.)*

OSTAȘ I : Miroase a ars pînă aici.

OSTAȘ III : Și a carne friptă.

OSTAȘ I : Ți se mai năzare și ție. *(Încep să îmbuce cîte ceva.)*

OSTAȘ II *(cu pîinea în gură)* : Azi-noapte, în satul acela, am văzut cu ochii mei cum au ars în biserică o groază de femei și copii. Ușa era îngustă și se striveau între ei cum strivești ciorchinii. Cînd scăpa cîte unul afară, ardea de gîndea că-i făclie de rășină.

OSTAȘ I : Care mai aveți o ceapă ? *(I se dă o ceapă.)* Mare prăpăd a fost.

OSTAȘ III : Nu mai pot, oameni buni. Îmi vine să-mi bag pămînt în gură și în urechi, să închid ochii și să nu mai știu de nimic.

OSTAȘ I : Las', că-ți trece. Să te vezi tu acasă, cu nevasta pe cuptor, și pe urmă să-mi povestești de viață.

OSTAȘ II : Ia-n tăceți ! *(Toți se aruncă pe arme, dar nu se aude nimic.)*

OSTAȘ I : Ce-ți veni, mă ?

OSTAȘ II : Voi mai auziți ceva ? Au trecut cu toții. Hai-deți, fraților, să-i ajungem, că-i de rău. *(În fața nemișcării celorlalți.)* Eu am plecat.

OSTAȘ I *(rîzînd)* : Zău, singur ? Nu fi prost, măi bădie. Au trecut numai ai noștri, avangarda. Stăm aici pînă vine grosul, și piș, piș, ne strecurăm între ei. Poate ne agățăm și de vreo căruță.

OSTAȘ II : Și dacă trec și nu-i auzim ? Acuși se înse-rează.

OSTAȘ I : Lasă, că ne descurcăm și singuri. De atîția ani, de cînd, toată ziua-bună ziua, hîț la noi, hîț la ei, tot n-ai învățat drumurile ?

OSTAȘ II : Drumurile le știu eu, nu le-aș mai fi știut, da-i știu și pe poloni cît ne iubesc. Toată ceata lui Onofrei au tras-o în țepă. I-ai văzut în capul pădurii ?

OSTAȘ I : Îhîm ! *(Strigînd o dată spre culise.)* Hei, moșule, ia vino încoa' ! *(Intră un cioban.)* Ai ceva brînză ?

CIOBANUL : N-am, că doar nu era să lăsăm oile în calea oștilor.

OSTAȘ II : Da' moldovenește de unde știi ?

CIOBANUL : Apoi, acolo mi-e baștina.

OSTAȘ I : Și-acum ce ești ? Moldovan sau polon ?

CIOBANUL : Apoi, de nici un fel, că aici, în Pocuția, cînd vin unii, cînd vin alții. Cine mai știe ? *(Cu curiozitate.)* V-o bătut rău ? *(Primul și al doilea soldat, căci al treilea doarme, se uită unul la altul și izbucnesc într-un hohot nestăpînit de rîs.)* Va să zică, i-ați bătut voi pe ei.

OSTAȘ I : Pînă la Galiția am pîrjolit, moșule, și am înfipt din nou pietrele cu Bouri în Pocuția. Așa că acum ești moldovan iar !

CIOBANUL *(îndoît)* : Dă ! Dacă zici 'mneata...

OSTAȘ I *(ațîțat)* : Și tu nu zici ?

CIOBANUL : Zic, dacă vrei. Numai că acum vă duceți frumușel acasă și se întorc ei. Ba se mai reped și pînă la dumneavoastră, să pîrjolească și ei oleacă.

OSTAȘ II : Au mai venit, și nu s-au mai întors. La Tărsăuți n-a scăpat nici unul, acum patru ani.

CIOBANUL : Apoi, multă sănătate și să fie într-un ceas bun. Că biruința-i bucurie mare. După cum se vede și pe fețele dumneavoastră. *(Iese.)*

OSTAȘ I : Al dracului moșneag, trebuia să-i croiesc vreo două.

OSTAȘ II : Lasă-l, parcă n-are dreptate ?! De-abia ajungem acasă, și iar ne pornim. Dacă nu în Polonia, în Ardeal.

OSTAŞ I : De ce n-o fi făcînd Vodă pace ? Eu acum m-am deprins, am şi uitat că am fost plugar. Dar ce folos că mi-a dat pămînt domnia, dacă nu are cine-l lucra ?

OSTAŞ II : Nu mai cîrti, pămîntu-i sfînt ; mori tu şi rămîne al copiilor. A ştiut Vodă cum să ne ia. De aceea ne ţinem de el ca după un tată. Că altfel.

OSTAŞ I : Asta-i adevărat. Şi poate că vrea să facă pace, sârmanul, dar nu poate. *(Pauză scurtă.)* Auzi ? *(În adevăr, se aud din nou paşi mărşăluînd, zgomot de roţi, strigăte de îndemn pentru vite.)* Astea-s tunurile. Hai ! *(Se apleacă peste al treilea.)* Scoală, frăţie, că vin huzarii. *(Al treilea nu mişcă.)*

OSTAŞ II : Hai, Nichifore, nu mai... *(Se apleacă asupra lui.)* Uite, bre, a murit fără să zică pîs. Se vede că avea ceva plesnit în el, de aia se tot plîngea.

OSTAŞ I : Îl cunoştea ?

OSTAŞ II : Îi din sat cu mine. Pe ăştia ştiu că i-a mîncat Polonia ! Frate-său a murit la Obertin. Dumnezeu să-l ierte. Îl ducem la o căruţă ?

OSTAŞ I : La ce ? Se împute pînă acasă. Să-l tragem sub stîncă aceea. *(Arată spre culise. Se apleacă să apuce mortul, îi vede desaga.)* Ia să vedem cu ce se alesese, amăritul. *(Scoate din desagă nişte haine.)* Strai boieresc, catifea. Na, ţine ! *(I-l întinde.)*

OSTAŞ II : Ține-l tu, că-i prietenul meu, şi eu fac po-mană pentru el.

OSTAŞ I : Bogdaproste. *(Mai scotoceşte.)* Uite şi o carte ferecată.

OSTAŞ II : Asta i-o duc popii, de sufletul lui. Să-i facă slujbe. Şi ceva aur... nimic ?

OSTAŞ I : Nimic. Poate să nu-i pară rău c-a murit. Hai ! *(Ridică mortul şi iese.)*

(Sunete de corn, tropote de cai ; pătrund cîţiva soldaţi, care instalează o masă, şi boierii Mihui, Trotuşan, Dumşa.)

MIHU : Măria-sa *(cu suris)*, potrivit obiceiului pe care-l are, nu mi-a dat nici o lămurire, ci numai ordinul de popas. Ştiu doar că a sosit o ştafetă de la Moldova.

TROTUŞAN : Părea tulburat.

DUMŞA : Am ajuns să pîndim faţa Domnului ca să-i ghicim gîndurile.

MIHU : Şi încă e bine cînd izbuteşti să le ghiceşti. *(Rîzînd.)* Cunoaşteţi pătania lui Stroe ? Într-un consiliu, cerea iertarea unui pîrit. Pe Vodă îl sîcîia o muscă. S-a încruntat şi a alungat-o cu mîna. Stroe, crezînd că gestul trăda nemulţumirea Domnului, şi-a schimbat dintr-o dată părerea şi a cerut condamnarea omului.

DUMŞA : Şi omul a fost condamnat ?

MIHU : Bineînţeles. Stroe cercetase pricina, aşa încît cuvîntul lui a fost hotărîtor. Amăritul acela a fost spînzurat din cauza unei muşte. *(Izbucnesc toţi în hohote.)*

DUMŞA *(prudent)* : Eu cred că... *(se duce să vadă dacă nu-i nimeni în jur)* dacă i-am aduce respectuos aminte mării-sale de drepturile vechi ale mării boierimi...

MIHU : ...atunci măria-sa ne-ar scurta cu un cap. Nu, Dumşa, drepturile nu se cerşesc.

DUMŞA *(speriat)* : Vrei să spui că forţa ar... ?

MIHU : Am pomenit eu cuvîntul ăsta ? Trotuşan îmi este martor că nu eu, ci tu l-ai rostit. *(Dumşa se uită înspăimîntat la ei şi în jur.)*

TROTUŞAN : Dumşa voia desigur să vorbească despre forţa diplomaţiei, despre forţa răbdării.

DUMŞA : Bineînţeles... eu... pe mine să mă iertaţi *(Iese.)*

MIHU : Un dobitoc... I-e frică şi de umbra lui.

TROTUŞAN : Nu există oameni mai cruzi decît laşii, atunci cînd le trece frica. Într-o zi, o să poată fi folosit. Nu-l speria. *(Conspirativ.)* Chiar nu ştii ce veşti a adus ştafeta ?

MIHU : Se pare că e vorba de două scrisori, una de la sultan, şi alta de la Zapolia.

TROTUŞAN : De la sultan ? Să fi ajuns plîngerea noastră la Poartă ?

MIHU : Dacă ar fi răspuns la plîngerea noastră, sultanul nu trimitea o scrisoare, ci o armată. O să vină ea şi ziua aceea. Oh, fecior din flori, te-ai învăţat să călă-

rești pe grumazurile noastre ! Dar ai nimerit peste un armăsar care zvirle.

HURU (*intrînd*) : Într-o clipă vine și măria-sa.

MIHU : Ah, iată-l și pe preafericitul Huru ! (*Îl cuprinde prietenos de umeri, cu toate că Huru se smucește.*)

HURU : De ce preafericit ?

MIHU : Nu se numesc așa sfinții care stau în preajma lui Dumnezeu ? Oricîtă dragoste și respect i-am arăta Domnului, pe noi tot departe ne ține.

HURU : Măria-sa are o vorbă : Dumnezeu nu iubește evlavia, ci dreptatea. N-am făcut nimic ca să cîștig bunăvoința Domnului. Se vede că tocmai asta îi place.

RAREȘ (*intrînd cu Ioniță și Roșca, care poartă cizme cu pîteni sub rasa de călugăr. E foarte preocupat. Ca răspuns la salutul boierilor, se mulțumește să-i cîntărească lung cu privirea, apoi, cu un oftat, spune : Atunci, să mîncăm. (Se așază la centrul mesei, avînd de o parte pe Ioniță, Roșca, Huru, iar de alta pe Mihule, Trotușan și Dumșa, care a reintrat. Iar cum Rareș e absent, tac și ceilalți și nu mîncă. Rareș, după o clipă.)*) Luați, mîncăți. N-am cerut decît pîine și vin, dar dacă vă e foame...

MIHU : ~~Vederea măriei-tale ne ține și de foame, și de sete.~~

RAREȘ : Chiar așa stîngaci ești, Mihule ? Sau mă crezi atît de orb încît să mă bucur și de o linguire grosolană ?

MIHU : Măria-ta nu m-a lăsat să termin epigrama mea. Voiam să adaug : dar îngrijorarea măriei-tale face să nu piară și foamea, și setea.

RAREȘ (*gustînd*) : E amară pîinea asta, sau mi se pare mie ?

HURU : E foarte bună. E făcută cu grîu de la Moldova.

RAREȘ : Totdeauna ai știut, Mihule, să fii și lingșitor, și îndrăzneț. Cred că tocmai mersul ăsta pe funie mi-a plăcut la tine. Am și eu slăbiciunile mele. Dă paharul să ciocnim.

MIHU (*se ridică, ciocnește*) : Să ne trăiești mulți ani, măria-ta.

HURU : Eu, dacă aș fi fost în locul măriei-sale, aș fi pus de mult capăt slăbiciunilor mele.

TROTUȘAN : Dar nu ești, Hurule. Ești doar boier în consiliu prin mila măriei-sale. Nu strică să-ți aduci aminte. Știi, există o boală. Unii oameni își spun de atîtea ori „dacă“, încît ajung să creadă că „dacă“ ăsta e adevărat.

HURU (*ridicîndu-se pe jumătate*) : O să-ți bag cu pumnul înapoi în gură această perfidie.

TROTUȘAN (*lui Dumșa, cu falsă mirare*) : Uite că a priceput ! Nu nădăjduiam. Îl credeam mai greu de cap.

DUMȘA : Boieri, eu socotesc că la masa măriei-sale buna-cuviință...

RAREȘ : Lasă, Dumșa, de buna-cuviință mă ocup eu. (*Privindu-l lung.*) Nici prea multă bună-cuviință nu-mi place. (*Rizînd.*) Caraghios ar fi ca cîntea dintr-o bucată a lui Huru să mă supere într-o zi mai mult decît joaca isteată a lui Mihule. Nebunia domnilor e mare.

MIHU : Istetimea nu înseamnă lipsă de cinste, măria-ta.

RAREȘ : Cînd a murit fratele meu Bogdan, Huru mi-a spus că dacă nu părăsesc Suceava, capul meu va sta dimineța în parii cetății. Și totuși n-a părut mirat că nu m-am răzbunat.

HURU : De ce să mă fi mirat ? Mi-am făcut datoria. Slujba legii e viața mea.

RAREȘ : Și dacă legea e rea ?

HURU : Nu sînt eu pus s-o judec.

RAREȘ : Bagă de seamă, credința ta față de mine seamănă cu a călăului. Nu fi atît de mîndru de ea.

HURU : Nici nu sînt, doamne.

RAREȘ (*ridicînd din umeri*) : E o credință la care nu se prea răspunde cu dragoste.

HURU : Nici nu cer, măria-ta.

RAREȘ : Ioniță, să fie adus Grozovski. (*Ioniță iese.*) Trotușane, în sănătatea ta !

TROTUȘAN : Să ne trăiești mulți ani, măria-ta. (*Intră Ioniță, împreună cu nobilul polonez, om de 50 de ani, legat la mînă. Acesta salută pe Domn.*)

RAREȘ : Stai. (*Grozovski se așază.*) O cupă pentru dușmanul meu. Cu prietenii am ciocnit de ajuns. A cita oară ne întâlnim, Grozovski ?

GROZOVSKI : La masă, prima dată.

RAREȘ : În schimb, ne-am întâlnit pe toate cîmpurile de luptă. Tu vitează, dar te-a învins un copil. (*Arată spre Ioniță.*)

GROZOVSKI : Ceasul rău.

RAREȘ : Se spune că la Obertin ai tăiat cu mîna ta capetele a zece prizonieri moldoveni.

GROZOVSKI : E adevărat. Moldovenii mi-au ucis toată familia cu un an înainte.

RAREȘ : Știi la ce trebuie să te aștepti ?

GROZOVSKI : Da.

RAREȘ : Ei bine, nu. Te eliberez și te trimit sol la regele Sigismund. Primești ?

GROZOVSKI : Din clipa asta pot să mă socotesc sol ?

RAREȘ : Da.

GROZOVSKI : Doresc să mi se înapoieze sabia.

RAREȘ : Dacă ții la forme... (*La un semn al lui, Ioniță își dezleagă sabia și o dă lui Grozovski.*) Ascultă, Grozovski, vreau pace.

GOZOVSKI (*ironic*) : Nu s-ar spune, măria-ta ! (*Își arată rana.*)

RAREȘ : Și totuși, vreau pace. Acum șase ani, înainte de a ocupa prima dată Pocuția, i-am scris regelui că ea este proprietatea noastră legală și că, dacă nu mi-o înapoiază, voi fi constrîns a o cucerii cu armele. Maiestatea-sa preacrestină n-a vrut să audă de drepturile mele.

GROZOVSKI : Totuși...

RAREȘ : Un sol ascultă, nu discută. Apoi, după ce m-ai înfrînt la Obertin (*privire spre Mihai*), cu concursul boierilor mei, i-am scris din nou regelui, propunînd o pace dreaptă, dar prevenindu-l cinstit : că dacă maiestatea-sa nu va avea bunăvoința să-mi cedeze provincia, atunci o vom cucerii și o vom distruge, ca să nu fie nici unuia de folos. Au fost întocmai cuvintele mele. Drept răspuns, regele Sigismund și-a trimis huzarii în Moldova.

GROZOVSKI (*amabil*) : Iar acum ne-ai întors vizita.

RAREȘ : Nu-mi arde de glume, Grozovski ! Sînt aici nu ca să sfidez, ci ca să mă apăr.

GROZOVSKI : Moldovenii au început războiul.

RAREȘ : Dar de ce ? Ce-i mai rămîne unei țări mici dacă nu-și apără drepturile și cinstea ? Numai țările mari își pot îngădui compromisurilor. (*Ciocnînd cuvintele.*) Știi că am copii după scrisorile regelui în care pune la cale cu sultanul, așa cum ar face doi tîlhari, sugrumarea Moldovei ? De o sută de ani facem cu trupurile noastre pavăză Europei, ca azi să fim trădați și înjunghiați pe la spate de o maiestate preacrestină.

GROZOVSKI (*ridicîndu-se uimit*) : Nu pot să cred.

RAREȘ (*ridicînd din umeri*) : Nu ascund, Grozovski, pacea îmi este necesară. Dar o vreau dreaptă. Și atunci făgăduiesc că nu-mi voi ridica nici măcar privirile spre Polonia.

GROZOVSKI (*un gest de neputință și, cu voce surdă*) : Regele n-o să cedeze niciodată Pocuția.

RAREȘ : Bine. O cedez eu. (*Gest de surprindere la Grozovski.*) Dar vreau înapoi banii pentru care coroana polonă ne-a zălogit Pocuția. Asta e solia pe care ți-o încredințez.

GROZOVSKI : Așa, cred că s-ar putea discuta. (*Pauză ; cuprins de îndoială.*) Cel puțin, vreau să nădăjduiesc.

RAREȘ (*simplu, aproape blînd*) : Altfel, singele nu va înceta să curgă. Maiestatea-sa nu mă înțelege. Mă crede un aventurier hărtăgos. Dar aveam vîrsta lui (*îl arată pe Ioniță*) cînd tatăl meu, după ce l-a strîvit pe regele Albert în Codrii Cosminului, mi-a pus harapnicul în mînă și mi-a dat să mii șase pluguri înhămate cu nobili polonezi. Îmi era rușine, mă pierdusem cu firea, și atunci tata a strigat : „Mină, neputinciosule !”. Astea sînt amintiri ce nu se uită, din care ești alcătuit așa cum ești alcătuit din carne și sînge. (*Violent.*) Dacă regele mă împinge la deznadejde, jur pe crucea asta (*își scoate o cruce de la piept*), înaintea căreia am jurat răzbunare pînă la moarte, că nu mă voi lăsa de răzbunare, nici chiar dacă s-ar prăbuși toată lumea asupra mea. Și dacă maiestatea-sa are sete de sînge creștin la bătri-

nețe, îl vom bea împreună. (*Către Ioniță.*) Dați-i un cal și să plece. (*Grozovski se ridică.*)

ROȘCA (*ridicându-se și el*): Și mai spune-i regelui Sigismund și profeția mitropolitului Moldovei: dacă trădarea Iudei se va împlini, Polonia va fi și ea sfișiată în hălci de trei corbi cu coroană. Iar trupul ei va singera nelecuit în veacul veacurilor. (*Grozovski vrea să răspundă ceva, apoi iese.*)

RAREȘ (*după o tăcere lungă, cu voce monotonă*): Trebuie să vă aduc la cunoștință două vești, pe care le-am primit în seara asta. Regele Zapolia îmi făgăduiește munții și marea dacă îl voi ajuta împotriva regelui Ferdinand.

MIHU: Sîntem de mult aliații lui Zapolia, așa încît...

RAREȘ (*fără să dea atenție întreruperii*): A doua veste vine din partea lui Soliman. Sultanul mă amenință că dacă nu-i trimit lui Zapolia șase mii de soldați și dacă nu las Polonia în pace, va pustii Moldova în așa fel, încît pasărea în zbor să nu găsească un loc de odihnă și un bob de mîncare.

DUMȘA: Șase mii de oameni e foarte mult.

MIHU: Mai puțin decît ne poate costa minia sultanului.

TROTUȘAN: Și decît pămînturile noastre pustiite.

RAREȘ: Ale cui pămînturi, ale țării, sau ale voastre?

MIHU: Nu mi-e rușine să țin la bunurile mele. După nouă ani de războaie, am avea și noi dreptul să ne bucurăm în tihnă de ceea ce am agonisit.

DUMȘA: Asta cam așa e.

TROTUȘAN (*ironic*): Numai de s-o mulțumi Soliman cu atît.

RAREȘ: Ce vrei să spui?

TROTUȘAN: Ceea ce știe toată lumea: că minia împotriva mării-tale crește de mulți ani ca o furtună în inima sultanului.

MIHU: Ne-am jucat cam mult cu focul. Am început să mirosim a ars. Soliman nu a uitat uciderea lui Gritti și a copiilor lui.

HURU: Care vinău scaunul Moldovei.

TROTUȘAN (*ridicînd din umeri*): Sfidarea rămîne sfidare. Împotriva celui mai puternic împărat al lumii.

Și sînt lucruri și mai primejdioase încă. Dar despre care mai bine tac.

RAREȘ: De ce? Vorbește.

MIHU: Nu prea sîntem obișnuiți ca măriia-ta să ne ceară părerea.

RAREȘ (*pe același ton surd*): Poate că am greșit. (*Priviri schimbate între Mihu și Trotușan.*) Dacă m-am oprit în noaptea asta aici, înseamnă sigur că am greșit.

IONIȚA: Măriia-ta nu poate greși.

TROTUȘAN: Dacă au dreptul și copiii la sfat...

RAREȘ: Nu au drept și au să tacă. Aveți dreptate, l-am răsfățat cam mult pe băiatul ăsta. Spune, Trotușene.

TROTUȘAN (*schimbînd o privire cu Mihu*): Nu pomenesc despre zvonurile care se aud în legătură cu neplata tributului. Poate sînt zvonuri. (*Așteaptă o confirmare de la Rareș.*) Am aflat însă din izvor sigur că Verancici, arhiepiscopul de Strigoni, cînd s-a întors de la Poartă, unde l-a trimis anul trecut Zapolia, a declarat că sultanul se teme că măriia-ta urmărești să unești Moldova cu Ardealul și Țara Românească, ca să înfrunți Imperiul Otoman. E adevărat că măriia-ta ai spus în gura mare că Ardealul îți aparține, pentru că l-ai cucerit cu sabia.

RAREȘ: Ai iscoadele tale personale în Ardeal, Trotușene?

TROTUȘAN: Am prieteni.

MIHU (*glumeț*): Măriia-ta ne-a făcut să ne simțim acolo ca acasă.

DUMȘA (*prostește*): Ba un botez, ba o cumătrie... se leagă oamenii (*Risul cade în gol; pauză lungă.*)

HURU (*ridicîndu-se, ca un om care nu pricepe nimic*): Doamne, poposim aici toată noaptea, sau plecăm? Să știu ce porunci să dau.

RAREȘ: Plecăm într-un ceas. (*Huru iese, Rareș, către Mihu și Trotușan.*) Și?

TROTUȘAN: Nimic, măriia-ta, asta e tot.

RAREȘ: Deci, facă-se voia sultanului.

MIHU: Este o snoavă: țințarul și elefantul.

RAREȘ (*rizind alb*): O știu. Țințarul se duce la elefant și... Bine, vă mulțumesc. Puteți să vă pregătiți de plecare. (*Dumșa, Trotușan și Mihu ies.*)

ROȘCA: Năpircile! Încălzite la sin, îmbuibate și îngrășate.

RAREȘ: Nici măcar nu-i vina lor. Au săbii bune, minți istețe și suflete de doi bani. Ce știu ei de rostul nostru? Grigorie, cărțile pentru Ardeal!

ROȘCA: Acum?

RAREȘ: În clipa asta. (*Roșca iese. Lui Ioniță.*) Ai auzit și-ai înțeles? (*Ioniță încuviințează tăcut.*) Și?

IONIȚĂ: Aștept hotărîrea mării-tale.

RAREȘ: Fără nici o îndoială în cuget?

IONIȚĂ: M-aș putea îndoi de mersul soarelui pe cer?

RAREȘ: Acela e neabătut. Nu știi ce spun dușmanii despre mine: că una gîndesc cînd stau jos, și alta cînd stau în picioare?

IONIȚĂ: Dușmanii nu te cunosc, doamne.

RAREȘ: Și tu mă cunoști?

IONIȚĂ: Cunosc setea care te mistuie, mării-ta. Ea nu se poate schimba. Ori o potolești, ori...

RAREȘ: Ori?

IONIȚĂ: Ori vom muri cu toții, apărînd această poartă a creștinătății. Pînă și polonezul a priceput că asta e rostul nostru.

RAREȘ: Nu-l mai pricep boierii. Boierii adevărați au murit la Valea Albă.

IONIȚĂ: Țara pricepe.

RAREȘ (*mîngîindu-l pe cap*): De ce nu-ți seamănă copiii pe care mi i-a făcut Elena Despotovna?

IONIȚĂ: Mi-ai spus odată că sînt copilul de suflet al mării-tale. Mai sînt?

RAREȘ (*emoționat, aprobă din cap*): Ai să pornești la drum lung în noaptea asta.

IONIȚĂ: Încotro, mării-ta?

RAREȘ: În Ardeal.

IONIȚĂ: La Zapolia?

RAREȘ: Zapolia e omul turcilor.

IONIȚĂ: Prin urmare... gata?

RAREȘ: Gata! Te vei duce la Oradea-Mare, la episcopul de Lund, ambasadorul împăratului Carol Quintul. Îi

vei preda cărțile pe care ți le va da Roșca pentru împărat și pentru fratele său, regele Ferdinand. Și vei adăuga din gură următoarele: „Dacă maiestățile-lor vor să întreprindă expediția generală contra turcilor, să trimită 15 000 de oameni, la care eu voi adăuga, din țara mea, 40 000 de soldați aleși, iar din Transilvania 25 000, cu ajutorul cărora, cu voia lui Dumnezeu, se va putea ajunge pînă la Constantinopol“. Ai să ții minte?

IONIȚĂ (*rizind*): Nu e greu: pînă la Constantinopol! (*Ingenunchează, ca să sărute mîna lui Rareș.*)

Intuneric

ANUL 1538. ȘTEFĂNEȘTI

Plan înclinat dinspre orizont către rampă. În scenă, rănit la amîndouă mîinile, primul soldat din tabloul „1536“. Ivașco Peresvetov îi dă să bea ceva. În fund, zgomot de luptă, nechezat de cai etc.

PERESVETOV: Nu mai clănțani din dinți ca un lup, că-ți dau. Dracu să înțeleagă ce plăcere aveți voi, moldovenii, pentru vin! O horilcă zdravănă e de o mie de ori mai bună. (*Bea și el. Zgomotul crește. Se duce spre fund, privește în zare. Așîțat.*) Boje moi, asta-i domnul cu copiii de casă! (*Galopul unei șarje.*) A ieșit din pădure și le cade în coastă. Hai, băieți, hai, burta la pămînt, sulița în bătaie, bagă pintenii, ostaș! Sfinte Gheorghe și sfinte Nicolae, ca un baros, întocmai ca un baros i-a pocnit! (*Rizînd în hohote.*) Sar tătarii ca scînteile. Stai, bre Mamac, stai, bre Ghirei, încotro vă grăbiți? Ai să-ți pierzi șalvari, bre, și nu-i frumos! (*Frecîndu-și mîinile.*) Bună treabă, mi-a plăcut.

SOLDATUL: Unde-i Domnul?

PERESVETOV: A trecut prin ei și s-a dus. Nu se mai vede. Ha-ha, iaca și sanitarii! Cu pari și coase. Bine

organizat, nimic de spus ! Pe unde au trecut săbiile, vin acum ciomegele și custurile. Ca să nu rămână, Doamne ferește, răniți care să se chinuie și fugari fără căpății. Treabă cu adevărat creștinească.

SOLDATUL : Rusule, nu îmi mai dai o înghițitură ?

PERESVETOV : Mare norocos ești, omule ! (*Arătînd spre ceilalți.*) Ala-i rănit în burtă și numai de vin nu-i arde, celălalt se adapă acum la izvoarele veșnice, și tu stai aici boierește, cu brațele încrucișate, și tragi la măsă. (*Arătînd spre zare.*) Mai ai și distracție ca la iarmaroc.

SOLDATUL : Eh, fiecare cu norocul lui.

PERESVETOV (*bea și el*) : Nu-i chiar rău, vinul vostru. Visai tu vreodată să-ți dea să sugi ca un prunc tocmai Ivan Peresvetov în persoană ?

SOLDATUL : Drept să-ți spun, nu.

PERESVETOV : Păi vezi ! (*Muindu-și pana în călimara de la brîu.*) Cum ziceai că se cheamă locul ?

SOLDATUL : Ștefănești.

PERESVETOV (*scriind*) : Deci : „În anul Domnului 1538, în a cincea lună de cînd mă aflam în Moldova, au năvălit tătarii în țară și...”

SOLDATUL : Rusule ! (*Îi face semn spre creastă, unde a apărut un turban.*)

PERESVETOV (*se uită, pune mina pe un ciomag, se duce spre creastă și izbește cu toată puterea. Intorcîndu-se, numără pe degete*) : Al patrulea, mi se pare.

SOLDATUL : Numai al doilea.

PERESVETOV : Nu știi să citești o iotă și ai pretenția că te pricepi la aritmetică ! (*Scriind mai departe.*) „...și voievodul Petru i-a bătut.”

SOLDATUL : Tu și în pat te culci cu călimara ?

PERESVETOV : Te crezi isteț ? Călimara asta n-o dau pe nici o comoară din lume. Hatmanul Lituaniei a plîns cînd am plecat de la curtea lui. La Buda, regele mă ținea numai cu vin de Tokay. La Varșovia, Sigismund nu putea să doarmă dacă nu-i spuneam noapte bună.

SOLDATUL : Și te-ai procopsit cu ceva ? La noi e o vorbă : „Logofete brînză-n cui, lapte acru în călimări, chiu și vai prin buzunări.”

PERESVETOV (*rîzînd*) : Chiu și vai sînt bani moldovenești ? Cam așa se numesc și la Buda, și la Varșovia. Nu-i nimic, am adunat înțelepciune. Cînd o să mă întorc la stăpînul meu, marele țar Ivan Vasilievici cel Groaznic... (*Între timp se urcă pe creastă.*) Nu se mai vede nimic în vale. Doar morți și cai șchiopi, cu șaua sub burtă. Norul de praf s-a mutat tocmai în fund. (*Revine.*) ...Țarul o să-mi spună : Bravo, Ivașco, cu sfaturile tale și cu sabia mea o să trîntim o împărăție mai tare decît a turcului.

SOLDATUL : Chiar îi dai sfaturi ?

PERESVETOV : De ce crezi că am trecut pe la atîtea curți ? Văd, aud, scriu, și trag învățăminte pentru țar. Dar dacă nu veneam la Suceava, mă întorceam cu traista cam goală. Habar n-aveți voi ce Domn mare e Domnul vostru.

SOLDATUL : Ei nu, că pentru altul mă lăsam eu tăiat și împuns de atîtea ori !

PERESVETOV (*trage o dușcă ; confidențial*) : Nu-i numai viteaz. E și doctor înțelept și filozof. M-a chemat la el în palat, s-a uitat la niște cărți groase, a făcut fel de fel de semne și mi-a spus : „Țarul s-a născut sub stea bună, dar dacă vrea să adune înțelepciune împărătească, să-i spui să citească pînă la sfîrșit luarea Constantinopolului.”

SOLDATUL : De aceea o fi pus s-o zugrăvească și pe pereții de la Moldovița ?

PERESVETOV : „Și să-i spui, a mai adăugat, să se păzească de vicleniile înalților demnitari, care se îmbogățesc și se lenevesc, în loc să joace jocul morții împotriva dușmanilor. Ei nu vor să moară pentru credința creștină, nu vor să moară niciodată.” Asta îmi place grozav : nu vor să moară niciodată.

SOLDATUL : De ce ? Parcă cine vrea să moară ?!

PERESVETOV : Bineînțeles că nimeni. Dar te-ai putea simți atît de nesătul de plăceri, încît să spui că nu vrei să mori niciodată ?

SOLDATUL : Ba, să mă ferească Dumnezeu. Cînd mi-o veni vremea, o să mor și o să îngraș pămîntul ăsta pentru cei de după mine.

PERESVETOV : Ei nu judecă așa. (*Arată spre Trotușan și Dumșa, care intră scoțindu-și coifurile.*)

TROTUȘAN : Domnul n-a venit încă ? S-a sunat retragerea. (*Recunoscându-l pe Peresvetov.*) Ce faci, rusule ?

PERESVETOV : Mă uit la domniile-voastre și mă gîndesc ce noroc are măriia-sa că demnitarii lui nu seamănă cu cei pe care i-a avut împăratul Constantinopolului. (*Trotușan ridică din umeri. Peresvetov, către Soldat.*) Hai, frate, să nu stricăm sfatul boierilor. (*Îl ajută să iasă, se întoarce, îl ia și pe celălalt rănit, arătînd spre mort.*) Pe ăsta-l las, nu mai aude. (*Iese. Trotușan se apropie de mort și-l împinge cu piciorul în culise.*)

DUMȘA (*istovit*) : Doamne, ce zi ! Nici nu mai pot ridica brațul. Toată noaptea călare, și apoi de-a dreptul în luptă.

TROTUȘAN (*arătînd spre obrazul lui Dumșa*) : Sabie ?

DUMȘA : Săgeată. O zgîrietură.

TROTUȘAN : Iar a avut noroc.

DUMȘA : Ce e al lui e al lui ; e un căpitan. Cînd am văzut mulțimea tătarilor, mi-am spus : aici ți-e mormîntul, Dumșa. Ai să te îneci ca țiganul la mal. Toată lumea o să se bucure de pace și liniște, numai tu ai să petreci cu viermii.

TROTUȘAN : Și totuși, te-ai bătut. (*Ironic.*) Te-am admirat.

DUMȘA : Ce era să fac ? Înapoi nu puteam da, și cînd a trecut pe lângă mine și a răcnit : „Haide, Dumșa !”, m-am dus. Cel puțin, n-o să poată spune că l-am părăsit pe cîmpul de luptă.

TROTUȘAN (*ironic*) : Să văd ce o să faci la Hotin, unde Tarnovski atacă cu 20 000 de oameni.

DUMȘA : Nu mai apucăm să ne batem cu polonii. Soliman e prea aproape.

TROTUȘAN (*brutal*) : Nu așa ne-a fost vorba, Dumșa. Ai jurat pe capul tău că împotriva polonilor nu mergi. Crezi că sultanul o să ne dea totul degeaba, fără să mișcăm un deget ? S-a terminat cu tărăgănelile.

DUMȘA : N-am spus că n-o să-mi țin jurămîntul.

TROTUȘAN : Nici nu te sfătuiesc.

RAREȘ (*intră, însoțit de curteni. E rănit și agitat. Împarte ordine*) : Nici o urmărire ! (*Zărindu-l pe Trotușan.*) Vești de la Ardeal ?

TROTUȘAN : Nimic, măriia-ta.

RAREȘ : Nici de la Hotin ?

TROTUȘAN : Nici.

TOMA : Dacă încetăm urmărirea, ne mulțumim cu o jumătate de victorie.

RAREȘ : Mă mulțumesc și cu un sfert. N-avem nici oameni, nici timp. Să se sune pretutindeni retragerea. Orice ostaș găsit în afara taberei să fie spînzurat, fără altă judecată. (*Violent.*) Ai înțeles, Toma ? Ce mai stai ? (*Toma iese murmurînd.*)

UN CURTEAN : Doctorul, măriia-ta.

RAREȘ : Doctorul ?

CURTEANUL : Pentru rana mării-tale.

RAREȘ (*furios*) : Ieși ! (*Către Trotușan.*) Pînă acum, Dan-ci-u trebuia să fie aici. A plecat din Ardeal de o săptămîină.

TROTUȘAN : N-am nici o vină, măriia-ta.

RAREȘ (*lui Huru*) : Să se facă apelul oamenilor. Într-un ceas, să se ia masa. În două ceasuri, pornim. (*Consternare între toți curtenii.*)

HURU : Încotro, măriia-ta ?

RAREȘ : Spre Hotin. (*Murmure între curteni.*)

HURU : Acum ? Fără odihnă ?

RAREȘ : O să ne odihnim pe lumea cealaltă.

TROTUȘAN : Oamenii sînt istoviți, n-au să poată.

RAREȘ : Au să poată, că de aceea sînt oameni. Eu cum pot ?

DUMȘA : Nici caii nu mai sînt buni de nimic.

RAREȘ : O să-i ducem de dirlogi. Iar noi, de va fi nevoie, o să ne tîrim pe brînci. Nu-l pot lăsa singur pe Ioniță la Hotin cu 2 000 de oameni. E ca și cum i-am ucide cu mîna noastră.

HURU : Ioniță nu va angaja lupta înainte de sosirea noastră. O s-aștepte.

RAREȘ : Dar crezi că și Tarnovski o să aștepte ? Fiecare clipă pierdută acum n-are răscumpărare. Dacă-i batem și pe poloni, o să avem spatele și flancurile libere în fața turcilor. Dacă nu, degeaba am mai

ciştigat bătălia de azi. Degeaba ne prefacem că mai trăim.

VARTIC : Chiar că degeaba ne prefacem !

RAREŞ : Spune-le, Vartic. Văd că pe mine nu mă mai pricep.

VARTIC : M-ai înţeles greşit, măria-ta. Voiam să spun că Tarnovski o să ne zdrobească oricum. Sîntem puţini şi oamenii nu mai vor să lupte.

RAREŞ (*nevenindu-i să creadă*) : Cum ? Cine nu mai vrea să lupte ? Cine ţi-a dat ție dreptul să vorbeşti în numele oamenilor ? Ce legătură e între tine şi numele de om ? Burtă pe picioare ! Sac cu scirnă ! (*Cu un gest fulgerător, trage sabia şi-l loveşte. Vartic cade.*) Luaţi-l de aici, că împute locul. (*Dînd ocol, cu sabia în mînă, cercului de boieri, care au rămas încremenţi.*) Astea-s, deci, gîndurile pe care le ascundeţi sub frunţile voastre de slănină ! Cîţi Vartici mai sînt printre voi ? Hai, lepădaţi-vă măştile ! (*Cu un ţipăt.*) Dumşa, te-am văzut azi, te-ai bătut bine, dar n-ai prins şi tu grăsimă pe inimă ? Şi tu, Huru, şi tu, Barbovski, şi tu, Trotuşene ? Ce vă uitaţi aşa, nu-i nevoie de cine ştie cîtă grăsimă, nu-i nevoie să se vadă, e de ajuns un strop ca singele să putrezească de viu. Amăriţii de voi, v-am pus să priviţi soarele şi vă lăcrimează ochii ca de jigăraie ! Vulturi de coteţ !

BARBOVSKI : Măria-ta...

RAREŞ (*rizînd*) : Măria-mea ! Ce derîdere ! Mare între cine, între voi ? De bună seamă că şi între rîme trebuie să fie una căreia i se spune măria-sa. Măria-sa rîma ! (*Alt ton.*) Hotărîrea mea rămîne neschimbată. (*Privindu-i ameninţător.*) Sau mai este vreunul împotriva ? (*Tăcere.*) În două ceasuri... (*Se aude tropot de cal, strigăte. Rareş, tulburat şi fericit.*) În sfîrşit ! În sfîrşit, veştile de la Ardeal ! (*Intră grăbit Ioniţă. Rareş, livid.*) Tu ? Aici ? (*Urlînd.*) Unde ți-e oastea ?

IONIȚĂ (*trăgîndu-și răsuflarea*) : La Hotin, măria-ta.

RAREŞ : Întreagă ?

IONIȚĂ : Neatînsă.

RAREŞ : Cetatea ?

IONIȚĂ : Tot neatînsă.

RAREŞ (*răsuflînd greu, îi trebuie o clipă ca să-și revină*) : Atunci ?

IONIȚĂ : Tarnovski mi-a comunicat azi că Sigismund acceptă pacea.

RAREŞ (*nevenindu-i să creadă în această veste bună*) : A... adevărat ?

IONIȚĂ : Da, măria-ta.

RAREŞ (*izbucnînd în ris*) : Bătrînul face pace ! (*Îmbră-țișîndu-l pe Ioniță.*) Binecuvîntați să fie cei care aduc vești bune. (*Deodată îngrijorat.*) Ce condiții ?

IONIȚĂ : Renunțarea la Pocuția și înapoierea prizonierilor de război.

RAREŞ (*furios, dar beat de bucurie*) : Ah, vulpoiul, m-a prins la strîmtoare ! Face pace ca să nu-l blesteme întreaga creștinătate, dar îmi smulge o bucată de inimă. Nu-i nimic, semnez, semnez. Am mai rupt eu și alte hîrtii. Ați auzit, domnilor, avem spatele și mîinile libere ! Să se adune oastea, vreau să-i anunț chiar eu vestea. Ce-i, Trotuşan, nu te bucuri ?

TROTUȘAN : Ba da, măria-ta.

RAREŞ : Şi tu, Dumşa ?

DUMȘA : Sigur, măria-ta.

RAREŞ (*către boieri*) : Atunci e bine. Îmi place să am bărbați veseli și încrezători în jurul meu. Și vă rog să mă iertați dacă v-am jignit adineauri. Îmi pare rău și de Vartic. Adică, de ce să fiu ipocrit, nu-mi pare rău. A îndrăznit să se ridice împotriva Domnului. Dar aş dori ca acum să uităm orice neînțelegere. E o zi mare, am dobîndit o victorie și o pace. Cam tîrziu și cam scumpă, dar o pace. (*Către Ioniță.*) Întoarce-te de îndată la Hotin și spune-i lui Tarnovski că primim condițiile maiestății-sale. (*Fulgerat de o idee.*) Mai spune-i că sîntem gata să ne asumăm orice obligație dacă ne pune la dispoziție forțele de la Hotin. Ah, dacă l-aș avea pe Tarnovski, cu huzarii lui ! Sigismund și Petru împreună ! Soliman n-ar mai vedea Constantinopolul. Oricum ar fi, de azi în două zile să fii cu ostașii tăi la Zăhărești. Du-te. (*Ioniță iese.*) Ședeți. (*Boierii se așază.*) Situația este următoarea : după veștile primite ieri, turcii au terminat trecerea Dunării și avangărzile

lor sînt pe Milcov. Efectivele s-ar urca la 150 000 pînă la 200 000 de oameni. În calea armatelor, ogoarele au fost pustiite, fîntînile otrăvite, populația retrasă. Noi dispunem de armata de aici, de trupele de la Hotin și de cei 25 000 de oameni adunați la Șipotele sub comanda lui Mihu.

TROTUȘAN (cu sarcasm ascuns) : Cu totul, 40 000 de ostași obosiți.

RAREȘ (iritat, dar stăpînindu-se) : Trupele lui Mihu sînt odihnite și bine înarmate. În vreme ce 10 000 de oameni sub comanda lui Toma vor hărțui înaintarea turcă, restul forțelor se va aduna în tabăra întărită de la Zăhărești, în vederea bătăliei principale. Între timp, potrivit tratatului încheiat, o armată imperială, trimisă de Ferdinand, va trece munții pe la Oituz, pentru a cădea în spatele turcilor.

BARBOVSKI (sumbru) : Cînd ?

RAREȘ : Aștept vești din clipă în clipă. Ei, acesta e planul. (Pauză.) Vă ascult. (Tăcere de moarte. Rareș, făcîndu-se că n-o observă.) Dacă-l întîrziem pe sultan pînă la căderea zăpezii, izbînda e sigură.

DUMȘA (sumbru) : Sîntem de-abia în septembrie. (Tăcere.)

RAREȘ (nedîndu-i importanță) : Aveți alte propuneri ? (Tăcere. Încercînd să pară bine dispus.) Cum, chiar nici o obiecție ? (Tăcere.) După cum ați putut vedea, e vorba de aplicarea întocmai a tacticii cu care tatăl meu a dobîndit împotriva lui Mahomed al II-lea și victoria zdrobitoare din 1475, și rezistența victorioasă din '76.

JURJ (sumbru) : Toată boierimea Moldovei a căzut la Valea Albă.

RAREȘ (violent) : Pe cînd voi vreți să trăiți, nu ? Oricum, cu orice preț ! (Tăcere. Încearcă să se stăpînească.) Dar spuneți o dată ceva. (Tăcere.)

UN CURTEAN (intrînd) : Măria-ta, oastea-i adunată.

RAREȘ (se îndreaptă spre înălțimea din fundul scenei. În timpul înaintării lui, boierii vor rămîne nemișcați și impasibili. Apoi își vor vorbi la ureche. Rareș, cu glas de stentor) : Să trăiți, ostași ! (Strigăt uriaș : Să trăiești, măria-ta !) V-ați bătut bine. Vă mulțu-

mesc. (Urale.) Fugarii care gonesc acum înapoi peste Nistru vor spune hanului că sămînța vitejilor de la Lipnic n-a pierit în Moldova. (Urale.) Și nici pădurile din care facem țepe pentru dușmanii prădalnici. (Ride. Răspunzînd unui strigăt din mulțime.) Cum ? Așa e ! Mai putem semăna și alte păduri. (Se aud hohote uriașe de rîs. Solemn.) Căci Dumnezeu ne-a așezat aici ca să fim lacăt al creștinătății împotriva păgînimii asiatice. (Patetic.) Alt rost n-avem pe lumea asta ! Și dacă-l uităm, și Dumnezeu ne va uita, și pămîntul pe care trăim. Vă dau o veste bună. Am încheiat pace cu polonii. (Urale, chiote.) Poruncesc odihnă pînă miine și cite o bute de vin de fiecare ceată. Să trăiți, flăcăi ! (Urale : Să trăiești măria-ta ! Rareș se îndreaptă spre cercul boierilor.) Încă se nasc oameni în țara asta.

TROTUȘAN (perfid) : Măria-ta nu le-a spus nimic despre năvălirea turcilor. (Rareș îi aruncă o privire otrăvită.) Poate că era bine. (Rareș se stăpînește și-și reia locul.)

RAREȘ V-ați sfătuit ? Aștept. (Tăcere. Concesiv.) Poate socotiți că mai trebuie luate și alte măsuri ? (Tăcere.) Bine, atunci înseamnă că sînteți de părere că planul e bun. (Dă să se ridice.) Ce-i, Barbovski, vrei să spui ceva ?

BARBOVSKI : Măria-ta...

RAREȘ : Cred că știu despre ce e vorba. În caz de înfrîngere, restul oastei se va retrage în Ardeal. Am încheiat o înțelegere cu Zapolia și Ferdinand. Asta voiai să-ntrebi ?

BARBOVSKI (ca și cum Rareș n-ar fi vorbit pînă acum) : Măria-ta, chiar vrei să te bați cu turcii ?

RAREȘ (trăsnit) : Cum ? Cu cine am vorbit pînă acum, cu surzii ? N-ați auzit că Soliman e la Milcov ?

TROTUȘAN : Tocmai de aceea, măria-ta, nu mai e timp de pierdut.

JURJ : Să mai terminăm cu visurile împărătești. Să ne vedem de-ale noastre, că ne arde casa. Ba chiar și hainele de pe noi.

DUMȘA : Vremurile cruciadelor au trecut.

POGAN : Şi să se mai gîndească domnia şi la oameni. Că din sînge şi carne sîntem făcuţi.

RAREŞ (ca o fiară încolţită ; e limpede că vrea să ordone arestarea boierilor. Privirile i se opresc pe Huru) : Huru ! (Îi face semn cu capul. Trotuşan şi Jurj se aşază înaintea lui Huru.)

TROTUŞAN (lui Huru) : Încetişor, încetişor. (Huru duce mîna la sabie, se uită la ceilalţi şi mîna îi cade.)

RAREŞ (mai poruncitor) : Huru !

HURU (redresîndu-se ca un automat, strigă) : Slujba Domnului ! (Încearcă să-i înlătore, Trotuşan îl împunge cu stiletul, Huru se clatină.)

RAREŞ (sărînd şi luîndu-l în braţe) : Ucigaşi !

TROTUŞAN : Nu l-am ucis, mîria-ta. L-am înţepat doar.

HURU (ţinîndu-se cu mîna de umăr) : Adevărat, mîria-ta, nu m-a ucis, m-a necinstit. (Se tîrîie şi se aşază pe un butuc.)

RAREŞ (privindu-i încolţit) : Prin urmare... (Stăpînindu-se cu un efort enorm.) Ce vreţi ?

JURJ : Cînd a ajuns la Dunăre, sultanul te-a chemat să-i sîruţi mîna. I-ai trimis vorbă să vină el să te sîrute unde ştii. Acum e la Milcov. Du-te şi descurcă treaba cu pupăturile astea, mîria-ta, dar nu ne băga şi pe noi în foc.

MIHU (intrînd) : Eşti greşit informat, Jurj. Înălţimea-sa padişahul nu e la Milcov. A fost ieri la Iaşi, şi acum e în drum spre Suceava.

RAREŞ (ca nebun) : Ha-ha ! Ce glumă ! Tu mi-ai trimis ştafeta ieri că e la Milcov. Grozavă glumă ! Vor să mă trădeze, Mihule, nu mai vor să lupte, vor să sîrut mîna sultanului, nemernicii ăştia. Şi credeau că o să le meargă ! Ha-ha ! (Deodată trezit.) Ce cauţi aici ? De ce-ai lăsat oastea ?

MIHU : Oastea nu mai este, mîria-ta, a plecat la vatră, s-a risipit.

RAREŞ : S-a risipit ? Vrei să spui că 25 000 de soldaţi s-au risipit aşa, cît ai bate din palme, ca fumul ?

MIHU : Întocmai, mîria-ta, aşa cum fac şi ăştia. (În adevăr, se aude larmă mare, strigăte, tropote de cai.)

RAREŞ (se repede pe înălţime şi priveşte. Apoi urlă) : Înapoi. Înapoi, ticăloşilor ! (Coboară dincolo de înăl-

ţime, i se aude strigătul disperat.) Vă spînzur pe toţi ! Înapoi, copiii mei ! Ioniţă ! Vă dau toate averile mele. Înapoi !

MIHU : Doar să le pună sare pe coadă. Oamenii mei au anunţat în tabără că turcii sînt la Suceava şi că sultanul a hotărît să-i ierte pe toţi cei ce depun de îndată armele. Domnilor, mîine sultanul ne aşteaptă. (În cercul boierilor stînghereala se face simţită.)

TROTUŞAN (sfidînd) : S-a terminat mai repede decît credeam. Bine lucrat, Mihule.

HURU (înţelegînd cu greu) : Dar asta-i trădare.

MIHU : S-a trezit şi moş Zdrîng în vorbă ! Linişteşte-te, de azi-dimineaţă ai Domn nou. Aşa încît lui trebuie să-i fii credincios.

DUMŞA : Cine e ?

MIHU : Ştefan. L-a adus sultanul cu el.

BARBOVSKI : Se spune că Ştefan e turc.

MIHU : Poate fi şi harap.

JURJ : Şi Rareş ?

MIHU : S-a pus preţ pe capul lui. (Rareş apare pe înălţime. E copleşit şi rătăcit.)

DUMŞA : Asta eu n-o fac.

BARBOVSKI : Nici eu. (Mihu ridică din umeri.)

RAREŞ (venind spre ei, aproape cu nedumerire) : Au plecat toţi. (Pauză, fără convingere.) Ioniţă are 2 000 de ostaşi. Dacă vin imperialii...

MIHU : Imperialii au trimis vorbă, prin Danciu, că vin la primăvară, dacă nu e prea tîrziu. (Izbucneşte în ris.)

RAREŞ : Şi ei, deci... (Cu o pîlpîire de energie.) Am aur în Ardeal. Mult. Trecem acolo, întocmim o armată de mercenari şi...

MIHU : Să terminăm o dată comedia. Nu mai eşti Domn. Azi a fost ales Ştefan, fiul lui Alexandru (Rareş, realizînd de-abia acum totalitatea dramei, îi priveşte stupefiat, apoi îşi duce mîinile la cap.)

JURJ (rizînd) : Îşi caută coroana !

RAREŞ (cu un ris stupid) : Da... uitasem că n-o am pe cap. (Către Mihu, mugînd.) Minţi, slugă !

MIHU (*făcînd un pas către el*): Ți-e capul pus la preț și-ai face bine să ți-l păzești. (*În clipa aceasta, pe la spate, Trotușan îi smulge sabia.*)

TOMA: Să nu ne aducem și noi aminte de cîte capete boierești ai tăiat.

RAREȘ: Pe aceștia, Jurj și Trotușan i-au denunțat.

JURJ: Nu-i adevărat. Am aruncat doar o vorbă, la minie. (*Acuzator.*) Dar libertățile pe care ni le-ai răpit?

DUMȘA: Și averile pe care ni le-ai confiscat, ca să le împarți prostimii?

RAREȘ: Le-am luat numai de la vinovați. Nu de la voi. Voi ați fost sfatul meu.

MIHU: Slugile tale, robii tăi.

TROTUȘAN: Închinați-vă înaintea fiului Răreșoaiei, împăratul Constantinopolului!

MIHU (*scoțînd o hîrtie*): Semnează!

RAREȘ (*clatină din cap*): Pe mine mă puteți batjocori, se vede că am fost netrebnic și Dumnezeu mă bate azi pentru nevrednicia mea, dar de moștenirea ce mi-a fost dată nu mă pot despărți. Luați-mi viața, dar moștenirea asta nu v-o pot da nici vouă, nici Domnului pus de turci, nimănui. (*Ridicînd din umeri în semn de neputință, cu glas scăzut.*) Nu pot. Nu se poate. Nu-i a mea.

BARBOVSKI: A înnebunit, aiurează.

RAREȘ (*desfăcîndu-și brațele*): Hai, Mihule, mergi pînă la capăt. (*Aproape cu implorare.*) Te rog. (*Mihu pune mîna pe stilet, dar Trotușan îl oprește.*)

TROTUȘAN (*cu un gest de dispreț spre Rareș*): Mai bine așa. Și, oricum, au să-l găsească alții.

MIHU (*după o clipă, îl scuipează în față pe Rareș*): Haideți. (*Ies toți. Huru, la urmă, are un gest de ezitare, apoi își îndreaptă corpul și iese; tropot de cai; liniște și un glas depărtat, fără noimă, care strigă: Eftimie! Mă Eftimie!*)

RAREȘ (*după o lungă înlemnire, cade în genunchi*): Tată, de ce m-ai părăsit?

Intuneric

ANUL 1538. ÎN MUNȚI

Rareș, complet imobil, cu privirea absentă, e așezat pe un trunchi. Roșca îl leagă la un picior. Au hainele rupte.

ROȘCA: Buruiana asta o știu de cînd eram ucenic la Neamț. Vindecă orice rană. Te doare tare? (*Rareș nu răspunde.*) Nu vrei să dormi puțin? (*Rareș tace.*) Ți-am cules niște afine. (*I le întinde în pumn, dar Rareș nici nu le vede. Roșca se așază lângă el, îl cuprinde pe după umăr. Stau așa o clipă, apoi Roșca murmură.*) „Doamne, ascultă strigarea mea, că în loc de pîine, cenușă am mîncat, și băutura mea cu lacrimi am amestecat; aceasta pentru minia ta, căci tu m-ai înălțat și tu m-ai aruncat.” (*Îl privește pe Rareș și apoi continuă să rostească rugăciunea, dar nu i se vede decît mișcarea buzelor.*)

RAREȘ (*cu privirea fixă, cu voce egală, pradă obsesiei*): Dacă îi opream la Zăhărești și dacă imperialii le cădeau în spate...

ROȘCA: Gata, măria-ta, nu te mai gîndi la asta. Nu vrei niște afine? (*Rareș tace, Roșca continuă să murmure.*) „Pribegiile mele sînt numărate de tine, Dumnezeu meu. Varsă lacrimile mele în vasul tău.” (*Apoi din nou i se vede doar mișcarea buzelor.*)

RAREȘ (*același ton*): Nu cu 20 000, cu 10 000 de oameni să fi venit Tarnovski...

ROȘCA: Uită, măria-ta, trebuie să te silești să uiți.

RAREȘ (*același ton*): Adevărat, am fost aspru, dar am încercat să fiu drept. Pe cît am putut. Fără asprime nu se poate conduce. (*Se întoarce pentru prima dată spre Roșca.*) Ca niște cîini turbați s-au repezit asupra mea.

ROȘCA: Mănîncă niște afine. Țin de sete.

RAREȘ: Mihule m-a scuipeat pe obraz. (*Duce mîna la obraz.*) Chiar nu se vede? (*Roșca îl privește fără să răspundă.*) Pe fruntea asta purtam coroană, și acum o

bate ploaia și vîntul. Dar fruntea a rămas la fel, nimic nu se vede pe ea. Obrazul, pe care nici nu îndrăzneau să-l privească, a fost scuipat, și totuși obrazul e curat, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

ROȘCA : Am văzut oameni schingiuiți și uciși. Fețele lor păreau doar adormite.

RAREȘ : Dacă m-aș uita în oglindă, m-aș recunoaște fără nici o greutate, nu-i așa ?

ROȘCA (cu un suris stingherit) : Bineînțeles.

RAREȘ : E atît de ciudat, nu pot înțelege. (Apucîndu-l de umeri.) Lasă-mă să mă uit în oglinda ochilor tăi. (Îl privește lung în ochi pe Roșca.) Cîtă compătimire, cîtă milă ! (Dîndu-i drumul.) Pe cine priveai ?

ROȘCA (blînd) : Pe măriata.

RAREȘ : Nu-i adevărat. Pe altcineva. Oglinda adevărată, care spune că nimic nu s-a schimbat în mine, minte. Și fruntea mea, și obrazul meu, și mîinile mele mint. Pe omul din ochii tăi nu-l cunosc, nu l-am întîlnit niciodată. Cine sînt eu, Grigorie ?

ROȘCA : Ai spus-o singur. Altul. Iov !

RAREȘ : Cel care, plin de bube și de viermi, spunea : „Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvîntat“. (Clatină din cap.) Nu. Îmi ceri prea mult. Ai făcut o dată din mine Domn, nu încerca să faci și un sfînt. Nu mai am putere în mine.

ROȘCA : Știu, nu-i ușor. Dar pentru un bărbat adevărat nimic nu-i ușor. Nici măcar plăcerile. Trebuie să uiți ziua de ieri și să primești ziua de azi. Alta n-ai să poți trăi.

RAREȘ : Și tu crezi că vreau să trăiesc ? Scarpină-mă pe spate. (Roșca îl privește nedumerit.) Scarpină-mă pe spate, n-auzi, mă mîncîncă.

ROȘCA (scărpînîndu-l) : Știu c-ai fi dorit mai bine să ti fost ucis atunci. Dar nu ești dintre cei ce-și ridică singuri viața, nici din cei ce se lasă duși de ea ca inecații de apă.

RAREȘ (n-a mai fost atent. Are din nou privirea fixă) : Poate că pînă la urmă Sigismund ar fi primit să

mi-l dea pe Tarnovski. Dacă aș fi avut timp, l-aș fi convins, și atunci... (Către Roșca.) Îți dai seama ?

ROȘCA (scuturîndu-l) : Petru ! Mă apucă groaza cînd te vîd rumegînd prostește mereu aceleași gînduri de om neputincios. Ce-a fost a fost. Uită și adună-te.

RAREȘ (mirat) : Strigi la mine ? Și-mi spui pe nume ? Adică, de ce mă mir ? Aveți dreptate. M-am crezut stăpîn, o luasem de bună, și cînd colo nu eram decît o paiată, un mincinos, un bufon. Iar acum mi-o plătiți. E firesc. (Țipînd.) Înjurați-mă, scuipați-mă, loviți-mă. Primesc orice, sînt gata să mă umilesc, să mă tăvălesc la picioarele voastre, să vă ling mîinile. (Cade în genunchi, apucă mîna lui Roșca și vrea să i-o sărute. Acesta se smulge, apoi îngenunchează lîngă el.)

ROȘCA : Frate ! (Îl sărută pe obraz.)

RAREȘ (aproape plîngător) : Nu sînt Iov, Grigorie, sînt un ciine fără căpătîi. Lasă-mă să mă scald în neputința mea, îmi ține cald, nu mă mai chinui, nu mai pot.

ROȘCA (așezîndu-i capul pe umărul lui) : Măriata, de mine nu trebuie să-ți fie rușine, am văzut multe suferințe. Nu-i frumoasă suferința. E urîță și umilitoare. Oricît ar părea de ciudat, omul e făcut pentru fericire și frumusețe. Numai că n-are parte de ele. (Rămîn o clipă așa. Se aude un hăulit îndepărtat. Rareș tresare, se ridică și se uită speriat împrejur.) E Ioniță. E semn că a găsit poteca. (Pauză.) Asta înseamnă că a venit ceasul să ne despărțim.

RAREȘ : Chiar te întorci ?

ROȘCA : Iartă-mă, măriata, trebuie.

RAREȘ : Au să te caterisească. Poate că au să te și ucidă.

ROȘCA : Poate. Dar pînă atunci, acolo mi-e locul. Nu pot lipsi.

RAREȘ : Ce-o să mă fac fără tine ?

ROȘCA : O să te-nsoțească Ioniță, măriata. Și la Ciceu ai să găsești Doamna și copiii.

RAREȘ (îndiferent) : Da, Doamna, copiii... (Se scutură.) E frig, nu ? (Pauză.) Ai băgat de seamă ce piele

aspră și urită are Despotovna? (*Confidențial.*) Ii miroase gura.

ROȘCA: E o Doamnă cum n-a avut multe țara asta.

RAREȘ: Da, își joacă rolul bine. (*Cu răutate.*) Și copiii sînt piperniciți. Copii de femeie bătrînă.

ROȘCA: Despotovna te iubește, măria-ta.

RAREȘ: Pentru că trebuie. Așa scrie la ceremonial.

ROȘCA: Crezi că mie mi-e totdeauna ușor și plăcut să-l iubesc pe Dumnezeu? Dar cine are dreptul să batjocorească dragostea mea?

RAREȘ: Pleacă odată, altfel scot limba la tine. (*Roșca rămîne nemișcat.*) Nu crezi? (*Rugător.*) Pleacă, Grigorie! (*Scoate limba la el.*)

ROȘCA (*punînd o legătură pe trunchi*): Aici ai afine, măria-ta, și aici, buruienile pentru rana de la picior. (*Cu un surîs.*) Astea-s toate bogățiile pe care ți le pot lăsa. Cînd ai să te-ntorci iar pe tron, o să-ți cer dobîndă.

RAREȘ (*după o tăcere lungă*): Dacă n-o să ne mai vedem niciodată, să știi că te-am iubit ca pe un frate.

ROȘCA: Știu, măria-ta. Asta a fost singura mea bucurie lumească. (*Se îmbrățișează. Apare Ioniță, care, vîzîndu-i, se oprește. Are o expresie îndîrjită, rea. Roșca îl zărește.*) S-a întors Ioniță. Ai găsit vreo cărare?

IONIȚĂ: După ce cobori rîpa pînă la rîu, este una, pe malul celălalt. Dar e veche, neumblată, se înfundă între stînci. În sălbăticia asta pot să te mănînce fiarele, dar de oameni barem nu-i nevoie să te temi.

RAREȘ (*către Ioniță*): Atunci pornim?

IONIȚĂ: Și oricum, pe cărări sau nu, dincolo de munți tot în Ardeal ajungi.

RAREȘ: De ce zăbovim?

IONIȚĂ (*mestecînd un fir de iarbă, îl aruncă cu ciudă*): Bine, măria-ta.

RAREȘ: Ce-i cu tine, nu vrei să mai mergi?

IONIȚĂ (*șovăitor*): Ba da, măria-ta, cum să te las singur?

RAREȘ: Dar m-ai lăsa?

IONIȚĂ (*căzînd în genunchi*): Doamne, pedepsește-mă cum vrei, nu mai pot tăcea. De trei zile, de cînd fugim, simt că-mi pierd mințile. Dacă mi-ai cere viața, în clipa asta ți-aș da-o, fără să clipecesc, dar nu pot părăsi țara.

ROȘCA (*sever*): Nu-l poți lăsa pe Domn singur.

RAREȘ (*istovit*): Ba da, Grigorie, se poate. E chiar mai bine. De ce să ne prefacem că sîntem împreună? Sîntem numai trei singurătăți adunate laolaltă.

IONIȚĂ (*rugător*): Măria-ta...

RAREȘ: Nu fi mîhnit, nu sînt supărat pe tine.

IONIȚĂ: Măria-ta, nu-i vorba de o slăbiciune, o slăbiciune se poate învinge, e vorba de altceva, de aceea nu pot pleca. (*Sărînd în picioare.*) Jur pe viața măriei-tale, care-mi e mai scumpă decît mîntuirea sufletului meu, că nu voi mai folosi această mînă dreaptă pînă cînd n-o voi uda în sîngele turcitului care pingărește scaunul Moldovei. (*Iși bagă mîna în cîngătoare.*)

RAREȘ: Vezi, Grigorie, că sîntem trei singurătăți? Trei oameni ferecați în destinele lor ca în niște cetățui.

ROȘCA: Pentru că ni le-am ales, destinele, măria-ta. Totul se plătește. Asta-i plata alegerii.

IONIȚĂ: Mă ierți, stăpine?

RAREȘ: El mi-a fost ca un frate. (*Îl arată pe Roșca.*) Tu să nu uiți că te-am iubit ca pe un fiu, ca pe fiul meu cel bun. (*Îl îmbrățișează.*) Și acum plecați. Repede, repede.

(*Roșca și Ioniță ies. Rareș face un pas în urma lor, privește după ei, apoi se întoarce în mijlocul scenei, pune darurile lui Roșca în boccea, ia bocceaua în spate, dar deodată, la capătul puterilor, se așază, își ascunde fața în mîini și începe să plîngă din ce în ce mai tare, în timp ce se face încet...*)

Intuneric

ÎN MUNȚI

I

Intră Rareș. Haine complet sfișiate, un picior gol, celălalt bolnav, înfășurat în cirpe. Bocceaua de cerșetor în spate. De-abia se tirăște, dar e în starea de euforie a febrililor. Mersul vrea să fie regal, tonul dezinvolt. Vorbește cu personaje închipuite.

RAREȘ (cu viclenie, întorcându-se când spre unul, când spre altul din personajele imaginare care-l inconjoară): Maiestățile-voastre vor desigur să glumească. (Subtil.) Sau se prefac doar că glumesc?! Ca un prințisor umil ce sînt, ce să răspund, rîd și eu. (Rîde. Se aud hohote de rîs, mai discrete, mai tari, pe diferite registre.) Să iertați, dar masa e doar o masă simplă, o masă de vînătoare: păstrăvi, căprioară, urs, cocoș sălbatic... Rog pe maiestatea-sa, Carol Quintul, împărat al Sfintului Imperiu, să ocupe locul de cinste. Aici, maiestatea-sa regele Sigismund al Poloniei. Aici, maiestatea-sa regele Ferdinand al Ungariei de Apus, și aici, maiestatea-sa Ion Zapolia, rege al Ungariei de Răsărit. Servitorul maiestăților-voastre, aici. (Se așază, scoate din boccea o rădăcină de arbust și începe s-o sugă.) Mie îmi place grozav carnea de căprioară. (Răspunzînd unei întrebări.) Da, spuneam că maiestățile-voastre au dreptate să glumească pe socoteala vorbelor care mi-au ieșit. Nu zic, puțină astrologie am făcut, știu că stau sub o stea vinătă, și mai știu și altele, dar asta-i altă poveste. Însă în ceea ce privește alchimia, he-he, toți alchimiștii pe care-i plătiți cu bani grei sînt niște pungăși care vă duc de nas, iertați-mi expresia. Plumbul se poate preface în aur, asta nu e minciună, *Magnum Opus* există, dar mai întii trebuie să descoperi piatra filozofală în tine, cum spune Roșca. (Către unul din interlocutori.) Cine e Roșca, maiestatea-voastră? Un călugăr, un apucat, un nebun întru Christos. Vreți să-l cunoașteți? (Strigă imperios.) Roșca! (Apoi, deznădăjduit.) Roșca! (Pauză.)

Așa mă lasă singur uneori. Cu toate că știe că nu mă pot lipsi de el! (Iși ia, amărît, capul în mîini. După o clipă, înseninat și viclean.) Dar comori e adevărat că am, cum n-a avut nici un prinț moldovan. Cum le-am adunat, e treaba mea. (Făcîndu-le semn să se plece spre el, cu glas de taină.) Averile astea eu le pun la bătaie dacă porniți împotriva Constantinopolului. Și dau și 70 000 de ostași. (Răspunzînd unei acuzații.) N-am vise împărătești, maiestatea-voastră, ambițiile astea-s bune pentru maiestățile-voastre. Eu... (Se scarpină, se caută în poalele cămășii.) Aștia-s păduchi călugărești. Am dormit o noapte la Bistrița, în grajd, înainte de a fugi în munți. (Confidențial.) Știți, Miha m-a scuipat în obraz. (Violent.) Și, la urma urmei, ce vă pasă de motivele mele? Parcă eu cred în balivernele cu cruciadele, cu Sfintul Imperiu și toate celelalte?! (Făcînd un gest ca și cum ar da peste mîna cuiva.) Zapolia, nu-ți băga mîna în blidul meu, că eu ți-am dat Ardealul. E drept că l-am trădat atunci pe fratele Ferdinand (se înclină de fiecare dată cînd rostește un nume), dar și regele Sigismund m-a trădat pe mine. Apoi m-a trădat fratele Zapolia și m-am împăcat cu Ferdinand. Pe urmă m-a trădat Ferdinand și... Ei, ce să-i faci, asta-i comedia pe care trebuie s-o jucăm cu toții. Maiestății-voastre imperiale îi dă mîna să ridă, noi sîntem niște pitici pe lingă maiestatea-voastră. Astea-s trădări de prințisori care-și apără pielea și interesele, pe cînd atunci cînd stăpînești o împărăție în care soarele nu apune niciodată, he-he, altul e rostul trădării. Și altul cumpărătorul. Atunci nu mai trădezi un om. Trădezi omul și soarta lui. Ah, mai-marilor lumii, cine-mi sînteți! (Rîde.) Știu eu cu cine stă de vorbă noaptea, singur, maiestatea-voastră. (Amenințîndu-l cu degetul.) Mare ghiduș e înălțimea-ta. Ai o armată de popi, că de i-ai pune să se țină de mîna, ar înconjura globul, dar cine știu eu vine tiptil înaintea zorilor, cînd asudă pămîntul cu sudori reci și toc, toc, îți bate în fereastră. (Ridicîndu-se.) Gata, luați-vă tacîmurile și calabalicul și duceți-vă mai încolo. Vreau să spun

ceva numai maiestății-sale Carol Quintul. (*Se înclină repede și scurt de câteva ori, ca și cum caspeții ar pleca. Se oprește dintr-o plecăciune.*) Nu, Sigismund, asta nu-i taină pentru urechile tale împăroșate, crai de tobă, rigă de caro! (*Îl împinge spre ieșire și se apropie încet de Carol Quintul, șoptindu-i la ureche, cu o notă de veselie complice.*) Așa-i că am dreptate, așa-i că îți bate la fereastră? Măria-ta, îți spun eu cum să scapi de el, cum să-l învingi: apără pământul ăsta vechi de la miază-noapte de Dunăre, că aici e o gură de rai unde se păstrează vie înțelepciunea și știința oamenilor de demult. Dacă dispar ele, Europa rămîne ca o roată fără osie. Asta-i moștenirea pe care trebuie s-o păzească basarabii și mușatinii. Asta-i misiunea și jurământul lor. De ce taci? Mă auzi? (*Se aude un ris. Rareș privește speriat la Carol Quintul.*) Nu rîde! (*Rîsul se amplifică uriaș.*) Cine ești? (*Rareș face cîțiva pași înapoi și, speriat, spune.*) Satana poartă haină de călugăr și coroană împărătească! (*Fuge.*)

Intuneric

ÎN MUNȚI

II

Înainte de a se face lumină, în scenă se aude destul de îndelung un zgomot ritmic. Cînd se aprinde lumina, ne dăm seama că sînt patru dansatori, plus „vâtaful” și „mutul”, care execută un căluș de vindecare. La picioarele lor, culcat la pămînt și complet imobil, Rareș. Dansul va fi redus la formele lui elementare, strict rituale, jucat mai mult pe loc. Dansatorii sînt evident obosiți, ca și cum ar juca de ceasuri. La un moment dat, vâtaful își concentrează privirea asupra unuia din dansatori, dînd un strigăt. Ceilalți, în afară de mut, se fac că nu văd. Sub influența privirii hipnotice a vâtafului, mișcările dansatorului ales pentru a suporta transferul bolii încep să se dezarticuleze, să devină

din ce în ce mai dezordonate. Faptul coincide cu o mișcare a picioarelor lui Rareș, care devine ritmică. Apoi Rareș se ridică pe încetul, schițînd greoi mișcările dansului. În clipa cînd e în picioare — cu privirea absentă —, alături de ceilalți dansatori, mișcările celui care i-a preluat boala au atins maximul de dezordine și omul se prăbușește la pămînt. Dansul încetează brusc. Ceilalți trei dansatori îl scot pe tovarășul lor din scenă, pentru a-i da îngrijiri. (Vezi filmul documentar al Institutului de folclor.) Mutul își scoate masca și, împreună cu vâtaful, istoviți, se așază. Rareș, clătîindu-se de slăbiciune, cu privirea nedumerită, se uită în jos.

RAREȘ: Unde sînt... cine sînteți?

VĂTAFUL (*Mutului*): A scos untul din noi. Dă-i puțină apă.

MUTUL (*îi întinde o ploscă*): Ține, bea.

RAREȘ (*bea cu sete, în vreme ce ceilalți îl pîndesc; apoi*): Am dormit?

VĂTAFUL (*rizînd*): Dormeai tu somnul de veci, Făt-Frumos, de nu eram noi. Cînd te-am găsit, zăceai la pămînt și te zvîrcoleai ca apucat de ducă-se pe pustii. (*Reintră ceilalți dansatori.*) Mulțumește feciorilor că te-au smuls din mîna ielelor și te-au sculat din morți. Au făcut-o ca să ne binecuvînteze Dumnezeu munca.

RAREȘ (*e limpede că nu știe pe ce lume e*): Nu-mi aduc aminte de nimic. Unde sînt?... Cine sînt?...

VĂTAFUL: Ia și mănîncă un colț de pită. Ține și o bucată de pește fript. Ai să-ți aduci aminte, n-avea grijă. Ești sănătos acum. (*Toți încep să mănînce, privindu-l pe Rareș, care înfulecă lupește, înecîndu-se.*)

MUTUL: Parcă se bat lupii la gura lui.

UN DANSATOR: De unde vii, din munții ceia?

RAREȘ: Nu știu. Ce munte e ăsta?

VĂTAFUL: Călimanul. Și chiar nu-ți aduci aminte nimic?

RAREȘ (*încercînd să-și amintească; renunță*): Nu. Am mers. Noapte... ziuă... stînci... prăpăstii... (*Deodată, înspăimîntat.*) Să nu mă bateți!

VĂTAFUL: Crezi că de aceea te-am făcut sănătos?

ALT DANSATOR : După palma dreaptă, pari de-al nostru. E plină de băături. Dar cealaltă e netedă ca un obraz de fată.

ALT DANSATOR : Și haina e trențăroasă ca de cerșetor, însă e de postav. Tot nu-ți amintești ? (*Rareș clatină din cap.*)

ALT DANSATOR : Vii de la Moldova ?

RAREȘ (*cu o licărire de înțelegere*) : Îhim... de la Moldova. Aici ce e ?

VĂTAFUL : Țara Secuilor.

RAREȘ (*incercînd să-și amintească*) : Țara Secuilor... Țara Secuilor... parcă mi-e cunoscut numele. Și voi cine sînteți ?

VĂTAFUL : Pescari. Venim de la Toplița.

RAREȘ : Pescari ? (*Cu o iluminare.*) Mi-amintesc. Și eu sint pescar. (*Ceialalți izbucnesc în ris.*)

MUTUL : Nici nu și-a venit de tot în fire și a început să ne toarne brașoave.

RAREȘ (*făcîndu-și cruce*) : Jur că nu mint. Mă cheamă Petru Pescarul.

VĂTAFUL : Dacă e adevărat, te luăm cu noi, oricine ai fi. Îți dăm mîncare, băutură și haine. Dar dacă ne înșeli, vezi-ți mai bine de drum.

RAREȘ : Nu m-alungați. Unde să mă duc ?

VĂTAFUL : Treaba ta. Te-am dădăcit de-ajuns. Rămînem în munți pînă la Sfinții Arhangheli, și n-avem nevoie de străini. Poate că ești un ucigaș fugit.

UN PESCAR : Sau poate-i vînat boieresc, pe care voievodul Mailath ne-ar da bani buni.

RAREȘ : Sînteți păstrăvari ? (*Vătaful incuviințează. Rareș se ridică, desenează un cerc pe pămînt, se mișcă în interiorul lui și îngînă.*)

Sus pe valea rîului,
La umbrarul bradului,
Bea și s-adapă,
Joacă în apă
Păstrăvul.

PESCARI (în cor) : Măi voinice, nu mă lăsa !

UN PESCAR : E pescar de-adevărat ! Cunoaște taina.

VĂTAFUL (*oprindu-i*) : Cînd se pornește la pescuitul păstrăvilor ?

RAREȘ : În noaptea de Sfîntul Gheorghe, sub lumina stelilor, pe nemîncate. Dacă cineva din ceată vorbește și dacă întîlnești în drum femeie ori animal femeiesc, te întorci.

VĂTAFUL : Nimeni n-are dreptul să vorbească ?

RAREȘ : Numai cel mai bătrîn.

VĂTAFUL : Cînd se cîntă cîntecul ?

RAREȘ : După ce prinzi primul păstrăv.

VĂTAFUL : După ce s-a cîntat, ce faci cu el ?

RAREȘ : Îl arunci înapoi în apă.

VĂTAFUL : Dați-i suman, pălărie și voloc. (*Intinzîndu-i mîna.*) Să trăiești, frate. Piinea noastră e și piinea ta.

RAREȘ (*îmbracă sumanul, își pune pălăria pe cap*) : Vă mulțumesc cu umilință, frații mei. (*Se înclină adînc înaintea lor, dar cînd se ridică, și-a adus aminte totul. Pipăie haina de pe el, se uită la plasa din mîini, îi privește cu ochi noi.*)

VĂTAFUL : Ce-i, Petru ?

RAREȘ : Țara Secuilor ! Am ajuns în Ardeal ?

UN PESCAR (*rizînd*) : Ba nu, în lună.

RAREȘ : Dacă mă duceți pînă la Ciceu...

UN PESCAR (*rizînd*) : Ia uite, mă, s-a suit scroafa în copac ! Mintenaș ne lăsăm treburile și ne ducem cu el la Ciceu.

ALT PESCAR : S-a zăltat iar.

RAREȘ : Dacă mă treceți la Ciceu fără să prindă nimeni de veste, vă plătesc bine, vă dau o pungă întregă de aur. (*Pescarii izbucnesc în ris.*)

UN PESCAR : Ai văzut vreodată, amăritule, cum arată un galben ?

ALT PESCAR : Lăsați, oameni buni, își vinde gioarsele și ne plătește.

RAREȘ : Nu vă mint. Eu sint... (*Se oprește.*)

VĂTAFUL : Nu ne privește cine ești și n-avem nevoie de banii tăi. Dacă ai să vrei să ne dai, treaba ta. Anghele, Constantine, cum înnoptează, porniți cu omul ăsta spre Ciceu. Acum duceți-vă la lucrul vostru. (*Pescarii se îndepărtează murmurînd. Lui Rareș.*) Am

auzit de un pescar care a ajuns Domn. Se zvonește că a fost gonit din țara lui și i s-a pus capul la preț mare. Poate că de aceea tot poalele muntelui e înțesat de soldați.

RAREȘ : Nu se poate trece ?

VĂTAFUL : Noi trecem. Cine se leagă de niște pescari sărmani ? Dacă scapi cu viață și-l întâlnești vreodată, să-i spui să nu uite frăția tagmei. (*Iese.*)

RAREȘ (*singur*) : Pescari ! Cercul s-a încheiat. Dar spirala e deschisă.

Intineric

ANUL 1540. CONSTANTINOPOL

Sîntem la sfîrșitul audienței solemne acordată de Soliman lui Rareș. Pe uși zărim ieșind ultimii demnitari. De fapt, tabloul începe printr-un moment de mare nemișcare. Soliman e pe tron, Rareș, în genunchi, la picioarele lui.

SOLIMAN : Poți să te ridici. Amănuntele plecării le vei discuta cu marele vizir. Cred că 3 000 de spahii îți ajung.

RAREȘ : Și Tighina, înălțimea-ta ?

SOLIMAN : Bine. Ai s-o capeți. (*li face semn să se apropie.*) Vino mai aproape. Cîți bani ai împărțit pașilor ? (*Rareș are o ezitare.*) Nu cumva îți închipui că nu știi că i-ai cumpărat ?!

RAREȘ : O sută de mii de ducăți, înălțimea-ta. Cu banii ăștia nu i-am putut cumpăra, le-am cîștigat doar bunăvoința.

SOLIMAN : Am văzut niște cercei de toată frumusețea la urechile fiicei mele.

RAREȘ (*curtean*) : E adevărat, sînt perle de o mărime unică. Dar pălesc față de frumusețea prințesei.

SOLIMAN : După cîte văd, sînt singurul nemituit.

RAREȘ : Înălțimii-tale i-am pus la picioare viața mea. E cel mai mare omagiu pe care pot să-l aduc.

SOLIMAN : Stai aici ! (*li arată treptele tronului.*) Te-am oprit acum pentru că vreau să-mi astîmpăr o curiozitate.

RAREȘ : Ar fi o prea mare cinste ca persoana mea neînsemnată să fi izbutit să trezească curiozitatea înălțimii-tale.

SOLIMAN : Lasă salamalecurile. În chip firesc, cînd ai avut îndrăzneala să vii aici, trebuia să te aștepti să fii cusut într-un sac și aruncat în Bosfor.

RAREȘ : Eram aproape sigur că așa se va întimpla.

SOLIMAN : Și atunci ?

RAREȘ : Nu sînt un fricos, înălțimea-ta.

SOLIMAN (*privindu-l lung*) : Să mă fi înșelat ? Te credeam mai interesant. Oameni curajoși și nebuni am cu miile printre supușii mei. Ții atît de pătimaș să fii Domn ?

RAREȘ (*rizînd*) : Înălțimea-ta e în măsură să știe mult mai bine decît mine că asta nu e o plăcere.

SOLIMAN : Cînd dorința ta e lege din Persia pînă la Buda, poate fi și o plăcere. E altceva decît să fii stăpîn între Bahlui și Brăila. Dar ai dreptate, plăcerea e doar drojdia puterii.

RAREȘ : Asta spuneam și eu.

SOLIMAN (*făcîndu-i semn să vie mai aproape*) : Atunci, de ce ai venit aici ?

RAREȘ : Pentru că nu puteam face altfel. E o soartă pe care trebuie s-o duc pînă la capăt. Orice m-ar aștepta.

SOLIMAN : Ce te constrînge ? Să nu-mi spui că onoarea.

RAREȘ : Îmi îngădui să cred în onoarea omenească exact cît și înălțimea-ta. Astea-s mituri bune pentru supușii noștri. Onoarea îi obligă în oarecare măsură să ne fie fideli.

SOLIMAN : Pe cînd noi sîntem obligați la altă fidelitate ?

RAREȘ : Întocmai. Dar acum nu vorbesc împăratului, ci califului.

SOLIMAN (*interesat*) : Prin urmare, nu m-am înșelat. Vino mai aproape. Și eu cu cine vorbesc ?

RAREȘ : Cu locțiitorul Bourului alb.

SOLIMAN (*coborînd de pe tron și așezîndu-se pe trepte, alături de Rareș*): Te socotești păstrătorul unui depozit, nu-i așa?

RAREȘ: Da, înălțimea-ta. Și depozitul acesta trebuie să plutească pe marea veacurilor. Nu-i al meu, e al pămintului meu străvechi și al locuitorilor lui. Eu nu sînt decît un plutaș, care, cît trăiește, trebuie să îndrepte încărcătura asta spre viitor.

SOLIMAN (*După o pauză*): La adîncimi foarte mari, sub accidentele continentelor, pinzele de apă se întîlesc. Ziua și noaptea fac un tot. (*Se uită lung la Rareș.*) Asta e motivul pentru care califul te înțelege. (*Se ridică.*) Însă să nu-ți faci iluzii, împăratul își va lua toate măsurile de prevedere. Și vor fi necrutătoare.

RAREȘ (*ridicîndu-se*): M-ai legat de mîini și de picioare, înălțimea-ta. Sînt mai inofensiv decît un copil.

SOLIMAN: N-am nici o încredere în prințșori ca tine. Sînt turbulenți, și cînd nu te aștepți, mușcă. Să știi că voi strînge Moldova ca într-o menghină și o s-o las să respire doar atît ca să nu moară. Iar la cel mai mic semn de nesupunere, voi avea grijă să ți se ia capul imediat.

RAREȘ: E bunul înălțimii-tale, stăpîne.

SOLIMAN: Moldovan șiret! (*Îi face semn să iasă.*)

Intoneric

ANUL 1541. GALAȚI

Zgomotul evocă pregătiri de luptă, răpăit de tobe, goarne, strigăte. În scenă pătrunde un șir de ostași în pas alergător. După felul lălii în care aleargă, după dezorientarea lor vădită se simte că n-au deloc chef să lupte. Le iese înainte Trotușan, încruntat, agitat. Îi oprește.

TROTUȘAN: Stați, încotro?

SERGEANTUL: Ne-a trimis înălțimea-sa Jurj să ocupăm poziție pe delușorul acela. (*Arată cu mîna.*)

TROTUȘAN: Dobitocilor, acolo sînt turcii. Veniți după mine.

(*Ies. Un soldat rămîne la urmă, făcîndu-se că-și leagă încălțămîntea, se uită în toate părțile, apoi aruncă armele și o ia la fugă. Intră Alexandru-vodă Cornea, precedat de Mihul. Fost om de casă al lui Mihul, care l-a făcut Domn după uciderea lui Ștefan Lăcustă, Alexandru păstrează încă obzechiozitatea stării lui trecute, încearcă zadarnic să pară Domn, și de fapt moare de frică. E suprainarmat: sabie la brîu, pumnale, o altă sabie și o sulită în mîini.*)

MIHU: Aici facem postul de comandă. Avem vedere bună în toate direcțiile. Să nu cumva să te miști de pe locul ăsta.

ALEXANDRU: Cum, pleci?

MIHU: Încă nu. Dar cine o să conducă lupta? (*Ironie.*) Sau poate vrei dumneata să iei comanda?!

ALEXANDRU: Așa ar trebui, nu? De fapt, eu sînt Alexandru-voievod, nu dumneata.

MIHU: N-ai decît, poruncește.

ALEXANDRU: Nu, nu, spuneam numai așa, ca chestie.

MIHU: Și te poftesc să nu te amesteci. Nădăjduesc că nu e nevoie să-ți amintesc condițiile pe care le-ai primit cînd te-am făcut Domn.

ALEXANDRU: Mai bine mă lăsați în pace. Cel puțin, îmi păstram capul pe umeri.

MIHU: Mare chilipir! Ai să-l păstrezi, nu-i purta grijă. Sîntem mai mulți decît ei.

ALEXANDRU: De ce s-a oprit la o zvîrlitură de praștie, cînd putea intra în noi ca în brînză?

MIHU: Foarte împede: de frică. Are prea puțini spahii.

ALEXANDRU: Haida-de, Rareș fricos!

MIHU (*mai mult pentru el*): Dumnezeule, de ce l-am ascultat atunci pe Trotușan și nu l-am ucis? (*Către doi soldați care străbat scena — sînt soldații din tabloul „Polonia“.*) Hei! Ce-i cu voi?

PRIMUL OSTAȘ: A zis înălțimea-sa Trotușan să ne ducem și noi la vad.

MIHU: Să-și vadă Trotușan de treburile lui. Aici eu poruncesc.

- OSTAŞ II : Da, înălţimea-ta. Înălţimea-sa Pogan a zis şi el că înălţimea-sa Troţuşan n-are dreptate şi să stăm cu grosul. Acu, noi ce facem ?
- MIHU : Rămîneţi aici, la postul de comandă, pentru legătură.
- OSTAŞ II : Da, înălţimea-ta. Aşa e bine. (*Se îndreaptă spre fund.*)
- ALEXANDRU (*fălos*) : Staţi ! Ia veniţi la mine puţin. (*Ostaşii se apropie.*) Mă cunoaşteţi ?
- OSTAŞ I : Cum să nu te cunoaştem, măria-ta ?
- ALEXANDRU : Atunci cum aveţi îndrăzneala să vă arătaţi în faţa mea în halul ăsta ? (*Urlînd la unul.*) Stringeţi cingătoarea pe burtă, mocofane ! (*Către celălalt.*) Unde ţi-e suliţa ?
- OSTAŞ II : S-a rupt, măria-ta, da' fac eu rost de alta. (*Mihu a dat din umeri şi a ieşit.*)
- ALEXANDRU (*observîndu-i absenţa*) : Mihu ! (*Face un pas spre culise.*) Mihu ! (*Către ostaşi.*) Acum ce vă uitaţi aşa la mine ?
- OSTAŞ I : Aşteptăm porunci, măria-ta, sîntem de legătură.
- ALEXANDRU (*le face semn să se depărteze spre fund.*) *Se aşază pe butuc, scoate o oglindă şi se uită. Îşi smulge nişte peri din barbă, se scobeşte cu unghia în dinţi, scuipă. Îşi priveşte gîtul, îl mîngîie, oftează ; către soldaţi* : Se vede ceva ?
- OSTAŞ I : Nimic, măria-ta. Nu mişcă deloc. Gîndeşti c-au împietrit.
- ALEXANDRU : Tu, ăla, fără suliţă, ia vino încoace. Ştii să minuiesti bine suliţa ?
- OSTAŞ II : Asta mi-e meseria, măria-ta. Sub vodă Rareş, zece ani n-am lăsat-o din mînă. Să-mi fie cu iertare, da'şi la umblătoare mă duceam cu ea.
- ALEXANDRU : Na, ţine-o pe-a mea. Să mă aperi dacă da buzna duşmanul, auzi ?
- OSTAŞ II : Se poate, măria-ta ! Da' oamenii zic că n-o să fie luptă.
- ALEXANDRU : Cum n-o să fie, mă, de ce sîntem aici ?
- OSTAŞ I (*care s-a apropiat*) : Oamenii zic că măria-sa Petru n-o să aibă inimă să omoare pe moldovenii lui.

- ALEXANDRU : De aceea a venit cu turcii ?!
- OSTAŞ II : Astea-s treburi politice. Cu cine era să vină ?
- Dar război cu noi n-o să facă, îl cunoaştem noi pe măria-sa.
- ALEXANDRU : Cine-i măria-sa, nemernicilor, el sau eu ?
- OSTAŞ II : Iartă-ne, măria-ta, am aflat că eşti Domn, dar noi, în prostia noastră, tot aşa-i spunem şi lui.
- ALEXANDRU : Şi credeţi chiar că n-o să dea bătălie ?
- OSTAŞ I : Nu dă, măria-ta, imi pun capul că nu dă.
- ALEXANDRU (*scoate o ploscă, trage o înghiţitură*) : Ce-i, mă, vreţi şi voi ?
- OSTAŞ I (*rizînd*) : De, măria-ta, mănînci calule ovăz ? Mi s-a uscat gîtlejul de atîta praf.
- ALEXANDRU : Na, beţi în sănătatea mea. (*Le dă plosca, ostaşii beau.*) Cine te-a belit în halul ăsta, că parcă ai fi o snamenie făcută din bucăţi, nu om ?
- OSTAŞ I (*arătîndu-şi rănile*) : Păi, asta-i de la Feldioara, asta de la Ciceu, asta de la Bistriţa, şi asta de la Ştefăneşti. Mai am una, pe care n-o pot arăta mării-tale, căpătată cînd am dat dosul la Obertin.
- ALEXANDRU (*ride, dar se opreşte brusc*) : Aşa vă trebuie. Că peste tot l-aţi urmat, ca oile.
- OSTAŞ II (*rizînd*) : Era berbec împărătesc. (*Spăsit.*) Ce să-i faci, măria-ta, viaţă necăjită, porunca-i poruncă. Şi pe noi, de ce să-l supărăm pe Dumnezeu, ne-a apărat de împilări şi ne-a omenit.
- ALEXANDRU : A spîrcuit ţara. Din cauza lui au luat turcii Tighina şi Basarabia de miază-zi.
- OSTAŞ I : Nu le-a dat de bună voie, sărmanul, că el le-ar fi apărat, dar...
- ALEXANDRU : Ce dar, mă, ce dar ?
- OSTAŞ I : Nimic, măria-ta, vorbeam şi eu ca prostul... (*O şterge spre fund.*)
- ALEXANDRU : Se vede ceva ?
- OSTAŞ I : Nimic. Tot nemişcaţi. Numai ai noştri au trimis un pîlc pe botul dealului.
- ALEXANDRU : Poate face pace. Cît a domnit el, eu n-am ieşit de la moşie, nu m-am băgat. Sînt os domnesc, şi ăsta-i lucru cu primejdie.

OSTAŞ II : De, capul plecat sabia nu-l taie. Ceasul rău, când se vîră omul singur în bucluc.

ALEXANDRU (*obidit*) : Asta așa e.

(*Sunet de goarne, intră Trotușan, Mihu, Jurj, Pogan, Toma, Barbovski, Dumșa.*)

MIHU (*înlătură cu un gest pe ostași*) : Măria-ta, totul e gata. Dă semnalul să începem atacul.

ALEXANDRU (*încercînd să-și recapete prestața*) : Da, sigur... dacă trebuie... eu...

MIHU (*dur*) : Măria-ta rămîi aici. Viața Domnului nu trebuie pusă în primejdie. Toma și Barbovski atacă cu călărimea pe flancuri. Jurj și Pogan rămîn cu mine la centru, Dumșa la tunuri.

DUMȘA : Două pușcoace !

MIHU (*sec*) : Asta avem. Nu știu dacă vom cîștiga bătălia, dar pe el trebuie să-l răpunem cu orice preț. Pe urmă, vom vedea. Cu turcii nu-i prea greu să te înțelegi.

BARBOVSKI : Eu zic să mai așteptăm. De ce să atacăm noi ?

TROTUȘAN : Pentru că, altfel, pînă deseară soldații trec dincolo și ne vînd pe toți.

TOMA : Trebuie să tratăm. Huru s-a dus în tabără la el cînd a ajuns la Brăila și n-am auzit să-i fi făcut ceva.

MIHU : Huru e un trădător. (*Amenințător.*) Și mi se pare că și în capul vostru umblă gînduri necurate. Nu uitați însă că sîntem în aceeași ciorbă, sîntem legați ca degetele de la mînă. Erați toți la Ștefănești.

BARBOVSKI : Eu nu l-am scuipat.

TOMA : Nici eu.

MIHU (*găsind o singură ieșire*) : Măria-ta, poruncește să sune trîmbițele. Și cine nu-și face datoria să fie tăiat fără judecată.

OSTAŞ I (*din fund*) : Vine un sol, cu o năframă în virful sulitei. E chiar înălțimea-sa Huru. (*Toți se precipită spre fund.*)

TOMA : Da, e Huru, vedeți că nu i-a făcut nimic ?

BARBOVSKI (*făcînd semn cu mîna, strigă*) : Huru ! (*Se întorc toți spre mijlocul scenei.*)

MIHU : Atît vă aduc aminte, că sîntem legați prin aceeași soartă...

ALEXANDRU : Eu... ce fac ? (*Intră Huru.*)

BARBOVSKI (*jovial*) : Ce faci, Huru ?

JURJ (*cordial*) : Ia uitați-vă la el, ce țeapăn e ! Mă Huru !

HURU (*neutru, rigid*) : Nu sînt Huru, sînt sol.

TOMA : Și pe noi nu ne mai cunoști ?

HURU : Nu, nu vă cunosc.

MIHU (*aprig*) : Ce vrei ?

HURU : Măria-sa Petru, voievod a toată Moldova și a cetăților de peste munți, trimis în tronul părinților săi de înălțimea-sa padișahul, cere să depuneți de îndată armele, pentru că nu vrea să verse sînge de frate. Toate păcatele vă vor fi iertate, toate privilegiile păstrate. Iar ca semn că măria-sa are încredere în poporul lui, el însuși, fără însoțitor... (*de afară se aud urale puternice : Să trăiești, măria-ta ! Trăiască părintele nostru ! etc.*) ...va veni aici în tabără. Dar... (*Cei doi ostași din fund topăie urlînd : Vine măria-sa ! Vine părintele nostru !*)

TROTUȘAN (*sălbatic*) : Dar ?

HURU (*La fel de impasibil*) : ...cere capetele lui Mihu, Trotușan și Alexandru Cornea. (*Trotușan și Mihu trag săbiile în același timp. Alexandru o trage pe jumătate și apoi o bagă în teacă.*)

TROTUȘAN (*urlînd*) : Gărzi, la mine ! (*Nu apare nimeni.*) Gărzi, la mine ! (*Boierii îi inconjoară pe Trotușan și Mihu.*)

TOMA : Jos săbiile.

MIHU (*aruncînd sabia odată cu Trotușan*) : Lepre !

ALEXANDRU (*rămas în afara cercului, descoperindu-și fără efort mîndria mușatină*) : Hei, eu nu sînt aici ? (*Lui Toma și Barbovski.*) Dați-vă la o parte, slugilor, că trece un mușatin. (*Îl se face loc, intră în cerc alături de Mihu și Trotușan. Trage sabia, o ia de lamă și caută cu ochii. Îl zărește pe Dumșa.*) Primește-o tu. Nu faci mai multe parale decît ei, dar din cînd în cînd ai tresăriri de bună-cuviință. (*Intră Rareș, însoțit de Ali-beg. Toți cad în genunchi, în afară de prizonieri. Cei doi ostași vin să-și sărute picioarele.*)

RAREȘ (*privind scena*): Și n-au trecut decît trei ani!... (*Către soldați, arătînd pe cei trei.*) Luați-i! (*Soldații îi flanchează pe prizonieri. Rareș, adresîndu-se lui Alexandru.*) Ce faci, nepoate? Mi se pare că-ți sînt unchi, nu-i așa? Mă bucur că te cunosc. Cam scurtă domnia, nu?

ALEXANDRU: De ajuns, ca să mă satur de ea. Vezi, unchiule, fii bun și spune călăului să nimerească bine. (*Aproape glumeț.*) E grumaz de mușatin.

OSTAȘ I: E un nevinovat, măria-ta. Ne-a dat să bem din plosca lui.

RAREȘ: Vrei să guști și tu din securea călăului? (*Cei trei ies. Înainte de a ieși, Mihu se întoarce și izbucnește în ris.*)

MIHU: Spuneai, Hurule, că vine neînsoțit. A venit cu turcul după el. (*Iese.*)

RAREȘ: Ridicați-vă! Și să fiți iertați. Cînd fugeam prin munți, mă gîndeam că dacă aș avea capul lui Mihu, tăiat, între miinile mele, grozavă bucurie mi-ar face să-l plesnesc peste obrazii morți. Să fie îngropat la Probota. (*Rămîne gînditor. Ali-beg face un semn unui tălmaci.*)

TĂLMACIUL: Măria-ta, Ali-beg spune că mai ai o judecată de făcut. L-au adus anume aici pe ucigașul lui Ștefan Lăcustă. Tot el a atacat Tighina, cu o bandă de tîlhari orheieni.

RAREȘ: Cine-i? (*Ali-beg vorbește din nou la ureche Tălmaciului.*)

TĂLMACIUL: Ali-beg spune că asta e o surpriză și o bucurie pe care însuși sultanul Soliman a pregătit-o pentru venirea măriei-tale în țară. (*Intră, împins de doi turci, Ioniță.*)

RAREȘ (*alb, dîndu-se înapoi*): Spune-i lui Ali-beg că voi judeca. Lăsați-mă singur cu vinovatul. (*Ali-beg suride și iese. Boierii, după el. Rămîn în scenă Rareș și Ioniță. Rareș, venind spre el, cu lacrimi în glas.*) Ioniță!

IONIȚĂ (*dîndu-se înapoi*): Nu mă atinge! (*Cu un strigăt copilăresc.*) Repede, dă ordin repede să mă ucidă!

RAREȘ: Băiatul meu... Dragul meu...

IONIȚĂ: Nu mă atinge! Ai ajuns sluga turcilor.

RAREȘ: Nu puteam face altfel. Pricepe.

IONIȚĂ: Eu nu vreau să pricep. Eu cred! Știi ce înseamnă asta?

RAREȘ (*îndirjit*): Vrei să-ți răspund adevărat? (*Se apropie de el, îl privește în ochi.*) Nu! Nu știu ce înseamnă să crezi.

IONIȚĂ: Atunci n-avem ce vorbi. Termină odată cu mine, nu mă chinui. Pune să mă omoare, dar pleacă din ochii mei.

RAREȘ: Ioniță... sînt tatăl tău.

IONIȚĂ (*izbucînd în ris*): Îți închipui că nu știam? Grozav secret! Toată lumea îl știe.

RAREȘ (*uluit*): Toată lumea?

IONIȚĂ: Și nevestele tale l-au știut, și slugile, și prostimea, pînă și Soliman, nu înțelege?

RAREȘ: Și tu? De cînd?

IONIȚĂ: De cînd am început să mă țin pe cal. De la rîndași am aflat. Eram mic, și noaptea, în pat, cu capul în pernă, te chemam: tată, tătutul meu! Ziua însă îți spuneam măria-ta. Nu mă înțelege greșit. Eram fericit, aveam o taină împreună.

RAREȘ: N-am știut.

IONIȚĂ: Am crezut în tine ca într-o icoană. Îmi plăcea cum te miști, cum vorbești, cum miroși, cum rîzi. Pe urmă, cînd am crescut, am crezut în ceea ce îmi închipuiam că e credința ta. M-am bătut pentru ea, te-am părăsit pentru ea în munți, am ucis pentru ea! Și azi, cînd te-ai vîndut turcilor, mor pentru ea. (*Pauză.*) Ca prostul!

RAREȘ: Ioniță...

IONIȚĂ: Pe ce obraz te-a scuipat Mihu?

RAREȘ: Pe asta.

IONIȚĂ: Atunci, pe celălalt te scuip eu. (*Îl scuipă.*)

RAREȘ (*ștergîndu-se încet*): Ce știi tu de gîndurile mele?...

IONIȚĂ: Nu mai vreau să știu nimic. Nu mai pot ști nimic. Doar că nu mai vreau să trăiesc. Că dacă mă dezlegi din lanțuri, te ucid și mă ucid.

TĂLMACIUL (*băgînd capul din culise*): Ali-beg trimite vorbă că așteaptă, măria-ta. (*Dispare.*)

IONIȚĂ : Dacă nu mă omori de îndată, Ali-beg va pune să fiu tras în țeapă. E o tortură care durează câteodată o zi și o noapte.

RAREȘ : Lasă-mă măcar să te sărut. *(Se apropie de el.)*

IONIȚĂ : Nu. Pleacă. Nu vreau să plîng. *(Rareș iese. După o clipă, intră călăul, cu o secure înroșită de sînge.)* E sîngele lui Troțușan și Mihai ?

CĂLAUL : Da, băiete.

IONIȚĂ : Te rog, spală securea.

Intineric

1542. PROBOTA

O cameră domnească din incinta mănăstirii. O fereastră dă spre curte. O masă, două jilțuri, arcada ferestrei — sugerează încăperea. E noapte și pe masă arde o luminare. Rareș e la masă, cu capul în mîini. Se aude, rar, dangăt de clopot în dungă — clopot de înmormintare.

ROȘCA *(intrînd)* : Ambasadorul principelui elector de Brandenburg, măria-ta. *(Îl introduce pe Ambasador și iese.)*

AMBASADORUL *(înclinîndu-se)* : Alteță...

RAREȘ *(se ridică)* : Domnule ambasador, te rog să mă ierți pentru ora și locul unde te-am convocat.

AMBASADORUL : Știu, alteță, cît e de secretă și primejdioasă misiunea mea. Trebuie să mărturisesc totuși că aducerea mea la Probota în toiul nopții mi s-a părut foarte romantică.

RAREȘ : Te găsești pe un pămînt ciudat, domnule ambasador. La porțile Răsăritului, totul e posibil. Ai făcut o călătorie bună ?

AMBASADORUL : Grea, dar interesantă.

RAREȘ *(așezîndu-se și invitîndu-l să stea)* : Și tratatul ?

AMBASADORUL : Semnat.

RAREȘ : Cînd ?

AMBASADORUL : La toamnă, alteța-sa principele elector, comandantul suprem al armatelor creștine, va ataca Buda. Hotărîrea e irevocabilă.

RAREȘ : E ultima încercare pe care pot s-o fac. Că-mi joc capul n-are nici o însemnătate, dar joc soarta țării.

AMBASADORUL : Alteța-sa știe asta și tratatul respectă întru totul condițiile puse de alteța-voastră. Grati-tudinea Europei și a Sfîntului Imperiu...

RAREȘ *(întrerupîndu-l)* : Să lăsăm asta, domnule ambasador. Am făcut și eu atîtea fraze frumoase în viața mea, încît știu ce să cred despre ele. Citim ?

AMBASADORUL : La ordinul alteței-voastre *(Desfășoară pergamentul și citește.)* „Noi, Ioachim, prin grația lui Dumnezeu margraf de Brandenburg, arhica-merier și principe elector al Sfîntului Imperiu, duce de Stetin, de Pomerania, duce al slavilor și casu-bilor, principe al...”

RAREȘ : Să trecem peste asta, da ?

AMBASADORUL : „...recunoaștem că am încheiat cu preailustrul principe Petru-voievod, prin grația lui Dumnezeu Domn al Moldovei...”

RAREȘ : Nu te-am întrerupt, că la mine e mai scurt.

AMBASADORUL *(surizînd amabil)* : „...o confederație și un pact secret. Pact prin care numitul principe, la rugămintea noastră, din deosebita sa bunăvoință și din frățească și creștinească caritate, se obligă să împrumute pentru războiul nostru suma de 200 000 florini ungurești și jură și făgăduiește toate puterile și armata sa de partea creștinilor, și de va fi cu puțință, pe însuși împăratul turcilor în persoană să-l predea viu sau mort în mîinile comandantului suprem al expediției.” *(Ambasadorul îl privește pe Rareș.)*

RAREȘ : Întocmai astea au fost cuvintele mele.

AMBASADORUL : „În schimb, în caz de izbîndă, sub cheazășia credinței noastre de principe, să înapoiem numitului Domn...”

RAREȘ : Mai rar aici, dacă ești bun.

AMBASADORUL : „...suma de 500 000 florini ungurești. Iar dacă această sumă n-ar fi înapoiată, să aibă voie numitul principe a sechestra, reține, lua, vinde, ocupa și întrebuința, după bunul său plac, nu numai lucrurile, averile și toate bunurile noastre și alor noștri, ci chiar și trupurile alor noștri, oriunde s-ar găsi, în orice parte a pământului, fie pe uscat, fie pe mare. Și pentru credință am dat această carte a noastră subscrisă cu mînă proprie și am întărit-o cu sigiliul nostru secret. Viena, la 6 iulie, anul Domnului 1542.”

RAREȘ (*strigînd*) : Roșca ! (*Intră Roșca.*) Sigiliul. (*Roșca i-l dă.*)

AMBASADORUL : E un moment solemn și sînt emoționat. Gestul alteței-voastre...

RAREȘ : Vrei să-ți spun adevărul, domnule ambasador ? Eu am fost negustor și știu cum să iau banii de la oameni. Tratatul ăsta mă lasă mai sărac decît un cerșetor. Am găsit negustori mai abili decît mine.

AMBASADORUL (*demn*) : Alteță, asta este insultă la adresa stăpînului meu și sînt gata să rup tratatul.

RAREȘ (*întinzîndu-i-l*) : Poftim, rupe-l. (*Ambasadorul dă din colț în colț. Rareș, rîzînd.*) Mai ai de învățat meserie, domnule ambasador.

AMBASADORUL (*acceptînd lecția cu un surîs*) : Mărturisesc, m-am pripit.

RAREȘ : Vezi ? Nici o grijă, o să semnez. Joc pe o șansă contra 99 de riscuri. (*Semnează.*) Cam astea au fost totdeauna șansele noastre. Roșca, nu-i așa ?

ROȘCA : Cu banii ăștia zăgrăveam nu Voronețul, ci toate mănăstirile Moldovei.

RAREȘ : Nu te uita că sînt trist, domnule ambasador, asta-i stihia mea. Dar cuvîntul o să mi-l țin.

AMBASADORUL : Sînt sigur, alteță. Cu toate că azi am aflat o veste (*diplomat fiind*) care ar putea pune sub semnul îndoielii nu bunacredința a alteței-voastre, ci...

RAREȘ : Spune, nu te sfii.

AMBASADORUL : ...ci limitele puterii voastre omenești.

RAREȘ : Mai limpede, te rog.

AMBASADORUL : Am aflat trista veste că fiul alteței-voastre pleacă în dimineața asta ca ostatec la Constantinopol. În condițiile astea, e firesc să ne întrebăm ce va face principele în fața tatălui ? (*Grăbit.*) Deși tratatul e semnat.

RAREȘ (*schimbînd o privire cu Roșca*) : Bine, domnule ambasador, vei afla de ce am fost obligat să te primesc la Probota, deși asta e o chestiune intimă, de familie. (*Se aude dangătul clopotului.*) Cred că a venit și ceasul, nu, Roșca ?

ROȘCA : Da, măria-ta.

RAREȘ : Roag-o pe doamna Elena să vie. (*Roșca iese.*)

AMBASADORUL (*stîngerit*) : Dacă sînt indiscret, n-aș vrea...

RAREȘ : De la o anumită margine a durerii omenești, indiscreția încetează, domnule ambasador. Tragediei nu-i pasă de martori. (*Insoțită de Roșca, intră Elena, purtînd în brațe un copil de 7 ani.*) Doarme, Eleno ?

ELENA : Da, măria-ta.

RAREȘ : După... (*are un gest vag*) suie-l îndată în rădvan. Escorta așteaptă călare.

ELENA (*stăpînindu-și lacrimile*) : Da, măria-ta. (*Încet.*) Vrei să-mi dai mîna ? (*Rareș suflă în luminare și se duce în fața ferestrei cu Elena, dîndu-i mîna. În spatele lor, Roșca, și mai în spate, Ambasadorul. Scena e luminată doar de lună.*)

RAREȘ : Îmi dai copilul ?

ELENA : Mai lasă-mi-l.

(*Tăcere ; clopotul bate din nou în dungă, ca pentru un mort. Apoi, patru oameni cu făclii în mînă aduc un sicriu și se opresc în fundul scenei. În alt colț al scenei apar cinci femei în negru. La mijlocul scenei, un buciumaș. Urmează o imobilitate totală.*)

O FEMEIE (*șefa corului, întinzînd mîna spre fund, unde cerul începe să se înroșească*) : Zorile !

(*Buciumașul sună „semnalul de mort”. Doi țărani tineri aduc în scenă un brăduț cu virful înclinat. Femeile cîntă ritualul „bradului”. Din nou, buciuum.*)

Rareș ia copilul adormit din brațele Elenei. Urmează bocetul Fire, fire... — vezi banda Institutului de folclor, care trebuie respectată întocmai. După terminarea bocetului, procesiunea iese din scenă. Rămîne doar lumina lunii și se aude un singur sunet de clopot. Rareș, Elena și copilul ies. La ieșire, Elena are un hohot de plîns.)

AMBASADORUL (lui Roșca) : Ce a fost solemnitatea asta, eminența-voastră ?

ROȘCA : Un ritual pentru mort tînăr, domnule ambasador.

AMBASADORUL : Dar n-am văzut nici un preot.

ROȘCA : Ritualul e mai vechi decît biserica.

AMBASADORUL : Și-l tolerați ?

ROȘCA (cu un zîmbet) : El ne tolerează pe noi.

AMBASADORUL : Cine era mortul ?

ROȘCA : Era o înmormîntare simbolică, domnule ambasador. Mortul e copilul Domnului, care pleacă azi ostatec la Constantinopol.

AMBASADORUL (căzînd în genunchi) : Sînt catolic, părinte, dar nu-mi respinge binecuvîntarea. (Roșca îi pune mîna pe cap și iese. Ambasadorul rămîne în genunchi.)

Intuneric

1546. PROBOTA

Se reia scena din prolog. Rareș stă în jilț, pierdut în gînduri.

DIACUL : Vine înaltpreasfinția-sa. (Se ridică și iese, în vreme ce intră Roșca.)

ROȘCA : Măria-ta, mă întreabă egumenul, ce-ai vrea să mănînci în seara asta ? Are păstrăvi și căprioară.

RAREȘ : Nu știi că n-am voie ? O să beau o cană cu lapte. Te așteptam.

ROȘCA : Am avut niște treburi.

RAREȘ (fără răutate) : Da, știu, să bați toaca. Țara arde, și bătrînii se joacă.

ROȘCA : Nu mai arde, măria-ta. A ars nouăsprezece ani ca un rug. Acum pilpiie ca o luminare.

RAREȘ : ...Pe care trebuie să o ocrotești în căușul palmelor ca să nu se stingă.

ROȘCA : Asta și facem, doamne.

RAREȘ : Nu fi supărat pe mine, Grigorie, glumeam înainte. Mi-ai adus scrisoarea către regele Sigismund ?

ROȘCA (înminîndu-i-o) : Am scris-o așa cum mi-ai poruncit.

RAREȘ (o citește; apoi) : Nu-i cam trufașă ? Să mai adaug cîteva rînduri. Să scrii așa (cu obidă) : „Văd că maiestatea-sa nu mi-a făcut încă cînstea să trimită la mine un sol. Dacă maiestatea-sa mi-ar fi trimis un om de rînd, ori un țaran, sau chiar dacă ar fi legat o scrisoare de gîtul unui cîine... (cu cumplită amărăciune) eu încă aș fi primit-o cu recunoștință.“

ROȘCA : Să adaug și asta ?

RAREȘ : Adaugă. Ce însemnătate mai are încă o înghițitură de venin ? Oh, Sigismund, Iudă cu coroană !

ROȘCA : Există o judecată.

RAREȘ (batjocoritor) : Cea de apoi ! Mulțumesc.

ROȘCA : A istoriei.

RAREȘ : Istoria e mai oarbă decît o cîrțiță. Ceas de ceas mi-am pus capul în primejdie pentru Europa. Și iată că mîinile acestea neputincioase de-abia mai pot feri, rugîndu-se și umilindu-se, trupul schingiuit al țării. În vreme ce electorul de Brandenburg, care a fugit de la Buda ca un laș, cu banii mei cu tot, îmbătrînește în glorie și tihnă.

ROȘCA : Ne-am împlinit misiunea, măria-ta. Putem trece torța mai departe.

RAREȘ : Altfel crezi că aș mai răsufli ? Dar e atît de nedrept, încît îți vine să rizi ca de o glumă prostească. Niciodată n-am rînjit ca în anii ăștia din urmă. (Cu înverșunare bătrînească.) Să-i spui egumenului să-mi frigă totuși un mușchi de căprioară.

ROȘCA : Niște negustori polonezi, care aduceau cai turcești de la Cetatea Albă, au fost jefuiți și spânzurați la Roman.

RAREȘ (*fals scandalizat*) : Tt-tt-tt ! Săraccii ! Și parcă văd că ticăloșii care au săvârșit fapta n-au să fie prinși !

ROȘCA : Bine, măria-ta.

RAREȘ : Bine, ce ?

ROȘCA : Și asta-i o joacă.

RAREȘ : Ei da, e o joacă. Crezi că-i nevoie să mi-o arunci în față ? (*Văzîndu-l pe Roșca atent.*) Ce-i ?

ROȘCA (*privind spre culise*) : Un rădvan. E Doamna.

RAREȘ : Elena aici ? I-am spus că vreau cîteva zile de liniște. Nici la mănăstire nu te mai poți ascunde. (*Elenei, care intră.*) Ce s-a întîmplat, Doamnă ?

ELENA (*uscată, orgolioasă, îl salută sec pe Roșca*) : S-a întîmplat că, dacă mai rămîneau un ceas la Suceava, ori muream de inimă rea, ori săvîrșeam o nebunie.

RAREȘ : Turcii ?

ELENA : Azi-noapte, spahiii lui Ali-beg s-au îmbătat, au batjocorit două fete de casă și au început să-mi strige mîscări sub ferestrele palatului.

RAREȘ : Și Ali-beg ?

ELENA : L-am chemat și mi-a trimis vorbă că n-are mandat să discute decît cu domnia-ta. (*Izbucînd.*) Asta nu se mai poate răbda !

RAREȘ : Ba se poate, Doamnă. Și asta, și multe altele.

ELENA : Decît asemenea viață, mai bine...

RAREȘ : Mai bine ce ?

ELENA : Ei da, moartea.

RAREȘ (*rizînd trist*) : Crezi că mie nu mi-e sete de odihnă ? Dar viața asta nemernică, pe care o tîrăsc ca pe o piatră de moară, sînt obligat s-o păzesc cum nu și-a păzit nici un îndrăgostit iubita. Cît stau pe tron, nu încape un turc alături.

ROȘCA : Nici în culmea măririi tale n-ai fost atît de mîndru cum ești în prăpastia umilinții tale.

RAREȘ : Frazе, Roșca.

ROȘCA : Adevăruri.

RAREȘ : Tot fraze-s și adevărurile. Doamne, mult mai vorbim !

ELENA (*cu voce blîndă*) : Înainte de a mă lua de soție, eram o femeie săracă, care-și aducea aminte doar din povestiri de fala familiei ei. Cînd mi-ai întins coroana, era să-mi pierd mințile de fericire. (*Rizînd și ea trist.*) Nu știam că, de fapt, am pierdut atunci pentru totdeauna gustul fericirii și că viața mea va fi închinată grijilor, oboselii și spaimei.

ROȘCA : Fericirea e o noțiune relativă.

ELENA (*cu ură*) : Scutește-mă de metafizică, sfinția-ta. Mi se apleacă.

RAREȘ (*rizînd*) : Ți-am spus eu că te detestă, Grigorie ? Asta mi-a plăcut totdeauna la ea.

ELENA : Și măcar dacă toată suferința ar avea vreun rost. Dar e atît de fără noimă, că după ce urlu cîteodată noaptea întreagă, dintr-o dată mă trezesc rizînd ca nebunii.

RAREȘ : Asta e semn de înțelepciune, Doamnă. Vom trece rizînd spre cele veșnice. O să se bucure Dumnezeu, nu-i așa, părinte ?

ROȘCA : O să-i fie milă.

ELENA : Dar încetați odată să rîdeți. De cînd am venit aici, mă țin să nu strig. Uitați-vă la palmele mele, a dat singele cît mi-am virît unghiile în ele.

RAREȘ : Atunci strigă, Eleno.

ROȘCA : Măria-ta...

RAREȘ : Las-o, Grigorie, c-o să doarmă mai liniștită la noapte. (*Încet.*) Și eu. (*Lui Roșca.*) E adevărat că ți-pă noaptea, nu-i o figură de stil.

ELENA : Te urăsc !

RAREȘ (*cu aceeași veselie tristă*) : Ei, acum e în adevăr vesel. Nu, Roșca, nu o șterge. (*Elena îl privește siderată.*) Eleno, nu mai lua totul în tragic, așa nu se poate trăi.

ELENA : Nici nu mai vreau. (*Țipînd.*) Asta nu mai vreau ! Gata, gata, să vină moartea pe noi și pe copiii noștri, și să se termine odată cu visul ăsta rău ! (*Se așază plîngînd.*) Nu mă lăsați să blestem.

RAREȘ (*blînd*): Numai că vezi, Eleno, visul nu e al nostru și noi nu putem spune „gata”. (*Pauză.*) Mușatinii fac o singură ființă, și numai Dumnezeu poate să-i întoarcă în rîndul oamenilor obișnuiți. Se vede că n-a venit încă vremea. (*Ironie.*) Cu toate că, slavă Domnului, ajutam natura, ne omorîm cu sîrguință între noi. (*Ca într-un pomelnic.*) Strămoșul meu Aron-vodă l-a ucis pe bunicul meu Bogdan-vodă; tatăl meu Ștefan-vodă l-a ucis pe unchiul său Aron-vodă, fratele meu Bogdan-vodă l-a ucis pe fratele său Săndrel-vodă, pe vărul meu Bogdan și pe Ioan... fiul meu. (*Rîde.*) Astea-s, ca să zic așa, numai amintirile personale.

ELENA: Și la copiii noștri nu te gîndești niciodată? Cu ei ce se va întîmpla?

RAREȘ: Pe unul l-am înmormîntat de viu cu mîna mea. Am uitat să-l trec la pomelnic. Nu, Eleno, nu mă gîndesc, e mult mai bine să nu ne gîndim la noi, ci numai la rostul nostru.

ELENA (*ridicîndu-se și pornind spre ieșire*): Dar eu nu pot. Mi-or fi sîinii căzuți și măruntaiele uscate, însă mamă tot sînt. Încă sînt! (*Pleacă repede.*)

RAREȘ (*rechemînd-o*): Eleno! Mă tem că o să am nevoie de șiragul tău de perle. Să-l trimit prin Ali-beg vizirului.

ELENA: Bine, măria-ta.

RAREȘ (*cu un gest de neputință*): Nu mai am ce să le dau. Blănurile le-am luat pe datorie, șoimii mi i-au împrumutat negustorii nemți, pentru tribut îmi lipsesc trei mii de ducăți...

ELENA: Mai sînt solitarii mei și giuvaerele fetelor.

RAREȘ: Și dacă se schimbă vizirul? E mai bine să le păstrăm.

ELENA (*pregătindu-se să iasă*): Ce vrei să mănînci în seara asta?

RAREȘ (*cu o ezitare de frică*): Spunea Grigorie că egumenul ar fi avînd căprioară.

ELENA: Asta nu! Numai asta nu. Lapte!

RAREȘ (*furios*): Lapte! Mie mi-e foame! (*Calm.*) Să-raca Elena, n-are umor deloc. E a treia scenă pe

care o face în luna asta. Cînd joci un rol istoric, nu te dai în spectacol decît cu un scop bine gîndit.

ROȘCA (*care tot timpul și-a numărat mătăniile*): A răzbit-o. E totuși femeie.

RAREȘ (*distrat*): Da... sigur. (*Se aud surd patru bătăi: bătăile din Simfonia destinului.*) S-au și închis porțile mănăstirii?

ROȘCA: Nu. E încă devreme. De ce?

RAREȘ: Mi s-a părut că aud bătăi în poartă. Știi, Grigorie, la ce mă gîndesc uneori? Că dacă există viața de dincolo (*întîlnind privirea lui Roșca*) ...bine, bine, există... n-aș dori să îmi lăsc nici pe Maria, nici pe Ioniță. M-am obișnuit cu lipsa lor. Dar pe tine aș vrea să te găsesc. Tare sînt legat de tine.

ROȘCA (*cu un suris*): Nici o grijă, eu n-o să lipsesc la apel. (*Se aud iar bătăile; Rareș tresare.*) Ce-i, măriata?

RAREȘ (*venind de departe*): Nimic.

ROȘCA: Pun rămăgaș că or să se găsească mulți proști care să se întrebe dacă eu am trăit cu adevărat. Într-atît am fost, tot, dragoste pentru tine.

RAREȘ: Nu înțeleg. (*Rîzînd.*) Ah, da! Proști, Grigorie! Of, cum mă dor vinele de la picioare! (*Iar se aud surd bătăile.*) Și îmi pocnesc urechile. Asta-i boală de bătrînețe. (*Roșca s-a aplecat și îi masează picioarele.*) Rareș, de formă! Lasă, Grigorie!... Și aici, pe pulpă. Uf, mi-e mai ușor!

PIETRARUL (*apare din fund*): Gata, măriata. (*Roșca s-a ridicat și dispăre pe nesimțite.*)

RAREȘ: Care ești acolo?

PIETRARUL (*venind în față*): Pietrarul, măriata. Am terminat. Poți s-o încerci liniștit.

RAREȘ: Aha! Vezi, dacă și acum îmi rămîn picioarele afară din groapă, te bag pe tine în ea și arunc și lespeda deasupra.

PIETRARUL: Am lungit-o cu patru palme, măriata.

RAREȘ: Ți-am spus s-o și lărgești! Eu sînt mare, mă, am un haram de trup. Cînd m-oi culca pe patul veșnic, vreau să fie pat ca lumea. Totdeauna am rîvnit la asta: să mă întind, să mă lungesc și să

mă lăfăiesc și eu o dată. Dar bine, și pentru multă vreme. Pricepi?

PIETRARUL : Da, măria-ta, l-am și lărgit. (*Pietrarul iese.*)
 RAREȘ (*se îndreaptă spre fund. Cîntă popește, cu ușoară ironie*) : „Și sloboade-l, Doamne, pe robul tău Petru, că și-a împlinit datoria și tare e obosit. Și mută-l...” (*Deodată.*) Roșca ! Iar a dispărut. Asta nu e om, e abur. (*Își continuă drumul, continuă să cînte.*) „...Și mută-l la loc cu verdeață, unde nu e durere nici suspin...” (*A ajuns în fund, se aud din nou bătăile. Rareș se întoarce speriat. Apoi o mare seninătate i se întipărește pe față. Incet, coboară în criptă și dispăre.*)

S F Î R Ș I T

PIESA VĂZUTĂ DE...

RADU POPESCU:

De la o vreme, adică de cînd drama istorică reintră în sfera de preocupări a dramaturgilor noștri, se vorbește mult despre „înnoirea” acestei epoci. Horia Lovinescu s-a pronunțat și el, deși mai prudent, în acest sens, și publicarea și reprezentarea dramei sale *Petru Rareș* care, să ne grăbim s-o spunem, este din multe puncte de vedere remarcabilă, merită o apreciere elogioasă și reprezintă un adaos prețios, atît la creația de pînă azi a dramaturgului, cît și la capitolul abia deschis al dramaturgiei istorice a epocii noastre.

Acest Petru Rareș al lui Lovinescu este un om, are o figură, o carne, un sînge, un suflet, a acoperit numele cu o realitate și a dat realității un conținut uman și spectatorul, ca și lectorul, simte aceasta, din plin.

(*România liberă* din 25 aprilie 1967.)

DINU SĂRARU:

Dificultatea principală, pe care Horia Lovinescu a trebuit s-o învingă în această operă, stă pe de o parte în redescoperirea personalității cu deosebire complexă și superioară sub raport umanist și intelectual, a unui erou al istoriei noastre intrat definitiv în eposul popular, respectiv în conștiința publică, sub o ipostază legendară unanim acceptată și mai ales argumentată și întreținută și de literatura de expresie romantică ce i s-a consacrat, iar pe de altă parte de a investi această

personalitate cu atribute esențiale spre a simboliza un întreg proces social istoric în datele lui revelatoare pentru ceea ce a însemnat, de-a lungul veacurilor, în istoria românilor sentimentul conștiinței naționale.

În structura atât de complexă, de polivalentă și psihologic, atât de divers nuanțată a personalității eroului, pe care legenda l-a consacrat exclusiv sub un aspect vag pitoresc, dramaturgul a intuit cu acuitate virtuțile personajului prin excelență dramatic, oferindu-se cu dărnicie posturii de erou literar.

(*Luceafărul*, 6 mai 1967.)

AL. CĂPRARIU:

Dramaturgul urmărește — și izbutește — realizarea unui complex tip uman, al conducătorului, ni-l înfățișează drept un spirit lucid, drept o conștiință activă care s-a învrednicit să pătrundă mari înțelesuri ale vieții colective și individuale.

În viziunea lui Horia Lovinescu — Petru Rareș este om pămîntean, care a călcat aievea meleagurile Moldovei, care — cu adevărat — s-a bucurat și a suferit, a fost mare și a lunecat în jos pe scara unor trecătoare înălțări, a iubit, singurat și gândit, cu carnea și sufletul său, ca om și conducător al unui popor ce și-l revendică al lui în întregime.

Această piesă a lui Horia Lovinescu este un eveniment al literaturii noastre dramatice și s-a bucurat, la Teatrul „C. I. Nottara”, de o bună traducere în scenă sub semnătura Soranei Coroamă. Important este faptul că el transmite cu precizie și emoționant majoritatea semnificațiilor textului, că Rareș — în interpretarea lui George Constantin — este o realitate palpabilă și tulburătoare.

(*Tribuna*, 18 mai 1967.)

ROMULUS VULPESCU:

În drama lui istorică, *Petru Rareș*, Lovinescu n-a urmărit să ilustreze (școlărește sau nu) un moment înghețat în tablouri „vi-vante” al unui trecut glorios și patetic. N-a urmărit, ba chiar

a evitat, cabinetul de stampe animat (pitoresc desigur, atractiv, dar sortit să rămîie numai spectacol fără consecințe). *Biografia* omului și *monografia* epocii au rămas pretextul unei incursiuni în istoria unui spirit, în aventurile unei personalități al cărei destin a fost — într-o etapă determinată a istoriei — o funcție a destinului țării lui. Dramaturgul a avut viziunea biografiei artistice a unui personaj (proiecție în ficțiune a biografiei istorice a unei personalități). L-a ales pe Rareș pentru că încheie un ciclu: al eroilor care au ispitit legenda și balada. „Osul lui Ștefan” e ultimul adversar de anvergură al expansiunii turcești, ultima rezistență notabilă împotriva Înaltei Porți care va-nngenunchea (după Muntenia), pentru o lungă perioadă de restriște, Moldova. „Cu Petru Rareș se sfîrșesc luptele care căutau să mențină neatinerea țărilor române, începute de primii lor domni. De la el înainte se înmormintă și neatinerea Moldovei, sau mai adevărat încă, această frîntură din osul lui Ștefan cel Mare o duse el la mormînt.” (A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. III, Iași, 1896, p. 250.)

Așadar, Lovinescu propune spectatorului o biografie poetică, întemeiată pe repere reale, dar transfigurată în vederea scopului urmărit: portretul unui conducător și, prin mijlocirea acestui purtător de idee, drama puterii.

Împletind prudent cele două optici (stilul „nimb legendar” cu stilul „intimitate în papuci”), refuzînd să-și protejeze personajul, considerîndu-l calm, fără amenitate și fără înverșunare, detașîndu-se obiectiv (act de curaj, care implică pătimașă iubire literară pentru „erou”), Lovinescu încearcă și reușește un personaj convingător, contradictoriu și zbuciumat ca epoca pe care-o personifică, omenesc și apropiat de concepția și de înțelegerea contemporană. Înscriindu-se în buna tradiție românească a metodei (*Danton* de Camil Petrescu) Petru Rareș e mai puțin un domnitor moldovean concret din prima jumătate a secolului al XVI-lea, cît un interlocutor plăsmuit de autor ca să-i dea replica într-un dialog filozofic despre conducător.

Filozofia istorică a puterii politice pare să fie acordul fundamental al piesei, obsesia dramatică a autorului care se eliberează de ea prin exorcismul literar cunoscut al „purtătorului de cuvînt”.

Petru Rareș, drama istorică a lui Horia Lovinescu, rămîne o foarte bună construcție dramatică, o operă solidă și de prestigiu ce-l onorează pe autor, scriitor intelectual care nu-și dezmințe inteligența și spiritul.

(Gazeta literară, 18 mai 1967.)

IOVAN CIRILOV:

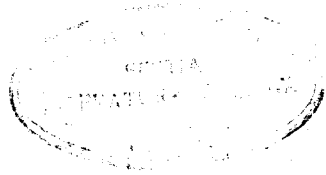
Am văzut piesa contemporană a unuia dintre cei mai buni dramaturgi ai României — *Petru Rareș* de Horia Lovinescu. Este drama care se ocupă de una din problemele esențiale ale contemporaneității, relațiile reciproce dintre om și putere.

Belgrad, iunie 1970.

MILUTIN MISICI:

Publicul din Belgrad rămîne foarte recunoscător pentru această confruntare cu o excepțională innobilare artistică pe scenă a unei opere dramatice.

Belgrad, iunie 1970.



PATIMA FĂRĂ SFÎRȘIT 5

Patima fără sfîrșit, Mihai Vasiliu 7

Piesa văzută de... Radu Popescu, Margareta Bărbuță 79

CITADELA SFĂRÎMATĂ 81

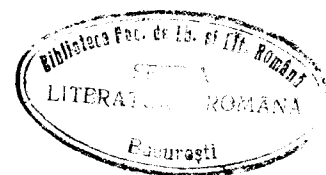
Citadela sfărîmată, cronică dramatică : Traian Șelmaru 83

Piesa văzută de... Margareta Bărbuță, Simion Alterescu,
Vicu Mindra, Ecaterina Oproiu 173

PETRU RAREȘ sau LOȚIITORUL 177

Loțitorul : Mihai Ungheanu 179

Piesa văzută de... Radu Popescu, Dinu Săraru, Al. Căprariu,
Romulus Vulpescu, Iovan Cirilov, Milutin Misici 257



Lector: VIOLA VANCEA
Tehnoredactor: ELENA PREDA

Apărut 1978. Bun de tipar 28.04.1978

Tiraj 9000 ex. broșate.

Coli tipar 16,50.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1822 la

Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918”

str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97

București,
Republica Socialistă România

